

A RÓMAI PÁPÁK
TÖRTÉNELME

SZ. PÉTERTŐL KORUNKIG.

MÜLLER, HOFFMANN, SMETS, SANDINI, KOLB, BURIO,

S EGYÉB KÚTFŐK NYOMÁN SZERKESZTETTE

KARCSU ANTAL ARZÉN,
SZ. FERENCZ-RENDŰ ÁLDOZÁR, HITSZÓNOK S HÁZFŐNÖKI HELYETTES
A VÁCZI KOLOSTORBAN.

~~~~~  
**IV. KÖTET.**  
~~~~~

A VÁCZI EGYHÁZMEGYEI S SZERZETI HATÓSÁG JÓVÁHAGYÁSÁVAL.

~~~~~
PEST,
BARTALITS IMRE GYORSSAJTÓNYOMÁSA. (ÖT PACSIRTA UTCZA 5. SZ.)
1870.

TARTALOM.

		Lap.
107. Szent és Nagy I. Miklós	858—867.	1
108. II. Adorján	867—872.	25
109. VIII. János	872—882.	39
110. I. Marin	882—884.	56
111. III. Adorján	884—885.	58
112. VI. István	885—891.	59
113. Formosus	891—896.	66
114. VI. Bonifác	896.	70
115. VII. István	896—897.	71
116. Román	897.	74
117. II. Theodor	897.	75
118. IX. János	898—900.	75
119. IV. Benedek	900—903.	79
120. V. Leó	903.	82
121. Kristóf	903—904.	82
122. III. Sergius	904—911.	83
123. III. Anasztáz	911—913.	89
124. Landó	913—914.	90
125. X. János	914—928.	92
126. VI. Leó	929.	102
127. VIII. István	929—931.	103
128. XI. János	931—936.	103
129. VII. Leó	936—939.	105
130. IX. István	939—942.	109
131. II. Marin	943—946.	110
132. II. Agapit	946—956.	112

		Lap.
133. XII. János	956 - 964.	116
134. V. Benedek	964—965.	122
135. XIII. János	965 - 972.	125
136. VI. Benedek	972—974.	129
137. II. Donus	974.	130
138. VII. Benedek	975—983.	131
139. XIV. János	983 - 984.	134
140. XV. János	984.	137
141. XVI. János	985 - 995.	137
142. V. Gergely	996 - 999.	140
143. II. <i>Sylvester</i>	999 - 1003.	155
144. XVIII. János	1003.	165
145. XIX. János	1003—1009.	165
146. IV. Sergius	1009—1012.	168
147. VIII. Benedek	1012—1024.	170
148. XX. János	1024—1033.	176
149. IX. Gergely	1033—1044.	181
150. VI. Gergely	1044—1046.	181
151. II. Kelemen	1046—1047.	186
152. II. <i>Damáz</i>	1048.	191
153. Sz. IX. Leó	1049—1054.	193
154. II. Victor	1055—1057.	211
155. X. István	1057—1058.	214
156. X. Benedek	1058—1059.	219
157. II. Miklós	1059—1061.	220
158. II. Sándor	1061—1073.	226

CVII.

Sz. és Nagy I. Miklós. 858—867.

Az idők vadak és féktelenek valának s az erőhatalom korlátlanul kezde uralkodni. Az erény s erkölcsiség fogalma eltűnt. A püspökök szava sikertelenül hangzék el mindenütt; ők maguk is nem cselekvének mindenkor az evangéliumi zsinórmérték egyszerűsége szerint; és a nagyok- meg hatalmasoknál, valamint a köznépnél a keresztényelem és vallásos érzet még csak a pokoltóli félelemben állott. Egy ily elvadult s minden vétkekbe sülyet kor, mely, hála Istennek, még legalább az ördögtől félt, oly egyházfőt szükségelt, ki bölcseségével az apostolok erélyét és szigorát egyesíteni, a népeknek s uralkodóiknak nemcsak mindig a Golgotha áldásait hirdetni, hanem a Sinai mennydörgéseit is hallatni képes; ki a rendithetlen s élő hitnek paizsa alatt egy magát önkényt feláldozó keresztény hősnek bátorságával meri védeni a legerőszakoskodóbb rémuralom ellenében is a hitet, jogot s bárkinek igazait; ki szavainak mennydörgésével kényszeríti a hatalmaskodó zsarnokot úgy tekinteni az ő hangját, mint az Istenét, kinek parancsaira, bár vonakodva, de mégis meg kell a büszke főt hajtani. Ily pápára volt ekkor szüksége a világnak, s az isteni-gondviselés az egyház eme legfőbb méltóságára. egy római Theodor nevű tisztviselőnek fiát, *Miklóst*, szemelte ki. A tekintélyes családnak e sarja II. Sergius alatt a pápai palotába vétetett fel, hol az erényekben s tudományokban magát kitüntetvén, a szabályszerű kor elértekor alszerpappá szenteltetett, IV. Leó alatt diákon lett, s III. Benedeknek hizalmát különösen birván, általa minden fontosabb ügyekben igénybe vétetett, s miután dicsőült elődének drága tetteit könyeivel öntözte, s saját kezeivel eltakarította, a császár, papság és nép akarata folytán kénytelen volt a kereszténység legfőbb pásztori tisztét elfogadni. April 24-kén püspökké szenteltetett s II. Lajos császár jelenlétében nem csak trónra emeltetett, hanem meg is koronáztatott. Mi tudunkra idáig még egy pápai trónralépéskor

sem történt. Az általános örömet igen emelte a pápa és császár közti jó egyetértés és baráti viszony szemlélése. Az említett hó 26-kán nyilvános bucsu-lakoma tartatott, s az erre következő napon, a császár még a várostól nem messze táborozván, I. Miklós pápa a legtekintélyesb rómaiak diszes kíséretében kilovagolt annak még egy bucsu-látogatására. Alig értesült II. Lajos a pápa közelgéséről, ennek gyalog elébe sietett, s lovát így vezette kantáránál fogva egész sátraig. Az egyház feje iránti ilynemű tisztelet-nyilvánítás több tekintélyes író szerint ekkor mutatkozott legelőször. II. Lajos bölcsezen átlátta, hogy az egyház feje iránti ilynemű tiszteletnyilvánítás a keresztény népek előtt őt nem hogy lealacsonyítaná, hanem inkább nagyobb tekintélyre emeli; és a körülményeknél fogva szükséges is volt a pápa barátságának föntartása, kivált oly egyházfő, kiről *Luden* protestans történész is következőleg nyilatkozik: „Ebben oly kitűnő tulajdonságok egyesültek, hogy, Nagy Gergelyt kivéve, egész 858-dik évig a pápák sorában alig találkozik csak egy is, kit I. Miklóshoz hasonlítani lehetne.“

Mily, valóban főpapi érzület lelkesítette őt, kiderül azon pápai kibocsátványból, melyet Salamon püspök hozott magával Nemethonba s a mely 858-diki május 31-dikéről van keelve. E bullában I. Miklós *Ansgar* érseknek a pápáktól nyert minden jogait, valamint a bremai és hamburgi székek egyesítését s ezen utóbbinak érsekségre emelését ünnepélyesen megerősítette. Az okmány következő szép intellemmel záratik be: *„Életed példányképül szolgáljon alattvalóidra nézve; szivedet a szerencsés események felfuvalkodottá, s a kedvezőtlenek csüggeteggé ne tegyék. A gonosz érzelműek benned ellenségek s a jók jótevőjüket tekintsék, az ártatlant idegen ármány nálad meg ne rontsa, s a bűnöst mi kegy sem mentse ki; a szorongatott özvegyeknek és árváknak légy vigasztalójok és segítőjök. Ime, legkedvesb testvér! ezek ama kötelmek, melyek teljesítése által magadat a papságra méltóvá tehetended.“* Amennyire tudjuk, ez volt. I. Miklós pápának első pápai működése, ki, mint látni fegjük, amit tanított, azt kötelmének ismerte saját életével is bebizonyítani.

A pápai és császári tisztviselők közti surlódások Rómában, valamint Alsó-Olaszthon szomorú állapota is sok kellemetlenséget okoztak I. Miklósnak. A hűbérnökök ellen is kelle védelmezni pápai és

fejedelmi jogait meg tekintélyét. E helyen csak János ravennai érsekkeli kellemetlen érintkezését említjük. Ugyanis a ravennaiak főpásztorukat a pápánál bevádolták, hogy a hivek közül többeket büntetlenül az egyházból kizárt s azok birtokait elfoglalta. A pápa egy római zsinat elé idézte őt, de János meg nem jelent, hanem a császárhoz fordult; azonban I. Miklós igazságos ügyvizsgálat által Jánost bűnösnek találván, kiközösítette. Midőn II. Lajos az érsek mellett a pápánál közbenjárult, az utóbbitól azon választ nyerte, hogy, ha Jánost és perét ismerni tanulta volna, és tudná, hogy kicsoda az, a kit pártfogol, bizonyosan nem tett volna lépést mellette, hanem inkább mint jogosan kiközösítettet, császári hatalmánál fogva, területéről ki- s annak törvényes előjárójához utasította volna. Ez megtette a hatást; a kiközösített érsek a kereszthez borult le, nyilvános elégtételt tanusított, s később az egyházba ismét fölvetett.

Azonban mindezt hasonlítani sem lehet ama búbánathoz, melyet a buzgalomdús egyházfőnek a bysanti udvar okozott. Ugyanis alig koronáztatott meg, midőn Konstantinápolyból szomorú hírekről értesült, melyek a keleti egyházra nézve új borzasztó vihart helyeztek kilátásba. A becsületes *Theoktistus* megbuktatása s az ép oly elemés mint jámbor anyacsászárnőnek az udvarbóli eltávolítása után az utóbbinak gonosz fivére *Bardas* minden akadály nélkül hatalmaskodhatott unokaöcse III. Mihály nevében, ki korán „iszákos“ névvel bélyegeztetett meg. Palotája a bűnök kiváltságolt tanyája volt, melyben az erényről még szólni sem volt szabad; egyedül vendégeskedéssel, dorbézolás, fajtalankodással különféle játékokkal töltötte a gyermekfejedelem idejét. A szent egély nyilvánosan kigunyoltatott. Mondani is fölösleges, hogy az ily császár, kormányja, gonosz udvara s istentelen miniszterei el nem tűrhették, hogy oly jámbor férfiú ül a patriarchai széken, mint *Ignác*, s azért szükségkép ki kelle a körülményeknél fogva törni az említett viharnek. Erre az első alkalmat *Bardas* nyújtotta, midőn törvényes nejét elbocsátván, menyével botrányos társalgást szőtt. A tisztas patriarcha intette őt, s midőn ez nem használt, megtagadta tőle a szent áldozást. Mire a felbőszült *Bardas Photius* istálló-mestert és titkos irnokot, mint egészen világít szemelte ki a patriarchai székre, melyről *Ignác* lerántatott. A világi tisztviselő 20. 21.

és 23-dik decemberben a canonok ellenére a sz. rendeket fölvette, s a következő Karácson ünnepén már mint patriarcha a császárt és népet a Sophia-egyházban megáldotta. Most Bardas azt hitte, hogy már minden tisztába hozatott; a következő ujév napján mint *kuropalat* a nép közé aranyakat szórt s menyével háborítás nélkül tetszése szerint élt; mert Photius a „*damus veniam, petimusque vicissim*“-féle elvet követve, épen nem akart alkalmatlankodni intelmeivel a kedves rokonnak. Az udvart sem háborgatta, mert mint beszélik, egy *bor-ivási versenyben* a császárt, ki előtte 15 pohár-bort kiivott, néhány pohárral felülmulta a nélkül, hegy megittasodott volna.

A nép mindezt nem nézte egykedvűleg. Az Ignáczhoz ragaszkodó párt ugyan Photius nagy befolyása által erőszakosan fékentartatott; de midőn egy nyilvános lázadástól kelle tartania, igen gyakorlott lévén a színeskedés és tettetésben, a pápához fordult, a kiből azonban épen emberére talált. A Rómába intézett iratban a *herélt hivatalnokból patriarchának előléptetett ravaszság nagymestere* nem fukarkodott a hízlegésekben s hazugságokban. Lássuk e levél tartalmát, melyet a pápagyűlölő *Bower* s ennek angol meg német követői, mint valami remek irány és felfogás mintáját magasztalják. „Ha én gyakran a püspökség magasztosságát és szentségét fontolgatom, s az emberi gyarlóságra gondolok, mélyen érzem, mily kevéssé vagyok képes gyöngye örömnél fogva a papi hivatás kötelmeinek, melyek oly fönségesek, megfelelni; azért meg nem foghatom, s folyton csodálom, hogyan találkozhattak mégis minden korban emberek, kik téhetetlenségök érzete s a test meg vérhez tapadó bűnösség öntudatának daczára is bátorkodtak ezen félelmetes szent terhet vállalkra venni, s oly tisztet elfogadni, melynek viselése egy Cherub tisztaságát s erejét igényli. De ha én ily elmélkedésekbe süllyedek, és látom, hogy ép azon rettenetes, oly nagy felelősséggel egybekötött teher, melynek csak említése is idáig borzalommal töltött el engem, nyugszik most vállaimon; ugy mi kifejezést sem találok, hogy a metsző fájdalmat s mély bút leirjam, mely engem a földre sujt, sőt teljesen összezúz. Már zsenge ifjúságomtól fogva, -- (mert midőn Szentségednek irok, hogy hallgathatnám én el az igazságot!) -- kedvencz vágya volt lelkemnek a világ üzemétől s zajától távol, csendes elvonultságban egyedül a tudományoknak élni. De minden

hő óhajom daczára is e szép czél eltávolittatott szemeim elöl s én akaratom ellenére is a nyilvános élet zajos szinpadára állittattam. S ha bár most mint államférfiu a kormány minden ügyeibe jelentékenyen betekintek is, mégis állithatom Szentséged előtt, hogy vakmerőségem sohasem emelkedett annyira, hogy tekintetemet a magas püspöki méltóságra irányozzam. Reám nézve e méltóság igen magasztos, a szent teher nagyon is félelmetes vala, főkép, midőn elgondolám, hogy Péter, az apostolok fejedelme, ámbár a Jézus iránti élő hite- s lángoló szeretetének oly sok jeleit adá, mégis csak midőn előbb annyi nagyot s dicsőt mivelt, emeltetett az Ur által, ki érdemeit csak még most akarta megkoronázni azon benső fönsége által oly igen magasztos méltóságra. Ép így lebegett s forog mindenkor szemeim előtt azon szolgának képe is, kitől, mivel a neki adott talentumot nem hogy gyümölcsöztette és gyarapítva adta volna vissza Urának, hanem a szigorú számadástóli félelmében azt elásta, e talentum nemcsak visszavétetett, hanem ő maga is, mint az isteni harag gyermeke, az örök kárkozatra s a gehenna soha ki nem alvó tűzére vettetett. — De mért irom én ezt? mért törekszem az olyanrai emlékezés által, mi lelkemet aggasztja s kedélyem annyira megtöri, búmat csak növelni? Oh bár ép azért ama szomorú esemény egy nyilvános szomorú játék gyanánt mutatkoznék a világ szemei előtt, hogy én egykor megismerjem, hogy egyedül Szentséged imája segíté ki tunyaságot, szívemet ismét felvidítá, s nekem erőt ada, hogy az *én nem tudom hogyan rám bizott nyáját* az Ur szíve szerint legeltethessem s fölötté atyai gondoskodással örködhessem; mert valamint a kedvező széllel vitorlázó hajó a kormányost szerfölött megörvendezteti: ép úgy az erény és istenességben dúsan gyümölcsöző egyház a főpásztor szívét vigasztalással és mennyei örömmel tölti el, és elűzi annak homlokáról az aggasztó kétely s komor bú minden fellegeit.“

„Mivel nemrég, ki előttem a püspöki méltóságot viselte a szent tisztet letette, történt, hogy a zsinatra egybegyült egyetemes papság a metropolitákkal, *én nem tudom kinek ösztönzése folytán*, egyesült erővel *kényszerítettek engem* ama méltóság átvételére. Ugyanazt tette már előbb az istenesség s Jézus iránti szeretetben oly nagy mérvben kitünő császár. Ő, ki mindenki iránt oly emberszerető és kegyes, és — mért ne adnék bizonylatot az igazságról? — jószág meg igazságos-

ságban minden elődeit túlhaladja, csak egyedül irántam oly irgalmatlan, az említett püspökökkel együtt ő is kényszerített engem; és parancsoló követeléséből mitsem engedve, azzal mentegette magát, hogy *ez az Isten akarata*, az összes püspöki kar s egész papság kívánsága; következésképp bár szívesen akarná, de ohajtásomat nem teljesítheti. — Midőn látám, hogy minden könyörgéseim s esengéseim mi benyomást sem tesznek, menekülésről többé szó sem lehetett. Lelkem elborult, fejem elkábult, szívem szaggató fájdalom tépte, és benső kétségbeesésem végre hasonlóan egy sebes folyamhoz keserű könyvekben tört ki szemeimből. De ezek is hiában folytak. *Jajkiáltásaimra nem hallgattak többé*, s kik hallák is, azokkal nem törődtek, s az erőszakoskodók műveket rajtam utóbb végrehajtották. Annak akaratán tehát, ki mindent tud, teljesen megnyugodva, viselem az erőhatalommal reám tett terhet, megtörve, görnyedezve, gyászolva és sohajtozva — — de mit használnak már minden jámbor panaszok? Mi egyszer megtörtént, a közmondás szerint, meg nem történtté az többé nem tétethetik, — — — mivel a hit- s szeretetbeni egység által, mely az egyesülésnek legédesebb és legszentebb köteléke, ohajtók én a római székhöz felbonthatlanul kapcsolhatni, megragadom ez alkalmat, hogy Szentségednek hitv allásomat megküldjem.

Ezen irathoz mellékelte hitvallását s a hét közzsínt által elvetett tévtanokat s névszerint a *képostromlást* is kárhoztatta. Photius *iratában hazugságokat megerősítette a császár is* hízegő levelében, melyben egyszersmint dicsekszik, hogy az eretnekek bosszúságára teljes buzgalommal igyekszik jóvátenni mindazon rosszakat, miket a szent képek ellen az előbbi kormányok elkövettek; a szent-atyát kéri, hogy küldene Konstantinápolyba követeket, kik a patriarchával s egy nagy zsinattal egyetértve az egész képostromi kihágásoknak s rendetlenkedéseknek, melyekben fájdalom! az előbbi patriarchána k is van része, valahára egészen véget vetnének. A császári irat dús ajándékok kíséretében küldetett Rómába, hogy itt annak szavait nyomatékosabbakká tegyék. De I. Miklós pápa igen jól átlátta a bysanti udvar és Photius törekvéseit. Azonban a 4 császári követet jól fogadta s tüstint két követett nevezett ki a maga részéről s ezeknek meghagyta, hogy Photiussal mindaddig közösségre ne lépjenek, míg annak függőbeni ügye canonszerűleg meg nem vizsgálatik.

A pápai követeknek adott válasz-iratok igen ovatosan voltak szerkesztve. Photiusnak válaszolá: hogy hitvallásának a katholika tanokkali összhangzása fölött örvend; mi pedig a patriarchai székre történt törvénytelen fölemeltetését illeti, kijelentette a pápa, hogy őt mindaddig nem tekintheti törvényes püspöknek, míg a Konstantinápolyba küldött követeitől arról nem értesittetik, hogy egészen különös körülmények, az egyház jólléte, Photiusnak nágy sa körül előbb már kivivott fényes érdemei egy ily szabálytöli eltérést igazolni képesek. A császárhoz intézett méltóságdús és tüzetes iratában panaszkodik a pápa, hogy Ignác patriarchát minden a római székre tekintet nélkül fosztották meg méltóságától, melyet azután egy világra, ki az egyházi szabályok ellenére oly gyorsan felszenteltetett, ruháztak. Kívánja azután, hogy a letett patriarcha egy zsinaton a pápai követek jelenlétében kihallgattassék, s csak ezután fogja ő nézetét s ítéletét kimondani. A képostrom ügyében pedig megbizta követeit, hogy az utolsó folyamodványu zsinaton döntőleg határozzanak. Azután alkalmilag tudatja követei által a császárral, hogy a római székeknek Illyria, Thessalia és Epirus fölötti közvetlen joghatósága örégi; egyszersmint megvárja a császári igazságosságtól, hogy a római egyház Calabria és Siciliábani örökségi javait annak birtokába visszabocsátandja, s föntartja az apostoli székek a syracusai érsek fölszentelését, mivel ezen jog még az apostoli időből származik.

I. Miklós követei Konstantinápolyban hidegen fogadtattak, mivel utasításaikat már ismerték; azért a régi cselszövény ismét folytatott, a követeket bántalmazták, hogy engedékenységre bírják; ámtások, ígéretek, sőt megvesztegetések által is törekedtek a követeket megnyerni. A szegény, jámbor Ignác patriarcha súlyosan bántalmaztatott, a szakadár zsinaton a lemondási okmány aláírására kényszerítettetett, és menekülni kelle, hogy szemei ki neszurassanak; üléseket tartottak, zsinati iratokat koholtak és hamisítottak, melyekkel azután Leó titkos irnok Rómába küldetett. Azonban a zsinat tulajdonképeni célja szóval sem érintetett, tudniillik Ignácznak a zsinati határozat általi törvényes kárhoztatása a szokott canoni alakban végkép elmaradt, s e tekintetben minden a jogtalan elnyomásra mutatott. Sőt néhány metropolita s 15 püspök az erőszakoskodás ellen

tiltakozván, ezek s nagyszámu papok meg szerzetesek által aláírt fölebbezési okmányát Ignác a pápának megküldte.

E fölebbezési irat az egész ügyállást tisztán felderítette a pápa előtt; a visszaérkezett követek a hogy birták, mentegették kötelemeik s utasításaikhozi hűtlenségöket, s végre az említett Leó is megérkezék a császár és Photius irataival meg a zsinati aktákkal.

III. Mihály kegyenczének levele ismét nem egyéb, mint a képmutatás remekműve. Igen édesen beszél a szeretet s egyességről, s azután fájdalmát fejezi ki a fölött, hogy a szent-atya által, kinél vigaszt keresett, szemrehányásokkal halmoztatik el, mintha ő a patriarchai székre feltolakodott volna. *Az egész világ tudja, írja tovább a ravasz herélt, hogy ő eddigi állásával megelégedett, mely neki oly dűsan termé az örömekeket, s a legboldogabb nyugalmat élvezve folytak napjai, hanem őt erőszakkal a patriarchai székre emelték.* Nem jobban érdemlik-e a feddést azok, kik őt püspökké lenni kényezerítették, mint ő, ki egész erejével hasztalan igyekezett azt megmutatni, hogy e méltóságot elfogadni nem akarja, ha csakugyan volna valami oka megrovásra? De a tudatlan nem vétkezik. Kisem tudta a canon Konstantinápolyban, mely megtiltja egy világinak fölszentelését, s kevesbbé gondoltak arra, hogy ez által hiba követtetik el, miután eléggé ismeretes volt, hogy ép ily eset fordult elő Nicephorus és Tharasius patriarcháknál, valamint a nagy és sz. Ambrusnál is Milánóban, ki még mint catechumén a püspökségre emeltetvén, kénytelen volt megengedni, hogy felszenteltessék. Egyébiránt *most már ő is örömet belegyezik azon római canonba, hogy Konstantinápolyban is szigoruan megtartandó törvénynyé emeltessék, miszerint világiak vagy szerzetesek csak a szabályszerű időközök megtartásával szenteltessenek papokká.* A szent-atyának bizonyosan kedves s az egész egyházra nézve igen üdvös intézkedések hozattak a nagy zsinaton, a követek közreműködése folytán, kiket nem lehet eléggé magasztalni, és mégsem leheté mindent keresztülvinni, a mi kívántatott. De ő ennek nem oka; mert ő kész volna, ha bírná, a magát is odaengedni inkább, csakhogy oly fölséges atyának és főpásztornak örömet szerezhessen. Az államigazgatás akadályokat lát, melyeket előbb elmozdítani kell. Ha azonban kiki egyetértőleg működik közre, úgy sokat el lehet érni stb. De a főpontokról, melyek miatt a zsinatnak tartat-

nia kellett, mint *canonellenes fölszentelése, oly székre emeltetése, melynek törvényes birtokosa még él*, a ravasz herélt egy szót sem irt.

I. Miklós ez ügyet egy gyülekezetben egészen előadta, és ismételve kijelentette, miszerint a betolakodó és szentségtörőleg felszentelt Photiust soha sem fogja törvényes főpásztorul elismerni. Miről a keleti egyházat és az egész kereszténységet tudósította. Azután válaszolt a császár levelére, ismételvén említett nyilakozatát, s a többi közt így irt: „Még kezeinknél van Fölségednek a hozzánk s elődünkhöz intézett irata. Ezen levelekben fölséged nemcsak Ignác törvényes választásáról és felszenteléséről szól, hanem azt erényessége s feddhetlen életeért méltó dicséretekkel halmozza el; és most azt jelenti nekünk Fölséged, hogy Ignác a sok ellene emelt panasz miatt letétetett, minek főokaul a választás érvénytelensége hozatik fel. Fölséged továbbá arra is hivatkozik, hogy az Ignácot letevő zsinat igen látogatott volt; de Fölségednek tudnia kellene, hogy valamely zsinatnak becse előttünk nem az arra nagy számmal egybegyűlt személyektől függ, hanem attól, valjon annak püspökeit az igazság szelleme és az Isten lelke vezérelte-e.“ Iratának végén apostoli teljhatalmánál fogva meghagyja a szent-atya a császárnak, mint az egyház fiának, hogy Ignácot székére visszahelyezze, Photiust pedig arról leléptesse, a városból eltávolítsa, s hogy ezen pápai brevét birodalma minden püspökeivel haladék nélkül közölje.

A pápának Photiushoz intézett válaszirata következőleg volt czimezve: „*I. Miklós Isten szolgáinak szolgája a legokosabb Photius férfinak.*“ Illő bevezetés után, hogy a római széknek Krisztustól adott legfőbb joghatóságánál fogva a Konstantinápolyban fölmerült egyházi surlódásokat hallgatással el nem mellőzheti, a pápa Photius iratának megczáfolására tér át. Mi ezen utóbbinak Nicephor, Tharasius és Ambrusrai hivatkozását illeti, megjegyzi I. Miklós: „*Ambrus valódi Isten csodája által emeltetett a patriarchai székre; Nicephor a körülményeknél fogva nevezetett ki patriarchává, mivel ennek korában egy pap sem volt Keleten, kit eretnekség nem bélyegzett volna. Tharasius fölszentelését I. Adorján igen rosszallotta, s később csak azért ismerte el, mivel igazhitűnek tanusította magát. De micsoda hasonlatosság s egyenlőség van köztetek és ama férfiak közt,*

holott ti minden hivatás és legcsekélyebb szükség nélkül egy világi állapotból magatokat a püspöki székre felvetettétek, és a törvényes Ignác patriarchának életében, hasonlóan egy házasságtörőhöz, annak egyházát elsajátítottátok?“ Továbbá csodálkozását fejezi ki a szent-
 atya a fölött, hogy Photius egy keleten tartott és az egész egyház által elismert zsinatot elvetni bátorkodott. Ép így a római szék eredeti s lényeges jogaihoz tartozik peres ügyekben határozatok által döntőleg itélni, s az egész egyházban általánosan elismert alaptörvény, hogy a tartományi zsinatok egyedül pápai határozatok által emeltetnek kötelező erő- s érvényre. Mi pedig azt illeti, hogy ő erőhatalommal emeltetett a patriarchai székre, ezen állításával egész eddigi viselete hangosan ellenkezik. *Ő a metropolitákat, püspököket s egyéb papokat durván bántalmazta, letette, bebörtönözte és sokféleképp sértegette, s hogy bánt a jámbor Ignác törvényes patriarchával?* Canonellenes felszentelését illetőleg, mit Photius azzal igyekszik igazolni, hogy az egyházi szokások nem mindenütt ugyanazok, megjegyzi a pápa, hogy ez igaz ugyan, de az egyház szabályainak különféleségét csak akkor lehetne eltérni, ha azok a canonokkal ellentétben nincsenek, tehát csak midőn mellékes dolgokat illetnek. De a mit ő állít, az nyilvánosan ellenkezik a canonokkal. Levelének végén a szent-*atya* érzékenyen panaszkodik követjeinek bántalmazása, a császárhoz intézett iratának meghamisítása, stb. fölött.

III. Mihály Photius kárhoztatása s a pápa ama követelése miatt, hogy Ignác a patriarchai székre ismét visszahelyeztessék, szerfölötti haragra lobbant. A szent-*atyát* letétellel fenyegette s a Péter-
 egyház elpusztításával. Miklós következőleg válaszolt a keleti császárnak: „*Mennyire különböznek oh császár szavaid elődeid a hatalmas császárokéitól! Minket fenyegetéseid meg nem rettentenek, hanem a Mindenható ótalmába bízván, éltünk véglehelleteig hívek maradunk kötelmeinkhez, s ezek öntudatában azt ízenjük neked, hogy, ha intelmeinkre nem hallgatsz, olyanul tekintünk téged, kiről az evangelium mondja: Ki az egyházat nem hallgatja, legyen neked, mint a pogány és publikánus . . . . A mi hatalmunk magától Krisztustól van, nem pedig a zsinatoktól, melyek azt szintén tisztelni és védeni tartoznak. A mi méltóságunk első volt a kereszténységben, melyet megtámadni igen,*

de kürtani, elnyomni nem lehet; az már előttünk is létezett, utánunk is lesz, s örökké fönmaradand, míg csak egy keresztény fog találkozni e földön . . . . Isten azt akarja, hogy a fejedelem az egyház jogait, ez pedig az uralkodóit tiszteletben tartsa.“ Azután a szent-atya a személyére szórt szemrehányásokat utasítja vissza s követeli a császártól, hogy illetlen iratát visszavonja, és ne kényszerítse őt arra, hogy azt egy zsinaton kárhóztassa . . . . Ignácot és Photiust személyesen Rómába küldje. Abelyett, hogy a pápa kérelmét és fenyegetéseit az illetők Konstantinápolyban szívökre vették volna, azon dolgoztak, hogy a többi fejedelmek is a pápa ellen ingereltessenek, s aztán ezekkel egyesülve a szikla-embert megtámadhassák és egy Mihály meg Vazul által aláírt szemrehányások és gyalázásokkal teljes levelet intéztek 867-ben Rómába, melyben nemcsak a római, hanem az egész nyugati egyház gyalázatokkal tetéztetik. Alig érkeztek a pápai leveleket vivő követek a keleti birodalom határaihoz, midőn őket fel tartóztatták, bántalmazták s Rómába visszatérni kényszerítették. Most Photius nyíltan kijelentette, hogy midőn a császári szék Rómából Konstantinápolyba áttétegett, az apostoli szék jogai is a Konstantinápolyi egyházra szállottak át, mely nyilatkozatával magát a törvénytelen pápa ellenében az egyetemes egyház fejeül tolta fel, holott röviddel ezelőtt I. Miklóst mint a keleti és nyugati egyház főpásztorát tekintette s hozzá mint ilyenhez megerősítésért fordult. Ez egy Konstantinápolyi zsinaton történt, melyen Photius I. Miklóst az egyházból kizárta s méltóságától megfosztottnak nyilvánította. S ez volt előjátéka a maig is fönlevő keleti szakadálnak, melynek útja azonban már előbb is egyengettetett, mint Müller s Smets megjegyzi. Az erre következő évben Frankhon püspökei Trojes-ben egy zsinatra egybegyülvén, I. Miklós által Photius hallatlan eljárásáról körülményesen értesítettek. Ezen iratban a többi közt így szól a szent-atya: „Mielőtt hozzájok (a görögökhöz) követeket küldöttünk, magasztalásokkal halmoztak el minket, s a római szék fensőségét különösen kiemelték; de mihelyt mi jogtalan s erőszakos tetteiket elvetettük, más nyelven kezdtek szólni s gyalázó szavakkal keltek ki ellenünk . . . .“

Aközben Keleten nagy változások történtek. Bardas és Mihály császár néhány összeesküvő által, kiknek fejük macedoniai Vazul volt, meggyilkoltattak. I. Vazul, ki magát a császári trónra felle-

tette 867—886), Photiust nem kedvelte, vagy azért, hogy a gyilkosság miatt őt kiközösítette, vagy más oknál fogva, s Ignáczt a patriarchai székre visszahelyezte. Ez nemcsak Photiust, hanem az általa felszentelteteket s azokat is, kik vele közösséget tartottak, kiközösítette, s arra kérte a császárt, hogy az egyházi ügyek s ezekkel összeköttetésbeni politikai viszonyok rendezése végett általános zsinat tartassék. A császár Ignáczt tanácsára hallgatván, azonnal irt I. Miklós pápának Rómába, a keleti patriarchákhoz követeket küldött, s így a minden oldalról viharokkal köryezett pápát azon vigasz és remény örvendeztette, hogy e tekintetbeni fáradaimai némileg megjutalmaztattak. De tekintsünk már Nyugatra is, s lássuk röviden ama fontos ügyet, mely I. Miklóst egész pápasága alatt foglalkodtatta.

E nevezetes ügy *Lothár király házassági vitája* volt. Ezen uralkodó a *Carolingiak* házából származván, I. Lothár császárnak második fia, Jámbor-Lajos unokája s II. Lajos császárnak ifjabb fivére volt. Mint főnebb említettük, az atyai örökségből neki azon tartomány jutott, mely róla, vagy még atyjáról „*Lotharingia*“ nevet nyert. 856-ben *Bosso* burgundi gróf *Theutberga* (Thietberg, Thietbrich) nevű leányával házasságra kelt; de *Wahldade*, kivel már előbb szabadon társalga, arra vette Lothár királyt, hogy nejének elbocsátását elhatározta. Azonban a törvények megsértése nélkül ezt tenni nem lehetett, azon hír terjesztetett hát el, hogy mielőtt a király Theutbergát nőül vette volna, ezen utóbbival saját testvére, a már főnebb említett rosz-hirű *Hubert*, vérfertőzést követett volna el. Hubert gonosz életével, ki alszerpap s egy kolostor apátja volt, de a zárdából megszökván, sok erőszakoskodást és gyalázatos tetteket követett el, az említett hirt csak megerősítette. És hogy a Theutbergára fogott bünt annál borzasztóbbnak tüntessék fel, azt tették hozzá, hogy Hubert nővérét *természet-elleniesen* (a pederasták módjára) fertőztette meg, ki ez által terhes lön, de terhét valami itallal elhajtotta. Az udvaroncok oda törekedtek, hogy ezen gonosz hirt a lehetőségig nagyítva minél tovább terjeszthessék.

Lothár 859-ben világi nagyokból egy törvényszéket állított, melynek feladata volt Theutberga fölött itélni; mert őt ártatlansága esetére is nőül megtartani semmi esetre sem akarta. Mivel a királynő

az ellene felhozott vádat tagadta, a kor szokása szerint forró viz-próbára ítéltetett, melyet helyette egy nemes szolgája állott ki, még pedig oly sikerrel, hogy ártatlannak nyilatkoztatván ki, Lothár által a közvélemény miatt látszólag nőül visszafogadtatott. De őt alattomban elzárván, ismét említett ágyasával kezde élni. A teljes elválásra Lothár a következő évben más utat választott. Ugyanis udvari főkáplánja *Günther* kölni érsek késznek nyilatkozott a király ügyét támogatni, ha Theutberga helyett az ő unokahugát nőül venné. Ezen érsek által megnyert *Thietgaud* trier-i érsek s több főpapok a király tervébe beleegyeztek. Lothár 860-ban az acheni palotába hitta egybe terve pártfogóit, mely alkalommal az említett két érsek, *Adventius* metzi és *Franco* tongerni püspökök, meg több apát előtt kijelentette a király, hogy mily súlyos gyanu terheli nejét, ő tovább bizonytalanságban lenni nem akar, s azért kéri a főpapokat, hogy a királynőt komolyan kérdőre, vegyék a szárnyaló gyalázatos hirt illetőleg.

Ravaszsággal, fenyegetéssel, s többszöri kemény bántalmazással a királyi kegy által eltántorított főpapok Theutbergát oly vallomásra kényszerítették, hogy csakugyan elkövette vele fivére amaz undok bünt, rajta erőszakot tett, s azért mint a királyi nyoszolyára méltatlan, zárdába szeretne vonulni. Miután *Thietgaud* érsek ezen vallomást a szerencsétlen nőtől kicsikarta, az említett évben Achenben másodszor gyülekeztek össze a főpapok, s Theutberga vallomását írásban adta át; a kérdésre: *valjon ezt szabadon és önkényt teszi-e*, igennel felelt. Erre a püspökök inték a királyt, hogy a házassági életet most már Theutbergával ne folytassa, s ezen utóbbit a királyi kegyenczek egyházi vezeklet s kolostori börtönre ítélték. De Theutberga fivéréhez, Huberthez s Kopasz-Károlyhoz menekült. Innét szomorú állapotát követői által I. Miklós pápának elpananszolta s a király is *Thietgaud* trieri és *Hatto* verduni főpapokat küldé Rómába ama tudósítással, hogy a királynő gonoszságát önmaga kivallotta; miért a pápa a király ellen mibe sem bocsátkozzék.

Mielőtt azonban a pápa ezen ügyben nyilatkozott volna, Lothár egy lépéssel előbbre haladott s 862. diki apr. 28.-kán készségees ügybarátait egy harmadik gyűlésre hitta meg, szintén az említett vá-

rosba, kiknek magasztalására elegendő szavakat nem találván, mondá: „*A ti tanácsotokat követve váltam el Theutbergától és határozatotok szerint kész vagyok gyarlóságból (házasságtörést) elkövetett eddigi bűneimért vezekleni, de fiatal lévén, asszony nélkül nem élhetek. Azért ezen nagy bajban segítetek rajtam!*“ Mire Thietgaud kijelentette, hogy az ágyassali társalgás miatt tartósan fog vezekleni. A házassági ügy megvizsgálására a zsinat két püspököt nevezett ki, s bár mindkettő az elválás ellen nyilatkozott, mégis a zsinat elhatározta, hogy Lothár Theutbergát elbocsátván, mással lépjen házasságra, az *Ambrosiasták* egy helyére hivatkozván, kik szerint csak az elvált nő nem léphet új házasságra, míg kitől elvált, az megnősülhet. Azután Lothár a kölni érsek csinos unokahugát udvarába hozatta, de ahelyett, hogy nőül vette volna, teher- s szégyenbe ejtve visszaküldötte a hiu érsek keserves boszuságára, ki igen szerette volna unokahugát mint királynőt a trónon szemlélni. Ellenben a király Valdrade-t nőül vette s meg is koronáztatta a nép roszalása daczára s, mely azt állította, hogy az ágyas Lothárt megbűvölte s akarata ellen is királynőnek emelé fel őt.

Mire az egyházi és világi nagyok ezen bonyolódott ügyet *Hincmár* rheims-i érsekkel (Kopasz-Károly országában), kora legtudós b férfiával közölték, 23 s később még 7 kérdést intézván hozzá e különös ügyben, hogy azokra feleljen. Így keletkezett 862. vagy 863-ban a tudós érsek „*De Divortio Lotharii regis et Theutbergae reginae*“ czimű hires értekezése, mely ide vonatkozólag igen fontos s dús történelmi forrás. Hincmár e műben megmutatja, hogy Theutberga önvádolására mi sulyt sem lehet fektetni, mivel az nem szabadon és önkényt, sem pedig a szokott rend szerint történt, s Huberlet is ki kellett volna hallgatni. De ha Theutberga a kérdéses gonosz-ságot csakugyan elkövette is, ez a házassági elválást nem igazolhatja. S ha ebbe az acheni zsinat közvetve vagy közvetlenül beleegyezett is, az mégis törvényellenes. Azután írja a tudós érsek az elválásnak csak akkor lett volna helye, ha az egyik fél házasságtörés bűnébe esett, vagy az illetők mindketten tisztasági fogadalmat tettek volna. De ha az elválás megtörtént is, az új házasságra-keles egyik félnek sem engedhető meg. És csak ha a szabályszerűnek

mondható vizsgálat nyilvánította volna Lothárnak Theutbergávali összekelését semmisnek, leendett volna szabad a királynak új házassági viszonyt kötni. Egyébiránt, jegyzi meg Hincmár, *az ilynemű házassági, nemi viszonyok- és eljárásokbani nyomozásoknak nem papok, hanem házasságban élő világiak által kellett volna tétetnie*, s csak a vezeklet kimondása, melyet a bűnös fél érdekel, illetve volna őket stb. Ép úgy, mint mint Hincmár, ítélte ez ügyben I. Miklós pápa is *Adó* viennei érsekhez intézett válasziratában mondván: „*Ha a nő házasságra lépése előtt valakivel testileg vétkezett, ez nem elegendő ok a következő elválásra nézve, és semmi esetre sem szabad a férjnek mást nőül venni, vagy ágyast tartani.*”

Mivel, mint említők, Lothár s Theutberga is a pápához fordultak, ez meghagyta, hogy *Metz* városában a pápai követek elnöklet alatt egy új vizsgáló zsinat tartassék. Ugyanezen időtájban a szent-
 atya arról értesült, hogy Lothár Waldradét csakugyan nőül vette; azért mind a két frank uralom összes püspökeinek meghagyta, hogy a zsinatra megjelenjenek, és Lothár fölött, ki kiközösítés büntetése alatt azon jelenlenni tartozik, az ítéletet kimondják. Azonkívül Miklós megbízta a zsinatot, hogy nyomozza ki, való-e, hogy Lothárt még ifjúságában atyja házassági viszonyba hozta Waldradeval, s Theutberga elleni vádjait szintén szigorúan megvizsgálja a zsinat, melynek határozatai az apostoli székhez felterjesztessenek. De amint látszik a pápai követek megvesztegetettek, s a Kopasz-Károlyhoz s ennek püspökeihez intézett pápai iratokat meghamisították. Ennek eredménye lön, hogy a 863-diki juniusban tartott zsinatra csak a lotharingiai püspökök jelentek meg, kik az acheni Lothárnak kedvező zsinat határozatait elfogadták. Mily részrehajlólag működött a metzi zsinat, eléggé bizonyítja a következő adat is. Egyetlen püspök neve aláírása után azon feltételt tette, hogy az csak akkor nyer érvényt, ha abba a pápa is beleegyezik. De Günther ezen hozzátételt az okmány pergamentjétől tollkással ügyesen levágta, s csak épen a püspök nevét hagyta meg.

Hogy a pápai jóváhagyást is kinyerjék, Günther és Thietgaud Rómába utaztak a metzi zsinat eredményével, s Adventius püspök

egy a pápához intézett emlékiratban Lothárt, valamint saját eljárását azzal igyekezett védeni, hogy a király még atyja idejében házasságra lépett Waldradéval, de atyja halála után a *kéjencz Hubert Theutbergát* a királyhoz vezette, ezen utóbbit arra kényszerítvén, hogy azt nőül vegye. De Miklós pápa észrevevén, hogy itt a ravaszság viszi a főszerepet, egy római zsinaton a metzi gyűlés határozatait semmiséknek nyilvánította, s a két hivatásához hűtlen érseket letette. Ezek e miatt feldühödvén, a Beneventben tartózkodó császárhoz fordultak, kik azt *azon hatalmas ürügy alatt, hogy benők mint követekben a pápai ítélet által a császári méltóság megsértetett, bosszura hitták fel* A magát megsértettnek vélt II. Lajos egy sereggel Rómába vonult, hol a Vaticánba vette magát, s azon pillanatban, midőn a nép körménetileg a basilica lépcsőin felmenni kezdte, *az elámitott gyönyörű egyházzvédő császárnak katonái, e kereszteit barbárok, a népet megrohanták, zászlait szétszaggatták, a papokat igazi vad emberek módjára bántalmazták, a keresztet, melyet sz. Ilona ajándékozott ezen egyháznak, s melyben Jézus keresztjéből egy darabka volt, összerombolták s darabjait a sárba vetették!!* Midőn I. Miklós e kegyetlenkedésekről értesült, elhagyta a Lateránt, s egy csolnakba lépven, a Tiberen át sz. Péter sirjához vette magát, hol két napig táplálalat nélkül imába merülve időzött. A császár őt magához hivatván, ez előtt *oly lelkiismereti szabadsággal szólott*, hogy II. Lajos Rómát azonnal elhagyta, s a két püspököt tüstint kivetette kegyelből.

Szomoru dolog, hogy míg a császár Rómában tartózkodott, az őt kísérő, rendetlenkedés és fegyelmetlenséghez szokott katonák több házat előbb kifosztottak, azután leromboltak s elhamvasztottak, az egyházakat kirabolták, a szerzeteseket bántalmazták, szóval: *a pogányokhoz hasonlóan mindennemű kicsapongásoknak engedték át magukat.* De végtelenül fájdalmasb az, hogy Günther a fejtelenség e pillanatait kizsákmányolni törekedvén, egy durva, csak az erőszakban bizakodónak tollából eredhető tiltakozványt küldött letétele ellen Rómába fivére *Hilduin* által, hogy e gyalázatos gúnyiratot Miklós pápa ellen sz. Péter sirjára letegye. Bár Hilduin áldozár volt, *fel-fegyverkezve, elhírhedt gonosz gyilkosok kíséretében a basilikába rontott, az említett sir őreit bántalmazta, egyet közülök megölt, s a*

gyalázatos iratot a szent sirra vetvén, kivont karddal elhagyta a templomot. A tiltakozványt, a gonoszság ezen undok kifolyását, a reménylett győzelem fölött örömében tomboló Günther Photiusnak is megküldötte, az átokkal sujtott egyházüldözővel szövetkezett, hogy Keletet és Nyugatot a nagy pápa ellen ingereljék. A gúnyirat másolataival Günther a kötelmeikhez hűtlen lotharingiai püspököknek is kedveskedett, hogy őket Miklós ellen hasonló ellenszegülésre tüzelje. Utóbb annyira ragadta őt szemtelensége, hogy mintegy második Photius, a császár palástjába kapaszkodva, a szent és nagy pápára, kinek ő nem lett volna méltó sarusziját megoldani, egyházi átkot mondott! De mind hiában történt, a pápa elleni berzengés, mert az oly sziklaszilárd jellemű egyházfő volt, hogy a világ minden zsarnokainak erőszakoskodása sem lett volna őt képes jogtiprásra bírni. Erőszakoskodása után a császár megbetegedvén, ezt Isten büntetésének tekintette ama nemtelen tetteért, hogy kardját az igazság elnyomására használta, s neje közbenjárására a pápával kibékölt. Még kevésbé gyomolitották Lothárt Német-Lajos és Kopaszkároly királyok, sőt inkább komoly szemrehányásokat tettek neki s megtámadással fenyegették unoköcsüket.

Lothár teljesen magára hagyatván, kénytelen volt kedves püspökeivel együtt a pápának hódolni. Egy színleg alázatosságot tanúsító iratot küldött Miklósnak, s Thietgaud érsek mellett esedezett, míg a legsúlyosabban terhelt Günthert egészen magára hagyta, sőt székére egy más egyént nevezett ki. Ekkor a háttérbe szorult udvaronc-érsek Kölnből Rómába utazott, s I. Miklós előtt az egész ügyben szerepelt gonoszságokat s csalásokat mind fölfedezte, gondolván, hogy ily uton ótalmat és bocsánatot nyerend az apostoli széktől. Azonban Miklós pápát mi ravasz fogás sem volt képes az igazság útjáról letántorítani, s egy a lateráni egyházban tartott zsinaton megerősítette a királyi kegy által tévutra vezetett érsek elleni ítéletet, míg a többi bűnös, de bocsánatért esengő püspököknek megengedett, s Lothárnak kiközösítési büntetés alatt meghagyta, hogy Waldradét elbocsátván, törvényes nejét Theutbergát visszafogadja. Arsenius pápai követ 865-ben Theutbergát vissza is vezette a királyi udvarba, s ekkor Lothár esküvel fogadta, hogy őt mint nejét tekintendi és tisztelendi, Waldradét pedig a követnek átadta, hogy

öt vezeklet végett magával Rómába vigye. De mindez csak lát-szatra történt, mert az ágyas Lothár tudtával a követtől megszökött, midőn Olaszhonba értek, s titkon Lotharingiába tért vissza, anélkül azonban, hogy magát a királyi udvarnál mutatta volna. Theutbergával pedig Lothár oly kegyetlenül bánt, hogy az ismét Kopasz-Károlyhoz menekült.

Végre a szerencsétlen királynő szomorú helyzetét meguntván, maga kérte a pápát, hogy Lothárnak Waldradévali-előbbi viszonyát tekintetbe véve, őt eme gyászos házassági köteléktől feloldja. Miklós azonban az esengőt szenvedései állhatatos elviselésére intette, s egyszersmind kijelentette, hogy őt e házassági viszonytól föl nem mentheti. Azután a lotharingiai püspököket felhitta, hogy a Waldrade fölötti kiközösítési ítéletet kihirdessék, s e tekintetben Lothár viseletéről az apostoli széket hiven tudósítsák. A király jónak látta színlag másodszor is megalázni magát a pápa előtt, s egy, a-tisztelet meg hódolás minden kifejezéseivel gazdagon fűszerezett iratot menesztett a szentatyához, gondolván, hogy kit a zsarnoki erőszakoskodás nem volt képes a jog és igazság szent ösvényéről letántorítani, a hízélgés őt arról letéritendi. De I. Miklós pápa egy 867-diki jan. 25-kén kelt iratában előbbi határozatához hiven követelte, hogy a kölni és trieri székek új egyénekkal töltsenek be s Waldrade igazolás végett Rómába küldessék, s csak miután ezek megtörténtek, leend szabad Lothárnak is az örökvárosban megjelenni. Ugyanazon keltezés alatti levelében Kopasz Károlyt Theutberga védelmére felhitta s intette a szentatya, hogy a kéjencz királylyal mi közösségben sem legyen. Egyszersmint Lothár terve ellen nyilatkozott, ki a királynő ártatlansága vagy bűnössége kinyomozására *készszéges szolgálata püspökei által ismét egy vizsgálatot szeretett volna tartatni.* A királynak Miklós kijelentette, hogy Theutbergától elválásához ugy adja beegyezését, ha a király is tisztasági fogadalmat teend.

Még számos levelet bocsátott ki I. Miklós pápa *ezen igen kellemellen s botrányos házassági perben,* az utolsót élte végnapjaiban írta. Ebben megróttá Német-Lajost s a német püspököket, mivel Günther és Thietgaud mellett az apostoli székekhez fordulni nem állottak, kijelentvén, hogy *ezen kötelességfelelőtt egykori érsekek*

püspöki vagy áldozári ténykedéseket többé nem végezhetnek. Miklós ezen ügy teljes bevégezése előtt kimult, miután Lothar az egyházból kizárta s ezen ítéletet kihirdettette. — Mig I. Miklós pápa apostoli szilárdsággal védelmezte Lothár király ellenében a szent házassági jogot, addig a tudós, sok-érdemű, de erőszakoskodó Hincmár rheimsi érsekkel is két egyházjogi vitályba elegyedett. Az egyik azon papokra vonatkozott, kiket Hincmár előde *Ebbo* szentelt fel, s az előbbi felfüggesztett. A másik pedig Hincmárnak *Rathard* nevű soissons-i segédpüspöke iránti eljárását illette. A 864-dikben tartott őszi zsinaton nagyszámu föllebbezési s kérvényiratokat olvastatott fel I. Miklós, s a többi közt Rathard püspök pere is ekkor döntetett el. A püspök büntelennek nyilvánított s Némethon, Lotharingia meg Franciaország apostoli követe *Arsenius* orta-i püspökkel Soissonsba visszaküldetett. Károly király fölhivatott, hogy Rathardot székére visszahelyezze, s a behuzott javakat visszaadja.

Örvendetesebbek voltak I. Miklósnak a *bolgárok megtérítésére irányzott sáradalmi*. Ugyanis *Bogoris* bolgár fejedelem 865-ben a pápától latin püspökök s áldozárokért esedezett, s Miklós oly kitűnő egyháziakkal örvendeztette meg a folyamodót, hogy azok három év alatt az említett népet teljesen megtérítették. A bolgárok I. Miklóshoz, ki a carolingi és konstantinápolyi önző térítők ellenében *azok politikai és polgári függetlenségét teljesen megóvtalmazta*, mint atyjokhoz ragaszkodtak, s több fontos kérdéssel fordultak hozzá, melyek e nemzet ekkori állapota s viszonyaira nagy fényt vetnek. Polgári törvényeket s több, nagyobb s kisebb tárgyak eldöntését kívánták Miklóstól, kinek válasza bámulandó bölcseségre mutat. *Ő saját jogaik, szokásaik s törvénygyakorlataik megtartására utalja őket*, a mennyiben azok a katholika tanokkal nem ellenkeznek. Így a többnejüséget eltiltja nekik s barátságosan inti őket, hogy oly szokásokkal felhagyjanak, melyek a fejedelem s nagyok nagyra-vágását, felfuvalkodását táplálnák; mert Krisztus Urunk alázatos szívű volt. I. Miklós, ki az új megtérteknek egyedül lelki üdvökről gondoskodott s társadalmi rendjök további kiképzését s fejlődését épen nem gátolta, a bolgárok lyurgiai s egyéb egyházi ügyekre vonatkozó iratára igen tüzetesen s meghatóan válaszolt hosszadal-

mas levelében, mely maig is fönn van. Fájdalom, a nagy pápa halála után az apostoli szék által megtérített bolgárokat a konstantinápolyi patriarchák a görög szakadály hálójába vonták 870-ben! S ép ezért e nép a keleti császárok s török zultánok vas-igája alatt szellemi tekintetben a többi mivelt nemzetektől igen elmaradt, valamint a görög szakadály többi népei is. Egyébiránt ezen I. Miklós által megtérített népség egy része napjainkban visszatért azon ősi egyházba, melynek a nemzetek polgárisodásukat köszönhetik.

I. Miklós pápa korában nemcsak Keleten, hanem Nyugaton is a metropoliták áthágták jogkörüket, mi által a püspökök igen méltatlan, lealázó, függékeny s szolgai helyzetbe jutottak. A császári és királyi udvarok által felbátorított metropoliták a megyés püspökök jogait megtámadták, az apátságokat és kolostorokat zaklatták, nemcsak egyházi, hanem világi személyeket is elítéltek, javakat behuzták, a törvényes birtokosokat bebörtönözték, s mindezen erőszakoskodásokat Kelet és Nyugat császárai meg királyainak ótalma alatt követték el!! Ennél fogva a panaszolkodó s föllebbező iratok sürűen érkeztek az apostoli székhez, s a nagy egyházfő úgy tűnt fel, mint a jogok s bántalmazottak rettenthetlen védelmezője, a gonoszság boszulója s az erény ótalmazója. A jogvédelemben kinek személyét sem tekintette ő, s az egyházi szabályokat, törvényeket áthágó egyszerű embereket csakugy megfedette, büntette, mint a nagyokat. Apostoli teljhatalmánál fogva a koronás fő (Lothár), frank, német s lotharingiai főpásztorok fölött csakugy villogtatta ő a Vatican villámain, mint a gonosz Hilduin felett, kijelentvén, hogy *az uralkodók csakugy tartoznak a keresztény egyház törvényeinek hódolni, mint az utolsó koldus*. És mily körülmények közt működött így Miklós? Mindenütt aláásták a földet, melyen állott; egyetemes zsinatot akartak a bysantiakkal egyesülve ellene tartani, személyét Rómában megtámadni törekedtek; II. Lajos császár a szent-szék jogai s mások igazainak védelmezése miatt nyíltan ellensége volt a nagy egyházfőnek; Lothár egy Olaszthonba nyomuló sereg élén állott, s az utóbb ezen uralkodóhoz szító Károly és Lajos királyokat sikertelen hitta volna segítségül, ha a szándékolt szakadály-zsinat I. Miklós letétele végett Ravennában létesült s a bysan-

tiákkal egyesült volna; mert így, ha a nagyszerű átkos terv sikerül, az említettnek letételét a keleti és nyugati császárok jóváhagyandották volna. A püspököktől mitsem lehet várni, mert ezek Olaszthonban a császáron csüngtek; a német főpásztorok Lajos érdekeit támogatták, s a négy carolingi fejedelem oda működött, hogy a pápa a canonok alkalmazásától s védelmétől elálljon, a német s keleti kiközösített főpásztorokat székeikre visszahelyezze, Lothárnak Waldradévali házasságtörő viszonyát, feloldatván az egyházi átok alól, szentesitse, a római székhézi föllebbezési jogot eltörölje, s az ő souverain jogait ön maga, Róma s az Egyháziállamra nézve II. Lajos császárra s ennek utódaira átruházza, hogy így aztán a pápa a császári udvar készséges szolgája legyen, mint a patriarcha Konstantinápolyban! Igen, ezt akarák kivinni, — de a sirjához közelálló Miklós kimondá a „nem“-et, az ugynevezett „non possumus“-t.

A pápának a császárhoz menesztett utolsó levele ép oly szíldárnak mutatja azt, a milyen volt egyházfői kormányja elején. *„Mily fáradsalmakat s küzdelmeket állottunk már ki, s ezeknek folyton ki vagyunk téve, hogy a Günther és Thietgaud által okozott rosszakat orvosoljuk, és azok új kitörésétől folyton tartanunk kell, s mi töletek mi gyámolítást sem nyertünk, hanem inkább folyton ellenünk dolgoztok, s mindig ugyanazon kérvénnyel járultok hozzánk, hogy mi ama rosszak okozóit kegyeinkbe fogadjuk vissza, s azokról különösen azt mondjátok, hogy ők igen elvannak keserítve, holott épen azok éj- s nappal a keserőség kelyhét nyújtják nekünk! Ha másképp viselik magokat, igazi bánatot tanúsítanak, az okozott rosszat jóvá teszik, akkor bizonyára a szigor helyett kegyességet mutattunk volna irántok“*.... Így irt a sokat keserített egyházfő 867-diki october 30-kán a császárnak, s erre negyven nap múlva a sirba dőlt. Olaszthon, a világ elnémult! Csak egy hang szól le hozzánk. A gonoszság tervei meghiusultak, hogy a csapás. Rómában ki nem tört, mi által Nagy-Károly nemtelen unokái örök gyalázattal bélyegzendették emléköket. A hatalmas Isten közbelépése a hánykolódó s büszke tervezőket lefegyverzette.

Anastasius könyvtárnok, római apát és áldozár, Adó viennei érseknek következőleg irt: *„Ah! szomorú, gyász- s kínos tudósítással*

kereslek fel téged. November 13-dikán a tiszteletreméltó emlékü Miklós, atya és pápa e nyomorult életből, mint reményljük, a mennyei boldogságra hivatott meg, minket nyomorultakat, és vigasztalatlanokat elhagyott; ah az ő elköltözése után a nyáját nem kimélő ragadozó farkasok tolakodnak be; ah, állj ezek ellenében, az élő Istenre esengve kérlek, szilárd védfalul, és egyszersmind kérlek, hogy az elhunytért imádt rebegj az Urnak. Oh gyötirelem s égető kín! oly későn nyert az egyház ily férfit s oly korán veszítette azt el ismét. Valóban, inkább sötétedtek volna el a nap sugarai, mielőtt az megszűnt rá világítani, kinek szája egész a véglehelletig nyitva volt, valamint szemei is, hogy az Isten szolgálata s az egyház jóllétéről gondoskodjék. Most azoknak, kiket a házasságtörési perbeni gonoszságuk, vagy egyéb kihágásokért megfenyített, egész tábora tört ki, s égne a vágytól, Miklós minden műveit elpusztítani; sőt annyira megy elvetemültségök, hogy minden iratait megsemmisíteni törekednek s törekvésök könnyen sikeres lehet; mert a császári sereg is kész segílyt nyújtani nekik. Tudósítsátok erről a testvéreket, s dolgozzatok azokkal az Ur házaért; mert ha egy ily nagy pápa iratait s műveit szabad elpusztítani, mit reményltek, kérlek, a tieiteket illetőleg? Mindazonáltal tudom, hogy az Ur, ha nálunk keveset is, nálatok többeket megörzött, kik térdeiket nem hajtották meg a Baal előtt....“ Mily idő az, mely egy ily főpásztornak oly gyászos sorsot juttatott! mily vaksága a világnak, mely annyi századokon át e nagy egyházfő nemes törekvéseit félreérteni s emlékét a legesztelenebb vádakkal szennyezni nem iszonyodik!

Igy, vádolják őt többen, hogy: „Lothár és Theutberga válóperében az ál-decretálok szerint járt el.“ E vád azonban egészen a maga semmiségébe esik vissza, ha elgondoljuk, hogy a IX-dik század közepén az említett hamis határozatokat I. Miklós pápa nem ismerhette, s következésképp a szerint nem ítéltetett, minek létezését még csaknem is sejtette. Ő a Lothár birodalmábani polgári törvények szerint járt el, melyek (*Capitularia Caroli Magni*) elismerik a püspök ama jogát, hogy minden, a hit s egyházi fegyelem elleni kihágásért bárkit ítélő-széke elé idézhet. Még idétlenebbül vádolják némely írók Miklós pápát arról, hogy Adventius püspökhöz intézett levelében azt nyíltan a császár elleni lázadásra tanítja. Ezen püspök az apostol eme szavaira hivatkozva szólott: „Legyetek alávétve az

Istenért minden felsőbbségnek, akár a királynak, akár helytartójának stb.“ Az apostol e szavai fölött Miklós válasziratában értelmezőleg így fejezi ki magát: „*De jól megvizsgáljátok, valjon a fejedelmek és királyok, kiknek magatokat alávetitek, valóban fejedelmek és királyok-e; valjon önmagukat s népeiket is jól kormányozzák-e; mert ki nem vezettethetik, valjon képes-e az másokat vezetni? Ügyeljetek arra, valjon jog szerint kormányoznak-e; mert ha azt ők maguk meg nem tartják, úgy nem királyok, hanem zsarnokok; és ha a kötelmet áthágják, úgy ellen kell magunkat vetni, s ahelyett hogy magunkat nekik alávetnők, ellenők kell támadni; ha ezt nem tesszük, büntetteik részeseivé leszünk.*“ A pápa távol volt attól, hogy e szavak által a néptömeget fejedelme tetteinek bírálójává tegye, mint e tan napjainkban a radicálok s vad-mokrák minden tanszékein s oly sok nyilvános lapokban hirdettetik. Igen, Miklós nem akarta a fejedelmeket a népfőlség mérlegére helyezni, s annak ingatag kegyére bizni, hanem az akkori alkotmányos jognál fogva figyelmezteti a püspököt, hogy ahelyett, hogy a királyt kötelménél fogva törvényesen megintette volna, mindent annak akarata szerint tett, *előtte a jog s törvény ellenére is mindenben meghajlott.* Igen, az ily engedékeny püspököt inti a pápa, hogy a jog és erőszak, a király és zsarnok közt különbséget tegyen.

I. Miklós pápa valódi atyai gyöngédséggel s figyelemmel gondoskodott a szegényekről, szorongatottak, s az egész világból Rómába zarándokló nyomorultakról. Anastasius könyvtárnok igen meghatóan írja, hogy e szent-atya a szűkölködők bőkezű atyja s alattvalóinak boldogítója volt. A régi vízvezetékét visszaállítván, bőven ellátta a sz. Péter városrészét s ennek egész környékét ivóvízzel. A több pápa által megerősített *Ostiát*, melynek falai roskadozni kezdettek, azokat újra felépíttetvén, erősebb helylyé tette, valamint a sz. Péter körüli Leó-várost is falak s tornyokkal erősítette meg, anélkül, hogy a császári érzelműekre tekintettel lett volna, számos templomot kívül-belül földsiszított; Róma, valamint az Egyházi-állam egyéb helyei tekintélyes védereget nyertek, s elmondhatni, hogy I. Miklós az Egyházi-állam legtevékenyebb s legszilárdabb fejedelme, úgy szólván, alapítója volt. Alatta Tiber kétszer kiáradt s e veszélyekkor tett bölcs intézkedései igen sok

kártól óvták meg Rómát s a nagy vidék lakóit. Sz. Kelemen tete-meit *Chersonesus* szigetéről a római hasonló nevű templomba szállíttatta. A papok erkölcs-tisztaságára igen felügyelt, s az ágyast-tartó egyház-zinak miséjérei megjelenést szigorúan tiltotta. Alatta végezte be az általunk is oly sokszor idézett Anastasius könyvtárnok a „*Vitae Pontificum Romanorum*” című becses művet, melyet I. Miklós bírálata alá bocsátott.

I. Miklós igen szerencsés, tisztelet és szeretetre ragadó külse-jü volt, valamint finom műveltségü, a tudományokban alaposan já-ratos, feddhetlen életü s igen kegyes. Oly egyházfő volt ő, ki felsé-ges hivatásának teljes öntudatával birt s tekintélyének fenntartására nagyon is képes volt. Kegyes és szelid a főrangnak s alsóbbak, de egyszersmint szigorú s félelmetes tudott lenni a gonoszok iránt. Valódi második *Illés* volt ő, mint a majdnem egykoru évlész *prüm-i Regino* említi, egy oly pápa, kihez hasonlót Nagy Gergely óta a vi-lág nem látott. *Mennyire küzdött a kor két fő baja, a papság elvilá-giasodása s a házassági törvények gyakori áthágása miatt, láttuk. Ő ingadozás nélkül viaskodott a sz. canonokért, bár minden oldalról, papok és világiak, királyok s metropoliták által különféle fegyve-rekkel támadtatott meg; de ő állandón, kitartóan küzdött, s a jó ügy, melyet annyira féltett, diadalmaskodott, s a melyért, ha az Isten oly gyorsan az életből kinem ragadja, mint vértanu hullott volna el. — Mindez eléggé halhatatlanítja I. Miklós nevét, s emlé-kénél felkiálhatunk: „Mivé lett volna Nyugat, a pápák jótékony ha-talma nélkül?” A tekintélyes írók közül többen az apostoli szék méltóságának emelése, szilárd jelleme, ritka igazságszeretete, rop-pant kihatásu tevékenysége, s terveinek hős lélekkeli keresztülvi-teleért méltán nevezték „Nagy”-nak. Anastasius igen meghatóan írja: „Egész élete az Isten dicsőségét czélozó gondolkodás, beszéd s tett által dicsőítettett; ima, virrasztás, böjt s alamizsnálkodás közt, mint Isten valódi bajnoka, győzelmesen küzdött annak egyházaért.” Tündöklő erényei s roppant érdemeiért az egyház, melynek legfőbb pásztori tiszttét annyi zivatar daczára is, 9 év, 6 hó s 20 napig oly dicstel-je-sen teljesítette, szentei közé irta őt s emlékét VIII. Orbán óta ha-lála évfordulati napján üli, következőleg emlékezvén róla: „Rómá-ban november 13-kán sz. Miklós pápa emléke ületik, ki nagy buzgalmat*

és apostoli szilárdságot tanusított.“ A leggyönyörűbb dicséret ez egy *Contira* nézve. — Számos és nagy-fontosságú levelei, határozatai, iratai, melyekből nagyrészt ezen életrajz is merítettett, minden zsinati gyűjteményben, különösen pedig egész terjedelem s korrendben *Mansi* által közöltetnek. Egy régi életrajza olvasható *Muratorinál*. A hálás kortársak sz. Péter bemenetelénél következő szép sirirattal jelölték I. Miklós drága földi maradványainak nyughelyét:

Conditur hoc antro sacrae substantia carnis
Praesulis egregii Nicolai, dogmate Sancto.
Qui fulsit cunctis, mundumque replevit et urbem
Intactis nituit membris, castoque pudore.
Quae docuit verbis, actuque peregit optime,
Sidereae plenus mansit doctisque sophiae.
Coelorum claris quae servat regina triumphis
Ut regnet sociis procerum per saecula natus.

CVIII.

II. Adorján. 867 — 872.

I. Miklós nem vala többé, s az egész keresztény világ Rómára tekintett, a jámbor hivek aggódtak s remegtek; mert a kor igen gonosz volt, s az utódtól függött ekkor nemcsak az egyház, hanem a népek üdve is. A külvárosi püspökök, papság, nemesség s nép gyorsan egybegyűlvén, a császári követek jelenléte nélkül a római születésű Adorján sz. Márk kardinál-áldozárát választották meg az egyház fejévé, ki ekkor 75-dik évében volt, s már két ízben, IV. Leó s III. Benedek halála után megkináltatott a pápai méltósággal, melyet azonban el nem fogadott, s most is akarata ellen emeltetett az apostoli székre. A császár meghatalmazottait igen nehezen lehetett lecsillapítani, s csak akkor tágitottak, midőn velők mogértették, hogy nem a császár iránti megvetésből, hanem az egyház hagyományos eljárása szerint nélkülöztettek ők; mert idáig nem

volt, s nem is lesz az egyház gyakorlatában az, hogy a választással a császári követekre várakozzanak, míg abban nekik résztvenni tetszik, az ő kötelemök egyedül a választásról jelentést tenni a császárnak, s ennek jóváhagyását Rómába meghozni. A nép lelkesedése még egy választásnál sem mutatkozott oly viharosan, mint ekkor; mert rendkívüli jótékonysága- s egyéb ritka tulajdonaiért a nép őt igen kedvelte. II. Adorján tekintélyes családból származott, s IV. István meg II. Sergius pápákkal rokonsági viszonyban volt, mint Palatius írja, önmagát megvetvén, mindent, nejét s gyermekét is elhagyta az Isten szeretetéért, s pappá, Kolb szerint beneczésé, lett. Hasztalan volt minden tiltakozása és esengése, megragadtatott s az egész város örömrivalgásai közt a Lateranba vitetett. Azután a választási okmány az összes senatorok által aláíratván, a császárhoz elküldetett, ki miután e választást szerencsésnek nyilatkoztatta ki, s jóváhagyta, Adorján Advent III-dik vasárnapján nagy szent menetben a sz. Péter egyházába vezetettet, püspökké szenteltetett s szokott szertartással az apostolok fejedelmének székét birtokába vette. Az egész város a legkitörőbb örömeknek engedte át magát, hogy szeretete tárgyát, melyhez annyi édes reményt fűzött, valahára az apostoli széken láthatta.

Azonban még ugyanazon napon, mint valami gonosz előjelül, az általános örömet Wito, Lampert spoletói herczeg fia, nagyban megzavarta. Ez ugyanis az örömmünnepet használandó váratlanul egy sereg fegyveressel megtámadta a várost, több kolostort, templomot, palotát s egyéb házakat kifosztott, számos tekintélyes családot megrabolt, s több római nőt hatalmába ejtvén, ezekkel s a ropant kincscsel Rómát rögtön odahagyta. A szelid-lelkű pápának igen nehezen esett, hogy a *rabló herczeget* gonosz társaival együtt egyházi átokkal kelle sujtani, s a császárt felhíni, hogy ezen s e kor egyéb kihágásaiért az illetőket megfenyítse. Mi meg is történt, mert a herczeg s bűntársai II. Lajos által minden birtokaik elvesztésére ítéltettek. Ezen s egyéb tekintetben tanusított kedvezményekért a hivek szomorúságára kénytelen volt II. Adorján a császárnak egyetmást elnézni, s az utóbbinak szolgálatát szintén kedvezményekkel viszonzni. Így a többi közt a felfüggesztett Anasztáz sz. Marcell kardinál-áldozárát s többeket visszafogadott az egyházba.

Ezt ugyan zajos örömmel fogadták I. Miklós pápa ellenei, hogy rajta még a sirban is megboszulhassák magokat; de a metropoliták mindenünnét sürgetve kérték a pápát, hogy oly tettől őrizzék meg, mi által nagy elődjének kormányára árnyék vettetuék.

Hogy a hamis híreket megecfölja az uj egyházfő, ki I. Miklós iránt mi ellenséges érzést sem táplált szívében, a görög szerzeteseket, főpapokat, minden nyugati püspököket s idegen követeket, kik akkor Rómában tartózkodtak, egy lakomára hitta meg, mit minden uj pápa tartozott a hagyományos szokás szerint adni. Ekkor II. Adorján Kelet s Nyugat képviselői jelenlétében meghatóan mutatta ki igazi érzületét: ő maga nyujtotta vendégeinek a kézmosásra használtatni szokott vizet; azután asztalukhoz ült, mit idáig egy pápa sem tett, s hangszerek kíséretében vallásos énekeket zengedeztetett. Az étkezés után az egész gyülekezet előtt térdre borult a szent- atya, s felhívá azt, hogy a katholika egyházért, a császárért s ő érette imádkozzék, hogy az Isten neki erőt adjon a gondjaira bizott egyháznak a Mindenható tetszése szerinti kormányzására. *„Nem nekünk kell szent- atya éretted imázni, hanem inkább te csedezzél az Urhoz érettiünk, mert nekünk erre nagyobb szükségünk van.“* De a pápa folytatá: *„Mivel az azokérti ima, kiket az Isten erényes és szent élet után magához vett, az Örökkévaló iránti hálaköszönetül tekintendő; háláljátok meg az Urnak, hogy az én feledhetlen emlékü atyám és uram a szent és igazhitű I. Miklós általa az egyháznak főpásztorul adatott.“* Ima — szegény korunk mosolyog a jólelkű aggastyánnak ezen asztali-imája fölött, s inkább szeretett volna ahelyett egy nagyszerű *toastot* hallatni a harsogó zene kíséretében. De nem az akkori, bár nyers és sülyedett, de nem minden hitnélküli kor. Szent borzalom kötötte le egy ideig a nyelveket, de azután kiáradtak az érzetek, s mindnyájan egyhangulag felkiáltának: *„Tisztelet, magasztalás és hála a Mindenhatónak, ki egyházának ily derék, elődének emlékét oly igen tisztelő főpásztort adott. Örökre némuljon el az irigység, s félre a hamis hírekkel! Áldás és hosszú élet Adorjánnak, a mi urunknak, az Istentől nyert legfőbb papnak s egyetemes pápának.“* (Papae universali). E fölkiáltást háromszor ismétlék. Ép így semmisítette meg a frank püspökök gyanuját is, meghagyván nekik, hogy elődének nevét egyházuk Dypticháiba iktassák, s oda törekedjenek, hogy az

elhunyt pápa rendeletei legcsekélyebbé sem sértessenek meg, hanem úgy örködjének azok felett, mintha önmaguk bocsátották volna ki. Egyébiránt kijelenté II. Adorján, hogy miután a kényszerítő körülmények elmúltak, mindezek nem fogják őt a szelidebb s kissé engedékenyebb eljárásban gátolni.

Ámbár a szent-atya, a mennyire állása engedte, magát alkalmazni törekedett, mégis igen sok bosszúságot kelle' eltűrnie. Egy családját illető ügy is igen kellemetlen benyomást tett reá. Mint már említők, Adorján az egyházi pályára lépte előtt nős volt. *Stephánia* nevű neje egy felserdült leányával még élt. Ezen utóbbi mint dús vagyon leendő örököse igen látogatott egyéniség volt, s Arsenius pénzvagyó fia által elragadtatott, s minden elkövetetett, hogy a pápa arra indíttassék, miszerint leányának az elragadó *Eleutheriussali összekelését* jóváhagyja. II. Adorján azt követelte a kánonok szerint, hogy a leány anyjához visszabocsáttassék, s annak kiszabadítására intézkedéseket tett. Arsenius a pápai kegyelemből kiesvén, Rómát elhagyta s Beneventbe vette magát, hol a császárt érdekének megnyerni törekedett, állítván, hogy azon elragadás egyedül a császár előnyére történt. A császárnő melegen felkarolta az ügyet; de midőn ez a pápa szilárdságán meghiusult, az egész egy oly gonossággal végződött, mely az elragadó és csábítóinak életébe, bűntársainak pedig a pápa által kimondott kiközösítésbe került.

II. Adorján függetlenségét az uralkodók ellenében is föntartani törekedett, mit a fönnebbi életrajzban említett házassági ügy is eléggé bizonyít, mely még ezen pápát is foglalkodtatta. Ezen utóbbi Lothár ellen elődének nézetét osztotta, bár a császár iránti tekintetből, ki éppen ekkor Olaszhont a saracénok ellen szép sikerrel védelmezte, az ügyvitelben szelidebb hangulatot tanusított. Midőn a szent-atya II. Lajos által arról értesült, hogy Waldrade súlyos bűneit őszintén megbánta, a császár esedezésére, sőt azon feltét alatt, hogy a királylyal előbbi társalgását nem folytatja többé, sőt még beszélgetés okáért sem fog jövőre hozzá közelíteni, az egyházi bűntetéstől feloldotta. Miről II. Adorján a frank, német s lotharingiai püspököket azonnal tudósította, meghagyván, miszerint Waldradét minden nyilvános isteniszolgálatra s az Ur asztalához bocsássák. Theutberga a pápa által megelőző kegyességgel fogadtatott, rangjá-

hoz illőleg tiszteltetett, vigasztaltatott, s arra intetett, hogy férjéhez visszatérjen, vagy pedig, hogy gyöngélkedő állapota miatt valamelyik olasz városban tartózkodjék, míg ügyét egy zsinat eldöntendi.

Lothár király *Engelberta* császárnő által kieszközölte, hogy *a montecassinó-i benczés anyazárdában a pápával találkozhatott.* Mi a királyt igen megörvendeztette, mert itt a már rég függőben levő ügy fölött a pápával háborítatlanul értekezhetett. II. Adorján előbb két követet szándékozott a helyszínére küldeni, hogy egy nagyobb-szerű zsinaton a király ügye még egyszer megvizsgáltatván, erre az apostoli szék az eldöntő ítéletet kimondhassa. A császárnő mindaddig nem szünt meg esengeni, míg a szent-atya azt is meg nem ígérte, hogy a király jelenlétében, ha ez Rómába megy, a szent-áldozatot bemutatja s őt sajátkezüleg megáldoztatja. Erre a pápa visszatért székhelyére, hova őt nemsokára Lothár is követte. Ezen utóbbi egy vasárnap ért Rómába, s azt remélte, hogy a következő reggel a szent-atya az ő jelenlétében misézni fog; erre azonban Adorjánt birni nem lehetett, mert a király még mint kiközösített tekintetett. Hétfőn minden feltűnő kíséret nélkül Lothár a városba vette magát; még e napon meglátogatta a pápát a Lateránban, s figyelmeztette őt az említett kolostorban adott ígéretére. Adorján erre megkérde a királyt, valjon követte-e az ő elődének, I. Miklósnak, intelmeit. Lothár válaszul adá, hogy azokat, mint Isten parancsait hiven s lelkiismeretesen teljesítette.

Néhány a király kíséretében volt lotharingiai ur annak szavait erősen bizonyíthatá. „Ha valóban így van, mondá a pápa, úgy azért holnap sz. áldozattal mondunk hálát az Istennek. De neked is fiam, a királyhoz fordulván, jelen kell azon lenned, hogy mint egy tag, a Jézus testével, melytől elválasztva valál, ismét egyesítessél.“ — A szent-mise a következő nap megkezdődött, de meny nyire meg volt lepve a király, midőn annak bevégezése után a pápa Urunk mysticus testét tartván kezében, így szóla Lothárhoz: „*Ha, óh király! a házasságtörés bűne lelkedet nem szennyezi, s szilárdan elvagy határozva Waldradéval többé mi bűnös viszonyt sem szőni; úgy közeledjél bizalommal az Ur asztalához, s fogadd kezeimből a szentséget lelked erősítése- s üdvére. Ha pedig ellenben szivedben azon titkos*

szándékot táplálod, hogy tovább is a bűn ösvényén akarsz járni, úgy ne merészelj ide lépni; mert az, ki minden tiszta szívének üdvét szerez, neked kárhozatot hozna.“ Lothár megrettenve s mintegy eszméletét veszítve mégis előrelepett s az oltáriszentséget elfogadta. Azután a pápa Lothár kíséretéhez fordult, s így szólt: „Ha királytok bonyolódott ügyében mi bűnös részetek sincs, s most erősen elvagytok határozva, hogy ha az előbbi bűnébe ismét visszaesik, semmi módon sem fogjátok őt segíteni; úgy lépjétek elő s fogjátok az isteni Megváltónak testét s vérért üdvötlők s az örök életre.“ Csak kevesen vonakodtak urok mellett a szent áldozás által tanuskodni, kiről jól tudták, hogy bármit fogad is, nála a kéjvágy viszi a főszerepet. E napon Lothár a pápával étkezett, ki őt most már jobban kitüntette, s midőn elváltak, egymást kölcsönösen megajándékozták.

Lothár visszatért. Már Rómában kimult kíséretéből kettő, a méltatlan áldozás napján. A többiek az uton haltak el; Luccában már csupa tetemek környezék Lothárt. Ő maga is rosszul kezdé magát érezni. Utját folytatva, nem ismerte még fel az Isten büntető kezét. Már Piacenzában kénytelen volt a betegágyra dőlni, majd szava elállt, s a haldoklók szentségei nélkül bűneivel terhelve mult ki, és a városon kívüli sz. Antal egyházában eltakarított. A két szerencsétlen nő kolostorba ment. Így végződött be Lothár halálával ezen botrányos házassági per, melynek alapja a bujaszenvedély volt, s annyi ideig foglalkodtatta az egyház fejét, nagyjait s a jogtudósokat és botránykoztatta a tiszta életűeket!!

A pápai tekintély s egyház befolyása II. Adorján szilárd magatartása által folyton növekedett, s ez mindjárt Lothár halála után a frank fejedelmek közt támadt vitában is mutatkozott. Lothár 869-ben kimulván, törvényes házasságból nem hagyott maga után örököst. Országára Kopasz-Károly, frank király, az ő nagybátyja s fivére II. Lajos császár tartottak igényt. Ezen utóbbinak Lotharingiára legközelebbi joga volt; de azt az Alsó-Olaszthonba beütött sarracenok miatt azonnal birtokába nem vehette. Ezen alkalmat használni akarván Kopasz-Károly, seregével Lotharingiában termett, hogy ezt elfoglalja. Itt sok és hatalmas barátai lévén, a metzi országgyűlés által királynak elismertetett s Hincmár rheimsi érsek által meg is koronáztatott. Most a császár a pápához fordult, kinek

igazságos ügyét annál inkább is felkarolta, mivel Olaszthonban az arabok s egyes urak ellenében neki fontos szolgálatot nyújtott. II. Lajos a pápa tanácsa folytán Károly foglalása ellen ünnepélyesen tiltakozott, s II. Adorján is levelekkel követeket küldött Frankhonba Kopasz-Károlyhoz, a lotharingiai püspökök s kivált Hincmár rheimsi érsekhez. Ezen iratokban a császár örökösödési jogát védelmező pápa inti az illetőket, hogy II. Lajos igazságos ügyét védelmezzék, azután az egyházi és világi nagyokat kiközösítéssel fenyegeti, ha a jogbitorló Károlyt királyul ismerik. Ezen utóbbihoz is igen komoly intelmet intézett. Különösen intette pedig s felhitta Hincmárt a császár igazságos igényének egész tekintélyéveli védelmére s ezen ügyben helyettesének nevezte ki őt. II. Adorján követi Kopasz-Károlyt már Lotharingia birtokában találták. A király kijelenté nekik, hogy miután birodalma ügyei általa rendbe hozatnak, a pápának irni fog s magát igazolandja.

II. Adorján most már követeket küldött levelekkel Károlyhoz, Német-Lajos, ezek mindkét országa nagyaihoz s a püspökök, meg Hincmárhoz. Lajos jogosságát dicsérettel emelte ki, Károlyt pedig kiközösítés büntetése alatt felhitta, hogy az igaztalanul magához ragadott tartományokat a törvényes örökösnek visszaadja; mert ellenkező esetben kénytelen lesz ellene úgy lépni fel, mint ezt szent tiszte s sürgeti és kívánja. A püspököket, kivált Hincmárt, mivel Károly aranyai által magukat megvakíttatni engedték, s *gyáva udvari püspökökké törpültek*, kötelemköhezi hűtlenségükért megfenyítette. Végre a pápa erélyes, szilárd magatartása, s a német királylyali háborutóli félelem arra indíták Károlyt, hogy Lajossal kiegyezett s annak Lotharingia egy részét átengedé. Hincmár pedig őt igen rosszul jellemző, durva tartalmu iratot intézett a pápához. Ezen utóbbi igen szelid lelkületű egyházfő levén, a királyi kegyben biza kodó főpásztort nemtelen tetteért csak megfeddette, bár a letételt is méltán megérdemelte volna.

II. Adorjánnak s általában e kor pápáinak, igen szeretik az egyházellenes írók szemökre vetni, hogy az uralkodók dolgaiba s egymásközi peres ügyeikbe nagyon szerették magukat beavatni, s ily körülményeknél a mulandó érdekekre főgondot fordítottak. Ezen alaptalan ellenvetésekre csak azt jegyezzük meg, hogy a pápák

hivatlanul egy fejedelem dolgaiba sem avatkoztak, s midőn a kor dicséretes szokása szerint a fejedelmek által felhivattak, hogy az ő jogaikat védelmezzék, s peres ügyeikben mint bírók szerepeljenek, az ilynemű felhívásokat követve, csak helyesen cselekedtek, s ily bíraskodás által az emberiségnek roppant jó szolgálatot tettek. Az ő közbenjárásukkal ugyanis az igazság gyorsan kiszolgáltatótt, a jog megvédtetett, s így sok háborúnak s az ezekből származni szokott temérdek rosznak eleje vététt. Valóban, ha a pápák ily bíraskodása általános elvül elfogadtatik, ez a legnagyobb jótékonyosság leendett volna a világra nézve. Igen szépen írja idevonatkozólag Chateaubriand: *„Ha Európa közepette egy törvényszék léteznék, mely Isten nevében a nemzeteket és uralkodókat ítelné, a háborukat és forradalmakat elhárítandó, úgy az ily törvényszéket a politika remekműve s a társadalmi tökély legmagasb fokául kellene tekinteni. A pápák a keresztény világra gyakorlott befolyásuknál fogva ama ponton állottak, hogy e fölséges, elvitázhatlan alapigazságot működésükkel csálthatatlanul bebizonyították.“*

De e nagy befolyással nem éltek-e vissza a pápák, kérdi valaki, és nem neveztek-e ki császárok és királyokat? Mipedig azt kérjük erre: mely jog szentebb s üdvösebb a nemzetekre nézve, az-e, mely a szent kutföből ered és isteni, vagy az, mely a nemzetek véreinek kiáradásából s megrablásukból a durva erőszak által származik?

II. Adorján pápa működésének legragyogóbb fénypontját s érdemkoronájának legtündöklőbb ékkövét képezi a VIII-dik közszinat. I. Vazul császár ugyanis követeket küldött a szent-atyához, kik Photiusnak I. Miklós pápa által tartott zsinat-elleni irományait kézbesítették kárhoztatás végett. A pápa azonnal egy zsinatot rög-tönzött, mely Photius minden követőire, kik Ignác törvényes patriarchát el nem ismerték, egyházi átkot mondott, s az álpatriarcha minden iratait sz. Péter egyháza előtt elhamvasztotta. II. Adorján igen szívesen fogadta a keleti császár azon indítványát, hogy egy egyetemes zsinat hívassék egybe, s István, Donát püspököket meg Marinus szerpapot küldte Konstantinápolyba, a császár s Ignácznak szóló leveleket, meg a híres „*Liber concordiae*“-t adván át nekik, hogy a zsinaton ezen utóbbinak tartalma szerint működjenek. A szent-anya követeinek adott utasításában a többi közt így szól:

„Örök üdvünkre mindenekelőtt szükséges az igaz hitet megőrizni, magunkat a hagyományokhoz s atyák rendeleteihez szabni s Jézusnak eme szavait szem előtt tartani: „Te Péter vagy, s e köszdön épitem fel az én anyaszentegyházamat.“ Jézus ezen szavait a következmény annyi századon át hangosan megerősítette, mivel a római szék a szent tanokat hamisíttatlanul megőrizte, s az eretnecség legcsekélyebb szennnyével sem fertőztette meg. Mivel mi az igaz hittől el nem szakadtunk, s az atyák rendeleteit, kivált azokéit, kik a római széken ültek, törhetlen hűséggel megtartottuk, azért átkozzuk azon eretnecségeket, melyek valaha az egyházat zavarták s szomorították, névszerint a képostromlók tévelyét. Átkozzuk a konstantinápolyi széket bitorló Photiust is mindaddig, míg a római szék ítéletének magát alá nem veti, s álszínatát ő maga is kárhoztatni nem fogja. Mi elfogadjuk az ezen ügyben I. Miklós és II. Adorján pápák alatt tartott zsinatokat, s kárhoztatjuk az általok kárhoztatottakat, kiváltképen pedig Photiust és Asbesta Gergelyt mindazokkal egyetemben, kik hozzájuk szitanak s velök közösséget tartanak. Épen így elvetjük a Mihály császár alatt Ignác, sőt a római szék ellen Photius által tartott három álszínatot, s kik ezeket elismerik, vagy azok iratait maguknál tartják, szintén kárhoztatnak általunk. Mi őszinte szívevel ama rendeletekhez tartjuk magunkat, melyeket az apostoli szék Ignác patriarchára vonatkozólag kiadott, szilárdan elleven határozva, a római egyházzal, mely a keresztény hit alapköve, a legbensőbb egységben maradni; azért, kik attól elpártoltak, szent áldozataink ünnepélyeikor általunk nem fognak említettvi.“

Eme közzsinatra küldött pápai követek 869-diki sept. 25-kén vasárnap tartották ünnepélyes bevonulásukat Konstantinápolyba. A császári tisztviselők, az összes papság egyházi diszöltönyökben, s roppant népség égő viaszgyertyák és fáklýákkal a város kapujáig eléjük mentek. Midőn két nap mulva I. Vazul elé bocsáttattak, tiszteletökre a császár trónjáról felemelkedett, a pápai irományokat átvette, melyeket az egyház feje iránti tiszteletből több csókkal illetett, azután egész örömmel átölelé a követeket, kérvén öket, hogy a jó rendet s egységet a görög egyházban ismét visszaállítsák. Miután az illetők a pápai követek utasítását elfogadták, az említett évi október 5-kén a zsinat kezdetét vette, melyre 383 atya jelent meg. A fölséges *Sophia-egyház* egyik tágas jobboldali kápol-

nája közepén egy trónmennyezet állott, mely alatt egy feszület, ennek lábánál a felnyitott evangéliumos-könyv, s e fölött Megváltónk keresztségéből erekiye valának elhelyezve. Elnökölt a három pápai követ, ezek után Ignác patriarcha ült, a harmadik helyet a keleti patriarchák követei foglalták el. A császár nevében néhány patricius is megjelent.

Az első ülésben az Ignác patriarchához ragaszkodásért sokat üldöztetett 12 püspök is megjelent. A császárnak a követekhezírt bezzéde felolvastatott, melyből mi csak a következőt említjük: *„Igazi apostoli buzgalommal sietett a boldog emlékü Miklós pápa a konstantinápolyi egyháznak segítségére, melyben a kevély Photius szakadást idézett elő. Az ő halála óta epedve várjuk, s velünk Kelet összes patriarchái, metropolitái s püspökei, mit a római egyház, a mi édes anyánk intézni s határozni fog. Kezdjétek hát meg minden késlekedés nélkül műveteket, számműzzétek a szakadás lelkét egyházunkból, s eszközöljétek, hogy a béke és egyesség egymást testvérileg átkarolva, abba ismét visszaköltözködjének.*

A második ülésben 10 püspök, s mások is többen, az egyházi közösségbe fölvétettek. Megható volt a jelenet, midőn ezen főpapok térdre borulva, az Ignác elleni jogtalanságuk vallomása s az általuk szenvedett nyomor híven feljegyzett iratait kezeikben tartva, fölvételért esedeztek. Midőn a harmadik ülésben a császár s Ignác patriarchának a pápához menesztett leveleit s az utóbbinak ezekre adott válaszát felolvasták, a következő kérdésre: vajjon ezen iratok canonszerűek-e? így felelt az egész gyülekezet: *„Igen, ezen iratok tökéletesen eredetiek, katolika, canonszerűek, zsinatiak s hitelesek. Mi ezen iratokban igen jól megismerjük a szent-anya szelidségét s szerénységét, valamint annak gyöngéd gondolkodását, melylyel ő a canonok megtartása fölött őrködik, nemkülönben ama nagy irgalmát, jóságát és kegyességét, melyeket isteni Megváltónk példáit követve minden tetteinek zsinórmértékévé választott. Én köszönöm Jézus Krisztusnak, hogy engem az ő e földön látható helytartójának látására méltatott.”* Az ötödik ülésben Photius bűnbánat s megjavulásra intett. A hatodikban megjelent a császár, Photius követői elővezetettek, fölszentelésöket érvénytelennek nyilvánította, s az egyházzal egyesülésre megfontolási időt engedett nekik. A nyolczadik

ülésben a császár szintén megjelent; Photius, syracusai Gergely, s az előbbinek egyéb követői felhivattak, hogy a „*Liber Concordiae*“-t aláírják; felolvasták előttök az I. Miklós s II. Adorján alatt Rómában tartott zsinatokat, s miután a visszatérésre mi remény sem csilámlott többé, az egyházi átok kimondatott fölöttök. A képek ügye is szőnyegre került, s azok ellenei kiközösítették. A tizedik vagy utolsó ülés február 28-kán tartatott; midőn Vazul császár, ennek fia Constantin, II. Lajos császár követei, sok senator, patriciusok s 101 püspök jelentek meg a zsinat ünnepélyes bezárására.

A zsinat által alkotott 27 canon felolvastatott, s záradékul a császár ama fölséges beszédet tartotta, mely az irántai tiszteletet oly igen emelte: *„Kinek ezen szent zsinat, ennek canonai s határozatai ellen valami észrevétele van, az lépjen azonnal elő s nyilatkozzék. Erre mindenkinek szabadságot adok, legyen az bár püspök vagy alsóbb-rendű pap. Míg a szent zsinat egybegyűlve van, addig kiki szólhat. De mihelyt az egybegyűlt atyák innét távoznak, többé kisésem mondhat ellent, és én meg nem engedem, hogy valaki, legyen az bármily állásu, a zsinat határozatai iránt engedetlenséget tanúsítson. Ti az Urnak szolgálói, kik mint püspökök az egyház előljárói vagytok, őrködjétek gondosan a reátok bizott nyájak fölött, tápláljátok ezeket az evangelium tanaival, vezessétek vissza a tévelygőket a jó utra, s tartsátok fön a szeretet szelleménél fogva a most a Mindenható segélyével helyreállított egyességet. Nektek pedig világiak, főképek magas méltóságokat viseltek, tudnotok kell, hogy mi, kik még annyi oktatást, utbaigazítást és megszentelést szükségünk, a hitkérdések fölött nem ítélhetünk, s az egyházi ügyekbe avatkoznunk nem illik. Ne merészeljétek hát a püspökök jogait megtámadni, s ha olykor itt-ott oly csekély volna is valamely püspöknek személyes érdeme, mégis a mi törvényes pásztorunk az, míg az igazságot tanítja. Ovakodjunk hát bírónkat ítélni, s azokat vezetni akarni, kiket maga az Ur vezetőinkül rendelt, s oly hatalommal látott el, hogy minket föloldhatnak s megköthetnek.“*

Azután a zsinati iratok alájegyeztettek s pápai megerősítés végett az ő követeknek átadattak. Photius letétele s Ignác visszahelyezése által a béke helyreállított ugyan, de az II. Adorján legnagyobb fájdalomra nem sokáig tartott. Ahelyett ugyanis, hogy az

egyházzali egyesülés fölött örvendettek volna a görögök, a századokon át második természetökké vált irigységöknél fogva, melyet a római szék s a nyugati egyház iránt oly igen elárultak sokszor, s a mely most ismét kiölte belőlük a hála érzetét, még mielőtt a római követek Konstantinápolyt elhagyták volna, újra szöni kezdék az ármánykodást s alkalmat nyújtottak az apostoli székeknek a legigazságosb panaszok nyilvánítására. Ugyanis a bolgároktól követek érkeztek, megtudandók: valjon a római, vagy pedig a konstantinápolyi patriarcha-egyházhoz tartoznak-e ők? A pápai követek nyíltan kijelenték, hogy a bolgárok a római szék főnhatósága alá vetvék, mivel az ő királyuk, s ennek népe sz. Péternek ajánltattak fel, s ennek utódától nyertek papokat, tanítókat s életszabályokat. A görögök pedig kérdék a követeket: „Mely uralomnak volt alávetve a ti tartománytok, melyben most laktok, mielőtt azt meghódítottátok?” E birtok akkor a görög császár alatt állott, s csak görög papok találtattak benne. A görögök pedig Bolgárhont határozottan a konstantinápolyi patriarcha joghatósága alá tartozónak nyilatkoztatták ki. A pápai követek erre megjegyzék, hogy az egyház joghatósága nem a politikai határoktól függ. Ők Illyria, Cyprusra stb., a bolgároknak Rómábólli megtérítésére s több ilyenre figyelmeztették a görögöket. De hasztalan, mert az utóbbiak kivítették a császárnál, hogy a bolgárok a konstantinápolyi patriarcha alá vettettek, s a követek kénytelenek voltak elégedetlenül hagyni el a várost, egy görögök által kirendelt rabló-csapat elvette a követektől a zsinati iratokat, s őket fogva tartotta! A görög udvar mit sem tett érettök, s csak második Lajos császár közbevetése folytán szabadulhatván meg, 870-diki év végén tértek vissza Rómába. A pápa a zsinatot teljesen megerősítette, de a bolgárok ügyét eldöntés végett föntartotta magának. A görög császár is kihirdettette birodalmában a törvényeket; de egyszersmint meghagyá Ignác patriarchának, hogy a bolgárok fölötti joghatóságot azonnal vegye át. II. Adorján ez ellen a császárhoz menesztett iratában tiltakozott, egyszersmint keservesen panaszkodott, hogy a császár a követek uti biztonságára mi gondot sem fordított, s azért olyas történt velök, minek nem lett volna szabad történni! E levélnek egy hozzánk is eljutott töredékében megmutatja a pápa Ignácznak a görög papok

és küldérek, kiket az ő előde, I. Miklós, Bolgárhonból kiutasított, s a római egyháziak közti nagy különbséget, kiket a görögök most onnét oly gyalázatosan kiűztek. Amazok mindnyájan Photiustól nyerték rendjeiket, azért Photius elismerése nélkül nem lehetett volna nekik megengedni a papi tisztkedést. Ezen újból felmerülő vitában igen ildomosnak mutatta magát II. Adorján, s a legnagyobb kimélettel tárgyalta az ügyet, azon hiedelemben levén, hogy a római székeknek a konstantinápolyi udvarrali kényes viszonyánál fogva még tanácsos csak szelíden nyulni e kérdés megfejtéséhez.

És így, mint láttuk, Adorján ama pillanat óta, midőn a pápai székre emeltetett, a körülményeknél fogva kora történelmének színpadán kénytelen volt nagy mérvben szerepelni. Főkép Olasz-hon igen sokat köszönhet neki, s bár feltűnően szelíd, kegyes és békeszerető volt, mégis egész kormányja alatt igen tevékeny, mély belátású, nagy befolyású, ildomos, s ha kellett, erélyes államférfiúnak tanusította magát. A leggyakorlatibb ügyességgel tekintette őt a legnehezebb s bonyolultabb tárgyat is, s ha olykor ellenei okosak voltak, ő még eszélyesb tudott lenni, és habár a fejedelmek, meg az Alsó-Olaszthonbani kisebb államok többször kétségkívül kimutatták irántai rút hálátlanságukat, mégis arra törekedett birni a császárt, hogy az egész erejével a saracenok ellen vonult, az ellenség főfészékét Bari-t végre meghódította, s legalább egy időre Olasz-hont e rettenetes ellenségtől megszabadította. Valamint ő volt, ki míg a császár több évig a keresztény név ellensége ellen harczolt, annak az Alpeken-inneni birtokait egész apostoli tekintélyével a birtokvágyó nagybátyja ellenséges vállalatai ellenében mególtalmazni tudta. Lothár házassági perében is ép oly sok kegyességgel mint szigorral vegyített eljárást tanusított. Röviden, II. Adorjánnak szelidsége sohase fajult gyöngeséggé, s az ő szigora mégis sohasem nélkülözte a kiméletes kegyességet. Ép így működött ő magasztos méltóságánál fogva a VIII. közzsínat ügyében is, mely elvitázhatlanul legfontosb eseményül tekintendő öt éves pápasága alatt. Rendkívüli szelidség és szívjóság, e pápa nemes szeretetre-méltó jellemének legkitűnőbb vonásai voltak. De szívlágyúsága s megható alázatosságával mindannyiszor rendithetlen szilárdságot egyesített, valahányszor az apostoli szék tekintélyét kelle védelmeznie. Miről

az egyház különféle ügyeiben írott s hozzánk is eljutott 37 fontos tartalmu levele hangosan tanuskodik. Ép így tündöklök a szegények s szűkölködők iránti szeretete, kik közt még pápasága előtt dús alamizsnákat osztogatott, s e szép tettet még nagyobb mérvben gyakorlá az apostoli székre emeltetése után, sőt az új pápa által a papság s nép közt osztatni szokott pénzajándékot is a hagyománytól eltérve mind a szegények szükségére fordította. Gyermeki ártatlansággal nyilvánítá örömét, midőn a szűkölködőkkel jót tehetett, s ezek szenvedését, nyomorait mint a magáéit tekintette.

E pápa alatt térítették meg sz. *Methód* és *Cyryll* szerzetes áldozárok Morvaország egy részét, kiknek a hitbeni megerősödés végett II. Adorján megengedte, hogy az isteniszolgálatot a nép nyelvén tarthassák, de oly feltétel alatt, hogy a szent misében az evangéliumot előbb latinul s azután slávul tartoztak olvasni. A nevezett térítők, kik 863-ban kezdték a sláv népet az egyházba vezetni, négy és fél év múlva I. Miklós pápa által Rómába hívtak, hova csak annak halála után érkeztek meg. II. Adorján által 867. végén, vagy 868-dik elején püspökké szenteltettek. *Cyryll* szerzetes lett s 40 nap múlva meghalt 868. febr. 14-kén, s csak maga *Methód* tért vissza mint érsek hiveihez. — Az ő pápasága alatt tartatott *Wormsban* ama zsinat is, mely elhatározta, hogy a terhét különféle szerekkel elhajtó nő gyilkosnak tekintendő. Szelidebb büntetést szabott azonban a zsinat azon anyákra, kik nem akarva éjjel alvó gyermeküket alvás-közben agyonnyomják. II. Adorján jellemzésével kissé ellenkezni látszik a *Kopasz-Károly*lyal folytatott levelezése, a *Hincmár* rheimsi érseket illető fellebbezési ügyben. De megjegyzendő, hogy mindkét irat hamisítva jutott el hozzánk, s maga *Hincmár* koholta a király levelét, és a pápa megvallja utolsó iratában, hogy első levele titoknoka által iratott, mivel őt ebben betegsége akadályozta. *Fleury* is, kinek pedig kisem tulajdonit a pápák iránt különös szeretetet, megjegyzi, hogy ezen irat *Hincmár* iratai közt találtatik, s annak irányával teljesen megegyez. Igen, csak egy *Hincmár* írhatott le ilyesmit!

Sandini írja, hogy II. Adorján I. Alfredet, az angolok hatodik királyát, ki áhitatos fogadalmánál fogva Rómába utazott, különös kitüntetésül királylyá koronázta. Utolsó működése volt, Lajos csá-

szárnak megkoronázása 872-diki Pünköszt ünnepén valószínűleg Lothár királysága miatt. A pápa ezen évi novemberben kimulván, tetemei a vaticáni egyház sirboltjában takarítottak el. Kormányára alatt a dánok összeesküdtek *Canut* nevű királyuk ellen, s a szent fejedelem a vértanui koronát nyerte. Angolhonban az *asyl-jogot* sem tisztelvén, a jámbor *Cadmund* királyt az oltárnál gyilkolták meg, s így a vértanúságra juttaták őt. Szomorú kor volt ez, mely Róma hatalmas szava nélkül a legborzasztóbbá fajulandott, s csak az apostoli szék által föntartott egyház ragyogott még, habár ebben is sok helyen a visszaélések kezdének felburjánzani. *A római patriarchiumban még létezett egy tanoda, mely a süllyedő nemzedéket a hanyatlás elnyelő örvényétől visszatartotta.* Ezen intézetből lépett ki Adorján is, s mint Anastasius írja, már mint áldozárból kitündöklött a leendő egyházfő. Naponkint lehet őt látni a „*Maria ad praesepe*“ című templomban áhitatoskodni, s az egek királynőjének szent tisztelettel hódolni. Oly nagy mérvben gyakorlá a vendégszeretetet s jótékonyság nemes tetteit, hogy őt e tekintetben *Jobhoz lehet hasonlítani. Ő a vaknak szeme, a sántának lába, a szegények atyja, az özvegyek vigasztalója vala, s ajtait mindig nyitva találák a hozzá sűrűen folyamodó szegények s szűkölködők.* A derék Platina is a kortanukkal összhangzólag méltán magasztatja őt. Ellenben a *mokraszellemű s majom-hitű pápafalók* legfőbb kötelemöknek tartják agyonhallgatni népbolondító műveikben s lapjaikban ama fényes érdemeket, melyeket az egyház fejei a jótékonyság terén, a szegények segélyezésében gyűjtöttek maguknak!

CIX.

VIII. János. 872 – 882.

János, e néven VIII-dik, a római Guido vagy Quido fia, mint a római egyház főszerepja az egyház fejeül megválasztatott, és csakhamar 872-diki dec. 14-kén, fölszenteltetett. Hogy e választás nem volt a császár kedve ellen, következtenni lehet ama szolgálataiból, melyeket János II. Lajosnak tett. Ezen utóbbi a törökökkel is szövetező s folyton lázangó *Adelchis* beneventi herceget kény-

telen volt megfenyíteni. Őt száműzte, a hercegséget pedig más hűbéreknek adta hűbérbe, s seregével Benevent megtámadására indult. De az igen ügyes cselszövő Adelchis dús ajándékokkal a császárré elé sietett, hűséget esküdött s a császár kegyét ismét visszanyerte, kinek oldalán vonult be a herceg az ő székvárosába, s még nagyobb diasszal s kitűnő örömrivalgással fogadtatott II. Lajos a beneventiek által, mint egyébkor. Adelchis jól tudván, hogy a császárnő az ő szándékát kitalálta, arra vette a császárt, hogy mivel mi ellenség sem környezi őt, az seregét hazabocsátotta, s a szükséges csapatokat is jól messze szállásoltatta el, hogy a háboru által oly igen sanyargatott beneventieken ez által könnyítve legyen. A nép nyomorát enyhíteni akaró császár a herceg indítványába teljesen beleegyezett, s erre következett amaz undok árulás, melyhez hasonló ritkán képes a történelem felmutatni. Augusztus 25-diki délután Adelchis egy fegyveres csapattal a palota előtt megjelent, midőn a császár éppen délutáni pihenését tartotta. Az örök gyorsan minden ajtót bezártak, s védelemről gondoskodtak; a zajra felébredt császár kezében kivont karddal jelent meg. Adelchis az ellenállásra nem gondolva rögtön parancsot adott a palota felgyújtására, s a császár csak nagy bajjal birt övéivel egy háttérbeni igen magas és tűzmentes toronyba menekülni. Három napig védelmezte itt magát Lajos, hasztalan várva seregét; saracenok hívtak elő s ő végre kénytelen volt magát megadni. A Bari-ban nyert hadi zsákmányt kénytelen volt a hercegnek biztosítani, s e lázadó előtt esküvel ígérni, hogy az éppen ekkor történeteket rajta és utódain megboszulni nem fogja s Benevent területére lépni sohasem fog. Augusztus 25-kétől szeptember 17-kéig tartá Adelchis fogva a császárt, császárnőt s Ermengard hercegnőt. Ekkor a császár Rómába vette magát, s az új pápát az erőszakkal kicsikart eskütelő feloldásra kérte, mit a pápa teljesített is, sőt a római senatus a császárral egyetértve a beneventi hercegnek hadat izent, mely azonban a pápa közbenjárására békeszerződénnyel végződött; mert a ravasz Adelchis a bysanti császárral véd- és dacszövetséget kötván, az utóbbinak segély-csapatái Olaszhonba már megérkeztek.

Azon hir, hogy Lajos a beneventiek által megöletett, a frank és német királyokat, kik a császári koronára vágyakodtak, moz-

gásba hozta, míg a hir valótlanságáról meg nem győződtek. Azután Lajos Engelberga által a német és frank királyokkal amennyire lehetséges volt, a lotharingiai örökösödési ügyet elintéztven, jól felszerelt seregével nyár elején Rómának tartott. Hova Pünkösöd vigélyén érkezett meg, s ezen ünnep első napján tartotta a pápa oldalán bevonulását a városba. VIII. János által Lotharingia királyává koronáztatott, s mint már említettük, az erőszakkal kicsikart eskütől föloldatott, a fölségsértő ellen pedig a háboru kimondatott. De Calabriában több mint 30,000 főből álló saracen-sereg szállott a partra, hogy a Bari-náli veszteséget megboszulja. E szorongatott helyzetben a császárhoz fordultak, a ki még Rómában időzött. De a császár az alsó-olaszhoni herczegek folyton növekedő hálátlansága miatt neheztelvén, egy ideig magokra hagyta a szorongatottakat, hogy tehetetlenségeket annál keserűbben érezzék; azonban később Campaniában termett, s az arabokat annyira megverte, hogy mint az arab történészek magok is megvallják, Salerno falai alatt egész seregök megsemmisítettetett.

Most az istentelen és hűtlen beneventi államot akarta megfenyíteni, s Beneventnek tartott seregével, hogy e várost ostrom alá vegye; de az otrantó-i kikötőbe bejutott görög sereg csillapítani kezdé haragját; vissza nem vonulhatott, előtte az őt gunyoló beneventiek, mögötte és környöskörül a görögökkel szövetkezett hűtlen vasallok állottak, s nem tudta, mitevő legyen. Ekkor VIII. János pápa rögtön megjelent a táborban, és mivel a beneventi herczeggel rég baráti viszonyban állott, közbenjáróul lépett fel. A császárnál a herczeg részére bocsánatért esedezett, azután a városba menvén, a hűtlen herczeget a császári táborba vezette, s midőn Adelchis a császár lábaihoz vetette magát, s bocsánatért esedezék, a jószívű császártól azt meg is nyerte. Még ugyanazon évben Veronában látjuk a pápát, hol a császár Német-Lajossal titkos értekezletet tartott, mely valószínűleg a császár utódjára vonatkozott, ki 875-ben kimult. II. Lajos halála után VIII. János oda törekedett, hogy a kedvező alkalmat az apostoli szék tekintélyének emelésére használhassa. — Mivel a császár férfi-örökös nélkül halt el, a német királyt pedig, kit mint legöregebb nagybátyját az örökösödési rend szerint a császári korona illetett volna, kizárta, a pápa Kopasz-Károly francia

királyt Rómába hitta, hogy az elhunynak örökségét a császári koronával együtt birtokba venni siessen. Mig két öregebb fiát egy olaszthoni hadjáratra indította, ő maga Neustriába ment egy sereg élén, melynek püspökei és világi nagyjai azonnal részére állottak. Hogy szövetségesét támogassa, a pápa egy külön iratban nemcsak a német püspököknek és nagyoknak tesz szemrehányást, mivel királyukat az érintett tartománybai beütésben nem gátolták, hanem a neustriai püspököket, kik aközben a német király pártjára állottak, kiközösítéssel fenyegette, ha ismét Kopasz-Károlynak ügyét nem támogatnák. Valóban a német király vissza is tért országába, hol 876-diki augusztusban kimult.

Miután Kopasz-Károly a római szék jogait, igazait s kiváltságait megerősítette, azt Capua városával s ennek vidékével megadományozá, sz. Péter egyházát, a római népet és a senatust dus ajándékokkal elhalmozta, a hálás uralkodót VIII. János 875-diki dec. 24. karácson ünnepén *római császárrá kente és koronázta*. A következő februárban nyugati Olaszthon püspökei és urai Páviában összegyűlekeztek s e hongyülés tagjai így nyilatkoztak Károly előtt: *„Mivel ti az isteni kegyesség tanácsa folytán és sz. Péter meg Pál apostolfejedelmek, valamint a souverain pápa által, ki a kereszténység közös lelkiatyja, s a tettek is, és a szentlélek ítélete által a mi s az egyház javára a császári méltóságra emeltéltetek, úgy mi is ezennel őtalmazónk s urunkkul választunk, s fogadjuk nektek, hogy mindenben, mit a szent egyház s üdvünk érdekében intézni fogtok, teljes erőnkől követendjük azt.*“ Ezen okmányt Toscana és Lombardia 17 püspöke írta alá, kiknek élén *Anspert* állott, és 10 gróf. Ugyanez alkalommal a császár *Boso* herceget, sógorát, Lombardia hercegévé koronázta s császári biztossá nevezte ki. Kopasz-Károly Páviából két pápai követ kíséretében Neustriába tért vissza, s Franciaország püspökei négy héttel később Ponthion-ban egybegyűlvén, a páviai határozatokat következőleg erősítették meg: *„Lajos halála után a háromszor boldog János pápa Goderich veletri-i, Formosus portó-i s János arezzó-i püspökök által Károly királyt „ad Limina apostolorum“ híván meg, az egyház védnökévé választotta, császárrá koronázta, mindenenk közt őt találván legalkalmasabbnak e méltóság viselésére. Azért mi szent intézkedései iránt engedelmességre*

kötelezzük magunkat, követjük a mit rendel, megerősítjük, mit ő megerősít.“

Károly ellenei, vagyis a Német-Lajos pártja, mint a *fuldai Évlökből* kitűnik, ezen választást igen ellenséges hangulattal fogadták, s azon hamis hírt terjesztgették, hogy ő, mint egykor *Jugurtha*, az egész római népet és senatust megvesztegette, s a pápát a koronázásra, valamint a császári cím megadására kényszerítette. Hogy e vádak megsemmisíttessenek, s az egyház a szakadálytól megóvassék, a pápa 877-ben egy zsinatot hívott egybe, s a püspökökkel együtt megerősítette Károlynak a császári méltóságra történt fel-emelését. VIII. János kiemelés jó tulajdonait, mikre nézve, mint megjegyzé, épen nem hiányzanak tanubizonyságok, és maga a római nép is az egyház védnökeül kérte őt az Istentől. *„Mi ezekben, mondja a szent-atya, az Isten akaratát tekintettük, és mivel tudjuk, hogy Miklós és Adorján elődeink is ily sugallott gondolatban voltak, épen nem vonakodtunk őt a püspökök, a római egyház összes papsága, a senatus és a nép óhaját követve megválasztani, a régi szokás szerint ünnepélyesen a császári méltóságra emelni, neki az „Augustus“ címet megadni, és a külső felkenéssel a bensőt a Szentlélekben megerősíteni. Ő maga erre nem tolta fel személyét, s a császári méltóság elnyerésére mi műfogásokat sem használt, hanem mivel ezt mi ohajtottuk, ő alázatosan megadta magát.*“ Mire a püspökök így válaszoltak: *„Mi annál kevésbé ohajtunk mást császárunknak, mivel világosan látjuk, hogy nem az emberektől, hanem Isten kegyelméből emeltetett e méltóságra, mely nemcsak arra indította Szentségedet, hogy őt megválassza, hanem egyszersmint azt eszközölte, hogy Szent-séged a választottat leginkább szerette. Mi minket illet, ő Urunk és anyagi pápánk! mi nyomdokidat követjük; szeretjük, mit ti szerettek, s megválasztjuk, kit ti választottatok... mert a legkevésbé sem szabad nekünk Szentséged apostolkodásától eltérnünk, kit Jézus Krisztus a mi-Urunk, fejtünk s helyetteseül rendelt e földön.*“

Eszerint, a kor Évlőit olvasva csaknem megfoghatatlan előttünk, mint vádolhatták ezen pápát különös előszeretettel a franczia s idegenkedéssel a német királyi ház iránt. Nemcsak a római egyház törvényei, hanem az akkori keresztény népek állam-nézetei sze-

rint is a választási jog az egyház fejét illette. Ezt a Karolingok is elismerték, s azért ily esetben mindig a pápához fordultak.

Bár ekkor Német-Lajos reményét vesztette, de azért tervével fel nem hagyott, Károlyhoz követeket küldött, s késznek nyilatkozott jogát fegyverrel is védelmezni. A küldöttség a francia püspökök pontoisei zsinatán, melyet a pápa hitt egybe, találta Károlyt. A császári méltóságot elnyervén, oly szédítő magaslaton látta magát Károly, hogy egészen megváltozott. A régi római császárok pompájával akarta magát környezni, azért egész földig érő görögös öltönyben, mely drága-kövektől ragyogott, jelent meg nyilvánosan, s egy világuralkodónak modorát vette fel. De nagybátyja Német-Lajos által *Andernach*-nál megveretvén, komolyabban kezdte gondolkodni. Ide járultak még, hogy neje súlyos betegségben sinlődött, a normanok a Szajrán felhajóztak s az országot jobbra s balra mindenütt elpusztították, s Olaszhonból is folyton aggasztó hírek érkeztek. A pápa is a saracenok által igen erősen fenyegettetvén, valamint a görögök által is Alsó-Olaszthonban szorongattatván, gyors segélyért esenge, kérvén a császárt, hogy haladéktalanul Olaszhonba siessen, hol a rendek közül többen, kivált a hatalmas *Berengár* friauli gróf, a hűségben ingadozni kezdettek, s a német Karolingi-ághoz pártolni. Ily körülmények közt Károly nem tudta mitevő legyen. Hosszu tanakodás után a normannokat pénzzel lekenyerezve eltávolította, birodalmának Németország felé eső nagyobbbitásával felhagyott, s figyelmét egészen Olaszhonra irányozta. A 877-diki június 14-kén megnyitott híres, *Chiersi*-ben egybegyűlt birodalmi gyűlésen a szükséges intézkedéseket megtevéen, *Ansgisus*-t, ki VIII. János által Francia- és Németországok apostoli helyettesévé neveztetett ki, hogy zsinatokat hívjon egybe s az egyház egyéb ügyeiről gondoskodjék, *Adalgard*-dal együtt azon biztosítással küldte vissza Romába, hogy segélyét megtagadni nem fogja, s az érintett birodalmi gyűlés bezárása után maga is utnak indult Olaszhonba. De a szorongatás daczára is megmaradt hiúsága. Hogy az olaszoknak diszünnepeket adhasson, s magát nekik egész császári pompájában megmutathassa, nagyszámu szekereken vitetvé maga után a drága-kövekkel ékitett, arany és ezüst-edényeket, arannyal átszőtt szőnyegeket s egyéb értékes holmikat. Neje *Richildis* is kénytelen volt őt egy roppant fényes kísé-

retben követni. September vége felé érte el Olaszhon határait. Itt találta *Adalgár* püspököt, kit Rómába küldött, s ettől amaz örvendetes hírről értesült, hogy a pápa egy római zsinaton kiközösítés büntetése alatt meghagyta, miszerint kiki egyedül Károlyt ismerje el törvényesen fölkent s megkoronázott római császárnak. Még jobban örült, midőn a pápa egész Vercelli-ig eléje ment. Innét mindketten Páviába mentek, mely alkalommal Olaszhon jólléte és saját fontos ügyeiről is kétségkívül tanakodtak. De leginkább szíven fekdűt Károlynak, hogy nejét római császárnővé koronáztassa. Ezt VIII. János meg is tette. De alig mult el ezen minden kigondolható fény-nyel tartott ünnepély, midőn azon leverő hír érkezett Rómába, hogy Német-Lajos fia, *Karlmann*, egy számdus és rettenetes sereg élén, mely a legnagyobbbrészt északi vad hordákból van alakítva, Olaszhon határaihoz közeleg, ennek s a császári koronának birtokaért harcolandó. — Erre a császár nejét minden kincseivel s drágaságaival az Alpeken át Maurienne tartományba küldte a lehető leggyorsabban. Ő maga s a pápa Tortonába siettek. Hol egy átalános felkelésre hitta fel az olaszoni vasallokat. Ezek közül azonban egy sem jelent meg. Sőt saját sógora Boso, kit Károly két év előtt hercegi rangra emelt, s ki az ő közbenjárása folytán nyerte meg az elhunyt II. Lajosnak hátramaradott leányát, Ermengardét, szintén nem hallgatott a kiáltványra. Károly fényes és tekintélyes kíséretet vitt ugyan magával, de hadserege nem volt vele, s azért második felhívása után, folyton növekedőbb nyugtalansággal várta az olasz urakat jól felszerelt seregeikkel; ahelyett azonban, hogy ezek megérkeztek volna, arról értesült, hogy az olasz rendek közül igen sokan Karlmannal szövetkeztek. Ezen hír a pápa és császárra nézve valóságos villámcsapás volt; azért mindketten menekülésről gondoskodtak. VIII. János Rómába sietett, Károly pedig a Mont-Cenis-en át Franciaországba. De a Felső-Olaszthonban dühöngött vészakór által megtámadtatván, 877-diki október 6-kán egy a nyugati Alpek lábánáli kunyhóban kimult.

A császár halála után Karlmann győztesnek mutatta magát, és az olaszok nem késtek körébe gyülekezni; kikkel Páviába vonulván, itt mint Olaszhon királya a rendek hódolatát fogadta. Nehogy fegyverhatalommal látszassék azt kierőszakolni, mit csak a pápa

kegyétől volt feljogosítva reménylhetni, nem ment Rómába, hanem visszatért Némethonba, hol igen fontos ügyek vára koztak reá. A közben a pápával is érintkezésbe tette magát, kinek azon ígéretet tette, hogy, ha őt a császári méltóságra emeli, tevékenyebben lépend fel a római szék védelmére, mint bármely előde. VIII. János következőleg válaszolt: *„Jutalmatokat attól nyerenditek, ki a tisztelőnek tiszteletet ígért. Mihelyt a találkozás fivéreitekkel megtörtént, pontról pontra előtökbe adjuk mindazt, mivel a római egyháznak, anyátoknak, tartoztok. Azután követséget intézünk hozzátok, hogy titeket illő kíséretben Rómába hijunk meg, itt a római egyház, a keresztény nép s az állam jólétének előmozdításáról értekezendők. Egyszersmind az-iránt is megkeresünk titeket, hogy elleneinknek, kik életünkre törnek, mi hitelt sem adjatok, bármily viszonyban legyenek is azok veletek.”* Ez alkalommal egy levél kíséretében a király kérése folytán a salzburgi érseknek palástot küldött.

Azonban VIII. János leplezetlenül kijelentette az olasz rendeknek elégedetlenségét, mivel az apostoli szék tudta nélkül választottak magoknak királyt. — A szent-atya mindent elkövetett, hogy Sergius nápolyi herczegnek a saracenokkal, egész kereszténységre oly szégyenteljes szövetséget megsemmisítse. Ő maga Nápolyba ment, Sergius fivérét, Athanasiust, nápolyi püspökké nevezte ki, hogy ennek befolyása által amaz istentelen szövetség fölbontattassék; de mindez sikertelen maradt, míg végre maga a nép fellázadván, a pápa által kiközösített herczeget megvakította s Rómába küldte. A szentatya megdicsérte és jutalmat ígért a népnek, hogy e lépése által Olasz-honért a törökök ellen kikelni bátorkodott. VIII. János a lehető legborzasztóbb helyzetben volt. A saracenok Róma meghódítására nagy készülleteket tettek, s a pápa sehonnét sem várhatott segílyt. Vazul görög császárhoz hasztalan folyamodott. Kopasz-Károly nem vala többé; Karlmann jóakaratot mutatott ugyan, de igen távol és gyöngélkedő volt. Olaszhon harczos herczegei a folytonos küzdelmek, egymásközi egyenetlenkedések folytán úgy kimerültek, hogy nem voltak képesek a saracenok ellen segílyt nyújtani. Ily szorult körülmények közt kénytelennek látta magát VIII. János a Róma kapujánál álló ellenséggel alkudozni s azt évenkénti 25,000 márka ezüstre rugó adóval megszelidíteni. Ezen szerződvény és a válasz-

tandó császár fölötti nézetei sok bosszúságot okoztak a szent-atyának. A bölcs és jól körülgondolt eljárását balul értelmezték, állítván, hogy Franciaország iránti előszeretetéből Karlmant üres reményekkel kecsaegtette, s ez azért nem sietett volna segélyével, stb. Annyi azonban bizonyos, hogy mielőtt Karlmann Olaszhont elhagyta volna, Lambert spoletó-i és Adalbert tuscia-i hercegeket megbizta, hogy a pápának az ő személye iránti kedvező hangulatát fõntartani törekedjenek.

Ezen megbízás ürügye alatt a két birvágó vasall számdús fegyveressel Rómába sietett, a várost megrohanták, mindennemű erőszakoskodásokat követtek el, a római területet pusztiták, a pápát Leó-városban bezárva tartották, s tőle meg a rómaiaktól követelték, hogy a Karlmann iránti hűséget azonnal esküvel pecsételjék. A város lakói a nagyszámu fegyveresek erőszakoskodása által szerfõlött megrettenvén, megesküdtek arra, mi tőlök kívántatott. Egyedül a pápa maradt szilárd és rendithetlen, sz. Péter egyházának drágaságait és kincseit biztos helyre rejtette, az oltárt gyász-lepellel vonta be. Ezen bazilikában megtiltotta mindenkinek az isteniszolgálat tartását, a római egyház ellen elkövetett merénylet okozóit a Vaticán villámaival sujtotta, s mivel ezen erőszakoskodó két herceg, kik a német-olasz párt élén állottak, Karlmannt tőle elidegeníthették volna, oda folyamodott, hol elődei közül már többen ótalmat találtak.

Már most, a pápa ily erélyes magatartása után, bátran kérdehetjük, hogy hol van itt csak legcsekélyebb ok is arra, hogy VIII. János gyávaságról és nőies gyöngeségről vádoltathatnék? Oly szerfõlött nehéz viszonyok közt, melyekben ezen egyházfõ volt, félreértések történhettek, mivel ekkor a legmerészebb kéz sem lett volna képes ellebbenteni ama sűrű fátyolt, mely a sejtelemteljes jövőt borította. De gyöngeség és nőies elhatározatlanság nyomaira épen nem akadhatni. Hogy ezen hibákat a pápára költhessék, a történészek minden elforduló jellemstilárdságot a korral járó önfejűségnek tulajdonítják.

Nem kevésbbé örömtelenek valának VIII. Jánosra nézve a keleti ügyek is. Mint már láttuk, a ravasz görögök a bolgárokat arra bírták, hogy magukat Rómától elszakítván, a konstantinápolyi egyház fõnhatósága alá állottak. Királyuk elbocsátá a latin küldéreket, és

görög püspököket meg áldozárokat fogadott be országába. Azért VIII. János 878-ban Pál ancona-i és Jenő ostia-i püspököket követi minőségben Konstantinápolyba küldötte, kiknek a császár, bolgár király s Ignác patriarchának szólott leveleket kézbesített, ezen utóbbit kiközösítéssel és letétellel fenyegetvén, ha két hó alatt a bolgár egyház fölötti joghatóságról le nem mond. De Ignác már 878-ban kimulván, *Photius, ki a ravaszság és hizelgés fegyvereivel ismét betudta magát a császár kegyeibe k üzdeni*, ez által a patriarchai székre ismét feltolatott. Mint láttuk, Photius a 869-ben tartott IV. konstantinápolyi közssinat által kiközösített, letétetett és száműzetett. Ezen ítélet megsemmisítése roppant feladat volt a pápára nézve. De még ezt is sikerült Photiusnak kivinni, miben őt finom ravaszságán és ügyességén kívül még a körülmények is hatalmasan támogatták. Mert a saracenoktól és olasz elleneitől szorongatott pápa a Karolingoktól nem segítettvén, még csaknem egyedül a görög császártól várt segílyt, mint a kinek helytartója Alsó-Olaszországban a saracenok ellen szerencsés sikerrel folytatta a háborut. Hogy a patriarchai méltóságot Photius magának biztosithassa, követeket küldött egy irattal Rómába, melyben VIII. Jánost *iszonyu hazugsággal arról tudósítja, hogy őt erővel is visszaakarják helyezni előbbi méltóságába azon szeretet és tiszteletnél fogva, mely iránta mindenütt nyilvánul*. A pápa igen barátságosan fogadta a követeket s levelekkel küldte őket vissza, melyekben Photius visszahelyeztetésébe a következő feltételek alatt adta beleegyezését:

a) Photius egy zsinaton a pápai követek jelenlétében előbb, súlyos vétségeit megvallja, és ezek miatt Isten egyházát kegyelemre és bocsánatra hivandja fel. b) A bolgár egyházi tartomány ismét a római szék főnhatósága alá helyeztetik vissza. c) Photius után többé semmiféle világi, hanem magas állásu egyházi méltóság fog a diszes patriarchai székre emeltetni. d) Jövőre a keleti egyházban mi ugrás sem történjék a papszenteléseknél. e) Minden Ignác által szentelt, de a legközelebbi időben Photius által letett püspökök székeikre visszahelyeztessenek. — Egyszersmint e feltételekről a konstantinápolyi papságot is értesítette VIII. János, és Péter kardinál-áldozárt Konstantinápolyba küldötte a római zsinat által megállapított és 22 püspök aláírásával erősített utasítással, mely oly

bölcsen és körültekintőleg volt szerkesztve, hogy minden ügyben a pápai követeknek biztos zsinórmértékül szolgálhatott. Miután a követek irataikat az illetőknek kézbesítették, 879-diki november elején megnyitott a zsinat Konstantinápolyban, melyen a három pápai meghatalmazott, ugyanannyi nyugati szék helyettesei és 383 görög püspök volt látható. A pápai követek eleinte Photiustól barátságosan fogadtattak, s azon reményben voltak, hogy a zsinaton elnökölni s a pápa nevében parancsoló hangot fognak vinni. De a görög ravaszság ennyire birván ügyét elősegíteni, Photius most már könnyen bánt azokkal, kik előtt a legközelebbi mult napokban még oly igen bókoltatott s kedveskedett. Most ismét ő volt az ur és hangadó. Az első ülés a szokásos illemi szertartások közt mult el, s az ezt követő másodikban felolvastattott a szent-atyának Photiushoz intézett, és ezen utóbbi által görögre áttett irata, mely általa annyira meghamisított, hogy nemcsak minden őt kedvezőtlenül érintő hely kihagyott, hanem temérdek személyét illető dicséret és magasztalás csuszott abba be. Photius tetszése szerint torzithatta el a pápai iratot, mert VIII. János követei a görög nyelvet nem birták. Azután ezen utóbbiak felhitták Photiust, hogy adja elő, mint történt az, hogy ő, ki azelőtt letétetett, most ismét a patriarchai székre lépett, még pedig mielőtt ők Konstantinápolyba megérkeztek volna; minek pedig csak utóbb, vagy éppen nem lett volna szabad megtörténni. Erre Photius megjegyzé, hogy ő a patriarchai méltóságra nem törekedett, hanem arra erővel felemeltetett. Ignáczzal is igen jó egyetértésben volt, őt betegsége alatt meglátogatta, és ennek halála után ismételve kényszerítette őt a császár a patriarchai székre lépni. Holott történelmileg bizonyos, hogy a császárt egy általa költött nemzetségi-fa szerint Tiridates örmény királytól származtatta, ennek fiacskáját halála után canonisalta, a pápai követeket dus ajándékokkal megvesztegette, s azért ezek állíták, hogy Ignáczt kárhoztatni. Photiust pedig a patriarchai székre kelle ismét visszahelyezniök, A harmadik ülésben azon feltételekről értekeztek, melyek alatt VIII. János Photiust ismét patriarchának tekintette volna. Azok nem tetszettek az udvari püspököknek; felolvasták a pápa által a követeknek adott utasítást, s mindent úgy intéztek el, mint Photiusnak tetszett. A VII-dik, vagyis zárgyűlés, csak ismétlése volt az

egésznek, és a hamisítások nagymestere által a római széknél egy költött levél csusztatott alá, melyben Photius így beszélteti a pápát: „A római egyház e hozzátételt „Filioque“ nem ismeri; azért mindazokat, kik a Symbolumban ezen hozzáadást elismerik, büntetésre méltóknak találja, de azon véleményben van, hogy az ilyenekkel kímélve kell bánni.“ Végre a felfuvalkodott patriarcha a II. Adorján alatt tartott VIII. közzsínatot elvetvén, ehelyett most az ő elnöklete alatt tartottat, mely 880-diki márczius 13-kán záratott be, jelentette ki érvényesnek, s ama helyett ezt tartja maig is ilyenül a keleti egyház.

Alig értesültek Rómában ezen álzsínat határozatairól, és hogy Photius ismét a patriarchai székre lépett, anélkül, hogy a pápa által előirt feltételek teljesítették volna; azonnal megsemmisítette VIII. János az álzsínat minden végzéseit, s Photiust ismét egyházi átokkal sújtotta. Ő a császár, Photius és saját követei által is megcsalatott. A Konstantinápolyba küldött Marinus követ csakhamar átlátott a csel és hazugság undok szövevényén, s a pápától teljhatalommal levén felruházva, az álzsínatot teljesen érvénytelennek nyilvánította, s a VIII. közzsínatot ismét ünnepélyesen megerősítette. Vazul császár előtt a csel és hazugság művét felmutatta, ki az igazság és jog felülkerekedésén szerfölötti haragra lobbánván, igazi zsarnokhoz illőleg, ki az igazságot és jogot utálja, a jeles pápai követet bilincsekre verette és a legundokabb börtönbe záratta; honnét csak egy havi szenvedés után szabadulhatott ki, és dicsteljesen térvén vissza Rómába, VIII. János előtt az igazi ügyállást, a görögök hűtlenségét és gyalázatoságát leleplezte. Erre a pápa, ki már előbb tiltakozott mindaz ellen, mit hűtlenné lett követei tettek, oly erélyt és pásztori buzgalmat tanusított, melyeknél fogva méltán számitathatik legbuzgóbb elődeihez. Azonnal egy zsínatot gyűjtött egybe, elveté és kárhoztatá a szégyenteljes álzsínatot, és ismét a Vaticán villámaival sújtotta Photiust és ennek összes szakadár püspökeit. A zsínati atyák kíséretében sz. Péter egyházába vonult; kezében a Szentirással a szószékre lépett, s az egybegyűlt nép előtt az álzsínat határozatait semmiseknek nyilvánította, Photiust pedig minden követőivel együtt kárhoztatta. VIII. Jánost ezen egyetlen tette igen szép fényben mutatja, és az ellenei által felhozott vádak meg-

fejtésének kulcsául szolgál az. Ezen nagyszerű fellépésének híre gyorsan terjedt el az egész keresztény világban. Konstantinápolyban Vazul császárnak 886-ban bekövetkezett haláláig a dolgok ugyanazok maradtak, míg VI. Leó Photiust a partiarchai székről lerántván, az egyházi béke ismét helyreállított. VIII. Jánost *Baronius* és egyéb egyházi írók igen helytelenül vádolják arról, hogy az ármanyos, tettető, ravasz és cseleskedő görög udvar által magát rászedetni engedte. De hogy ezen ügyről igazságosan ítéljünk, egészen bele kell magunkat helyezni ezen pápa és kora körülményeibe, viszonyaiba. Photius elismerésének halogatása a legvalószínűbben szakadályt idézett volna elő; legalább a pápát a keleti patriarchák, metropoliták és püspökök tudósították és biztosították, miszerint az egyházi szakadály kikerülésére nincs más mód, mint Photiusnak a patriarchai székre visszahelyeztetése. Másrészt pedig kiáltó szükség volt, hogy VIII. János az Egyházi-államoknak a saracenok elleni megvédésére a császárt megnyerni törekedjék. Azért ezen pápa nemcsak *Pagi*, *Baronius* ítése, hanem *de Marka Péter*től is feloldatik a szemrehányt férfiatlan gyöngeségtől.

Említendő ezen pápának *Methodius* a morvák apostola iránti viszonya is. A szomszéd sláv tartományokra igényt tartani akaró passauai és salzburgi érsekek a jeles és érdemdús hithirdető sz. Cyrillt és Methodiust kancsal szemekkel nézték, és utjukba minden tőlük kitelhető akadályt görditettek. A méltatlanul szorongatottak elkeseredve az apostoli székhez fordultak, mely is ügyöket igazságosan vizsgálta meg és döntötte el. Mint főnebb láttuk, II. Adorján Methodiust Morvaország érsekévé tette, VIII. János pedig a *Sláv-Pannónia* metropolitájává is kinevezte. Azonban az irigy német püspökök mindaddig mesterkedtek, míg végre sikerült nekik VIII. Jánosban Methodius ellen gyanut gerjeszteni. Az utóbbi 879-ben Rómába hivatott, hogy küldérsége egész folyamáról számoljon és az ellene felhozott vádaktól magát kitisztítsa. Mineki ellenei nagy boszuságára a szó legszebb értelmében sikerült is. 880-ban visszatért Morvaországba egy pápai levéllel, melyben őt VIII. János *Swatopluk* morya hercegnek ajánlá. Ezen utóbbinak szóló levél végén megjegyzi a pápa, hogy, ha inkább szereti a latin misét, e nyelven tartozzanak neki misézni. A pápa ugyan megengedte Methódnak a tót nyelven

misézést, de akarta, hogy minden egyházban nagyobb tisztelet végett az evangélium latinul olvastassék.

VIII. Jánost a keleti ügyek felmerültekor a franciaországi utra láttuk készülni. Ezen utazását a vizen tette, mert Lambert és Adalbert herczegek a szárazon minden utat elzártak. Troyes-ba *Dadogó-Lajoshoz*, ki II. Károly császárnak fia volt, vette magát, s ott betegen feküdt. A pápa mitsem óhajtott forróbban, mint nemcsak Karlmannal, hanem a Karolingi-ház minden herczegével személyesen találkozni. Szándéka volt ugyanis egy közzsínatot gyűjteni egybe, hogy ezen viharos időben az egyház legfőbb érdekeiről, a kereszténység és társadalom ügyeiről értekezni lehessen. A karolingi fejedelmekhez, a főbb vasallokhoz, Német-, Francia- és Olaszhon minden püspökeihez intézett meghívó-iratot, de a kereszténység közös atyjának felhívását kisértette; mert kiki magán-érdekeivel lévén elfoglalva, az általános béke közügyéről hallani sem akartak. És midőn a sínat megnyitott, csak 30 püspök volt látható, kik közt csupán két olaszt lehetett észrevenni. Ezen Lambert és Adalbert herczegek ismételve egyházi átokkal sújtattak bűntársaikkal együtt. A többi értekezések legnagyobbrészt a francia egyházat és a ropant mérvben megrendült Franciaországot illették. A gyöngye Lajost VIII. János az egyház oltalma alá helyezte és királylyá koronázta. A királynőt azonban nem koronázta meg, bár oly igen kérék őt erre a király és nagyjai; mert a király törvényes nejétől elvált, s ez ekkor még életben volt. Ime, itt is föntartotta VIII. János pápai méltóságát és az apostoli szék tekintélyét, bár oly igen szükséges volt is Franciaországot tervének megnyerni.

A pápa valóban a legnagyobb zavarban volt; Franciaország segélyt nem ajánlhatott, mert igen megrendített állapotban volt, s királyá közel a halálhoz; Boso herczeggeli terve, a függetlenségre törekvő, dicsvágyó és önző nagyok alattomos mozgalmain meghiusult; azért a pápa, midőn közben Lajos frank király kimúlt Karlmann pedig szélhűdés következtében szavát vesztette, csak az utóbbinak fivéreihez fordulhatott, Lajos és Károlyhoz. Lajos azonban nem óhajtotta a császári koronát, Károly pedig erre törekedett, s a pápának azon ígéretet tette, hogy az olasz tengerparti tartományokat a saracenoktól visszafoglalja, a római egyház tekintélye

emelésére és Olaszhon békéjének visszaállítására minden követ megmozdít. Midőn a pápa Károlyt segélyre hitta fel, ez csakugyan Olaszhonba sietett. A szent-atyá Ravennáig eléje ment, de Károly ígéretnél egyebet nem vitt magával, és a pápávali értekezés után visszatért Némethonba. Erre egy év múlva Karlmann kimult, és most Károly serege élén Olaszhonba ment. Mindabból, mit eddig ígért, idáig mitsem teljesített, és nem is látszott rajta, hogy adott szavát be akarja váltani. VIII. János azért követeket menesztett hozzá, hogy ama feltételekről tudósítsák őt, melyek alatt Rómába mehetne. Károlynak pedig határozottan megírta, hogy a követek által előadandó feltételek teljesítése előtt sz. Péter területére lépni ne merészeljen. Azonban Páviában a rendek mint olasz királynak ünnepélyes hódolatukat bemutatták Károlynak, és mivel a pápa követeléseinek teljesítésére magát kötelezte, Rómába ment, és VIH. János által karácson ünnepén császárrá koronáztatott.

De csakhamar kitűnt, hogy III. Károly nem tekintve az ő belátását és jóakarátát, épen nem az az uralkodó volt, ki Olasz-, Német és Franciaországokon valamit lendíteni birt volna. Olaszhon tovább is anarchiai zavarok színhelye maradt, melyek még magasabb fokra hágtak, midőn a szomszéd *Burgundban* Boso herczeg uralkodóul vetette fel magát, királyi czimet vett fel, és ezen tartományt a Karolingoktól elragadta. E kor eseményei, mint *Kerz* írja, egy vad, minden szenvedélyeket kitajtékozó folyamhoz hasonlitanak, mely mindent, még a pápát is magával ragadta. Alsó- és Felső-Olaszhon, Burgund, Francia- s részben Németországok ügyeibe is különfélekép bevonatott VIII. János, minek részletekbe bocsátkozó történelmi előadása inkább a világi és népek történelméhez tartozik. Ezen pápának tüzetes és körülményes életrajza, valamint kora történelme több kötetre terjedne. Mi életét feladatunkhoz hiven csak röviden vázolhattuk. Hogy korának foggyatkozásai tetteire befolyással voltak, ki tagadhatná? Így, a többi közt, az egyházbóli kirekesztést sűrűbben használta, mint bármelyik elődei közül. De ezen féktelen és teljesen elvadult korban, midőn az ököljog volt egyedül érvényben, nem maradt egyéb hátra, mint az egyházi büntetés alkalmazása, hogy a szakadár görögök és elvetemült keresztények ellen felléphessen. Ha nem mindenkor ütött is be a Vaticán

villáma, de legalább a még egészen el nem fajultakra a hatást megtette. Ellenben a bűneiket töredelmesen megbánók iránt igen nagy kiméletet tanusított. A püspökeik által feladott vezekletet a hozzáfolyamodóknak tetemesen enyhítette, mint ezt, hogy csak egy példát említsünk, Hinemár laon-i püspöktől tudjuk.

A *politikai rövidlátóság és hierarchiai gyáraság* szemrehányásait VIII. János épen nem érdemli meg, mint ezt pápasága történelmében mngmutattuk. — Nemcsak a saracenokkal gyűlt meg baja, hanem a császári korona frank és német követelőivel is, kik közül négyet, tudniillik: Kopasz-Károlyt, II. Lajost, Dadogó- és III. vagy Vastag-Károlyt kelle majd császári, majd királyi koronával diszitenie; mi a maga nemében igen ritka eset. Leginkább gyötrék őt a kisebb fejedelmek, mint *Lambert, Guido, Berengar* s *Adalgise* pusztításai, kalandozásai s gonosz merényletei, kik spoletói, friauli és beneventi herczegségeikből a királyi koronára vágyakodtak, és sem a pápa, sem a császártól nem tartottak. Lambert herczeget kétszer láttuk Rómát elpusztítani s feldulni. Vastag-Károly halálakor Guido spoletói és *Arnulph* Karlmann bajor király bastardja ezen országot elfoglalni törekedtek stb. Mindezen viharok daczára is VIII. János az Isten háza s egyháza belügyeit épen nem hanyagolta el. Így a „*Fortuna virilis*“ című régi pogány templomot a bold. Szűz egyházává alakította át. — Továbbá a kardinálok részére a czim-egyházakat szorosabban meghatározta, és azok számát hetvenre tette. Burio szerint rendelte, hogy a gyilkos örökké szabályszerűtlennek tartassék, az egyházi pályára fel ne vétessék, és ha pap volna, soha misézni ne merészeljen. Ha valaki szent dolgot nem ily helyről, vagy nem szentet szent helyről idegenitene el, mint szentségtörő büntetessék. Ugyanezen író szerint VIII. János az egyházat védelmezőknek, vagy az ily harcban elesetteknek bucsut engedett. A saracenoknak Olaszhonbóli elűzésére igen sokat áldozott és fáradozott. Több iratot szerkesztett, mint Baronius és Binius szerint a „*De Cardinalibus*“ vagy „*Institutiones de iure Cardinalium*“ című művet. Hogy a „*Contra Spiritus Sancti processionem a Patre, et additionem „Filioque*“ nem tőle származik, onnét is kitűnik, hogy Photius az aquileai patriarchához intézett levelében, melyben különösen kiemeli, hogy nézeteit két pápa is osztja, VIII. Jánost nem

emliti. János kardinál-diákon által *Nagy-Gergely pápa életét megiratta*, mely annak összes művei elején jelent meg. VIII. Jánostól 312 levelet birunk, melyek közül több kenetdús s az író apostoli lelkületéről tanuskodik. Ezen levelek e kor történelmére nézve nagy fontosságuknak. Számítsuk még ide azon leveleket, melyeket Angolhon királyaival váltott, és őket a leggyöngédebb atyai szeretet hangján az apostoli székhelyi ragaszkodásukért megdicsérte. Mily szent buzgalmat tanusított a spanyol egyházat illetőleg is, *Oviedo*-ban érseki széket állított. A pogányok megtérítése sem kerülte ki figyelmét, mint láttuk, *Methódiust* Rómába idézte, hogy küldéséről számoljon. A normannok herczegét, *Rodfredet*, megtérítette, és épen Franciaországba akart ismét utazni, hogy annak fejedelmeit egyeségre bírja, midőn tiz évi szerföltött sulyos pápasága után 882-diki decemb. 15-kén halála bekövetkezett.

Megfoghatatlan, mint engedték magukat annyira ragadtatni *Fleury*, a „*L'art de vérifier les dates*“ czimű mű írói, *Baronius* és egyebek, hogy ezen erélyes lelkületű pápát félreismerjék, ki magát szó, írás és tettel oly nagylelkű és nemesszívűnek mutatta. A háladatlan rómaiak, mint *Palatius* megjegyzi, nem minden czélzás nélkül sz. Péter egyházának azon kapuja mellett takarították el tetteit, mely „*ítélet-kapujának*“ neveztetik. Hol következő sirirat jelöli nyughelyét, melyet egyik jobban értesült utódja állított tiszteletére :

Pracsulis Octavi requiescunt membra Joannis,
 Tegmine sub gelido marmorei tumuli,
 Moribus ut paret, fulsit qui mente beatus,
 Altisonis comptusque artibus, et meritis :
 Indicii custos mansit, Pietatis amator —
 Dogmatis et veri plurima verba docens.
 De segete, ac Christi pepulit zizania saepe,
 Multaque per mundum semina fudit orans.
 Prudens et doctus verbo, linguaque peritus,
 Solertem se seque omnibus exhibuit :
 Et nunc coelicolas cernit super astra phalanges,
 Spretor enim mundi possidet Astra Poli.

CX.

I. Marin. 882—884.

I. Marinus *Palumbus* nevű áldozárnak, ki Platina és Ciaconius szerint, a házasságától lemondván, pappá lett, fia volt, és Falisco-vagy Faliscában, mely *Hetruriának* gall-gyarmata volt, a mai Toscanában, Monte-Fiascone-ban született, tehát nem galliai eredetű volt, mint *Genebrard* és *Platina* vélik, hanem *Gallese* nevű városban vette eredetét. A történelem színpadán mint cardinál-diácont pillantjuk meg először, mely méltóságban I. Miklós pápának Mihály görög császárhoz intézett követei közt tűnik fel, mely küldöttség a bolgár-ügyben sikertelenül fáradozott. Azután II. Adorján pápának Vazul császárhoz menesztett követei közt szemléljük őt, hogy Ignác patriarchát Photius ellen a római szék ótalmába vegyék fel, és midőn VIII. János alatt Photius, Ignác halála után, az apostoli székhez fordult, amaz elhírhedt álzsínt tartatott, és Konstantinápolyban a pápai követek magukat megvesztegetni engedték, Marin a rászédett VIII. Jánostól azon bizonyos feladatot nyerte, hogy az egész ügyet Konstantinápolyban megvizsgálja, és a csalást a császárral tudassa. E súlyos megbízást oly erélylyel és elhatározottsággal teljesítette, hogy mint fönnebb láttuk, Vazul császár által börtönbe vettetett. Honnét kiszabadulván, Rómába visszasietett, és a görögök új hűtlenségének egész utálatosságát felfödözte a pápa előtt, valamint követeinek szomorú magatartását is. VIII. János halála után nem tudtak az illetők alkalmas utódot választani Marinusnál, ki az apostoli szék tekintélyét oly szent buzgalommal törekedett emelni.

I. Marinnak a pápai trónra léptekor Photius a patriarchai székről letétetett és száműzetett, melyre a ragyogó észtehetségű és jámbor *István* patriarcha emeltetett, és a nyugati meg keleti egyházak ismét közösségre léptek. I. Marin igen viharos korban kezdé az egyházat kormányozni, és pápasága elején nem ismert fontosabb teendőt, mint Photiust álzsínata minden irataival együtt kárhoztatni.

Miért Vazul császár haragra lobbanván, I. Marinnak irt, és az apostoli székre történt emeltetését törvénytelennek akará bebizonyítani, mert az eddigi szokástól eltérőleg mint püspök választatott pápává. Ezen levelet bizonyosan a ravasz Photius mondta toll alá, mely, mint *Bossuet* megjegyzi, két nagy ellenmondást tartalmaz. Valóban, ha volt oly szék, melyre nézve a canonok megengedik (*utilitatis aut necessitatis causa*) a kivételt, ez bizonyára a római. Emellett, mint Müller megjegyzi, igen valószínű, hogy Marinus, ki a slávoknál mint küldér-főnök működött, széknélküli püspök volt. Alig kell emlitenünk, hogy, ha I. Marin csakugyan püspök volt pápasága előtt, ugy ő az első, ki mint ilyen az apostoli székre emeltetett.

Ezen pápának egy határozatot tulajdonitanak, mely szerint jövőre a pápaválasztásnál nem kelle a nyugati császárok parancsára hallgatni; mivel ezek egyházvédői kötelmeiket teljesen elhanyagolák. Valóban saját ügyeik eléggé igénybe vevék őket és tekintélyök Olaszthonban igen alásülyedt. A kiközösített *Formosus* portói püspököt, kit VIII. János az egyházból nemcsak kizárt, hanem egyszersmint székétől is megfosztott, miután botlása fölötti bánatának szép jeleit mutatta, az egyházi büntetés alól feloldotta és székére visszahelyezte. — *Alfred* angol király a normannokon csodálatosan győzedelmeskedvén, Rómába dús ajándékokat küldött, s egyszersmint tudósította a pápát, hogy a meghódított pogány ellenség megtérítésére intézkedéseket tett. I. Marinust Nagy-Alfrednak ily tartalmu levele igen megörvendeztetvén, a derék angol királynak Jézus valódi keresztjéből egy kis ereklyét küldött. *Fulcót*, ki a roszt hirdő Hincmár rheims-i érsek székére emeltetett, I. Marin paláttal tisztelte meg.

I. Marin Sandini és egyébbb írók szerint, 1 évi és 5 havi pápasága után 884-diki májusban szünt meg élni. Csak egy okmánya jutott el hozzánk, melyben a *limoges-i benczés kolostort* felhatalmazta, hogy apátját szabadon választhassa, és mindazokat, kik e kolostor tudós lakóit arra kényszeritenék, hogy az általok választotton kívül mást ismerjenek apátul, egyházi átokkal sújtja. *Victorellus* méltán magasztalja I. Marint, és az Oxfordban megjelent „*Szász korrajzokban*“ híres pápának neveztetik.

CXI.

III. Adorján. 884—885.

III. Adorján, a római Benedeknek fia, ki némelyek szerint pápasága előtt „*Agapit*“-nak is neveztetett, Sandini s egyebek szerint, 884-diki május végén, vagy juniusnak elején emeltetett az apostoli székre. I. Vazul görög császár e választásról értesülván, azon reményben ringatta magát, hogy az új pápánál nagyobb engedékenységre találand Photius ügyét illetőleg. Azonban várakozásában csalódott; mert III. Adorján a császár hízlgő előterjesztése daczára elődei határozataihoz hű maradt, s Photiust úgy tekintette mint az egyházból kizárt világít. Ezért a haragra lobbant császár gyalázó és rágalmozó tartalmu iratot intézett Rómába, melyet azonban már III. Adorján utódja olvasott el. Vastag-Károly császár III. Adorjánt egy Wormsban tartandó birodalmi gyűlésre hittá meg. De némethoni útjában a Panaro folyamhoz közel fekvő mezei lakban 885-diki július 8-kán kimult, miután Jézus egyházát 1 év s mintegy 4 hóig kormányozta. Két fontos határozatot birunk tőle. Az egyikben meghagyatik, hogy jövőre a császárok a pápaválasztásba ne avatkozzanak, és a másik által rendeltetik, hogy, ha III. Károly császár férfi örökös nélkül halna meg, Olaszont és a császári koronát az olasz hercegek közül egy ugyanazon egyén nyerné. Ezen két határozatot némely írók alácsusztatottnak tartják. Annyi bizonyos, hogy a pápaválasztás már egy idő óta szabadon gyakoroltatott, és a császároknak nem is volt joguk a pápák választását megerősíteni. Miért *Sigonius* úgy vélekedik, hogy III. Adorján csak azt rendelte, hogy az új papa felszentelésére nem szükséges a császári jóváhagyás.

Mielőtt némethoni útjára indult volna III. Adorján, Rómában egy zsinatot tartott, nagy számú olasz püspökök jelenvén meg arra, melyen II. Lajos császárnak hátrahagyott özvegye, Engelberga császárnő, folyamodványa folytán, a sz. Sixtusról címzett nőzárdá kiváltságai jóváhagyattak és ujjakkal szaporittattak. E zsinat 885-

diki aprilban tartatott. Mint Platina írja, a rómaiak igen szép reményeket fűztek e tehetségdus pápához, és korán bekövetkezett halálát általánosan meggyászolták.

III. Adorján *San Cesario*-ban halt meg, s a híres *nonantula-i apátságban* takarítottak el földi maradványai. — E pápa korában a saracenok Olaszhont keményen háborgatták, több kolostort, s ezek közt a híres *montecassinóit* is, feldúlták, s ezen utóbbinak jámbor és tudós lakóiból Bertharius apáttal együtt sokat megöltek.

CXII.

VI. István. 885—891.

VI. István az erkölcsiség teljes hanyatlásakor lépett az apostoli székre, mint ezt a 888-diki évben *Mainz*-ban tartott zsinat megnyitó beszédéből tudjuk: „*A kolostorok, Isten hit szolgáinak ezen egykor békés lakhelyei, most üresek, elpusztítottak, elhamvasztottak, az oltárok leromboltattak, melyek romjai lábbal tiportattak, és az egyházak szent edényeik, valamint egyéb ékességeiktől is megfosztattak. Minden vagy a tűz, vagy az Istenről teljesen megfélelmedezett gonosztevők martalékvá lett. Szerzetesek és Istennek szentelt szűzek segély és felügyelet nélkül szétszórva bolyongnak, sehol sem találván menedéket, kitéve vannak roppant nyomoruknál fogva ama veszélyeknek, hogy végre Istenről megfélelmedezvén, fogadalmaikat megszegjék. Majd a gonosztevők és szakadárok egész serege garázdálkodik, kik az isteni és emberi törvényekre mitsem adva, az özvegyeket és árvákat elnyomják, az egyházakat kifosztják, mindenütt rabolnak és gyilkolnak annyira, hogy, ha a normannok nem pusztítanának is, ők magok is legendók volnának az országot végre sivataggá tenni, teljesen elpusztítani...*“ Az Alpeken túl sem volt az erkölcsiség állapota örvendetesb, mint Frank- és Németországokban. Ott a saracenok és honi rabló-hordák pusztítottak. Ide járult még Olaszthonban az igen tartós szárazság, mely Rómára s ez egész félszigetre súlyos csapásként nehezedett. Több hóig mi eső, vagy harmat sem üdítette a földet, és a földmives utolsó reményét a sáskák roppant sokasága hiúsította meg. Az annyi csapás

által látogatott és gyötrött nép fönhangon oly pápát kívánt, kinek ismeretes szentsége és ragyogó jámborsága képes a haragvó Istent kiengesztelni. Azért, midőn a pápság, senatus és társulatok új pápaválasztásra gyűltek egybe, rögtön *István* nevét hangoztatá minden ajak. Az egész népség rivalgá: „*István áldozár legyen a mi pápánk!*“ És ki volt ez? Tekintélyes szülők gyermeke, kik a „*Via lata*“ nevű uton laktak Rómában.

Tanulmányainak bevégezése után, melyeket egy rokona, a buzgó Zachariás, római könyvtárnok felügyelete alatt, ritka szorgalommal sajátított el, III. Adorján által erényei s dús ismereteinél fogva alszerpappá szenteltetett, és egyszersmint a lateráni házi praefatusok közé vétetett fel, hol igen szép alkalmá volt kitűnő tulajdonait kifejezni és használni. Kedves beszéde, folytonos vidámsága, a szegények, árvák s nyomorultak iránti megható jótékony-sága, ragyogó erényei és élettisztaságaért, a pápai környezet és Róma kedvence volt már ezen helyzetében. Marinus pápa által a *négy koronázott főről* címzett kardinál-áldozárságra emeltetett. Azon hirre, hogy *közfelkiáltás* által pápává választatott, szülői házába vonult vissza, és a leghatározottabban vonakodott az egyházfői méltóságot elfogadni. De a nép laka kapuját sarkaiból kifeszítette, és az ő, meg atyja csengése daczára is a négy koronázott szentnek templomába ragadta magával, hol István még folyton vonakodott és kijelenté, hogy ő ama roppant méltóságra nem alkalmas. De midőn rögtön fekete fellegek mutatkoztak az égen, és azokból igen termékenyítő eső kezdé a városban és vidékén ömleni, többé mi ellenkezésre sem hallgatott a nép, örömrivalgások közt vitték őt a lateráni bazilikába, hódolatukat kifejezék neki, és már vasárnap, tehát Adorján halála után 5 nap múlva, sz. Péter egyházában ünnepélyesen felszenteltetett.

A lateráni palotába vezetvén, ezt egészen kifosztva találta annyira, hogy a szokásos lakomát meg nem adhatta, s a nép közt kiosztatni szokott ajándékoknak is el kelle maradni, mivel még az egyházi kincstárt is teljesen kiürítve találta. A nép nyomora roppant volt. A sáskák még folyvást fekete felhőkként szálltak alá a mezők, kertek és szántóföldekre, és minden fűvet, növényt meg faleveleket felemészttettek. Ekkor VI. István kihirdette, hogy mindenki, *ki bi-*

zonyos mennyiségű megölt sáskákat bemutat, jutalmat nyerend. De ezen s egyéb intézkedések sikertelenek maradtak. Azért az éhező nép inségén könyező szent-atya az apostolfejedelmek sirjához vette magát, a legbensőbbben esengett a nyomor megszüntetéseért, majd nagy mennyiségben vizet szentelt, melylyel a nép kertjeit, szőleit és földjeit meghintvén, a csapás erre rögtön megszűnt Rómában és egész környékén. A katolika egyház minden században ugyanaz marad. Csak most tarthatta meg saját vagyonából a beiktatási lakomát, és dús alamizsnát osztott ki a szegény nép között.

Mindjárt pápasága elején oda törekedett, hogy csak kipróbált jellemű, tapasztalt, tudós és istenfélő férfiakra bízassa az egyház fontos ügyeinek vezetését; mert tapasztalata után jól tudta, mily kiáltó szüksége van az egyháznak ily férfiakra. — Mint fönnebb láttuk, I. Vazul császár III. Adorján pápához levelet intézett, mely azonban csak az utóbbinak halála után jutott el rendeltetése helyére, Rómába. A görög császár még folyton azon hiedelemben volt, hogy a kiközösített Photiusnak az egyházbai visszafogadását a pápánál kieszközli. Mi oda mutat, hogy a római székek az összes egyházfölötti fensősége, melynek adatott egyedül az oldó és kötőhatalom, mélyen volt meggyökerezve Kelet hiveinél is. A levelet VI. István fogadta és olvasta el, és bámult azon, mint vetemedhetett egy uralkodó oly aljas nyelvre, gyalázások s rágalmakra, jól tudván, hogy *az apostoliszék nem szolgálja és alárendeltje a császári hatalomnak.* Azért válasziratában pontosan kijelölte a két hatalom körét, megróttá a császár aljas kitételeit, a rágalmakat velős szavakban visszautasította, hatalmasan meczáfolta, Marinus és Adorján pápák határozatait igazolta; a császárt komolyan figyelmeztette, hogy az apostoli szék tekintélyének megtámadása helyett inkább a római egyházat védelmezze; s valamint előde, úgy ő is Photiust csak világinak tekintette, kijelentvén, hogy Konstantinápolynak nincs igazi főpásztora. Ezen pápai irat csak márczius első napjaiban jutott el Konstantinápolyba, midőn Vazul császár már kimúlt, és fia Leó, a bölcsész, ragadta meg a kormánygyeplőt.

Az új császár, VI. Leó (886—911), Róma panaszait igazságsaknak találván, mindent elkövetett a szakadály megszüntetésére. *Photius bukását sejdítvén, bűnökkel teljes multját a gonoszság és*

ravaszság minden fegyvereivel eltakarni törekedett, de sikertelen. Az általa kiközösített, elűzött és számkivetett papokat VI. Leó visszahívta; Photiust 886-ban a patriarchai székhely elvesztéséről tudósította, s egy *örmény kolostorba záratta*, melynek egy igen szűkre szabott cellácskájában elég ideje volt elmélkedni mindazon gonoszságokról, melyeket nagyravágyása folytán elkövetett, s ama zavarágokról, melyeket annyi éven át a görög és latin egyházban előidézett és folyton ápolt, míg 891-ben kimúlt. Így a szakadály egy időre megszűnt. Most a császár a szent-atya jóváhagyása folytán fivérét, *Istvánt*, ki önkényt, lelke sugallatát követve, lépett az egyházi pályára, emelte a patriarchai székre. De mivel őt Photius szentelte szerpappá, s azok, kik a canonszerűtlen Photiustól vették a szent rendeket, magasabb egyházi méltóságokra nem emeltethettek, azért VI. Leó meghagyta az egybegyűlt püspököknek és áldozárok-nak, hogy kebelökből egy követséget küldjenek Rómába, mely a pápát arra kérje, hogy a kiközösített és törvényellenesen ordinált Photius által fölszentelt István szerpap részére fölmentvényt adjon, hogy azt canonszerűleg fölszentelni, s a patriarchai székre emelni lehessen. VI. István a keleti császár kívánságába teljesen beleegyezett. Az uj-caesariai püspök, *Stylianus*, is irt ezen ügyben a pápának. De mivel a császár levelében több tény egészen másként volt előadva, mint az említett főpásztoreban, azért VI. István nem akart addig határozni, míg a konstantinápolyi egyház által hozzá intézendő küldöttség az ügyet előtte világosan ki nem fejti. „*A római egyház, írja a pápai levelében, a többi minden egyéb egyházak mintája; minden határozatai, mivel örökké változatlanok, csak nagy körültekintés és megonfontolás által létesítendők.*“ A pápa felhívása folytán érkezett, de csak három év múlva, a főnebb említett konstantinápolyi követség Rómába; s így a Photius által előidézett szakadály teljesen csak VI. István utóda, *Formosus* pápa, alatt szűnt meg, s végződött a kérdéses ügy a keleti császár kívánsága szerint.

Azonban a nyugati egyházban is sokat kelle VI. Istvánnak küzdeni; Nagy-Károly gyöngye utódai alatt a jó rend mindinkább hanyatlásnak indult; a keresztény névnek vad ellenei északról folyton nyugtalaníták az egyház legszebb birtokait; Olaszthonban több apró államok keletkeztek; a különböző tartományok egyházi nagy-

jai zsinatokat tartottak, hogy a világi uralkodók erőtlensége folytán keletkezett anarchia okozta sebek orvosoltassanak. Így tartatott 888-ban a mainzi zsinat a hasonnevű megye részére, valamint Würzburgban, Trier s Kölnben is hivattak egybe zsinatok, s mindegyiken súlyos vezeklet állapított meg a nagyobb bűnökben részesekre; a metzi zsinat az egyházjavarok és templomok kifosztása, a tizedek megtagadása stb. ellen buzgólkodott; *Riculf* soissons-i püspök 889-ben az egyházi fegyelem emelésére nevezetes utasításokat bocsátott ki; valamint a püspöki székekre és lelkési javadalmakra vonatkozó hierarchiai szabályok elhanyagolása, mindoly események, melyek VI. István tevékenységét nagyban igényelték. Így a langres-i püspöki székre két egyén választott; a lyoni érsek *Argrim* választását erősítette meg. A vetélytárs *Theutbold* Rómába föllebbezte ügyét. VI. István azonban saját metropolitájához küldte, hogy ez őt, ha választása szabályszerű, székére vezesse, s *Oirán* sinigagliai püspököt, pápai követ minőségében, megbizta, hogy ezen ügyet a helyszínén megvizsgálja. *Theutbold* végre ellenei minden cselszövényei és fondorkodásai daczára a pápa által langres-i püspöknek nyilvánított és általa megerősített. Egy bullájában VI. István *Provence* püspökei *Lajosnak*, (ki *Boso* fia volt) felkenésére és megkoronázására felhatalmazta, mivel, mint a bullájában mondatik, III. Károly császár azt a királyi méltósággal felruházta, és Károly utódja, *Arnulf* király is, *Lajos* felemelésébe beleegyezett.

Fulco rheimsi-i érsekkel VI. István szakadatlan barátságos levelezési viszonyban volt; a szent-atyá a vészteljes kor bajainak férfias elviselésére buzdította érsek-barátját, kit szeretetéről és bizalmáról minden levelében biztosított. De az egyház legfőbb-pásztorának szeretetteljes leereszkedését illően tudta is *Fulco* méltányolni s a szent-atyához intézett levelei határtalan tisztelete s feltétlen engedelmességről tanuskodnak. VI. István a derék érseket megbizta, hogy a frank egyház vitás ügyeit elintézzze, s ha kell, a vizsgálatra több püspököt is vegyen maga mellé, és azután az eredményről Rómába jelentést tegyen. — Nyugaton a császár halála után e méltóság igen alásülyedt. A császárok idáig a szent-székek természetes védelmezői voltak; a helyzet igen criticus levén, VI. István szítt a nyugati birodalomnak császárt adni. *Guidó* spoletói herczeg

tudniillik Franciaországnak egy részét kívánta és királyul vetette fel magát; kinek vetélytársaul Berengár friauli herceg lépett fel. De az előbbi több csatában magát kitüntetvén, hatalmas állást foglalt el, s igen alkalmatosnak mutatkozott a fejtelenség megszüntetése s az egyház védelmezésére. A püspökök Páviában egybegyűltek, és Guidót a császári koronára legméltóbbnak kijelentették, mondván a többi közt: *„Mi azért választottuk a herceget védelmezőnk- és fejedelmünkül, mert az ellenén nyert győzelmet az isteni gondviselésnek tulajdonította, és esküvel megígérte, hogy a szent római egyházat egész szívéből szeretni, annak tekintélyét emelni, jogait föntartani, alattvalóinak törvényeit őtalmazni, a lázadásokat birodalmában elnyomni és a békét helyreállítani fogja“*. A pápa e választást jóváhagyván, Guidót császári czimmel ruházta fel. És így ezen méltóság a frankoktól az olaszokra szállott át. Az említett azonban éppen nem volt különös védője az egyháznak. Berengár Arnoldot segítségül hívta, kit a németek királylyá választottak; Guidót Páviában megtámadta, s innét elűzte, azután Rómába vonult seregével, és szintén császárrá koronáztatta magát. Eszerint hát két császár volt, de a szent-széket egyik sem védelmezte.

E koronázás utolsó ünnepélyes tette volt a jámbor pápának; mert 891-diki augusztus 7kén, miután Jézus egyházát szent gondoskodással s ritka örködéssel kormányozta hat éven át, kimult. E jeles egyházfő is szigorú öre volt a házassági köteléknek, és nem engedte meg, hogy Vastag-Károly törvényes nejét, *Risardát*, magától elbocsássa. Említést érdemel az is, hogy VI. István *Heribert* mainzi érsekhez intézett válasziratában a német és frank tartományokban igen elterjedt *tüz- és vízpróbát*, melyeket különösen a nők tisztaságának kipuhatolására szoktak alkalmazni, *nevetségessé teszi ügyes tollával*. Honnét Burio szerint ezen ismeretes régi közmondás származott: *„Een goede Maeght, door t'vier haer wayht.“*

VI. István a római székek ékessége volt, s valódi jámborsága valamint szerénységeért igen kedveltetett. Beszédébeni természetes egyszerűsége ép oly kevésbé emlékeztette alattvalóit a souverain ur-, mint főpásztorra. Naponként megható áhitattal mutatta be a szent mise-áldozatot, és evangelium után közönségesen rövid beszédet szokott tartani a néphez. Ha az Isten házában illetlen viseletről

értésült, úgy beszédének tárgyát a hely szentsége, és az áldozatnak még nagyobb szentsége képezte. Minden szónoki ékitmény nélkül, de élő meggyőződésén alapuló láng-buzgalommal oktatta a népet ama határtalan tiszteletre, melylyel az Istennek a titokteljes Oltáriszentségbeni közvetlen jelenléte által megszentelt templom iránt viseltetni tartozik, oly hely iránt, mely még szentebb, mint ama hely, melyre Mózes saruinak leoldása előtt lépni nem merészelt. Valamint sok elődje, úgy ő is a *szegények, betegek, foglyok, özvegyek és árvák* iránt határtalan kegyességet gyakorolt. A szó legszebb értelmébeni atyjok volt ő ezeknek, kik közül többet gyakran meghívott és asztalához ültetvén, velök étkezett. Nem kevesebb gondot és költséget fordított ő az Isten házai díszének emelésére is. A katakombákból felemelt szent tetemeket a templomokban helyezte el, és ezek jóvedelmeit tetemesen növelte, hogy azokban az isteniszolgálat illő fényvel tartassék. Midőn észrevette, hogy a sz. Péter egyházabani *Nocturnum* alatt csak egyszer füstölnek, intézkedett, hogy ez gyakrabban történjék. Egy ugyanezen egyházba becsuszott visszaélést, mely szerint az *abban miséző áldozároktól* bizonyos mennyiségű *pénz követeltetett*, eltörölte. Hogy az ekkori világ egy ily pápa elhunytát meggyászolta, és az *Evlők* bölcsességét, fölséges erényeit nemzetségről nemzetségre hirdetik, mondani is fölösleges. Csak a modern pogányság piszok-irodalma nem akar az ilyenekről tudni....

Az ő pápasága alatt mult ki az utolsó Karolingi, *Vastag-Károly* ki miután *Rizarda* nevű jámbor nejét, a pápa tiltakozása daczára is, eltaszította magától, utóbb ő maga is elhagyatott egész népétől.

VI. István bölcsesége és tiszta tanairól nemcsak számos levelei tanuskodnak, hanem e tekintetekben Anastasius könyvtárnok folytatója is méltán magasztalja őt. A Péter-egyházabani siriratát *Manlius* tartotta fön számunkra, mely is eredeti nyelven így hangzik :

Accedis quisquis magni suffragia Petri,
 Coelestis regni poscere clavigeri:
 Intentis oculis, compuncto corde locellum
 Conspectu perspicuum, quo pia membra jacent.
 Hic tumulus sexti sacros continet artus
 Praesulis eximii Pontificis Stephani.

Bis ternis annis populum qui rexit et Urbem,
 Et gessit Domino, quae fuerunt placita.
 Suscepit tellus consumptum pulvere corpus,
 Aëthera sed scandit spiritus almus ovans,
 Unde peto : Cuncti venientes dicite fratres :
 Arbiter Omnipotens, da veniam Stephano.

CXIII.

Formosus. 891—896.

Formosus, Leó nevűnek fia, példás erényei, vallásos érzülete, hitbuzgalma, az egyházhozzi ragaszkodása, tapasztalata, finom ügykezelése, a szentírás- és minden tudmányokban alapos jártasságért sz. I. Miklós pápának kegyeit megnyervén, őt s Pál populoniai (ma Piombino) püspököt több társakkal Bolgárhonba küldte az evangelium hirdetésére. E tisztében oly szép sikerrel járt el, s a nép szeretetét annyira megnyerte, hogy az említett egyházfőtől őt püspököknek kívánták. Utóbb a portói székre jutott, s mivel a többi püspökök közt ő sem akarta, hogy Kopasz-Károly Olaszhon királyává koronáztassék, Bolgárhonban felhatalmazása körét átlépte, püspöki székét engedély nélkül elhagyta, s némelyek szerint, a pápai méltóságra törekedett, VIII. János által kiközösített s székétől megfosztatott. De ezen pápa utódja. I. Marin által az egyházi büntetés alól föloldatott és előbbi méltóságába visszahelyeztetett. Szép tulajdonaiért a portói székről a rómaina helyezettett át, s így ő volt az első, kiről *történelmileg bizonyos, hogy mint püspök választatott pápává*. September vége felé megkoronáztatott, s a pápai trónra lépett.

Formosus pápasága elején Konstantinápolyból követséget fogadott, mely a többi közt *Stylián* ujcaesariai püspöknek még VI. Istvánhoz intézett levelét kézbesítette, kérvén a pápát, hogy azok iránt, kik kényszerítve követték a tévfőt, némi engedékenységet tanusítana. Főlemlítettik ezen iratban az is, hogy mért írta a csá-

szár a püspök levelétől eltérőleg, hogy Photius nem kényszerítve, hanem önkényt hagyta el székét, azután kéri az illetők a pápát, hogy a Photius által felszentelteket az egyházi közösségre bocsátani kegyeskedjék. Formosus következő tartalmu brevét küldött követi által Keletre: *„Mindenekelőtt Photiusnak örökre és visszavonhatlanul kizártnak kell maradni az egyházból. Mi az általa felszentelteket illeti, ezek a következő feltételek alatt megkegyelmeztetnek: okmányilag el kell ismerniök, hogy vétkeztek, töredelmesen bocsánatot kérniök, és megfogadniök, hogy ezen hibába többé visszaesni nem akarnak. E feltételek alatt a világiakkal áldozásra felvételnek, melyeket pontosan kell teljesíteniök.*

Fulbert rheimsi érsek is, ki születésénél és személyes tulajdonánál fogva Frankhon legtekintélyeseb főpapjainak egyike volt, irt Formosus pápának, hogy sz. Péter ezen méltó utódjának hódolatát finom modora szerint kifejezze, és ezen választásért a római egyháznak szerencsét kívánjon, mely, mint a derék főpásztor megjegyzi, hangosan tanuskodik arról, mily igen ótalmazza Isten az ő egyházát. A következő 892-diki évben Formosus Viennében egy zsinatot tartatott az ő követi, János és Paschalis püspökök, elnöklete alatt, hogy az arles-i királyságba becsuszott visszaélések kiirtassanak. A határozatok közönséges fegyelmi pontokat tartalmaznak. — Az afrikai egyház is küldött Formosushoz követeket, hogy vitás ügyeit gyorsan eldöntse, nehogy a szakadály tovább terjedjen. Miben egyenetlenkedtek az afrikaiak, tudni nem lehet; annyi bizonyos, hogy a pápa ezen ügyben 892-diki májusban Rómában zsinatot tartott és az afrikaiaknak válaszolt is. E zsinatra Fulcót is meghivta, hogy az ügyet kellőleg megfontolni s jól eldönteni lehessen.

A pápa azt is jelenti Fulciónak, hogy 892-ben *Guidót császárrá koronázta*. Ez, mint főnebb említettük, spoletói herczeg és Lambertnek fia volt, kivel VIII. Jánosnak annyi baja volt, és Fulciónak rokona. A következő 893-diki évben Guidónak fiát, Lambertét is, megkoronázta. Aközben Fulco Rheimsban zsinatot tartott, a melyen az egybegyült püspökök és nagyok által a 14 éves Károlyt királylyá nevezettette ki, kit 893-ban meg is koronázott. Azonban *Eudes* Frankhont tovább is kormányozta, Balduin kiközösítettet stb. Azután a pápának irt, a fiatal király részére tanácsát és pártfogását

kérven ki. Ezen ajánlat következtében Formosus a két hatalmas vetélytársnak, Eudes- és Arnulfnak irt is, a fiatal király előnyére; de Francia- és Németországok sokkal nyugtalanabbak voltak, sem-hogy azoknak Károly ellentállhatott volna. Vastag-Károlynak 837-ben történt letétele óta a félsziget két leghatalmasb hercege, Guidó spoletói és Berengár friauli hercegek küzdtek az olasz koronáért. Guidó Berengárt legyőzte, s mint láttuk, császárrá koronáztatta magát (891—894), fiát pedig a fiatal Lambertet, kit uralkodó társnak nyilvánított, szintén megkoronáztatta ugyancsak a pápa által (894—899). De nemcsak Berengár fordult Arnulf német királyhoz a császár ellen segítségért, hanem maga Formosus is a 893-diki év nyarán titkos követséget küldött Arnulfhoz, ki ekkor Európa leghatalmasabb fejedelme volt, hogy az apostoli széket és Olaszhont Guido császár elviselhetlen zsarnokságától szabadítaná meg. Arnulf mind a két felhívásnak engedve, 894-diki tavaszkor átkelt az Alpeken, és Berengár uralma Lombardiában ismét visszaállított. Guidó nemsokára meghalt, és fia Lambert a hatalmas Arnulf ellenében csak rövid ideig bírta magát tartani. Midőn ugyanis a német király hős seregével másodszor jelent meg Olaszhonban, s egész Rómáig nyomult, a fiatal császár összes haderejét szétverte, Rómát bevette, a papság, senatus és római nemesség által mint győztes üdvözöltetett, a pápa által kiváló örömmel fogadtatott, és néhány nap múlva, miután a szükséges előkészületek megtétettek, sz. Péter templomában 896-ban a szokott ünnepélylyel felkenetett, megkoronáztatott, és a római nép által mint császár üdvözöltetett.

Arnulf császár nem sokáig időzhetett Rómában, mert a zavargó olasz hercegeket meg kelle fenyítenie, nehogy ismét minden vívmányait elveszítse. Mielőtt azonban az örök-várost elhagyta volna, egy nagyszerű nyomozást tartott, s a nagyok közül többen, mint felségsértésben, sőt a pápának durva, kegyetlen bántalmazásában elmarasztaltak, részint lefejeztettek, részint javaikból megfosztatván, száműzettek, és a senatorok két legtekintélyesebje, *István* és *Konstantin*, kik, midőn *Engeltrude* fegyveres sereggel a városba nyomult, magát Róma urnőjének vetve fel, a pápát bilincsekre verette, e merész nőnek mindenben segédkezet nyújtottak, Bajorhonba száműzettek. Azután a pápa biztonságára intézkedések tétettek, s

hogy ezek annál inkább megtartassanak, a pápa és császár iránti hűségre a sz. Pál templomában egybegyűlt népet következő eskü letételével kötelezte: *„A tisztelet, engedelmesség és hűség föntartása mellett, melyekkel uramnak, Formosus pápának tartozom, esküszöm a szent hit minden titkaira, hogy egész életemen át hű fogok Arnulf császárhoz maradni, és ennek hátrányára senkivel sem lépek szövetségre. Kiváltképen pedig esküszöm még, hogy Lambertnek és az ő anyja Engeltrudenak, és ezek embereinek segélyt nem nyújtandok.“*

De mihelyt Arnulf elhagyta Rómát, a szent-anya helyzete még veszélyesb lett. Életét minden-nap vész fenyegette. Mig utóbb fáradtságos és viharos életének nagy súlya alatt, 4 évi, 5 havi s 16 napi működése után, küzdelmes pályájának végére ért 896-diki apr. 4-kén. *Auxilius* kortanu így ír e pápáról: *„Soha bort nem ivott, húst nem evett és szűzies tisztaságban 80 évet élt.“* Flodoárd is hasonlóképp nyilatkozik. Egyébiránt nagyobb e pápa dicsérőinek száma, mint gyalázóié, jegyzi meg Müller s mások is.

Eddig örvendve szemlélhettük az anyaszentegyház fejeinek oly áldásos s üdvös működését; de most már egy ideig csak szomoruan tekinthetünk a pápákra. Az egyház ugyanis most máskép, tudniillik *nehány pápa gyanus viselete és szégyenteljes élete által látogatott meg!* Annyit azonban előre is megjegyzünk, hogy ezen méltatlan, Jézus egyházát lealacsonyító pápák mind olyanok voltak, kiket a szemtelenül tolakodó világi hatalom erőszakoskodása, vagy egyes hatalmaskodók átkos kegye vetett fel az apostoli székre, a feltolók örök gyalázatára! A X. századot vastag tudatlanságról vádolják; de e korszakban is voltak buzgó és tudós főpapok, kik ama borongós időben tanaik és jó példáikkal világosságot terjeszteni törekedtek, s földeríteni a borut, melyet a nagyravágyó fejedelmek egymásközi folytonos s oly tartós viaskodása idézett elő. De a *hit-letétemény* ez időben is tisztán és hamisítatlanul megőriztetett, és bátran elmondhatjuk, hogy: *egy században sem lépett fel annyi szent, mint a tizedikben,* a midőn valóban rájuk legnagyobb szükség is volt. És e században a tudatlanság éppen nem emelkedett oly magas fokra, mint ezt felfuvalkodott korunkban a *gőgös s higvelejű majom-*

bölcsek kürtölni szeretik, s nem volt az oly ártalmas, mint a jelen századbani hamis tudomány s hitetlenség; nem volt az oly destruktív, mint a modern, elfajulásnak indult, erkölestipró, s a szeméremérületet mélyen sértő sajtó. Ha a X. századot setétnek s tudatlannak mondják, hát a mostani milyen?!... Egyébiránt a X. század is fényesen igazolja azon állítást, hogy az Ur az ő egyházát minden időben védelmezi

CXIV.

VI. Bonifacius. 896.

VI. Bonifacius, Adorján nevűnek fia, római, papi pályára lépén, gonoszságaért kétszer tétetett le, egyszer szerpapsága, máskor meg áldozáságáról. És ezen nyomorult ember, kit viselete és kiközösítése az egyházi életből a világiba taszított, a néplázadás által az apostoli székre tolatik fel. De alig mult el 15 nap, a nép kegye elfordult tőle, és a törvénytelenül választott elűzetvén, nemsokára april vége felé lábbajban kimult. *Ciaconius* írja, hogy rövid pápasága alatt mi nevezettest sem jegyzett róla fel a történelem. Több történelmi író által nem is soroztatik a pápák közé; a római czimnaptár is csak azért említi, hogy a hézagot vele betöltse, és megjegyzi, hogy az ily nevű pápák közé fölvetetett, ámbár őt többen csak álpápának tartják. A *fuldai Évlők* folytatója és Flodoardnál is előfordul. Az utóbbi így emlékezik róla:

Hinc subit ad modicum vates Bonifacius almus

Ter, quinas hic in arce dies explevit honoris.

Elborul az érzelemdús és vallásos ember kedélye, midőn ezen mélyen süllyedt kor méltatlan pápáira gondol! De ne feledjük, hogy midőn az Üdvözítő Péternek azon hatalmat adta, hogy testvéreit a hitben erősítse meg, az igazság örvé és sziklájává tette őt, melyen a pokol kapui sem diadalmaskodnak; de *sem neki, sem utódinak nem ígérte ama kegyelmet, hogy vétkezni nem fognak, mert ez által ők, megszűntek volna emberek lenni, s mindnyájan istenekké lettek volna.*

Azért ne legyen oly igen feltűnő előttünk, midőn olykor látjuk, hogy a szenvedélyek néhány pápának szívét megrontották, kik ugyan az isteni gondviselésnek szolgálói, de azért nem szüntek meg emberek gyermekei lenni. Ellenben el kell ismernünk, hogy az ő kezeikben az isteni hit világa soha ki nem aludt; e fényt hibáik el nem homályosíthatták, és az emberiség tündökölni látja azt folyton az emberi ész hamis ragyogványa fölött, és ép oly tisztán áthatni a századokon, mint volt ama napon, melyen e világot földeríteni kezdette. Ide illenek Izaiás látnoknak eme szavai: *„A nép, mely sötétségben jár, látand nagy világosságot, és a halál árnyékában lakóknak világosság támad fel.”* (IX. 2.)

CXV.

VII. István. 896—897.

VII. István (János áldozárnak fia volt Rómában, ki házasságát elhagyván, az egyházi pályára lépett) 896-diki augusztus 20-ka előtt az apostoli szék birtokába jutott, ugyanazon párt által, mely VI. Bonifácot arra fölvetette, s utóbb elűzte. Ezen pápáról csak egy eseményt jegyzett fel a történelem, mely azonban elég gonoszul jellemzi őt. VII. István, tudniillik, azon párthoz tartozott, mely Formosus választását ellenzette. Azért Sergius kardinál-áldozárral, ki Formosusnak legdühösebb ellene volt, folyton legbarátságosabb érintkezésben állott, és mint pápa is, határtalan bizalmával ajándékozta azt meg. VII. Istvánnak ezen ellenséges érzete a jámbor előd halálával sem aludt ki; sőt inkább most csak növekedett gyűlölete, melyet Formosussal ennek életében nem érezte, tehát annak halála után irtózatossággal mérvben mutatta ki bosszúját. Az olaszok által nyervén méltóságát, a németekre, kik Formosust az apostoli székre emelték, igen agyarkodott. Kezdetben, míg az Arnulph császár által Rómában hátrahagyott német parancsnok működött, VII. István nem merte embertelen érzelmét kimutatni; de mihelyt Lambert a hatalmat ismét magához ragadta, s a németeket az örökvárosból

mind elűzte, VII. István is neki bátorodván, oly tette vetemedett, mely kiáltóan tanuskodik arról, mily iszonyu gyűlölet uralkodott e korban az olaszok és németek közt.

VII. István a 897-diki év elején egy zsinatra hívta meg a püspököket és szerpapokat Rómába, kik közül többen csak kényszerítve jelentek meg, mint később megvallák, hogy ama borzasztó jeleneten urok szeszélye szerinti szerepet vigyenek. *A pápa a megholt Formosust a szokott módon megidézte, és mivel meg nem jelenhetett, tetemeit kiásatta, s a csontvázat a zsinatra elhozatta. A hulla nem szólhatván, ennek ügyét egy csekély tehetségű szerpap védelmezte. A tetem pápai öltönyben az egyházfői székre helyeztetett, s azután megkezdődött ama borzasztó kihallgatás.* VII. István így szóla a pápai szék felé fordulva: *„Portói püspök! mért engedted te magad a gyalázatos nagyravágás által arra ragadtatni, hogy az egyetlen székre ülj?”* Erre a szerencsétlen Formosus kárhoztatott. A letételi ítélet felolvastatott, a pápai öltönyök a hulláról letépettek, három ujja, melyekkel áldást osztott és szentelt, levágatott, azután lefejeztetett, s hogy a műre a korona feltétessék, a hulla a Tiberisbe vettetett, s az általa tett felszentelések érvényteleneknek nyilvánítottak. Ezen borzasztó végzések ellen remegő hangon tiltakozott az emberi érzésű szerpap-ügyvéd, de VII. István és ennek lelketlen pártja által elnémíttatott.

Azonban e hajmeresztő boszuért VII. Istvánt az Isten büntetése utól érte. Ugyanis néhány hó múlva a sirjában is meggyalázott jámbor pápának barátai és tisztelői által felizgatott nép VII. Istvánt elfogta, bilincsekre verte, bebörtönözte, s méltán kiérdemlett fogóságában 897-dikben, valószínűleg szeptember vége felé megfojtatott. Azon levélnek, melyet VII. István, némelyek szerint, Fulco rheims-i érseknek irt, hogy őt a zsinatra meghija, melyet az említetten kívül tartott volna, a zsinattal együtt mi nyoma sincs. Ha Gratiánnáli azon határozata, mely a pápák választásáról és megerősítéséről szól, eredeti, úgy az igen világos fogalmat nyújt e pápa canonszerűtlen irányáról, s méltán soroltatik nemtelen tettei közé. Könnyen valószínű, hogy az utóbbi pápák választásánál történt zavargások, és Lambert sürgető kérései csakugyan ily határozat kibocsátására indították VII. Istvánt, mely is így hangzik: *„Mivel a szent római egyház-*

ban, melynek Isten rendelése folytán élére állítottunk, a pápa elhunytakor nagy erőszakoskodások gyakoroltatnak, mi onnét származik, hogy a megválasztott pápát a császár jóváhagyása s köveleinek megérkezése előtt fűlszentelik, kik azon jelenlennének, és minden rendelkezést elhárítanának urok nevében, ha beváratnának. Azért ezenel meghagyjuk a püspököknek és papságnak, hogy a pápa halála után egybegyűljenek s a nép meg senatus jelenlétében a választáshoz fogjanak, de a felszentelés csak a császári-követek jelenlétében hajthatatik végre.“ Ha e határozat eredeti, úgy az ném kevésbbé bolygzi ezen egyháziatlan tolakodót, ismét behozván az egyházba, mit Adorján pápa, mint az egyház méltósága és szabadságával ellenkezőt, eltörölt.

Mañlius a régi Péteregyház romjai között ezen pápának következő siriratára akadt:

Hoc Stephani Papae clauduntur membra locello,
 Sextus dictus erat ordine quippe Patrum.
 Hic primum repulit Formosi spurca superbi
 Crimina, qui invasit sedi apostolicae.
 Concilium instituit, praesedit pastor et ipse,
 Leges satis fessis iura dedit famulis.
 Cumque pater multum certaret dogmate sancto,
 Captus, et a sede pulsus ad ima fuit.
 Caeteris interea vinclis constrictus, et uno
 Strangulatus nervo, exuit et hominem,
 Post decimumque regens sedem cum transulit annum
 Sergius huc Papa funera sacra colens.

E versek szerint III. Sergius VII. István tetemeit üregéből sz. Péter sirboltjába, hol a többi pápák tetemei porlottak, vitette, és pedig ama méltatlan egyházfőnek halála után 10 év mulva. Ellenben *Flo-*
doárd következőleg emlékezik felőle:

Dum sextus Stephanus sacra regimina culmine carpit,
 Durus qui nostris, propriis et durior instat.
 Saeva quidem legat vivis, truciora sepultis,
 Fulconemque miris Formosum concutit actis.

Concilium gregat infaustum, cui praesedit atrox;
 Praedecessorem abjiciens, ponensque patronum,
 Visus abhinc meritis dignam incurisse ruinam.
 Captus et ipse, sacraque abjectus aede, tenebris —
 Caeteris injicitur, vinclisque innectitur atris
 Et suffocatum crudo premit ultio Letho.

Baronius írja, hogy ily sorsra volt méltó; mert mint az akolba betolakodott csak ily halált várhatott. — Egyébiránt nem hiányoznak írók, kik VII. Istvánnak ama Szokoly főpápfaló piszok-művébe illő szörnyettét egy későbbi kor hazugságának tartják. De a következő pápai életrajzok azt csakugyan megtörténtnek látszanak bizonyítani!!

CXVI.

Román. 897.

Miután VII. István az általa meggyalázott apostoli székről elüzetett, 897-diki október 15-dike előtt arra Román emeltetett, ki *Galesinó*-ban (Toscana), a mai *Monte-Fiascó*-ban született, s *Marinus* pápa testvérének *Konstantinnak* fia volt. E kor oly gonosz és viharos volt, a történelemben oly homály uralkodott, hogy csak nagy erőlködéssel lehet azon személyeket megpillantani, kik a történelem színpadán megjelentek, és még nehezebb volna tetteikről számot adni. *Sigonius*, *Platina*, *Panvinus* és *Ciaconius* szerint, Román *elődjének Formosus* iránti borzasztó eljárását kárhoztatta, s *Formosus*-nak, kinek ő barátja volt, minden működését érvényesnek nyilvánította. Mit azonban az idézett írók egy régi adattal sem bizonyítanak, mint *Sandini* és *Müller* megjegyzik. Romántól két levelet birunk, melyek ezen szavakkal kezdődnek: „*Román Isten szolgájának szolgálja*“ s 897-diki októberben irattak. A gradó-i patriarchának palástot küldött. Román pápa, kiről rövid 4 havi pápasága miatt

igen szűken emlékezik a történelem, természetesen halállal mult ki, s mint *Pavinius* írja, sz. Péteregyházának sirboltjában takarítottak el tetemei. Ő jámbor, szelid és jóakaratu egyházfő volt.

CXVII.

II. Theodor. 897.

Román halála után az utódnak választása néplázadás nélkül és egészen békében hajtatott végre. A lázongó *Sergius* ekkor kénytelen volt magát meghuzni, mert hatalmas pártfogója, *Adalbert*, a császár foglya levén, őt az apostoli székre föl nem tolhatta. A választás egy római születésűre esett, ki *Photius* nevűnek fia volt, s józan-sága, tiszta élete, valamint a szegények iránti különös bőkezűségért az egész népség előtt nagy tiszteletben állott. 20 napi pápasága alatt szakadatlanul oda törekedett, hogy a felizgatott kedélyeket lecsillapítsa, a békét meghonosítsa és az egyház tekintélyét emelje. A székeikről elűzött püspököket visszahívta, a Formosus által szentelteteket előbbi állásaikba visszahelyezte, és ezen pápa meggyalázott hulláját, melyet a halászok Tiber folyamból kiemelték, ünnepélyesen sz. Péter templomának sirboltjába szállította. II. Theodor pápának jámborsága, szivjóságáról, tiszta és szennytelen életéről, *Luitpránd*, *Flodoárd* és egyéb egykoru írók tanuskodnak. Tetemei a pápai sirboltban porlanak. — Némely tekintélyesb írók 898-ra teszik pápaságát. Mi ebben Müllert követtük.

CXVIII.

IX. János. 898—900.

II. Theodor igen rövid pápasága után az előtérbe jutó papság és nép *Rampoaldi* fiát, a tibur-i vagy tivolii születésű jeles *benczés szerpapot*, Jánost, találta méltónak az egyház kormányzására. Ki is 898-diki juliában felszenteltetvén, a gonosz-hirű Sergiust, kit

még a toscanai herczeg pártja kiáltott ki pápának, Rómából elűzte, és a toladó kénytelen volt Toscanában Adalbert örgrófnál vonni meg magát, hol hét évig időzött. — IX. János mindjárt pápasága elején VII. István botrányos erőszakoskodása ellen nyilatkozott, és hogy a bajt gyökerestől kiirtsa, 898-diki őszkor Rómában zsinatot tartott, mely VII. István eljárását szigoruan megvizsgálta. Ezen alkalommal kitünt, hogy a püspökök többnyire kényszerítve irták alá a Formosus ellen tartott zsinat végzéseit. A vizsgálat megtörténvén, az említett pápa elleni határozatok s összes iratok ünnepélyesen elégettettek. A püspökök és papok, kik bocsánatért esedeztek, és türelmet tanusítottak, azt megnyerték; a zsinatok szabadsága elleni visszaélés jövőre a legszigorubban megtiltatott, és Formosus tiszteletének visszaállítása következő szavakkal mondatott ki: *„Mindhogy Formosus szükségből és érdemeinél fogva emeltetett a portói székről az apostolira, azért megtiltjuk mindenkinek, bárki legyen is az, az e példárai hivatkozást; mert ez a régi cónonok által annyira tiltatik, hogy az ezek ellen vétőknek még a halál órájában sem engedtetik meg a világiak áldozásában részesülni.“* Ugyanezen zsinat a legszigorubb büntetésekkel fenyegetés alatt megtiltotta a patriarchai palotának kifosztását a székür idejében. Sergius kardinál-áldozár, mivel az apostoli székre feltolakodott, egyházi átokkal sujtatott, és hogy jövőre a választásnál visszaélések ne törtenjenek, a következő határozat hozatott: *„Rendeljük, hogy jövőre a pápa a püspökök és papság gyülekezetében a senatus és a nép kívánságára választassék. Azután a császári biztosok jelenlétében ünnepélyesen felszentel tessék.“* De ki volt a császár? egyik a másikat szorította le e méltóság teréről; a pogány magyarok Német- és Olaszországok határait pusztitgáták; mindenütt, a hova az ember csak tekintett, zavernál egyebet nem láthatott!

IX. János, bármily kedvezőtlen volt is Európa politikai helyzete, folyton foglalkozott az egyházak ügyeivel. Így Ravennában is tartott egy zsinatot Lambert császár jelenlétében. Ezen utóbbi a pápa megkeresése folytán az említett római zsinat határozatait elismerte, s a római területen elkövetett rablásokat és gyujtogatásokat megvizsgáltatván, a bűnőseket megfenyítette. Meghagyatott, hogy a tizedekre vonatkozó rendeletek az illetők által pontosan megtar-

tassanak. Azonban a Flodoárd által említett harmadik zsinat határozatairól mi tudomással sem birunk. — Nagy-Alfonz spanyol királylyal egyetértve, ezen ország egyházában a kereszténységet szilárdította, püspökségeket állított, templomokat és kolostorokat emeltetett. A király követeit nagy örömmel fogadván, megengedte, hogy zsinatot tarthatnak. A szent-atya által a követeknek adott egyik okmányban az oviedói egyház érsekségre emeltetik. A másik iratban pedig megígéri a szent-atya, hogy a III. Alfonz király által ujonépített *compostellai egyházat* felszentelendi, fölálndandja, és hozzáteszi: „*mi is, mint ti, szomorittatunk a pogányok által s éjjel-nappal küzdünk velők . . .*“ — Angolhonban I. Eduárd, Nagy-Alfréd fia, nem kevésbé dicsően uralkodott a kor viharai daczára is. Egyházakat, kolostorokat és tanodákat emeltetett; a pápa iránt a legnagyobb tisztelettel viseltetett, és ajándékokat is küldött neki.

Francoziaországban Argrim püspököt a langres-i székre visszahelyezte. Minekutána a nép és Berengár király az István alatt erőszakkal elűzött püspök visszahelyezésére háromszor megkerestetett, a pápa a langresi papságnak és népnek irt, hogy a püspökök tanácsa által Argrim székére emeltessek, nem mintha elődének ítéletét nem becsülné, hanem mivel azt a szükség sürgeti. Egyszersmint irt a királynak is, hogy az említett püspököt tekintélyével székére emelni segítse. Mind a két levél 899-diki májusban iratott. Ugyanezen évben múlt ki nov. 29-kén Arnulf császár is. A birodalom nagyjai a következő év elején Forcheim-ban egybegyűlvén, az elhunynak hét-éves fiát (*Lajost*) annak utódaúl megválasztották. Miről a püspökök *Haltó* mainzi érsek által a pápát okmányilag tudósították. Ezen iratban a többi közt ilyformán szólnak az egyháznagyok: „*Mi sokáig kétségben voltunk aziránt, hogy kit válasszunk királynak, mivel pártoskodástól tartottunk, s közben az isteni gondviselés előbbi urunk még ugyan igen fiatal fiára irányzá mindnyájunk figyelmét. Eszerint a régi törvényt követtük, s az elhunyt királynak nemzetségénél maradtunk. Ez ugyan szentséged engedélye nélkül történt, azonban hiszszük, hogy ennek okát azonnal belátandja szentséged. Köztünk és köztetek a pogányok zárják el az utat. Most azonban, mivel kötelemünk teljesítésére utat találtunk, kérjük Szentségedet, hogy a mi megtörtént, azt áldásával jóváhagyni kegyeskedjék.*“

IX. János *Teutmár* salzburgi és a mainzi érsekektől is kapott leveleket a morva-hercegségi püspökökre vonatkozólag. E levelekrei válaszról mi tudomással sem birunk. — Ezen derék egyházfő nem kevésbbé terjeszté ki figyelmét a keleti egyházra is. A főnebb említett *Stylián* besőleg ragaszkodott a katholika egységhez, s az egyházi szakadály maradványait mindinkább megsemmisíteni törekedett. A pápa irt e jeles főpapnak, hogy a görög püspökök, kiket a szakadálytól elvonni lehet, a hivekkel egyesíttessenek; de emellett elődeinek határozataitól el ne térjenek.

IX. János dicső elődeinek méltó utódja vala, kinek egész dicséretes tevékenysége oda volt irányozva, hogy a visszaéléseket kiirtsa, a rendet és békét helyreállítsa. De fájdalom, 2 évi s 15 napi rövid pápasága miatt kora barbárságát és romlottságát egészen meg nem törhette! Azért Baronius IX. Jánost Jeremiás látnokhoz hasonlítja, mondván: „*Ő az Istentől küldetett, hogy elrontsa és kiirtsa azt, mit VII. István jogszerűen ültetett és épített.*“ Az említett két zsinat végzése és négy levele *Harduinnál* jelentek meg. 900-diki nov. 30-kán kimulván, tetemei a Péter-egyház sirboltjában takarítottak el, hol következő sirirata volt:

Ecclesiae specimen, clarissima gemma bonorum,

Et mundi dominus hic jacet eximius.

Joannis meritis, qui fulsit in ordine *Nonus*.

Inter apostolicos quem vexit Altitonans,

Conciliis docuit ternis, qui dogma salutis

Observarent, Deo munera sacra ferens.

Temporibus cuius novitas abolita mali est,

Et firmata fides, quam statuere Patres.

Qui moriturus erit, Lector, dic: Papa Joannes

Cum sanctis capiat regna beata Dei.

CXIX.

IV. Benedek. 900—903.

Azon század, melyben ezennel lépünk, *Baronius* és egyéb tekintélyes történetírók szerint nemcsak *sötét, nyersnek, lassu s gonosz*-nak nevezetik, hanem az *ón- s vaskor* név alatt is ismeretes; mivel az alatt a tudatlanság és romlottság nagyon elhatalmasodtak. A sz. Péter, Nagy-Leó, Gergely, Miklós, és kilencz század folytán annyi kitűnő egyházfő által dicsőített apostoli széket méltatlanok birták és bitorolták. Rómában befolyásos, gonosz, alacson sorsból fölemelkedett lázangó nők uralkodtak, kiknek önkényétől függött sz. Péter utódjainak választása. Ezek méltósága, hatalma, erénye és szentsége eltűnt, s az ős egyház szent törvényei lábbal tiportattak. *) *A tudományok egyedül a (hálátlan korunk által oly otrombául setéteknek nevezett s bolondul megubrykolt) kolostorokban találtak menhelyet.* Igaz, hogy e romlott században is ültek az apostoli széken feddhetlen életű pápák, de ezek száma csekély volt, és szent törekvéseik az

*) E romlott korban az engedelmesség, az adott szó és eskü szentsége, a házassági kötelék minden fogalma elenyészett. Az emberi viszonyok ily zűrzavarát mindennemű borzasztó jelenetek, árulás, gyilkosság, vérfertőztetés és egyéb szörnyű bűnök csak növelték. Olaszthonban nem volt oly hercegi ház, mely magát vérfertőztetéssel meg nem bélyegezte volna. *A fejedelmek a fajtalanság mocsárában fetrengtek.* Így *Hugó* királynak három nő sem volt elegendő, ezek mellett még minden országbeli ágyasokat tartott, kik közül három különösen birta kegyét, s ezeket jellemők minősége szerint *Juno, Venus* és *Semelének* nevezte. És mindezek daczára nem átalotta e fajtalankodó uralkodót a hirhedt *Luitprand* így magasztalni: „*Dei etiam cultor sanctaeque religionis amator fuit; in pauperum necessitatibus curiosus, erga Ecclesiam sollicitus, religiosus, philosophosque viros non solum amabat, verum etiam fortiter amabat.*“ *Ha már az uralkodók és nagyok ily gonosz példákat mutattak, mily uton járhatott a nemesség, nép, sőt maga a papság is, könnyen elgondolhatni!*

átalános rendetlenség, romlottság hullámaiban majdnem egészen nyom nélkül tűntek el! Az anyaszentegyház és népek történelmében egy korszak sem hagyott hátra annyi szomorító emlékeket, mint az, mely IV. Benedektől, ki a tizedik század pápáinak sorát megnyitja, II. Sylvesterig terjed.

Benedek Rómában született, s egy tekintélyes nemes család sarjadéka volt. Atyját *Majolus*nak hívták. Inkább működött volna a szegény benczés zárda csendlakta mágányában, honnét *Wio* szerint, a papság, nemesség és nép által az apostoli székre emeltetett, mint vérző szívvel szemlélni ama harci zivatarokat, melyek kivált Német s Olaszhont annyira megzilálták. Ugyan is e korban a német államok roppant hátrányára többen küzdöttek a császári koronáért. Ide járultak még a barbarok gyakori beütései, melyek a sanyaru helyzetet csaknem elviselhetlenné tévék. E harci mozgalmak annyira feledékenységre merítették a pápák viselt dolgait, hogy IV. Benedek és e század többi pápai működéséről igen kevés jutott el hozzánk. Annyi bizonyos, hogy 900-diki aug. 30-ka előtt már az apostoli szék birtokában volt Benedek; mert ezen keltezését mutatja Frankhon püspökeihez intézett irata. Mire a következő ügy szolgált alkalmul: Argrim langres-i püspök, kit a papság és nép egyhangulag püspökké választott, *Aurelian* lyoni érsek és segéd püspökei felszenteltek, és megyéjét már két évig kormányozta is, követei által tudósította a pápát, hogy ámbár IX. János az ő választását jóváhagyta és canonszerűnek nyilvánította, mégis egy hatalmas összeküvés által székéről elűzetett. IV. Benedek a Lateránban egy zsinatot hívott egybe, és mivel a jelenvolt püspökök Argrimot törvényes püspöknek találták, ki jogtalanul üzetett el székéről, Gallia püspökeinek, valamint a langres-i papságnak és népnek is irt. Mindkét levél a zsinati gyűjteményekben előfordul, melyekben tudatja az említettekkel a zsinat végzéseit, s felhívja őket azok végrehajtására. Erre Argrim székét ismét visszanyerte, s megyéjét háborítatlanul kormányozta 911-ig, midőn a püspöki méltóságról lemondván, kolostorba lépett.

Lambertus 898-, s Arnulf császárok 899-ben meghalván, Lajos Provence királya Berengárral küzdött a császári koronáért, s ezen utóbbit legyőzván, seregével Páviába vonult, hol 900-diki október

hóban Lombardia királyává koronáztatott. Ezen év vége felé Rómába ment, s IV. Benedek által 901-diki februárban császárrá koronáztatott, s mint ilyen III. Lajos névvel 915-dikig birta a trónt; midőn említett ellenétől arról lerántatván, megvakíttatott. IV. Benedek pápasága alatt a galliai és spanyol egyházak szépen virágoztak. Mindjárt pápasága elején III. Alfonz leon-i királytól igen örvendetes követséget fogadott, mely őt a királynak a mórok fölött kivívott fényes győzelméről tudósította; valamint arról is, hogy Alfonz törekvései folytán a keresztényelem mindig nagyobb tért foglalt el. E pápa alatt halt meg 901-ben az angolszászok királya *Nagy-Alfréd* is, ki népét a normannok igájától felszabadította, s nemcsak polgárosítója volt vad korának, hanem még inkább kitűnt nagy jámborságánál s egyházas érzelmeinél fogva is. Még ifjúságában több nevezetes alapítványt tett Rómában, s nemcsak törvényhozó és király, hanem tudós, költő és nagy ember volt korában.

IV. Benedek, ki némely írók szerint előbb benczés s azután a lateráni sz. János egyházának kanonokja volt, szívjósága és a szegények iránti szereteteért méltán tiszteltetett kortársai által, és feddhetlen életénél fogva e század pápai közül méltán tűnik ki annyira, hogy még *Fleury* által is „*nagy egyházfő*”-nek nevezetik. Miután az apostoli széket e sokkal szebb időkre méltó pápa 3 év- s mintegy 2 hóig dicsően birta, 903-diki október 20-kán meghalt s a Vatikánban eltakaríttatott, hol a következő sirirat jelölte nyughelyét:

Membra *Benedicti* hic *Quarti* sacrata quiscunt

Pontificis magni, Praesulis eximii:

Qui merito dignus Benedictus nomine dictus,

Cum fuerit largus omnibus atque bonus.

Huic generis decus et pietatis splendor opimus

Ornat opus cunctum jussa Dei meditans.

Praetulit hic generale bonum lucro speciali,

Mercatus coelum, cuncta sua tribuit.

Despectas viduas nec non inopesque pupillos,

Ut natos proprios assidue refovens,

Inspector tumuli, compucto dicito corde:

Cum Christo regnes, o Benedicte Deo!

CXX.

V. Leó. 903.

V. Leó egy *Ardea* melletti mezei lakban, mely *Priapi*-nak neveztetett, a római területen, született. Érdemeinél fogva a *brandaló-i* benczés kolostorból kardinálságra s 903-diki október 28-kán az apostoli székre emeltetett. De egyszerű, béke- és igazságkedvelő lévén, a politikai ügyekbe avatkozni nem akart, hanem inkább az egyház dolgaival annál buzgóbban foglalkozni. Azonban egy fősvény, nagyravágyó és vakmerő kardinál-áldozár, egykori laktársa, *Kristóf* által, ki minden szerencsáját Leónak köszönhette, alig két havi pápasága után az apostoli székről lerántatott, azon ürügy alatt, hogy mint eszélytelen és könnyelmű nem képes az egyházat kormányozni, s börtönbe vettetett. Majd a pápai méltóságról lemondani és az említett kolostorba visszatérni kényszerítettet. *Flodoárd* szerint, V. Leó két hóváltozás eltelte előtt meghalt, és földi maradványai a lateráni sirboltban takarítottak el. Más tudósítások szerint pedig itt a toscanai párt támogatása folytán, *Kristóf* rokona *Sergius* javára lépett volna fel, de ezen utóbbi ez alkalommal célját nem érthette.

CXXI.

Kristóf. 903 – 904.

Kristóf Leó nevűnek fia, Rómában született. Az apostoli széket, melyre teljesen méltatlan volt, jötevőjétől birtokába ragadta. Ezt azonban csak 903 diki november végétől, a következő évi június végeig, tehát 8 hóig bírta; mert utóda *III. Sergius* által szintén *erőszakkal* elűzetvén, előbb egy kolostorba, innét pedig súlyos börtönbe záratott, s mindkét helyen elég ideje volt arról elmélkedni, hogy a mely mértékkel mér valaki másnak, avval méretik neki is

vissza; s hogy jobb lett volna a diszes kardinál-méltóság polczán ragyogni, mint nagyravágyása folytán a bűzös börtönben szenvedni! Mint *Ciaconius* írja, 904-diki júniusban a szenvedett sanyaruság következtében börtönében *nyomorult halállal* mult ki. A régi egyház romjai közt következő siriratára akadtak: „*Hic pia Cristophori requiescunt membra sepulti.*“ Mit az előbbi pápa alatti tettével egybevetve azon vélemény merül fel, hogy tán a toscanai pártnak áldozata volt, s az V. Leó elleni merénylet az ő neve alatt hajtatott végre. Ki hatolhat át az e kor történelmét borító homályon? Kristóf megerősítette ama kiváltságokat, melyeket az amiens-i egyházmegegyében létezett híres benczés apátság, *Corbey*, az ő elődeitől nyert. — Ide vonatkozó okmánya 903-ki decz. 25-kéről van keltezve, III. Lajos császár kormányja alatt.

CXXII.

III. Sergius. 904—911.

IX. János választásakor láttuk, hogy a rómaiak két pártra szakadtak, melyek egyike a római Benedek fiát, *Sergius* kardinál-áldozárt, választá; de azon erős gyanu miatt, hogy VII. Istvánrai befolyásánál fogva részes volt amaz iszonyu tettben, melyet az említett Formosus iránt elkövetett, a rómaiak gyűlöletét magára vonta, s így a másik párt által választott IX. János szenteltetett fel s emeltetett az apostoli székre, *Sergius* pedig Rómából elűzetett. Ekkor, mint szintén említettük, Adelbert toscanai örgróf védszárnyai alá vonta magát, ki az olasz s később a franczia pártnak leghatalmasb támasza volt. Az említetthez Ottó milánói érsek által kísértetett el. Hét évi számkivetése után a rómaiak egyesített kérelmére az örök-városba visszatért. Az egykoru történelmi források szerint, III. *Sergius* fölszenteltetvén, midőn sz. Péternek fölséges székére lépett, *örvendetes diadal tünt fel az egész világnak*, mely hét éven át tartott. Fölszentelése után a fölséges lateráni basilicának leroskadása miatt annál inkább kesergett III. *Sergius*, mivel mi remény sem

mutatkozott annak felépíthetésére. *) De utóbb az Isten kegyessége folytán a régi templom alapján megkezdte és bevégezte az építést, az új basilicát arany és ezüst-éktiményekkel dúsan feldíszítette, mit egész élte véglehetőleg nem szünt meg ily módon hatékonyabbá tenni. Flodoárd is világosan és határozottan írja, hogy II. Theodor halála után előbb III. Sergius választatott, de vetélytársa által a városból kiűzetett, a rómaiak benső kérelmére visszatérván, felszenteltetett, s minden osztálybeli nyáját, mint jó pásztor szerette; végre a lázadókat a római egyház és atyák ítélete szerint egyházi büntetéssel fenytette. Ezen egykoru kutfők III. Sergiust nemcsak feddhetlen életűnek, hanem hittel, jámborság és buzgalommal teljesnek is festik. Hogy ezen részrehajlatlan nyilatkozat kétségbe vonásék, szintén más három egykoru és ép oly hiteles tanut kellene előállítani, és hogy az e pápát magasztaló írók lefegyvereztessenek, még nagyobb számú és hitelesebb tanubizonyosságokat kellene felhozni.

De csak egyetlen vádlót látunk III. Sergius ellen fellépni, és mintegy futtában mondja ez is, hogy III. Sergiusnak Adalbert toscanai örgróf nejével *Marozziával* (Maria) viszonya levén, szabad társalgásuknak gyümölcse egy fiuban mutatkozott. Ez egyetlen vádló pedig nem más, mint a gonosz-hirű *Luitprand*, akkor még gyermek, ki Sergius időszakát illetőleg mily vastag tudatlanságban volt, a többi közt onnét is kiténik, hogy szerinte a Formosus hulláján elkövetett gyalázatos merénylet Sergius pápasága alatt történt, holott történetileg bizonyos, hogy az VII. István alatt követtetett el. Az egész eseményt igen körülményesen beszéli el, hogy olvasóit, kik többnyire aljas emberekből állottak, annál nagyobb gyűlöletre hevítse Sergius ellen. Ezen vádló *Luitprand hiu, cynicus, boszuvágyó és gunyíró* volt, ki maga is megvallja, hogy a boszu kifolyásaul tekintendő az ő könyve. Igen, egy aljas *bérencz-lelkű* röp- és gunyírója volt ő a német pártnak az olasz ellenében, ki míg az egyik párt

---

*) A római egyház teljes elszegényedése miatt keserűen panaszkodtak a pápák leveleikben, hogy nem képesek a sz. Péter egyháza lámpáit olajjal ellátni; a saracenok is gyakran egész Róma kapujáig hatottak. De III. Sergius ezen s egyéb akadályok daczára is mily fölségesen építteté fel az említett egyházat, igen szépen leírja ezt Müller (VIII. Bd. S 28—29.)

fejének igazi szolgálékkal tömjénezett, annak a legaljasabban hízelt, addig a másik pártot, kivált ennek vezetőjét, a toscanai örgrófot és Sergius pápát a legelvetemültebb módon gyanúsítani, gyalázni, befeketíteni, lealacsonyítani és becsületüket a sárba rántani törekedett! Már most azt kérdem Müllerral: van-e annak csak legkisebb fogalma a becsület, lelkiismeret és ítészetről, ki az egy párthoz sem tartozó jellemes és erényes egykoru írók hiteles adatait megvetvén, egyetlen gonoszakaratu embernek rágalmomocsárából merit?!! És ez történt III. Sergiust illetőleg: egy oly embernek mint Luitprand, csupa rágalma, s aljas koholmányánál fogva, a három egykoru, részrehajlatlan tanu teljes elmellőzésével, az említett pápa mint valami *becstelen szörny* tüntetik fel a történelemben!! De a mi ebben még megbocsáthatlanabb, majd minden, Luitprand után következő történetíró, mint: *Martinus Polonus, Amalricus, Augerius, Siegeburtus, Platina* stb. ama gunyiróból mindent betűröl betüre utánirnak. Ez megbocsáthatlan értetlenség; mert hiszen a IX. János alatt tartott és hozzánk is eljutott zsinati irományokból láthatták volna, hogy ama merénylet VII. István alatt történt; tudniok kellett volna, sőt sokan tudták is, hogy az egykoru írók közül egy sem lépett fel Sergius ellen, hanem, mint láttuk, mindnyájan magasztalják őt.

Az egész keresztény világ legmélyebb tiszteletének tárgya volt III. Sergius. A legtiszteltetlenebb kifejezéseket tartalmazó iratokban kértek tőle a hires kölni és hamburgi érsekek palástot, mit meg is nyertek. Ezen időben is az igazság és ismeretek utáni szomj, valamint ama forró vágy, az apostoli szék iránti hódolatot személyesen bemutatni, nem egy német, francia és angol püspököt vonzott Rómába, hova egyéb papok is minden külső alkalom nélkül zarándokoltak. Ezek közül csak sz. *Ulrich* augsburgi érseket emlíjük 909-dik évben. Sergius a legnagyobb örömmel s kegyességgel fogadta őt, kérdvén, hogy mely tartományból való, és sz. Ulrich felel, hogy Némethon *Augsburg* nevű városából jött, hol *Adalbert* a főpásztor. Mire a pápa megjegyzé, hogy mig ő az uton volt, püspöke meghalt. Még el sem mult meglepetése, melybe őt e szomorú hir döntötte, midőn a pápa ama nyilatkozata, hogy annak utódaul ő van rendelve az Istentől, a szent férfiut még jobban meg-

döböntette. Ulrich kijelenté, hogy méltatlanságának öntudatánál fogva sohasem veheti vállaira ama szent és roppant terhet. „*Ha te, válaszolá a pápa, ezen árvává lett megye kormányát most el nem vállalod, úgy később, midőn az feldulatni, kifosztatni fog, fogod azt átvenni, és a legnagyobb nehézségek, meg fáradalmak közt vezetni.*“ Ulrich Augsburgba visszaérkezvén, mindent úgy talált, mint a pápa mondotta, és azt is tudjuk, hogy a pápa jóslata Ulrichon 909-ben beteljesedett. Azonban tekintsük meg közelebbről III. Sergius működését, és be fogjuk látni, hogy ő az egész egyház fölött szent buzgalommal és böles körültekintéssel őrködött.

Első helyen említendő Németországhozzi viszonya. Az olasz párt Berengárral osztotta meg az Olaszhon fölötti uralmat. Ez Lombardia, amaz meg az Egyházi-állam és Közép-Olaszhon fölött uralkodott. A párt feje Adalbert, tusciai örgróf, az Alpeken túl legdusabb herczeg volt, ki harczóseit a római nemességből válogatta, melyet már Jámor-Lajos és Nagy-Károly is szeretett az apostoli szék függetlensége mellett fegyverre szólítani. A szövetségeseeknek központul egy tekintélyes római nőnek, *Theodórának*, háza szolgált, kinek két leánya volt, *Marozzia* és *Theodóra*, s ezek kéjenczség, elvetemültség és uralogni vágyás tekintetében anyjoknak mitsem engedtek. E gonosz nők a pápára is veszélyes befolyással voltak, és III. Sergius azok nagy hatalma és politikája ellen sikerrel fel nem léphetett. Természetes, hogy ő az olasz párt felé hajolt, és a német párt két feje ellen nagy erélylyel lépett fel; ugyanis 905-diki febr. 9-kén Adelgar bremai püspökhöz, ki a 895-diki tribur-i zsinaton, Hatto mainz-i és Hermann kölni érsekek működése folytán, a metropolitai jogokat elvesztette, egy bullát bocsátott, melyben a bremai széket minden jogaiba ismét visszahelyezte, és Hatto meg Hermánnak minden egyházi tisztkedést megtiltott mindaddig, míg az apostoli szék által előírt vezekletet pontosan nem teljesítik. Egerszmint *Wikbert* verdeni, *Bernhard* minden, *Zsigmond* halberstadti, *Berhárd* osnabrücki és *Biso* paderborni püspököket megbizta, hogy a bremai érseket a parancs végrehajtásában támogassák. Igen, III. Sergius igen fényes érdemet vivott ki magának azáltal, hogy a bremai egyházat a kölni szék joghatósága alól felszabadította.

Egy más esemény is igénybe vette III. Sergius tevékenységét, még pedig a keleti egyház ügyében. V. Leónak három házasságát egy gyermekkel sem áldotta meg az Isten, és utolsó nejének halála után negyedik házasságra akart lépni, mit azonban a keleti egyház törvénye meg nem engedett. Azért Miklós patriarcha a Zoë-vali házasságot ellenzette, térdre ereszkedve kérte a császárt, hogy méltóságát kimélje, és legalább addig várjon, míg Rómába s a többi patriarcháknak irni fog ez ügyben. A császár azonban megáldatta házasságát. Miklós leléptette azon papot, ki ezen házasságot megáldotta, miért ő a császár által száműzetett, s székét *Euthymius* foglalta el. Midőn III. Sergius követei Konstantinápolyba megérkeztek, ez ügyben egy zsinat tartatott, a pápai küldöttek elnökelete alatt, és a negyedik nőveli házasság annál inkább is jóváhagyatott, mivel a római egyházban ezt mi canon sem tiltotta, és az egyház meg állam békéje a görög törvény alóli kivételt kívánta, mely már a harmadik házasságra-kelést is tiltotta. Flodoárd igen magasztalja a pápát, hogy ezen ügyet oly eszélyesen hajtotta végre.

Midőn továbbá Sergius hallotta, hogy Keleten ismét Photius tévelyét, mely szerint a Szentlélek, nem az *Atya* és *Fiatól* is egyzersmint, hanem csak az előbbitől származik, tanítják, azonnal tudósította Gallia és valószínűleg az egész egyház püspökeit, intvén őket, hogy bárhol mutatkoznék is ezen eretnecség, az atyák tekintélyével harczoljanak az ellen. Erről tanuskodnak a throsle-i (Throslejanum) zsinat iratai, melyet *Herve* rheimsi érsek 909-ben a soissons-i egyházmegyében tartott. Ezen zsinat hangosan bizonyítja, hogy a minden sülyedés daczára is még nagy buzgalom uralkodott az egyházban. Az itt hozott, s a világi meg kolostori papsághoz, valamint a nagyokhoz és néphez intézett 15 fejezetnyi intelmek a régi fegyelem szép ismeretére mutatnak, s arra, hogy az említett zsinat atyái az egyház régi fegyelmét és jó rendjét átalánosan visszaállítani törekedtek. A püspökök *Fulbert* gyilkosait egyházi átokkal sujtották, s megtagadták tőlök az egyházi temetést; míg az említettek ezen ítéletet felolvasák, a kezeikbeni gyertyákat kiolták, és széttörék a lámpákat. — Említést érdemel még, hogy Sergius a *világhírű clugny-i apátságot megerősítette*, miért maga az alapító, a

hajlottkoru Vilmos herczeg, utazott Rómába, s a buzgó pápa által méltóságához s érdemeihez illőleg fogadtatott.

És ime már ezzel röviden előadtuk III. Sergius működését, s ismét kérdjük: hogy illik össze ezen az egykoru hiteles kutfőkből meritett életrajz azon rágalmakkal, melyeket a becsületet, lelkiismeretet megvető s ítészetet gyűlölő pápafalók a könnyelmű és bszut-lihegő Luitprandnak mi történelmi hitellel sem bíró művéből szoktak felhozni? Valóban Sergius pápa egészen más, mint az, a ki a jellemtelen és indulatos Luitprand által rajzoltatik. A tudós és becsületes *Flodoárd élete legboldogabb szakának tartja azon időt, melyet az apostoli székhely közelében töltött*, és legédesebb örömének, hogy az anyaszentegyház legfőbb fejének az irántai mély tisztelet és őszinte ragaszkodása jeleit személyesen kimutathatta. — III. Sergius 7 évi és 3 havi munkás pápasága után a 911-diki év első felében kimult, s tetemei a Vatikán-egyházban takarítottak el, hol igen díszes emlék állíttatott tiszteletére, mely e templomban a tizenkettedik században még látható volt. Egy részrehajlatlan és ügyes ítész III. Sergius pápának korát nagy gonddal tanulmányozván, s ezen időszak történelmét huzamosan átbuvárolván, a következő történelmileg bizonyos adatok képezik lelkismeretes kutatásának eredményét:

I. A rómaiak egyesített kérelmeire tért vissza Sergius.

II. Általános szavazattal emeltetett az apostoli székre.

III. Az egész keresztény földkerekség elismerte őt az anyaszentegyház fejéül és tisztelettel tekintett fel trónjára.

IV. Mint pápának viselete, és a gondjaira bizott egyháznak kormányzása legdühöseb elleneinek sem nyújt legcsekélyebb anyagot is a rágalom és vádolásokra.

III. Sergius pápa korában adományozta Lajos király az *oettingeni* gyűlésen püspökei jelenlétében a sz. *Emmeránról* címzett regensburgi kolostornak *Belden* (ma Uzwing) nevű falut minden hozzátartozókkal együtt. — Pogány őseink, a magyarok, egy nagy sereggel Bajorhonra ütöttek. A királyi sereg élén *Luitpold* herczeg hősileg vetette ugyan magát ellen, de a tulnyomó s vitéz had ellen sikertelen volt minden erőlködése. *Luitpold* vezér, *Theodmár* salzburgi érsek, *Utto* freisingeni püspök, több apát, nagyszámu főnemes,

s a sereg tekintélyes része, a csatatéren maradtak. A győztes sereg azután pusztítva járta be az országot, mely alkalommal Freisingen, Regensburg, Osterhofen, Altötting, Wasserbrun, Thiethaupten s egyéb városokban számos templom- és zárdák romboltattak le. — Ugyanezen időtájban *a híres st.-galleni tudós benczések egyike a hangjegyeket feltalálta*, s a templomi, meg kar-éneknél meglepő sikerrel alkalmazta. E híres zárdá egyik kitűnő tudósát, *Nothert*-t a főnebb említett Adalbert augsburgi püspök 908-ban meglátogatta.

CXXIII.

III. Anasztáz. 911–913.

III. Sergius halála után néhány nap múlva Anasztáz, e néven már III-dik, a római Lucián nevűnek fia, emeltetett az apostoli székre. Ezen egyházfő működéséről is igen keveset őrzött meg számkra a történelem. Berengár olasz király kérése folytán, a páviai templom feldiszitására igen értékes diszitményeket küldött, s ezen város főpapjának azon kiváltságot adta, hogy nyilvános látogatások, utazások s egyéb ünnepélyes alkalmakkor nagy *disz-mennyezetet* használhat, *fehér lovon ülhet*, maga előtt *keresztet vitethet*, a zsinatokon a pápa balján foglalhat helyet, és valahányszor ilyeneket tart Páviában, azokra a milánói és ravennai érsekek segéd-püspökeikkel megjelenhetnek. „*Ez az egyházi Hierarchiának visszaállítása volt*,“ jegyzi meg Müller; mire később XIV. Benedek is hivatkozott, midőn 1743-ban kiadott iratában említi, hogy a páviai püspökök állandóan az amasiai érseki székre szoktak emeltetni. Némely írók szerint a roskadásnak indult sz. Adorján templomát is megújította, s egy e szentről czimzett oltárt állíttatott. Végre egy bullát bocsátott ki, melyben a hamburgi és bremai egyesített székek érseki kiváltságait és jogait megújította, és mindenkit, ki azokat megtámadni merészelné, névszerint a kölni érseket, súlyos büntetéssel fenyegette. E bullában az év nincs kitéve, hanem csak a hó, melyben az iratott. III. Anasztázhoz Miklós konstantinápolyi patriarcha, is irt az emli-

tett házassági ügyben, tudósítván a pápát, hogy nyomorba döntetett, és Sergius követei ellen némi vádakkal lépett fel, nem mintha, jegyzi meg Miklós, Sergiust, ennek követeit s a császárt kisebbiteni akarná kik már az örökkévalóságban mindketten megítéltettek, hanem, hogy a botránynak még élő részesei megbüntessenek. Mivel Anasztáz pápa nem élt már akkor s így nem válaszolhatott, X. János alatt másodszor is küldött ez ügyben levelet az említett patriarcha Rómába.

III. Anasztáz, ki közönségesen jámbor és szép tulajdonokkal ékeskedő pápának festetik, 911-diki szeptembertől 913-diki októberig, tehát 2 év s 2 hóig, szent buzgalommal kormányozta Jézus anyaszentegyházát, s a Vaticánban eltemettetett. Hol Manlius szerint következő sirirat jelölte nyughelyét:

Vatis Anastasii requiescunt membra sepulchro,
Sed nunquam meritum parvula claudit humus.
Rexit Apostolicam blando moderamine sedem,
Tertius existens ordine Pontificum.
Ad Christum pergens, peccati vincula sperat,
Omnia clementer solvere posse sibi:
Undique currentes ad hujus limina templi,
Ut praestet requiem poscite corde Deum.

E siriratból, valamint Flodoárd művéből is, az tűnik ki, hogy kegyes uralkodó, békeszerető s istenfélő pápa volt, kiről Platina így ír: „Modeste et integre vixit, nec in se quidquam habuit, quo reprehendi posset.“ Jelmondata volt: „Ut vivam.“

CXXIV.

Landó. 913—914.

Mint Német s Olaszthonban, olyan volt a helyzet az egész világon. Mintegy 40 év óta, a társadalom magasabb osztályaiban politikai hatalom és főrendi jogok gyarapítása s biztosítására vonatkozó dicsvágyó törekvések mutatkoztak. Az alsóbb-rendűek a nagyoktól

tanultak, s a nép is fejetlenségre törekedett. Innét az örökös harczok. A történelmi emlékek mindig nagyobb enyészetnek indulnak. Mi egyedül az Évlökből fönmaradt, — néhány kolostor naplóibani töredékes, száraz és szintelen följegyzések, — nem vet elegendő fényt a korszakra. E szomorú tudat következő vallomásra indította Ciaconiust: *„E korszak pápai történetét, részint rövid kormányzatuk, részint írók hiánya miatt, kik ezen időszak eseményeit feljegyezték volna, homály borítja.“* Olaszok, németek és francziák küzdöttek a birodalmi koronáért. Az olaszok hevesen vitaták, hogy egyedül az ő kebelökből tarthat igényt a császári czimre. Mire őket a németek és francziák közti küzdelmek vezették. Némethon állapota legszomorubb volt. III. Salomó constanzi püspök így rajzolja Némethon helyzetét: *„Polgárok és testületek harczolnak egymással; a városi tömeg dühöng, a községek háborúra gondolnak. Csodálnunk kell, hogy még egészen tönkre nem jutottunk. Mi vezető síncs, a ki kiáltaná: előre vagy elég! A fegyelem eltűnt, ki másokat megrettenteni nem bír, nem érdemel uralmat.... A gyermek Lajos kormánya alatt Némethon Olaszontól egészen tulszárnyaltatott, Olaszthonban is hiányzott irányadó s ügyvivő, mert minden szellemi képzés, mely a világot földerítette volna, mint azelőtt, elenyészett. A fa, mely dicsteljes gyökereit oly messze kiterjesztette, el volt száradva.“*

Ily körülmények közt választatott Landó 913-diki október 16-kán pápává. Ő egy régi római telepítvényen, a Sabinok földén *Monterotondó*-ban született, s az apostoli székre emeltetése előtt kanonok volt. Atyját *Tranónak* hitták. Mindaz, mit hat-havi pápaságáról tudunk, a Berengár király és Guido gróf fia Rudolf közti egyenetlenkedésre vonatkozik. Ugyanis ezen utóbbit, elődei dicső példáihoz hiven, tekintélye által arra birta, hogy a bizonyosan kitörendő háboru elmaradt. Landó az akkori nökormánynak ellenállni nem bírván, annak működése folytán János bolognai püspököt a ravennai érseki székre emelte, ki később utóda lett. Landó hat havi és tiz napi pápasága után 914-diki apr. 26-kán meghalt.

CXXV.

X. János. 914—928.

Olaszhon a legiszonyubb fejtelenség színhelye lön. Berengár friauli herczeg a IX-dik század utolsó éveiben magát királylyá koronáztatta; de kegyetlensége és büszkesége miatt egész Olaszhon felázadt ellene, s *Bosó*-nak fiát, Lajos arles-i királyt, hívták az olaszok Berengár ellen segítségül. Lajos csak néhány évig uralkodott. Berengár által megtámadtatott, ki amannak szemeit kiszuratta, Berengár hatalma mindenkorra megszilárdulva látszott, midőn Rudolf a népek hívására hirtelen az Alpeken át megjelent. Most *Berengár a magyarokat hívta segítségére*. A pusztítások hírére egész Olaszhon felkelt: Berengár Piacenzánál legyőzetett és megöletett. Ekkor Rudolf a koronát elfoglalta, de két év múlva *Hugó* által elűzetett, kinek igen erős pártja volt. Hugót 21 évig uralta Olaszhon. Hogy a forradalmakat meggátolja, a nagyokat eljogaiktól megfosztotta, s még azokat sem kímélte, kik őt a trónra emelték. Sőt saját fivére, *Humbert*, toscanai herczeg, sem kerülhette ki dicsvágyó féltékenységének kegyetlen következményeit; szemeitől, mint a *kor durvasága* hozta magával, megfosztatott s börtönbe vettetett. Ily vétségek az általános gyűlölet és bosszu érzetét költék fel, és *Hugó* igen szerencsésnek tarthatta magát, hogy Provencében menedéket talált. E különféle fejedelmek uralma azonban nem terjedt ki egész Olaszhonra. *Campania*, *Apulia* és *Calabria* sohasem voltak alájok vetve, és *Rómának saját ura volt*, ki sem a császár, sem a királytól nem függött. Délen a saracenok egész *Garigliano*-ig hatoltak, elpusztíták sz. Péter öröksége birtokait, és iszonyu nyomort árasztottak mindenütt; a zarándokokat kirabolták és megölték. Az egymásközt egyenetlenkedő északi Olaszhon fejedelmei pedig nemhogy gátolták volna, hanem inkább növelték a bajt.

Ily körülmények közt oly pápára volt szükség, ki előbb a fejedelmeket és városokat egymással kibékítse s azután azok segítségével a saracenokat elűzze. És minden várakozás ellenére ép ilyen

találtatott X. János személyében, ki nem római, és nem a *Cenci* családból származott, hanem ravennai érsek, és *János* nevűnek fia volt Bolognában. Mintegy 905-diki évtől, tehát III. Sergius pápasága elejétől, birta a ravennai széket, mit hiteles történelmi emlékek bizonyítanak, s kivált *Rubens* „*Ravenna története*“ című műve. Ezen egyházat 9 évig kormányozta, és azután Landó pápa halála után néhány nap múlva, 914-diki ápril vége felé sz. Péter székére emeltetett. Az egykoru és részrehajlatlan *Flodoárd* szerint, a ravennai egyházat bölcsen kormányozta, és aztán az első, tudnillik a romai egyház kormányzására hivatott. Ennek 14 évig állott élén, melynek buzgalma által ékessége volt, az egyház békéjét megalapította, s végre halálával helyet érdemlett az égben. Egy más, *Pagi*, korbeli író, Berengár király dicsszónoka, írja, hogy X. János *bölcsességgel teljes* és minden kötelmeit buzgón teljesítő *kitűnő egyházsfő volt*. — Így ítélnék az egykoru történelmi írók e pápáról, mivel egész pápasága alatti működése teljesen öszhangzik, mint azonnal látnadjuk.

De előbb ismét a lelketlen röpiró Luitpranddal találkozunk, ki undok lelkének egész belsejét így tárja ki e pápa ellen, azok nagy örömére, kik a hiteles, egykoru történelmi forrásokat megvetvén, ezen gyönyörű elvet követik: „*Calumniare audacter, semper aliquid haeret.*“ Ezen gunyíró szerint, ki kifejezéseit épen nem szokta válogatni, János a ravennai egyház papja volt, melynek ügyeiben érsekétől gyakrabban küldetett Rómába. Hol ekkor *Theodóra*, Marozziának anyja, parancsoló, majdnem korlátlan befolyást gyakorlott az egyház és állam ügyeire. Ez látván a szépnövésű fiatal papot, tisztátalan szeretetre gerjedett iránta, és János tilos szerelmi viszonyba lépett a buja nővel. Ezen időtájban a bolognai püspök meghalván, azonnal ezen megürült székre lépteté Theodóra kedvesét. De mielőtt felszenteltetett volna, meghalt a ravennai érsek is, és most János hatalmas pártfogónője által a ravennai székre emeltetett. De mivel a lángoló szerelmű Theodóra, ki lovagját mindig körében szeretete volna látni, a 200 mérföldnyi távolságot, mennyire Ravenna Rómától fekszik, a koros nőnek még folyvást gyöngéd szive el nem viselhette, rövid idő múlva, mivel Landó pápa szintén ép ekkor kimult, az apostoli székre emelte Jánost. (Ez is Szokoly

uramnak, a *nagygyomru főpápa* falónak művébe illő szemtelen hazugság s rágalom!)

• Ez elbeszélés szerint tehát János csak *rövid ideig* — *modica temporis intercapedine* — lett volna ravennai érsek, és előde Landó által 913. vagy 914-ben szenteltetett volna fel, mint Luitprand határozottan mondja; és ezen rövid késedelem alapjaul ezt tartja, hogy Theodora János távollétét el nem viselhette, és azért csakhamar, mivel épen alkalom mutatkozott, körébe ragadta. De történetileg bizonyos, hogy 905-dik évtől, tehát *kilencz évig*, volt ravennai érsek — valóban hosszú *modica temporis intercapedo* — főkép *Theodóra égő vágyaira nézve*! Luitprand állítása tehát *szemtelen hazugság*, és még durvább ütközés a történelmi igazságba, és a szerintei ok, melyért János az apostoli székre emeltetett, mutatja, hogy Luitprand nem becsületes, részrehajlatlan író, hanem az akkori időszak megvesztegethető, elfajult firkásza volt, kinek műve az aljasság botrányos adomáinak gyűjteményéből egybeférczelt szennyes regény kinyomataul tekintendő, melynek szerzője maga is bevallja, *hogy X. János pápa fölötti adatait az öregebb Theodóra élettörténetéből merítette*, mely, mint *Muratori* és a legélesebb eszű ítések állítják, nem egyéb, mint Theodóra irigy ellenei által készített gyalázatos gúnyirat. Átalánosan ismeretes, hogy Róma ekkor nagyszámu politikai rajongók és a csak *névszerinti császárok hosszú időszaka alatt* mi hatalommalszem korlátolt pártok által igen szomorú állapotba döntetett és az egymás ellen feldühödt lázangók vad tetteinek színhelye volt. Nemcsak az életben üldözték egymást a különböző élénk pártok fejei méreggel, gyilokkal és karddal, hanem ép oly iszonyu mérvben dühöngtek a megholtak ellen is, különösen, ha a párt, melyhez ők tartoztak, megbukott. A legbecstelenebb, rágalmazó és mocskoló iratok által törekedtek azok emlékének megbélyegezni, és a mennyire lehetséges volt, őket az utálat, gyűlölet s átok tárgyaivá tenni a következő minden nemzedéknél! Olaszhon- és Rómában minden tekintélyes család bir egy kis irattárt elleneinek gúny, gyalázó s rágalmazó irataiból, és a történetírónak, midőn ilyenmü irattárt használ, e családok elleneinek irattárát is fel kell keresnie, különben tévutra vezettetik. Így jelent meg Theodóra élettörténete is az ő halála után, midőn nemzetsége megdöntetett, és leánya Marozzia

saját fiának foglya lett. A gyűlöletnek, rágalom és a leggyalázatosb hazugságoknak most annál nagyobb tér nyitvatott, mivel ily uton az örök-város új uralkodójának, *Alberich*nak, mindenki tetszeni törekedett, és azért az ő anyja s az ekkori pápa ellen elkövetett erőszakoskodásait a Theodórára s nemzetségére szórt rágalmak, gyalázások s vádak által eltakarni s azokat mintegy igazolni törekedett. Ellenben történelmileg szilárdan áll, hogy Theodóra mély belátásu és férfias tehetségű nő volt. Ez már csak onnét is kitűnik, hogy a Róma fölötti uralmat magához birta ragadni. Örömet megengetjük, és azon kételkedni sem lehet, hogy Theodóra Jánosnak fel emeltetésére sokat, sőt tán mindent, mindent elkövetett; mert ő mint uralkodó ezt tehette; de bizonyosan nem azért, hogy őt, mint idejét és erejét az undok bujálkodásban gyalázatosan eltékozló kéjenczet, valahányszor akarja, ölelgethesse, hanem, mivel belátta, hogy egyedül a ravennai érsek, János, az, minőre most egész Alsó-Olaszhozna s főkép a saracenok által oly igen szorongatott, meg rabolt és a legmélyebb nyomorba döntött római székek szüksége van. Ezt Luitprandon kívül minden történetíró elismeri. A mondatból már kitűnik, hogy Luitprand mi hitelt sem érdemel, midőn azt mondja, hogy Theodóra tette Jánost ravennai érsekké. Bármily hatalmas volt is e nőnek befolyása Rómára, de az Ravennára nem terjedt ki. A kiváltságaira igen féltékeny ravennai egyház, mely csak nemrégén is jogait illetőleg a római székekkel akarta magát párvonalba tenni; a nagyszámu ravennai népség, mely példátlanul melegen ragaszkodott alkotmánya és egyházához; mely már rég inkább a lombardiai királyokat uralta, mint Rómát; eltúrte volna-e ezen büszke város, hogy érseki székre egy római kéjencznő szélsője toljon fel főpásztorul valakit? Ezt higgye a ki akarja; a történelem hangosan ellenmond Luitprand piszok-regényének, mert szakadály és lázadás nélkül történt X. Jánosnak a ravennai székre emelése s áthelyezése a rómaina, és hallottuk ennek okát: *ő a legalkalmatosb volt, kit e gonosz korban méltán az apostoli székre emelhettek, hogy a békét, nyugalmat, és jólétet helyreállítsa. Ha e pápának több mint 14 évi pápaságát figyelmünkre méltatjuk, látni fogjuk, hogy Luitprand s ennek utánírói által indított minden viszhang*

és itészietlen zaj a X. század pápáinak történelmi és itészi világánál teljesen, mint valami gőz, elenyészik.

Róma tán egy pápának sem köszönhet annyit, mint X. Jánosnak. Mihelyt ez 914-ben az apostoli székre lépett, azonnal kimutatta, hogy korát és ennek szükségeit ismeri, mert ragyogó elméjével ritka politikai éles tekintetet párosított, melynél fogva a zilált és ép azért Olaszhonnak fenyegetett helyzetét teljesen átlátta, és nem sok időre volt szüksége, hogy a bizonyosan célra vezető eszközöket fölismerje. Finom állami eszélye csakhamar megpillantá a-közeli és távoli bajt, de a józan okosság azt kívánta, hogy előbb a távolabbi rosznak elhárítására gondoljon. 882-dik év óta a saracenok a Garigliano nevű folyónál várdákat és nagyobbbszerű erődöket építettek, honnét kikitörve a római területet pusztították. Akár azon szándékból csupán, hogy X. János az Egyházi-államot a veszélyes szomszédoktól megszabadítsa, akár pedig azért, hogy a saracenok elleni háborút a körületekintő egyházfő ürügyül használja egy más szent célra, tudniillik hogy más fejedelmekkel szövetekezés által Rómát a gonosz női uralom igája alól felszabadítsa, az ő hatalmas közbenjárása folytán csakugyan egy hatalmas szövetség képződött, melybe X. János a beneventi, camerinói és spoletói hercegeket, valamint a görög császárnak alsó-olaszhoni helytartóján kívül, Berengár lombardiai királyt is, és pedig ezen utóbbit különös szándékból vonta be. A pápa felhívására Berengár 915-diki év telén Rómában megjelent, és a pápa által karácson ünnepén, vagy 916-diki husvétkor császárrá (916—924) koronáztatott. Ugy látszik, hogy a saracenok elleni háborúra seregének csak egy részét ajánlotta fel. A szövetséges sereg élén maga a derék egyházfő vonult a saracenok ellen, kik egy erődükbe szorítottak, azután kiéheztetés által kitörésre kényszerítettvén, nagyrészt felkoncizoltattak, a futásnak eredtetet nyomba üldözte a *pápavezér*, ki az ellenség egész haderejét megsemmisítette, és Rómát, ennek területét, valamint a szomszéd hercegeket, az egész Olaszhont gyötrő és végelpusztítással fenyegető ellenségtől megszabadította. Roppant volt e diadal fölött az öröm egész Olaszthonban, és a rómaiak örömrivalgásai és leirhatlan lelkesedése közt, kik a pápát mint győztest üdvözölték és diadalmi babérokkal fogadták, tartotta János diadalmenetét Rómába.

Nemcsak Alsó-Olaszhon, hanem a félsziget felső része is, büszkén tekintett egy ily dicső pápára, ki rövid idő alatt a legfényesebb eredménnyel kivitte azt, mit idáig egy király s Olaszhonnak egy fejedelme sem birt végrehajtani. Ámbár X. János az olasz népek hódolatait a lehető leghörszörényebben fogadta, de a pápának e diadala, az ennek folytán igen megszilárdult tekintélye s a népek irántai ragaszkodása, mind oly körülmények voltak, melyeket az irigy *Alberich* örgróf el nem viselhetvén, titkon a pápa ellen mindent elkövetett. Rómában lázadás ütött ki. De a rómaiak legnagyobb része a pápához ragaszkodván, hogy annak fenytése alól magát kivonja, gyorsan kénytelen volt Rómát elhagyni a lázadók feje. Mivel Berengárnak a győzelemben aránylag csekély része volt, jó egyetértésben maradt a pápával. És innét azon következtetést lehet vonni, hogy midőn X. János Berengárt császárrá koronázta, más szándéka is volt, mint az, hogy csak a saracenok ellen egy új szövetségest nyerjen. A későbbi eseményekből láthatni igazi célját. Berengár felemelése által X. János hasonlíthatlanul függetlenebb lett a nőkormánytól Rómában. Miután Berengár 924-diki év tavaszán Veronában megöletett, X. János azonnal intézkedett, hogy a provençei Hugo az Alpeken átjövén, vele szövetségre léphessen. Mi meg is történt. Neki, mint Berengárnak, feladata volt a közép-olaszhoni fejedelmeket, illetőleg hercegeket féken tartani. Ez azonban Hugónak nem jól sikerült.

Minekutána a pápa így Olaszthonban magának utat nyitott, Némethonra fordította figyelmét. A 916-diki nyáron Péter ortái püspököt az említett országba küldötte, hogy az ő nevében a zsinaton elnököljön, mely a lázadók ellen hivatott egybe. Ezen évi szeptember közepén I. Konrád király országa minden püspökeit *Hohenaltheim*-ba hívta meg. A pápai követ az érintett hó 20-kán nyitotta meg a zsinatot, kijelentvén, hogy ő a pápa által ama gonosz magvak kiirtására küldetett, melyeket Némethonban a sátán ravaszsága hintett el, és némely istentelen emberek latorkodásának meggátlására. Azután a püspökök kötelmeikre figyelmeztettek: hogy a *világiak előtt jó példával világítsanak, a kiközösítettekkel mi ürügy alatt sem társalogjanak* stb. A papság jogainak biztosítására is több határozatok hozattak. A nép egyházi előjáróinak engedelmeskedni tar-

tozik, az egyházak javai s a papok személyei sérthetlenségnek nyilvánítottak. Kinek sem szabad valamely vétség ürügye alatt az egyházak nagyok és előjárók javait elfoglalni. Oly püspök ellen, ki székeről erőszakkal elüzetett, vádat emelni nem szabad, s az ilyeneknek, ha múltán vádoltatnak, a canonok föntartása mellett megengedtetik III. Leó példájaként, magokat a vádaktól esküvel tisztítani ki. *Alsó-rendű papok a püspöki joghatóság alá tartozván, világi ítélőszék által meg nem idézethetnek*; a tizedeket megtagadó világiak kiközösítés-sel büntetettnek. Két más határozat a pápára vonatkozik, ki nem hiába küldte e zsinatra követét, mely így szól: „Ha valakinek valódi oka van a püspök vagy az egyházak fejei ellen vádat emelni, úgy az olyan két derék tanu jelenlétében járuljon ahhoz, kitől magát megsértettnek hiszi, és békésen igyekezzék a jogtalanság helyreállítását kieszközölni. És csak akkor, ha így meg nem hallgattatnék, terjeszsze elő a sérelmet a primásnak, hogy az a szent canonok szerint intézze el az ügyet. Ha valamely püspök rangtársai által elítéltetik, annak jogában áll ügyét az apostoli székhöz fellebbezni.“ Ezen határozatok után átment a zsinat tulajdonképeni céljára, s mindazokra egyházi büntetést mondott ki, kik a korona gyengítését s az ország egységét megtámadták s a következő cánonban az egész zsinat hűséget esküdött a királynak. E zsinaton jelen volt 140 püspök következőleg fejezte ki a pápa személye iránti tiszteletét: „*Mi-dőn mi csüggeteg lélekkel elfoglaltuk székeinket, azonnal megjelent szent Péter és János pápának követe, és egy apostoli iratot olvasott fel, melyben mi intettünk, buzdítottunk, és mindenben, mi a keresztény hit lényegét illeti, bőven oktattattunk. Mi azt nagy gondnal tanulmányoztuk és minden kitelhető módon igyekeztünk annak tartalma szerint cselekedni.*“

A lotharingiai herczegségben a tongern-i püspöki székhöz, a nép arra egyhangulag Richer apátot választotta meg. De Hermann kölni érsek I. Henrik királytól tartván, *Hilduint* szentelte fel tongern-i püspökké, és ez által IV. Károly francia király jogait megsértette. Ezen utóbbi panaszt emelt a pápánál. X. János az érseket Richer és Hilduinval együtt Rómába idézte. Csak Hermann és Richer jelentek meg a pápa előtt, ki az ügyet megvizsgálta s Richert maga püspökké szentelte, Hilduint pedig, ki tán még egyéb-

ről is vádoltatott, kiközösítette. Ep így a narbonnei érseki székekért *Gerard* és *Agius* küzdvén, X. János ezen utóbbinak ítélte oda az említett széket.

Nemcsak a német és francia, hanem a spanyol egyházra is kiterjesztette tevékenységét. Pápasága negyedik vagy ötödik évében *Sisenand* compostellai szent püspökhöz követet küldött, kérvén őt, hogy buzgó imájával eszközölje ki részére a nagy apostolnak Isten-néli közbenjárását. *Sisenand* szintén irt a pápának, s levelét a király (II. Odorgno) irata- meg ajándékaival együtt János áldozár által küldte el Rómába. A szent püspök követe az örök-városban a legnagyobb kitüntetéssel fogadtatott s a pápa által egy egész évig viszatartatott János nagy gonddal nyomozgatá a római és spanyol szertartások közti különbözőséget, mely ügyben gyakran értekezett a pápával. A követ Spanyolhonba visszatérvén, elbeszélé sz. *Sisenand*nak a pápával tartott értekezéseit, valamint mindazt, mit a római egyházban látott és az örök-város papjaitól hallott. Az apostoli szék iránti tiszteletből azonnal egy tekintélyes zsinat hivatott egybe. A római és spanyol szerkönyvnek különböző, egymástól eltérő pontjai szigoruan megvizsgáltattak, és midőn az egybegyűlt atyák nagy örömeikre látták, hogy a spanyol szertartás (*Ritus mozarabicus*) a rómaival összehasonlittatván, az igaz hittel miben sem ellenkezik, elhatároztatott, hogy a spanyol szertartás, mivel a nép ez iránt a régi időkben oly szent kegyelettel viseltetik, továbbra is megtartassék. Csak az *átvalósítás* (consecratio) szertartása fogadtatott el a rómaiból. A pápának *Sisenand*hoz intézett irata X. János jámborságát hangosan bizonyítja, és a pápának, a spanyol ügybeni gyanusítása csak bizonyos írók gonosz akarataról s korlátolt tehetségéről tanuskodik.

Nevezetes azon válaszirat is, melyet X. János a rheimsi érsek levelére adott, mely az apostoli székre oly igen méltó bölcseséget árul el. Normandia lakói közt és Franciaország egyéb vidékein, kivált az említett érseki egyháztartományban, oly számos megtérések történtek, hogy az akkori érsek kénytelen volt aziránt, hogy mint igazgassa és vezesse uj nyájait, utasításért fordulni X. Jánoshoz. Miután ezen utóbbi a normannok megtérése fölötti örömet kijelentette, oktatja az érseket, hogy mint bánjon el azokkal, kik a

kereszttség után visszaestek, durvaságokat vagy szentségtörő tetteket követtek el. Ha pedig azok öregebb hívek, úgy a canonok egész szigorát kell ellenök alkalmazni; de ha olyanok, kik alig hajtották nyakokat az evangelium igája alá, úgy nem kell a szigorú eljárást igénybe venni, mert a nekik még szokatlan teher elviselhetetlen lehetne és ismét visszaeshetnének előbbi életállapotukba. Mi az életet és ennek különböző viszonyait illeti, ezt saját ítéletedre bizzuk s e tekintetben teljes hatalommal látunk el; mivel te azon nemzet közt élsz, annak érzületét és szokásait jobban ismerheted, mint mi. Ha olyanokat fogsz látni, kiket képeseknek tartasz a canoni vezeklet elviselésére, ezeket bizonyosan nem fogod fölmenteni. Minthogy a normannok léleküdvét tüztet ki apostolkodásod feladatául, bizonyára azért egykor a halhatatlanság koronáját sz. Remigiussal osztani fogod.“

III. Sergius óta a római és a konstantinápolyi egyházak közt Leó császár negyedik házassága miatt némi surlódás létezett. Konstantin császár és Miklós patriarcha ezen Róma iránti viszonyt megváltoztatni akarván, 920-ban ünnepélyes követséget menesztettek Rómába X. János pápához. Hogy a tökéletes egyetértés ismét helyreálltassék, a pápa *Theophilactus* és Károly püspököket küldte követi minőségben Konstantinápolyba, ahol egy zsinat tartatván, ez a következő határozatot hozta: „Mi ezennel az egyházbóli kizárás büntetése alatt megtiltjuk mindenkinek a negyedik házasságot, mint ezt a görög egyház mindig tiltotta. Ép úgy kizárjuk azt az egyházból, még pedig öt évre, kinek 40-dik évében gyermekei nem lévén, harmadik nőt akar elvenni. Kinek pedig már gyermekei vannak és mégis harmadik házasságra törekszik, az örökre kiközösítettnek tekintessék. Ezen határozatot a császár Rómába küldte, hogy a pápa által jóváhagyassék, mint ez Miklós patriarchának X. Jánoshoz intézett iratából kitűnik. Valjon felelt-e erre a pápa, nem tudjuk.

Az öregebb Theodora több év előtt meghalt, s helyette leánya, Marozzia, Alberich örgróf neje, uralkodott Romában. Férjének halála után befolyása igen meggyöngült, hogy ezt ismét visszanyerje és a rómaiak fölötti uralmát még inkább megszilárdítsa, II. Adalbertnek fiával, a toscanai Guidóval magát elvétette. A rómaiak

előtt X. János nagy tekintetben állott, melyet azonban Marozzia és férje hatalma, kik a toscanai haderővel is rendelkeztek, meghaladott. A pápa, ki bátor és vállalkozó, s e mellett egy erőteljes világi uralkodónak minden tulajdonait birta, csak boszankodva viselte az említett nő igáját. Kinos és gyalázatos helyzetét igen jól ismerte és még mélyebben érezte, és ő, valamint fivére Péter, kit teljes bizalmával tisztelt meg, a gyalázatos bilincseket összezuzó eszközökről kezdtek gondolkodni. Erre nézve idegen segély után kelle látniok. X. János azért *Mantuába* vette magát Hugó királyhoz, ki által nagy tiszteletnyilvánításokkal fogadtatott, gyakori és hosszas értekezletök eredménye egy titkos szerződvény lett. Valószínűleg a pápa az említett királynak a császári koronát ígérte, miért emez kötelezte magát, hogy egy sereggel Rómába menend és Marozzia meg férje uralmát megsemmisítendi. De ez utóbbiakban a pápának olaszthoni utja gyanut gerjesztett. Egy oly határozott és szilárd jellemű pápa, mint X. János, Marozziának és Guidónak veszélyesnek látszott; s mivel egyiket vagy másikat vétségeikért megfedette, mindketten elhatározták vesztét. Egy napon, midőn X. János néhány emberétől környezve fivérével beszélgetett, rögtön egy Marozzia és Guido által fölbérelt gonosztevőkből álló csapat a Lateránba rontott, a pápa fivérét az előbbinek szemei előtt összevagdalták, azután a pápát meg s palotájából kiragadván, egy sötét börtönbe vetették. Erre néhány nap mulva azon hir szárnyalt mindenütt, hogy a pápa meghalt (928). De csakhamar kitudódott, hogy börtönben öletett meg. Tetemei a lateráni egyházban takarítottak el.

Ime, mily egyházfő volt X. János, kihez császárok, királyok, érsekek, püspökök és egyéb egyházi meg világi nagyok fordultak minden országok és tartományokból, nála keresvén tanácsot, oktatást s segélyt, de a kit a vastag tudatlanság, rosز itészet és egyházellenes gonoszság valóban undorító módon hurczol és rágalmaz meg; nemes törekvéseiért jó hírnévet, az *összinte történelembarátok méltó boszankodására*, a valóban kiérdemlett hála és magasztalás helyett az aljasság mocsárába rántván. Ő minden szakadály nélkül választott, és egész kormányzata alatt kimutatta, mennyire érti pápai és uralkodói tisztét, és ha ama borzasztó kor elháríttatlan akadályai előtte nem állanak, ugy teljesíti kettős hivatását, hogy egész

joggal soroltathatott volna a legerősb fegyverzetű egyházfejedelmekhez. X. Jánosnak „*Chronicon postremorum Comitum Capuae*” című művét közli Baronius. Nehány fönmaradt levelét olvashatni Labbe és Mansi gyűjteményeiben.

CXXVI.

VI. Leó. 929.

VI. Leó a híres *Gemina* nemzetségből származott, s atyját Kristófnak hitták. A megürült apostoli székre 929-diki febr. 3-kán lépett, s ezen csak 7 hó- és 5 napig ülhetett; miért igen keveset őrizhetett meg számunkra a történelem felőle. *Flodoárd*, ki az ő korában élt, csak azt írja, hogy X. János után választatott pápává, s az említett ideig volt feje az anyaszentegháznak. Baronius szerint, Marózzia és pártja által támasztott zendülésben VI. Leó az apostoli székről lerántatván, bebörtönöztetett, s ezen szomorú állapotában élni megszűnt. Némelyek szerint meg *Marozzia mérge által vetett véget életének*. Erről azonban Flodoárd mi említést sem tesz, s a történelem állítja, hogy békében végezte életét. Mit *Platina* említ felőle, a légből van kapva; mert azon évben, melyben ő kormányzott, mi barbárokat sem kelle Olaszhonból elűzni, sem külső ellenséget békére nem hangolhatott, mert ilyen ekkor nem létezett, és az olasz ügyekben is mi kiegyenliteni való sem fordult elő. Hugó mint Olaszhon királya elismertetett, Rudolf királylyal békésen kiegyezkedett, ezen időben Provence nevű tartományban volt, és a beneventi meg salernoi hercegeknek a görögök területérei beütését kivéve, az egész félszigeten általános béke uralkodott. Berengár császár 922-ben megöletvén, ezen méltóság megszűnt, mig azt 962-ben I. Ottó ismét életbe léptette. VI. Leó *Platina*, *Victorellus*, *Stella János* és egyéb írók szerint jámbor és békeszerető egyházfő volt. Kár, hogy e szép tulajdonokkal ékeskedő pápa oly rövid ideig kormányozhatta Jézus egyházát!

CXXVII.

VIII. István. 929 – 931.

A római születésű István, *Theudemund* fia, a benczés zárda falai közt erényessége, megható szendesége, mély vallásossága és tudományossága által magát annyira kitüntette, hogy szép műveltségével százada romlottsága és tudatlansága fölé emelkedvén, út nyílt előtte az apostoli székre, melynek birtokába mindjárt VI. Leó halála után jutott. A kor viharai közt szelid vallásos jelleménél fogva buzgón igyekezett Péter hajóját kormányozni. Az ő pápasága alatt *Wratisláv* cseh herczeg Jézus hiveinek soraiba lépett, mi által a nép nagyobb tekintélyre emelkedett idő folytán; dúsabbá lett, a herczegei királyi czimet vettek fel. VIII. István alatt építtette *Guibert* brabanti gróf a nagy *gemblaci kolostort*. Ezen egyházfőről, ki Jézus egyházát 2 év, 1 hó s 12 napig kormányozta, és 931 diki martius 15-kén kimult, s tetemei, mint elődeiéi a vaticáni egyházban takarítottak el, a viharos körülmények miatt csak így szűken emlékezik a történelem!

CXXVIII.

XI. János. 931 – 936.

János, e néven XI-ik, Rómában született, *Alberich* és *Marozziá*-nak fia volt. VIII. István halála után a Rómában még folyvást hatalmaskodó anyja és *Guidó* tusciai örgróf működése folytán, ki a koros Marozziát nőül vette, *Burio* szerint, 20 éves korában, 931-iki maritusban az apostoli székre emeltetett. Ekkor a gonosz Hugó király, ki Guidó halála után ama hatalmas nőt elvette, tervét kivinni remélte. De az oly büszke és dicsvágyó király eszélyesen szőtt tervét egyszerre megsemmisítette. Midőn őt egykor Alberich, Marozzia

és toscanai Adalbert fia kissé megsértette, az őt arczon csapta. Ekkor Alberich a rómaiak közt lázadást támasztott, kik őt fejedelmökké választák, és Hugót gyalázatosan megfutamtván, ez egy faloniátugrással a Campagnába menekült. Már XI. János pápasága második évében kivitte Alberich, ki most Róma korlátlan hatalmu uralkodója lett, hogy az ő anyja Marozzia szabadságát elvesztette, és maga a pápa is Alberich eszközévé alacsonyított le. Valóban a zsarnok testvér XI. Jánost Rómában szigorú őrszemmél kísérte, s ezen utóbbinak csak a tisztán egyházi tisztkedést engedte meg. De ebbe is beavatkozott, mihelyt politikája azzal érintkezésbe jött.

Mivel a görög udvarral a legjobb egyetértésben akart maradni, a pápát arra kényszerítette, hogy ez 935-iki februárban a legromlottabb s leggonoszabb hajlamu, csak 16 éves császári ifjonz *Theophilactus*nak, kit atyja Rómán társcsászár a konstantinápolyi patriarchai székre felvetett, palástot küldött. A pápai követek az említett ifjonzot fölszentelték és XI. János nevében megerősítették. Azonban igen valószínű, hogy a megvesztegetett követek a gonosz patriarcha-jelöltet más színben tüntették fel a pápa előtt. Ekkor a pápa a palástviselési jogot kénytelen volt *Teophilactus* utódjaira is kiterjeszteni, úgy, hogy azok egyike sem köteleztetett többé azért előbb az apostoli székhöz fordulni. Honnét, mint *Luitprand* írja, származott azon visszaélés, hogy idő folytán Kelet minden püspökei palástot kezdtek viselni. Ugyanezt említi *Kolb* is. Egyébiránt ezen pápa emlékét mi sem szennyezi; sőt még a *Theodora* egész nemzetiségének esküdt ellensége, *Luitprand* tudniillik, sem vet követ arra, kinek tolla pedig mi elnézést és kiméletet sem ismer. A híres *Rathorius* német, kortanu és veronai püspök magasztalólag említi XI. Jánost, ki 936-diki febr. 5-kén mult ki, miután Jézus egyházát 4 év s mintegy 10 napig kormányozta. — Pápasága alatt őseink 933-ban *Merseburg*nál megverettek. Két levele *Fabricius*nál olvasható.

XI. János a *Conti*-családhoz tartozott, és Alberich római consulnak fivére volt, mint ostiai *Leó* határozottan bizonyítja, kinek *Luitprand* művét ismernie kelle, és Rómában az eseményeket jobban tanulmányozta, mint az említett *Luitprand*, ki a pápák fölötti jegyzeteit oly gyalázatos iratokból meritette, melyek az ő korában a nép olvasmányát képezték. Ezen ostiai *Leó* s a salernói történelem-

író *Flodoárd* adatai oly fontosak, hogy megbocsáthatlan szégyen és bűn az írókra nézve, ha ezen igazságszerető férfiakat megvetvén, a részrehajlás, aljas hizelgés s ellenségei iránti igaztalanság bűneiben elmarasztalt Luitprandot követik. Hogy oly írók, mint *Platina*, valódi nevén *Sacchi*, *Palatius* és több hasonló történészek, kik csak egyes adatokat jegyeztek fel a pápákról és a találtakat minden ítézet nélkül elfogadták, ez még megbocsátható, és pedig *Baronius*-nak is; mert nekik nem álltak rendelkezésükre ítései eszközök, mint korunk íróinak. De ha a jelenkor történelemírói, a roppant mennyiségű elmunkálatok és az éles ítézet tiszta világa daczára is a régi meséit és a pápák életrajzai gonosz akaratu elcsavaróit utánírják, ez valódi gonosztságot árul el. Az eretnekek, s vallástalanok érdeke úgy hozza magával, hogy a pápákat a lehetőségig befekettítsék, hiveik könnyebb együttarthatása végett, s azért irodalmuk ily pizskolódásokra van alapítva, melyekből a napi sajtó ama gyönyörű regényeket és novellákat meríti! Igen, ha történelmi műveikből ezen hazugságokat s elcsavarásokat kivonjuk, mi maradna még nekik meg? De hagyjuk őket az ily undok sárban tovább is fetrengegni, tévutra vezetett olvasóikat folyton rontani és ámitani, a gyöngé fejüeket a szemét-literatura pizsok terményeivel szépen fejegetni; hisz a meglepően tündöklő napnak dicső kormánya már szebb jövőt hirdet. Mert egy *Hurter*, *Höfler*, *Döllinger*, *Stollberg*, *Katerkampban*,^a sőt néhány elfogulatlan protestans történészben (*Voigt*, *Gförer*, *Menzel*, *Guizot* stb.) is ama dicső nap szépen löveli már sugarait, és azon szép reményre jogosít, hogy idő folytán a történelem az irodalmi pizskoktól, a bűngyártók undok szemetjeitől megtisztulván, mint az igazság és erkölcsiség tanítója lépend fel.

CXXIX.

VII. Leó. 936—939.

VII. Leó Rómában született, s lelke sugallatát követve, bevezetés zárdába lépett, melynek csendes magányában szép lelkét anynyira kiművelte, hogy méltónak találtatott az anyaszentegyház

kormányára, melynek az oly gonosz időben az Isten őt mentő-angyalul küldötte. Egymás után négy oly pápát látunk most az apostoli székre lépni, kiknek pápaságuk Hugó és Alberich életszakára esik, s a kik erényöknél fogva a pártok dühöngésétől megtudták őrizni az egyházat. Leó akarata ellen választatott pápává elődjének halála után négy nap múlva. A szenvedések és elnyomások, melyek alatt az egyház ekkor nyögött, VII. Leó szívét mélyen sebzék. Azért legfőbb feladataul tűzte ki magának, az egyházat ismét felemelni, ennek fegyelmét visszaállítani, a visszaéléseket eltörölni, melyek nemcsak a római, hanem minden egyéb egyházakban igen felburjánzottak. Ő a legfőbb méltóságra nem törekedett, hanem inkább attól minden áron menekülni akart, és azon volt, hogy az egyház szokott canonai szerint, melyeket már majdnem egészen elfeledtek, más emeltetnék az egyház legfőbb székére. Alberik ugyanis az ő felemelésekor korlátlan hatalommal uralkodott Róma fölött, és tartott attól, hogy, ha az egyház szabadon törvényei szerint választ, oly pápát szemel ki, ki az ő zsarnokságát veszélylyel fenyegetendné. Azért bár ő is méltó egyházfőt ohajtott, de azt akarta, hogy az világi uralmáról teljesen mondjon le, és a pápai jogok érvényesítésére ne gondoljon. A választás Leóra esett, ki e birre szerfölött megrettent, s a pápaságtól erővel menekülni akart. De midőn azt ki nem kerülhetette, elszomorodva az apostoli székre lépett, és előbbi életmódját folytatta, imádkozott, az örök igazságok szemléletével foglalkozott, és nem kevesebbé volt kedves a világ előtt is. Tervei magasztosak voltak és azok kivitelében bölcseséget tanusított, beszéde és társalgása megnyerő és vidám volt. Így rajzolja VII. Leót *Flodoárd*, ki vele barátságos viszonyban állott. Mint említettük, Marozzia második férje Guido meghalván, a gonosz nő Róma világi uralmát Alberich nevű fiával megsztotta. De később azon reményben volt, hogy uralmát egész Olaszhonra kiterjesztheti, ha kezét provencei Hugónak nyújtandja, ki Alsó-Burgund és Olaszhon királya volt. Az említett uralkodó azt elfogadván, közel rokona özvegyét az apostoli szék tiltakozása dacára is nőül vette. De mostoha fia Alberich, mint szintén említettük, ellene témadt, s a zavar tetőpontra hágott, mert némely olasz hercegek és nagyok az egyikhez, mások meg annak ellenéhez szittak.

Amint tehát VII. Leó ily viharos körülmények közt a pápai székre lépett, azonnal oda törekedett, hogy az egymásra agyarkodó pártokat kibékítse. Ezen szándékból Odó clugny-i apátot hitta meg, kiről igen jól tudta, hogy az Hugo király előtt igen kedves. (Odó még mint ifjonz *Vilmos* aquitaniai herczeg udvarát elhagyván, a *toursi* sz. Márton kolostorában Istennek szentelte magát; de lángoló szeretetének ezen első áldozata ki nem elégítette őt; azért egy hasonló-érzelmű barátjával, ki a szent magány után ép-ugy epedett, mint Odó, elhagyta e helyet, hogy oly szigorú fegyelmű zárdát keresse, hol a világot minden örömeivel és hiúságaival együtt elfeledni lehessen, s a *bourgognei Baume*-ban állapodtak meg. Odó később a híres *clugny-i kolostor apátja* lett, s erényeinek igen kedves illata mindenütt elhatott a világon.) A pápa és a szent apát egyesített törekvéseinek sikerült Hugó és Alberich közt a békét megalapítani, melynek egyik pontja szerint, a király *Alda* nevű leányát Alberichnak nőül adta. Egyszersmint az egyházi és kolostori fegyelem emelésére az említett szent apát közreműködése folytán VII. Leó igen sokat tett; de a bajt, a temérdek akadályok miatt, melyek a kor romlottságán alapultak, teljesen és gyökerestől meggyógyítani lehetetlen volt. Az istenfélő egyházfő Némethon ügyeire is kiterjeszté figyelmét. *Gerhárd* lorch-i püspöknek palástot küldött, s így ezen széket érseki jogaiba ismét visszahelyezte. Erre a derék egyháznagy maga is Rómába utazott, hogy a szent-anya iránti tiszteletét, hódolatát és háláját kifejezze, nyája s ennek kormányzásáról számot adjon, valamint, hogy az apostoli széktől tanácsot nyerjen azon visszaélések kiirtására, melyek az ő, s általában a német egyházba becsusztak. Ez adott alkalmat VII. Leónak ama nevezetes levél írására, melyet a királyokhoz, herczegek, érsekek, püspökökhez s egyéb német nagyokhoz intézett. Ez iratból mi csak a következőket említjük. *A pápa nem helyeselte, hogy azokat, kik a varázslatra adják magukat, azonnal halállal büntetik. Ő azt akarta, hogy a püspökök az ilyeneket vezekletre utasítsák, s törekedjenek ismét a jó utra téríteni; és csak akkor, ha a püspökök intelmeire nem hallgatnak, hanem ismét előbbi gonosz ösvényükre térnek vissza, adassanak át a világi hatalomnak, hogy a fonálló törvények szigora szerint büntetessenek.* Mivel az érsek azt is jelentette a pápának, hogy sok helyen még nők papok találtnak,

ezen tudósítás a hitbuzgó egyházfőt méltó boszankodásra indította, s az ily botrányos viszonyokat szigoruan eltiltotta, számos már a kereszténység előbbi századaiban tartott zsinatokra hivatkozott, melyek nem hogy a papok nősülését megengednék, hanem szigoruan tiltják azok lakaiban a nősemélyek tartózkodását is, *s az ily bűnös házasságokból származottak nem vétethetnek fel az egyházi pályára.* Továbbá kitűnik ezen pápai iratból, hogy ekkor még léteztek karpüspökök (*Chorepiscopi*), kiknek hivatalkörük pontosan körül volt írva a legcsekélyebb teendőjükig. Végre azt rendelte VII. Leó, hogy olyanokra, kik házasságra léptek anélkül, hogy 3- vagy 4-dik ágoni rokonságukat e lépésök előtt tudták volna, vezeklet mondasék ki.

Első, ki ama terv valóításához, mely az apostoli székek s a szomszéd fejedelmeknek rég táplált óhaja volt, a *magyarok megtérítéséhez* hozzáfogott, Gellért passai püspök volt 936 körül. Mint-hogy pedig Pannónia egyházi tekintetben ekkor a salzburgi érsek joghatósága alá tartozott, Gellért, hogy a munkálatokat megkezdhesse s háborithatlan folytathassa, VII. Leó pápához fordult, kérvén őt, terjesztené ki hatáskörét *Felső-Pannoniára*, mely hajdan egyis a passai megyéhez tartozott. (Baron. ad ann. 824.) s ruházná fel őt apostoli helynökséggel az említett ország fölött. A pápa szives örömet teljesítette a buzgó főpap kívánságát s ez azonnal meg is kezdette apostoli működését Magyarországon. VII. Leónak Gellérthez intézett levelét olvashatni *Harduinnál* (VI. I. 576. V. ö. Pagi és Mansi észrevételeit Baroniusnál a 937-dik évhez. Magyar Sion 1865. III. 169—170.)

Egy, a franciaországi püspökökhez intézett iratában szigorún megrója az ekkori, uralkodó visszaélést, hogy *asszonyok még a kolostori zárlaton belül is megfordulnak*, kiváltképen pedig ezt a tours-i sz. Márton apátsága nézte el. Miért a pápa szigoruan meghagyta, hogy a másneműeknek csak a kolostori templomokban áhítatoskodás engedtetik meg. A harmadik, Francia- és Németországok összes püspökeihez intézett iratában ajánlja az egyházi dolgokban teljes egyformaságot. *„Ha az apostoli időkből származott hagyományokhoz tartották volna magukat, írja Leó, ugy most az egyházakban uralkodó és a híveket oly igen botránykoztató különbségek nem támadtak*

volna. Ezek pedig a világi érzelmi püspökök hanyagságának következményeiül tekintendők, kik azért inkább szeretnek az udvarokban és királyok kíséretében időzni, mint hivatásuk kötelmeivel törődni.

Egy, a maig is fönlevő levéltöredékben VII. Leó sz. Benedeket atyjának nevezi, honnét *Mabillonius* azt következteti, hogy ezen egyházfő az apostoli székre emeltetése előtt a sz. Benedek-rendnek tagja volt. Mi valószínű is, mert egy költeményében Flodoárd „Isten szolgájá”-nak nevezi, mely czim ekkor csak szerzeteseket illetett. VII. Leó 3 évi és 6 havi buzgó pápasága után 939-diki július 22-kén meghalván, tetemei a sz. Péteregyházban takarítottak el. Flodoárd egy jeles költeményben dicsőítette az elhunytat. VII. Leó pápasága alatt élt s mult ki vértanui halállal sz. Venczel csehországi uralkodó, kit a worms-i birodalmi gyűlésen I. Ottó császár megölelt, tőle a királyi diszjelvevényeket és sz. Vitus vértanu karját nyervén, de saját anyja működése folytán testvére által 939-diki szeptember 28-dikán megöletett!

CXXX.

IX. István. 939—942.

Mint a régi források bizonyítják, IX. István Rómában született, tehát nem német származásu, mint több író hibásan állítja, s még kevésbbé emeltetett az apostoli székre I. Ottó német király hatalmas közbenjárása folytán. A történelem igen keveset őrzött meg ezen egyházfő működéséből. A már férfiuvá nőtt Hugó rheimsi érseknek palástot küldött, s őt méltóságában megerősítette. E Hugó, még mint kis gyermek, atyja *Heribert* gróf által az említett székre kineveztetett, míg *Rudolf* herczeg, Burgundnak feje, *Arnold* szerzetes áldozárt emelte sz. *Remigius* kolostorából az itt szóban levő székre. Midőn ezen utóbbi 940-ben az ellenpárt által elűzetett, Hugó a következő évben a *Soissonsban* egybegyült püspökök által felszenteltetett, kiknek egyike által a pápától palástot kért, s ezt meg is nyerte. 942-dik évben IX. István *Damasus* püspököt a francziaor-

szági fellázadt nagyokhoz küldötte, kiközösítésseli fenyegetés alatt meghagyván nekik, hogy még karácson előtt törvényes uroknak magukat alávéssék. Mivel Hugó olasz király és Alberich ismét ellenségeskedésbe estek, mely egész Olaszhont a legvéresb polgárháborúra dönthette volna, a békeszerető pápa a közbenjárónak szerepéhez folyamodott, s sz. Odó apátot 942-ben ismét Olaszhonba hittá meg. A szent apát valóban engedett is a felhívásnak, s nemcsak a béke helyreállítására, hanem főmaradt idejét a kolostori fegyelem emelésére is fordította, kivált Franciaországban; de erős hideglázba esvén, ez egészen kimerítette erejét. Örömmel szemlélte halálának közelségét; egyedüli kegyelem, melyért még az éghez esengett, az volt, hogy sz. Márton sirjához visszatérvén, ott adhassa ki lelkét, hol életét áldozatul tette az Isten kezeibe. Ezen hő vágya teljesült is; visszatért Franciaországba, hogy az említett helyen haljon meg, és a toursi sz. Gyula templomában, melynek helyreállítására oly sokat áldozott, eltemettetett. Némely írónál ezen pápáról, ki Páviából emeltetett volna a pápai székre, említették, hogy mint páviai püspök *Péternek* neveztetett, de e nevét az apostolfejedelem iránti mély tiszteletből „*István*“-ra változtatta, mivel elődeinek egyike sem tartotta magát méltónak a sz. apostolfő nevének viselésére.

Mit ama durva bántalmazásról beszélnek, melyet a német befolyás iránti gyűlölet miatt IX. István ellen a fellázított rómaiak elkövettek volna, a légből van kapva, mivel korábbi, egykoru írók mi bántalmazásokról vagy merényletről sem szólnak. IX. István 3 évi, 4 havi s 15 napi pápasága után 942-diki július 8-kán szünt meg élni, s némelyek szerint, e napon temettetett is el a sz. Péteregyházban.

CXXXI.

II. Marinus. 943—946.

IX. Istvánt az apostoli széken II. Marinus, ki III. Mártonnak is iratik, követte, melyre teljesen méltó is vala. Baronius egy a vatikáni könyvtárban talált régi kézirat nyomán írja, hogy ezen egy-

házfő Rómában született, s *nagy barátja volt a szegényeknek*, különféle egyházakat ismét felépített, feldiszitett és megadományozott, és minden erejét oda fordította, hogy a mélyen sülyedett egyházfegyelmet helyreállítsa, a kolostorokat szabályzatuk eredeti szigorába visszavezesse, s az ellenségeskedésbe merült nagyokat kibékitse. Menyire védelmezte a zárdákat, erről tanúskodnak több hozzánk is eljutott lullái, melyekben azokat nagy kiváltságokkal örvendeztette meg. Honnét többen azon véletlen vannak, hogy tán maga II. Marin is *benczés* volt pápasápa előtt. Igen szép volt ezen egyházfőtől, hogy az egyházak és kolostorok jogait védelmezte oly korban, mely az ily intézeteket megsemmisíteni törekedett. Így a többi közt, II. Berengár Olaszországban a püspököket majd egy, majd más székre helyezte át, s minden ily alkalommal tekintélyes pénzüsszeget csikart ki tőlök, s az apátságok birtokaival úgy bánt, mint az ellenségtől elvett zsákmánynyal. Ostiai Leó tudósítása szerint II. Marin *Sico* capuai püspököt, ki a szerzetesektől egy elődeitől azoknak átengedett templomot ismét visszavette, hogy annak javaival egy kedvencz szerpapját boldogithassa, egész életeért igen komolyan megfeddi. „*Vadászati mulatozásai és nagyon is szabad élete helyett*, írja a pápa, *üdvösebb volna a szent canonokkal ismerkedni meg, s ezek zsinórmértéke szerint élni; ellenkező esetben az egyházból kizáratik s püspökségétől megfosztatik.*“ Marinnak nagy dicséretére válik, hogy a keresztény fejedelmeket és nagyokat egyesség és békére ösztönözte, még pedig nem siker nélkül, honnét „*Papa pacificus*“ diszczimét nyerte, az egyházi ügyek gyorsabb vitelére ügyértő papokat vett fel palotájába, a művészeteket és tudományokat kedvelte, s a jámbor, tudós benczésekkel igen szeretett társalogni. Smets szerint a szegények iránti nagy kegyessége, s ama dicséretes eszélyességeért, melynélfogva a Rómában dühöngő barbár fejtelenséget korlátolni tudta, a „*haza atyja*“ diszczimre érdemesített. E borongós korban a tudományok körül is érdemet szerze magának, s sokat tett ama gonosz visszaélések kiirtására, melyeknél fogva *áleréklyék* csusztattak alá ittott. II. Marin a pápai széken 3 év, 6 hó 13 napig ült, következésképp 946. diki juniushban kelle életét bevégeznie, mint Flodoard is ezen évre teszi halálát.

CXXXII.

II. Agapit. 946—956.

A X-diki század leggonoszabb hirben áll történetíróinknál. Ekkor különösen a római szék a gonosz Marozzia hatalmaskodása folytán igen lealacsonyított, s politikai czélok elérésére gyakran felhasználtatván, régi dicsősége és tekintélyének fénye elhomályosodott. Francia, Német, Olasz és egyéb országok zilált s viharos viszonyai is oly pápát igényeltek ekkor, ki az igazság és jogért jól felvértezve küzdvén, ragyogó szellemi tehetségeivel egyszersmint kortársai előtt világító lámpaul tündökölnék mindenben, mi jó, szép hasznos, nemes és üdvös. És ime ép ily ragyogó tulajdonokkal ékeskedett II. Marin utódja *Agapit*, e néven már II-dik, ki Rómában született s 946-diki június 22-dike előtt már pápává volt szentelve, mint egy maig is fönlevő levele mutatja.

II. Agapit legelőször is oda törekedett, hogy Hugó longobárdi király és római Alberich ellenségeskedése, s az ezáltal előidézett bajok megszüntetessenek, melyek folytán a pápaválasztás is háborgatott. A pápa ezen engesztelő szerepének eredménye előttünk ismeretlen, mivel az öregebb Berengár friauli örgrófnak hasonnevű unokája által Hugó elűzetett. Ez egyházfőnek egy más békítő szerepe is említést érdemel. Midőn Ottó Némethonban a békét helyreállította, komolyan oda is törekedett, hogy a Franciaországban zavaroknak véget vetend, és a párisi gróf mindig hatalmasabb színben mutatkozó vállalatait, ki már majdnem az egész királyi hatalmat magához ragadta, szűkebb és szilárdabb korlátok közé utasítandja. Mivel *Artold* rheimsi érsek sérelmei bizonyos tekintetben egyszersmint az alásülyedt királyi tekintélyei is voltak, azért a két uralkodó működése folytán a királyhoz szító francia püspökök mind a két Hugó ellen vádiratot küldöttek II. Agapithoz, és őt egy zsinat egybehívására kérték, melyen ezen az egyházat és államot illető fontos ügy az egyház fejének tekintélye által eldöntenék. Otto meghatározta a helyet és időt; a pápa pedig *Marinus* bomarzói püspököt

Toscanaban követévé nevezte, s több francia és német püspököt hívott meg a zsinatra. Ez 948-diki június 7-kén meg is nyitattott. Jelenvolt I. Ottó német és IV. Lajos francia király, az említett pápai követtel együtt 32 püspök, köztük 5 érsek, azonkívül nagyszámu francia és német apát, köztük *Flodoárd* az évlész is. A pápai követ elnöklete alatt az ékesszólásáról híres *Robert* trieri érsek a zsinat igazgatójává neveztetett ki. A követ felolvasá a pápai iratot, melyben II. Agapit által a legkiterjedtebb felhatalmazással láttatik el. Mire az említett királyok és püspökök az egyház feje iránt forró köszöneteket és ama készséget nyilváníták, hogy a zsinat minden határozatait föltétlenül követendik. Miután Lajos király a fölségsértő Hugó elleni vádjait a zsinatnak állva előadta, ez a grófot, ki, valamint az egész francia nemzet is, már a pápa által a király iránti hűségre intetett, még egyszer a hűségre hivta fel s intette, kijelentvén, hogy a zsinat határozatait minden rendelkezése alatti hatalmával végrehajtani akarja.

Azután *Artold* rheims-i érsek ügye került a szőnyegre, és felolvasták az általa a pápai követnek átnyújtott iratot, mely a rheimsi székhírti küzdésének egész történelmét tartalmazta, s a melyben a pápát minden egyházi ügyek legfőbb bírájaul ismerte el. Az ellenpárt is kihallgattattott, és az említett szék törvényes birtokosaul egyhangulag *Artold*ot jelentette ki a zsinat. Mivel az intelmek mitsem használtak, e két ügy még egyszer tanácskozmány alá bocsáttatott a trieri zsinaton; a pápai követ kénytelen volt arról értesülni, hogy Hugó gróf még gonoszabbá lett, tüzzel és vassal pusztit mindent, s a vele nem tartó egyháznagyokat kegyetlenül bántalmazza. Erre a pápai követ II. Agapit nevében az egybegyült püspökökkel a *párisi grófot mint az egyház és uralkodója elleni nyílt lázadót egyházi átokkal sújtotta*. E kárhoztató ítélet, melyet a pápa a következő évben jóváhagyott, megtette a hatást és Angol- meg Németországok közbenjárása folytán a béke helyreállított Lajos király és vazalljai közt, valamint *Artold* is széke háboríttatlan birtokába jutott.

Innét látszik, hogy I. Ottó és IV. Lajos még ismerték Nagy-Károly elvét, amaz államjogi alaptételt, hogy a pápa minden keresztény államoknak Istentől rendelt legfőbb ítélő bírája oly esetekben, midőn az uralkodó és nép nem tudnak egymás közt egyességre lépni.

Szépen mondja idevonatkozólag *De Maistre*: „Ha Keleten valamely uralkodó nyomása elviselhetlenné lesz, a sanyargatott s ostromozott népek gyilokhoz és méreghez folyamodnak, míg a középkor népei hasonló esetekben az egyház ótalmazó szárnyai alatt kerestek segélyt és szabadulást.“

A hamburgi és kölni érsekek, valamint a lorchi és salzburgi püspökök közt is már rég fönforgó viták II. Agapit alatt ismét foglalkoztatták az apostoli széket. III. Sergius ugyan *Brémát* a kölni érsek joghatósága alól kivette, s a hamburgi alá vetette, de azok mégsem maradtak nyugton s mindig megújíták a brémai székre vonatkozó igényöket. Ezen vitának azzal vetett véget II. Agapit, hogy kijelentette, miszerint a brémai és hamburgi egyházaknak jövőre csak egyet kell képezni, mi által a kölni érsek igényei magoktól elenyésztek. — Mi a *lorchi és salzburgi* egyházakat illeti, az előbbi üsidőktől fogva egyedüli metropolitai egyháza volt egész Pannoniának. *) De az avarok és magyarok beütései több egyházat elpusztítván, e sors érte a lorcht is. Mivel azonban *Arno* salzburgi püspök nagy buzgalommal, és nem siker nélkül, működött e népek megtérítésén, az általa alapított egyházak fölött érsekül tekintette magát, és így a lorchi érsekség jogai a salzburgira szállottak át. Midőn e vidékeken a keresztényelem mindig nagyobb tért foglalt el, a lorchi szék is visszaállíttatott. Mint főnebb láttuk, VII. Leó a lorchi egyházat érsekségre emelte, és a tiszteletreméltó *Gerhárd* püspöknek palástot küldött. De most *Herold* érsek kikelt, és hevesen vitátá, hogy Salzburg egyedüli érseki szék egész Pannoniára nézve. E vitát most II. Agapit következőleg döntötte el: Pannoniát két érsekségre osztotta, *nyugati-* és *keletire*, vagyis: alsóra és felsőre; melyekből az alsó a salzburgi, a felső pedig a lorchi érsek joghatósága alá helyeztetett. Mint látszik, a salzburgi érsek magatartásával a pápa nem volt megalégedve; mert a pápai iratban fenyegeti Heroldot, hogy

---

*) A „*Pannonia*“ név alatt értették ekkor a mai Osztrákhon egy részét, ennek a Duna jobbpartjani tartományait, egész Alsó-Magyarhont, Tótországot a Száva egybefolyásaig, végre még Bosnyák-, Horvátországok s Krain egy részét. (L. *Müllert* VIII. 83.)

t. i. ha az apostoli szék intézkedéseinek magát alávetni nem akarja, úgy a részére kijelelt joghatósági körtől megfosztatik, s ennek birtokába is a lorch-i szék helyzetetik, és azonkívül ő maga egyházi átok alá esik. Ez intézkedés azonban Gerhárd érseket már nem találta életben, és utóda Adalbert azt nem vette igénybe, sőt még a palástot sem hozatta el Rómából; mit egyébiránt a nyugtalan időeknek kell tulajdonítani. A térítési működést Gerhárd vagyis Gellért halála (946) s Taksony fegyverei most hirtelen felfüggeszték egész 971-ki évig.

A clugny-i apátságot II. Agapit a megyei püspök joghatósága alól kivevén, közvetlen az apostoli szék főnhatósága alá vetette, és egy külön brevéjében megtiltá a püspököknek és minden világi előjárásnak az apostoli szék megengedése nélkül e kolostor fölött bármily tekintetben hatalmat gyakorolni. E pápa legszebb tetteinek egyike volt, hogy I. Ottót Berengár ellen, ki egész Olaszhont nyugtalanította, segítségül híván, Olaszhont megmentette, mivel meggátolta annak ezen ország fölötti királyi hatalmát. Az avarok ellen sz. Ulrich-chal együtt megvédte Németországot. És így Olasz-, Német- meg Franciaországok viharos helyzetének lecsillapítása és a béke helyreállítására sokat működvén, egyszersmint Dániába hitküldéseket menesztett, és Észak népeinek megtérítése is nagyrészt neki köszönendő. Szentségének híre az északi tartományokba is elhatott, s azért sz. Brunó életének írója azt mondja felőle, hogy *csodálatra méltó szentségű férfiú volt*. Pápasága alatt több szent életű férfiú tündöklött, mint: sz. *Ulrich, Dunstan* stb. Igen sajnós, hogy ezen derék egyházfő 10 évi, 2 havi s több napi pápaságáról oly kevés tudósítást őrzött meg számunkra a történelem!!

II. Agapit, ki e romlott század legdicsebb pápáinak egyike volt, 956-diki augusztus 20-kán kimulván, tetemei a lateráni egyházban takarítottak el.

CXXXIII.

XII. János. 956—964.

Octávián Rómában született, s ámbár az egyházi pályára képezetett, sőt már több történész szerint pap is volt, a 954-ben kimúlt atyját, Alberichot, követte a patriciusi méltóságban, kinek törekvései folytán a házához szító tekintélyes római párt által a jeles II. Agapit halála után, néhány nap mulva, XII. János név alatt az apostoli székre emeltetett, ámbár még 18 éves sem volt egészen. Így egyesítette saját személyében a pápai és patriciusi méltóságokat, s a szakadály kikerülése végett az egyház fejeül általánosan elismertetett.

Pandulf capuai herczeg elleni első vállalatában nem volt szerencsés. Ugyanis a salernoi herczeggel egyesült ellene által megfutamított, s egy lealázó szerződésre lépni kénytelenített. Ezen eseményt s I. Ottó távolságát, ki ekkor a magyarokkali ellenségeskedéssel volt elfoglalva, Berengár használni akarta, hogy *Theobáld* örgrófot a spoletói herczegséget elfoglalván, azt Guido nevű második fiának adhassa. Ugyanezen Berengár Olaszhon királya ellen, ki az Egyházi-államokat igen szorongatta, s különösen a ravennai exarchatust egész környékével együtt birtokába vette, I. Ottót hívta a fiatal pápa segítségül, valamint Olaszhon nagyszámu egyházi és világi nagyjai is a német királyhoz folyamodtak, kinek tekintélye az által is nagyon emelkedett, hogy a magyarokat *Augsburg mellett Lechfelden két napi csatában megtörte*. Berengár és fia Adalbert legyőzetvén, I. Ottó, ki ekkor dicsősége tetőpontján állott, Milanóban Olaszhon királyává koronáztatott. A két hatalmas ország uralkodója igen fényes kíséretével Rómának tartott, hogy a pápa által császárrá kenessék és koronáztassék. De mielőtt az örök-városba vonult volna be, a pápa kívánságára ismételnie kellett Ottónak a már egyszer Némethonban tett esküjét, mely által a leendő császárnak viszonya a pápa, az egyház s Róma lakói iránt szabályoztatott. Miután a király ujólag megesküdött, a rómaiak által nagy tiszteletnyilvánítá-

sokkal fogadtatott s 962-diki febr. 2-kán XII. János által római császárrá koronáztatott, de előbb a pápa is megígérte, hogy I. Ottó iránti hűségében állhatatosan megmarad s Berengárral meg ennek fiával Adalberttel soha szövetekezni nem fog. És így Nagy-Károly koronázása után 162, s I. Berengaré után 38 év múlva a császári méltóság Nyugaton ismét visszaállíttatott, s németre ruháztatott át, e nemzet királyai viselvén azután folyton a római császári czimet.

Azonban a jó egyetértés nem sokáig tartott a pápa és császár közt. Az előbbi ugyanis igen zokon vette, hogy a császár a szerződés ellenére a meghódított helyeket nem adta vissza az egyháznak, hanem azokat magának tartotta meg. A császár finom-szaglászú kémei által arról értesült, hogy a pápa titkon Berengár fiával értekezett. Nemsokára I. Ottó császár emberei két pápai küldöttet fogtak el, kiknek egyike hazánkba, másika pedig Konstantinápolyba menendett volna. A nálok talált levelekből kiderült, hogy *a magyarokat a Némethonbai betörésre, a görögöket pedig egy a császár elleni háborura kellendett volna felizgatniok.* A pápa értesülvén követei elfogatásáról, I. Ottó császár kiengesztelésére egy követséget küldött *a montefeltrói császári főhadiszállásra,* ez által hibája jóvátételét izenvén I. Ottónak. De csakhamar ismét megboszankodott a császárra, mint a ki a szent Péter örökségéhez tartozó meghódított helyeket egyre saját uralma alá kényszerítette. A császár ezért mentegette magát a pápa követei előtt, s szintén követeket menesztett Rómába a pápához, kik azonban nem épen jól fogadtattak. Hogy XII. János időt nyerjen, újra követséget küldött a császárhoz. Ez azonban rendeltetése helyére még el sem jutott, midőn Berengár fia, Adalbert, Rómába ment, hol a pápa által nagy kitüntetéssel fogadtatott. De ezért a város nemeseinek egy része fellázadt, sz. Pál erődét megszállotta s a császárt sürgetve hitta fel a megjelenésre. I. Ottó közeledtének hírére a pápa és Adalbert Rómát titkon odahagyták; a rómaiak megnyitották kapuikat a császár előtt, ennek seregét elfogadták és a császárnak hűséget esküdtek.

Mivel a császár kíséretében nagyszámu érsekek és püspökök is voltak a birodalom minden részéből, azért I. Ottó bevonulása után három nap múlva egy *zsínotot rögtönzött,* melyre mintegy 90 olasz és német egyháznagy, a római papság, cardinálok, nemesek és a nép

küldöttei is megjelentek, csak a pápa nem jelent meg, a kinek pedig beleegyezése nélkül Rómában zsinatot tartani s annak határozatait érvényre emelni nem lehet. A császár azon kérdésére, hogy a pápa mért nincs jelen a zsinaton, a rómaiak, illetőleg a pápa ellenségei, *borzasztó vádakkal léptek fel ellene*, kinek védelmére egy hang sem emelkedhetett. Így a többi között vádoltatott, hogy egykor szentmisét mondván, az átvalósított kenyeret és bort nem vette magához; egy szerpapot a lóistállóban szentelt fel; a papszentelésért pénzt követelt; egy 10 éves gyermeket pénzért a todii püspöki székre felszentelt; a sz. Péter és Pál apostolok templomait oly annyira elhanyagolta, hogy azok belsejébe szabadon ömlött be az eső; a Péter-egyház szent edényeit kéjnöinek ajándékozta, kiket több város urnőivé tett. Megnevezték a nőket, kikkel fajtalankodott s a kiken erőszakot követett el; a lateráni palotát kéjtanyává változtatta; idegen nők nem mertek többé az apostolok sirjaihoz zarándokolni, mióta János az ő erényöket nem kiméli. Továbbá Benedek nevű lelkiatyját megvakíttatta; nyilvános vadászatokat tartott; házakat gyújtatott fel, az egyház törvényei ellenére teljes hadi öltözékben mutatta magát; az ördög egészségére bort ivott; koczkajáték közben Juno, Vénus s egyéb pokolbeli szellemek neveit emlegette; a canonikai órákat elhanyagolta, s a szent kereszt jelét, a minden keresztények közös fegyverét megvetette, és nem használta stb. *) Ennyire vete-medett a császári párt, melynek óriási gyűlölete ily koholt gonoszságok feltálalásában mutatkozott a pápa ellen. Hogy az említett vádak csak nagy megszorítással kell fogadnunk, mutatja ama körülmény is, hogy Luitprandnak ezen pápára vonatkozó elbeszélése nem hiteles; mert *ő az egyházon erőszakoskodó I. Ottó császárnak egész az őrjöngésig hive lévén*, mindaz feketének s gaznak látszott előtte, ki a német párthoz nem tartozott. S több mint bizonyos, hogy az említett író tollát a gyűlölet és pártérdek vezették. Az is bizonyos, hogy e romlott kor írói igen szerették a pápák gyöngéit, hibáit, tetteit, s mindazt mi rájuk vonatkozott, tulzólág s rágalmazó színben előadni. Szintén megjegyzendő, hogy, ha XII. János, kinek életét a

---

*) E vádpontok is oly szépen beillenek a honi főpápa faló, büngyártó Szokoly átkos művébe!

rómaiak bizonyosan ismerték, oly gonosz lett volna, mint az elsorolt vádak mutatják, melyek soha bebizonyítva nem voltak, bizonyosan nem emeltetett volna általok oly egyhangulag az apostoli székre. Valamint figyelmet érdemlő körülmény, hogy a rómaiak közül igen sokan Alberich herczeg által érzékenyen megbántatván, azok most a zsarnok fián siettek magukat megboszulni a rágalom legutálatosb fegyverével, melyet, mint láttuk, a távollevő ellen oly kár-örömmel villogtattak is.

Mivel a császár uszályvivői s politikája vak eszközei a vádakát minden tanuk s bebizonyítás nélkül folyton hangoztatták, I. Ottó vezényletére az álszinat egy iratot intézett XII. Jánoshoz, sürgetve híván őt fel a megjelenésre, hogy az ellene felhozott vádakra feleljen. A pápa az idéző levélre következőleg válaszolt: *„Értésülve vagyok, hogy ti más pápát akartok választani; ha ezt meríteket tenni, megátkozzalak titeket a mindenható Isten előtt, s a papszentelés meg misemondás jogát elveszem tőletek.“* Erre a zsinatot veszélylő császár nevében egy más irat küldetett a pápához, melyben az áruló Judds sorsára utasítatik, ez leend osztályrésze, mondatik az iratban, ha a zsinat előtt meg nem jelenik. De XII. János jól tudván, hogy megjelenése bizonyos romlását okozandná, miután az álszinaton nem a jog, hanem a császári kard a bíró, azért Campagnában rejtette el magát s a császári követ felbontatlanul vitte Rómába vissza a második idéző iratot. Most maga a császár lépett fel vádlólag a pápa ellen, hangosan kiáltván, hogy XII. János a vele kötött és esküvel pecsételt szerződvényt feltörte, Adalbertot meghitta, lázadást támasztott, s a császári sereg látára harczy öltönyben jelent meg. Azután I. Ottó, kinek míg a pápát hűtlenségről vádolta, nem jutott eszébe, hogy annak egyedül ő az okozója, mert az általa meghódított pápai birtokokat ugyanazon szerződvény erejénél fogva nem adta vissza az apostoli székre, hanem saját uralma alá vetette, — a pápa fölötti ítéletet az obisznak bizta. De épen ez volt az, min oly mohón kaptak a babiloniak a káldeusok leledző püspökök! Ezek rögtön kinyilatkoztatták, hogy a császár XII. Jánost elűzni, s helyette az apostoli székre emelni kedvűnek. E határozatba I. Ottó örömmel beleegyezett, s a szent kánonok és hagyományos eljárás ellenére, XII. Jánost álszinat által megbántatott s egyhangulag, háromszoros felkiáltás által, X. és a római

egyház főjegyzője, ki ugyan feddhetlen életű, de egészen világi volt, választatott az anyaszentegyház fejévé. Midőn e választást a császár jóváhagyta, Leó a törvényesen választott pápák szokott szertartása szerint ünnepélyes menetben szent énekek zengedezése közt a lateráni palotába vezettetett, s erre sz. Péter templomában *Benedek* portói cardinál-püspök és *Gergely* albanói püspök által felszenteltetett. A jelenlevők s maga I. Ottó is hűséget esküdtek a császári, izlésök szerinti álpápának, ki magát VIII. Leónak nevezte. Most a császár azt hívé, hogy a békét és jó rendet helyreállította, serege legnagyobb részét elbocsátotta hazájába, s csak egy kis csapat maradt vele vissza Rómában. *Raronius, Muratori, Mansi, Becchetti, Marca, Noël, Kers* s egyéb tekintélyes írók méltán róják meg a császárt a pápa elleni, egyháziatlan s erőszakos eljárásáért, a 90 püspök gyülekezetét álszinatnak, s VIII. Leót egyhangulag álpápának nevezik. Ha a pápa valóban elkövette volna is ama gonoszságokat, mégsem volt a császár feljogosítva arra, hogy azt, még pedig *saját érdekeihez tapadó kegyenczei és mindenre kész uszályvivői által tanúk és kihallgatás nélkül elítéltesse, letétesse, s helyére mást, még pedig világít, emeltesse!* Azután, ha a pápa elleni vádak valók, ugy XII. Jánosnak már akkor rossz hirben kellett állni, midőn vele I. Ottó szerződvényre lépett, melyet maga a császár *szegett meg* először, midőn annak pontjai ellenére magának tartotta meg az apostoli szék ama birtokait, melyeket Berengártól visszafoglalt, s mégis ő vádolja a pápát hűtlenségről *s egyedül e bűnéért teteti őt le méltóságáról.* Azért a rútul rászedett XII. János méltán keresett segílyt az esküszegő császár ellen.

Midőn XII. János megtudta, hogy I. Ottó császár az ellenpápát beiktatván, seregének csak egy részét hagyta vissza Rómában, azonnal érintkezésbe tette magát az örök-városbani pártjával, s nagy pénzaldozatával sikerült 964-diki január 2-kán egy lázadást támasztani. A vér patakokban folyt. I. Ottó római kezesek által akarta magát biztosítani, de az álpápa kérelmére, ki a császár lábaihoz borult, ezen utóbbi a kezeseket ismét visszaadta. Mi által Leó a rómaiak kegyét megnyerni reméllette. Miután a császárnak az álpápa megígérte, hogy *egy okmányt állítand ki, mely szerint a császár és az ő fia beleegyezése nélkül többé pápát választani és felszen-*

telni nem szabad, I. Ottó sz. Péter sirja fölött a rómaiakat VIII. Leó iránti hűségre megeskettette, s azután Adalbert ellen indult seregével. Alig távozott el azonban a császár, midőn XII. Jánost pártja visszahitta, *s az álpápa most legüdvösebb foglalatosságának tartotta arról elmélkedni, hogy melyik kapun át menekülhet ki Rómából legbiztosabban a római császár védszárnyai alá, kinek hatalmába esett* aközben Berengár is jámbor nejével együtt. A rómaiak XII. János mint törvényes egyházfő körül nagy tömegekben gyülekeztek, ki az említett sz. Péter templomában 964-diki febr. 5-kén egy zsinatot nyitott meg, mely a császári álszinat végzéseit egyhangulag semmiseknek nyilvánította, a laicus pápa választását és működését érvényteleneknek jelentette ki, VIII. Leót mindazokkal együtt, kik őt az apostoli székre felvetették, az egyházból kizárta, s kik az álpápa által szenteltettek fel, ezeknek rendjeik érvényteleneknek ítéltettek; ezekről a zsinat a papi öltönyöket letépte, s e mondatot kelle az eléjük adott papírra írniok: *„Atyámnak mije sem volt, s azért nekem mitsem adhatott.”*

Hogy XII. János visszahelyezése után ellenein kegyetlenkedett volna, ez nem való; de az igen, hogy az apostoli szék visszanyerése után nem sokáig élt. Miután az egyházat 7 év s majd 9 hóig oly viharos időkben kormányozta, 964-diki május 14-kén szélhűdésben rögtön kimult. *) Végzetre megjegyezzük, hogy, ha e pápa csak-

---

*) Luitprand, hogy borzasztó regényét még iszonyúbban fejezze be, írja: hogy midőn XII. János egy nővel házasságtörést követne el, ennek férje által megöletett, míg minden Évlők szerint *szélhűdésben múlt ki*. E pápa életében a források használatánál tekintetbe kell venni, valjon az író a német vagy olasz párthoz tartozott-e, mit azonban az írók legtöbbnyire nem látszanak figyelemre méltatni. Így például Regino folytatója szerint, a pápa május 14-kén szélhűdésben hat meg. De *I. Ottó 90 püspökének egyike Luitprand* a pápa halálából is kalandot rögtönöz, s hogy a századoknak megmutassa, mily joggal üzték ők el az apostoli székről XII. Jánost, s mily jogtalanul emeltetett az ismét arra vissza, *a pápát egy Rómán kívüli kéjes nyaralóban egy nővel mulattatja*, s rá az ördöggel oly nagyot üttet, hogy ennek következtében 8 nap múlva szentségek nélkül meghalt. (L. Nat. Alex. Hist. Eccd.

ugyan elhomályosította volna gyanus életével az apostoli szék fényét, ez nem az egyházat, hanem azokat sujtja, kik egy vásott életű ifjonczot is méltónak tartottak az anyaszentegyház első székére, a legfőbb pásztori méltóságra!!

CXXXIV.

V. Benedek. 964—965.

XII. János halála után, kinck földi maradványai a lateráni egyházban takarítottak el, néhány nap mulva a rómaiak nem a császár által feltölt VIII. Leó álpápát, hanem, a második római zsinat határozataival összhangzólag, mást szándékoztak az apostoli székre emelni. A papság és nép követei útnak eredtek, hogy a császárt tudósítsák Benedek cardinál-diákonnak, ki Rómában született, törvényes megválasztásáról. Ottót *Rietiben* találták VIII. Leóval, kik utban voltak Roma felé. A küldötteknek ezt válaszolá a büszke császár: „*Mivel már kardomat kihúztam, azt nem fogom előbb hüvelyébe visszatenni, míg VIII. Leót a pápai trónra nem helyezem.*“ A követek megerősítési okmány nélkül térvén vissza, a rómaiak szerfölötti bosszura és gyűlöletre gerjedtek a német uralom iránt, s azonnal kijelenték, hogy a kiközösített Leót egyházfőül el nem ismerik, azért mitsem törődve lépésök következményével, Benedeket a császár engedélye nélkül is fölszenteltették, iránta hódolatukat kifejezték s a közelgő császár előtt Róma kapuit bezárták. E hirre I. Ottó, ki az egyházra is kiterjeszteni akarta *absolut uralmát*, s azért minden áron *oly pápát szeretett volna látni az apostoli széken, ki a császári kegyenczek gyönyörű seregéből való*, iszonyu haragra gerjedt. Tekintélyes sere-

Saec. 9. et 10. cap. 1. art. 21. „*Ottonis Imperatoris partibus, quem Sanctissimum semper vocat (Luitprandus), penitus devotum, et Leoni VIII. Antipapae addictum auctorem illum certum est, ut non immerito veniant in suspicionem plurima, quae de Joanne XII. et infausto eius obitu memorat.*“

gével az egyház fővárosát körülvette, s azt részint kiéheztetéssel, részint rohammal a város kapui megnyitására kényszerítette! Hasztalan fenyegette a szorongatott V. Benedek az egyház-igázó császárt kiközösítéssel, a rómaiak kénytelenek voltak őt Ottónak kiadni, ki az álpápát ismét feltolta az apostoli székre; mert hisz az ő politikájának szolgálélekre volt szüksége. Az álpápának a megrettent rómaiak is hódoltak, csak hogy a császár erőszakoskosát kikerülhessék. Ottó és VIII. Leótól bocsánatot nyertek; ebből azonban V. Benedek kivétetett, reá szomorú sors várakozván!

A császár vezényletére VIII. Leó a lateráni egyházban azonnal egy zsinatot tartott, s V. Benedeket megidézte. A pápai öltözkében megjelentet az álpápa kérdőre vonta az ő s a császár iránti hűtlenségért. V. Benedek minden önvédelmezés helyett válaszolá: *„Ha vétkeztem, könyörüljete rajtam!”* Mint Luitprand is megvallja, V. Benedek *alázatos és erényes életű* volt. Azután a császár lábaihoz veté magát s fönhangon kijelenté, hogy ő bűnös és feltolakodó, s palástját meg a botot visszaadá az álpápának. Ez a pásztor-botot két-tétőre s intő például megmutatá a népnek; most Benedeket a földre ültetvén, elvevé tőle a többi pápai diszjervényeket, s következő ítéletet mondott ki az álpápa a törvényes egyházfő felett: *„Mi ezenen Benedeket, az apostoli szék megrablóját, a püspöki és áldozári méltóságról leteesszük. De a császár kérésére (?) mégis, mint a kinek törekvése folytán az apostoli székre ismét visszajuttottunk (!!!), a letettnek meghagyjuk a szerpapi rend gyakorlatát; azonban Rómában maradnia nem szabad, hanem számkivetésbe küldetik.”*

De I. Ottó császárt, ki a hatalom által elkapatva azt hitte, hogy neki joga van zsinatokat hívni össze s az egyháznak pápát adni, azt gusztusa szerint cserélgetni, az egyházi erőszakoskodása, a törvényesen választott s felszentelt pápának letevése, annyi zavar s bajért az Ísten büntetése nyomban követte; mert a Rómából kivonuló seregében oly vészakór ütött ki, hogy a katonák halomra dőltek, s majd egész serege megsemmisült. A császár magával vitte V. Benedeket s Berengár lombardiai királyt is. Adalbert Konstantinápolyba menekült, atyjának Bamberg s a fogoly pápának Hamburg jelöltetett ki tartózkodási helyül. Adalag hamburgi püspöknek meghagyatott, hogy V. Benedeket folyton őrszemmél kísérje; de a jeles

püspök V. Benedeknek atyailag viselte gondját, iránta a legmélyebb tisztelettel viseltetett, vele gyakran a legszívélyesebben társalgott és imádkozott is. E városba a rómaiak szeretete kísérte V. Benedeket, kik a császár serege nagy részének a vészkor általi elragadását a törvényes egyházfő letételeért jól kiérdemlett büntetésnek tekintették. Midőn VIII. Leó még ugyanazon évi márcziusban kimult, a rómaiak diszkövetséget küldöttek a császárhoz, hogy nála kieszközöljék, miszerint V. Benedek az apostoli székre visszahelyeztethessék. Már azon reményben ringatta magát a követség, hogy fáradoalmát siker koronázzandja, midőn rögtön azon hír terjedt el, hogy V. Benedek 965-diki július 5-kén Hamburgban *szent élet hírében* rögtön élni megszűnt, hol a székegyházban következő sirirat jelölte tetemeinek nyughelyét:

„Benedictus Papa, qui de Sede
Apostolica remotus et postea
Cum revocaretur, obiit Hamburgi
V. Nonas Julii sepultus est hic.“

A hamburgi székegyházban 999-dikig nyugodtak tetemei, midőn III. Ottó parancsára Rómába szállíttattak, mint ezt V. Benedek még életében előre megmondotta, és a vaticáni egyházban eltakaríttattak. E jobb sorsra méltó egyházfő az említett nemes szívű püspök védszárnyai alatt békével viselte megaláztatását, és egyedül azt fájlalta, hogy a *zsarnoki önkény, mely átkos működése terveibe még a szentélyt is berántja, Jézus egyházát oly igen leigázza!* A jeles, de szerencsétlen egyházfőnek, mint látnok és vértanunak sokáig tisztelték emlékét a szászok és egyéb népek.

CXXXV.

XIII. János. 965 — 972.

Mint láttuk, a császári álpápa halála után a rómaiak I. Ottó császárhoz követeket küldöttek, hogy attól V. Benedeknek a pápai trónra visszajutását kieszközöljék. Ez azonban már ekkor a sirban feküdven, a császár János narni-i püspököt, ki Rómában született, s a római papság azon osztályához tartozott, mely e borzasztó kor viharai közt a szent hagyományt és erkölcsöket szeplőtlenül megőrizte, választotta pápává. Az új egyházfő 965-diki október elsején XIII. János név alatt az apostoli széket ünnepélyesen birtokába vette. Mindjárt pápasága elején oda törekedett, hogy a római nagyok nyakasságát és büszkeségét megtörje, kik a viharos időben az egyház birtokait elfoglalták, s minden ügyek vezetését magukhoz ragadták. De terve hamar kitudódván, összeesküvés támadt ellene, s midőn nem is gyanította, *Rodfred* campaniai gróf, *Péter* római főnök, *Carlone* és egyebek által megtámadtatván, az *Angyalvárba* hurczoltatott, hol bebörtönöztetett! De az összeesküvőkre nézve a pápa még itt is veszélyesnek látszott, s azért *Campaniába* vitetett. Honnét azonban sikerült XIII. Jánosnak *Capuába* menekülni, melynek hercege *Pandulf* a pápát méltóságához illőleg fogadta. E herceg kérése folytán XIII. János hálából Capuát érseki székre emelte, melyre a herceg fivérét, ki szintén Jánosnak neveztetett, szentelte fel. Az új érseki szék joghatósága alá 10 püspöki megyét vetett.

Midőn a pápa ellen fellázadt rómaiak arról értesültek, hogy a császár egy tekintélyes sereg élén Róma felé uton van, rémületökben a pápát 10 havi távollét után visszahítták. Ottó 966. decemberben az örök-városba bevonulván, XIII. Jánossal együtt ülte a karácsoni ünnepeket. Azután a császár a rendzavarók fölött szigorú ítéletet mondott. A lázadásban részes consulok Némethonba száműzettek, a népmagistratus 12 tagja felakasztatott. *Péter* római főnök legérzékenyebben büntettetett meg. Ugyanis a rómaiak szakállát

legvágták, azután *számár-ra* ültették a *lateráni palota* előtt, kezeit az állat farka alá kötötték, melyen megfordítva volt kénytelen ülni. Nyakára csörgetyűket tettek, s így hurczolták meg róma legnépesb utcáin, a nép gúnyhahotái közt, s azután száműzetett. *Rodfred* gróf és *Vestiarius Jánosnak* a szentelt földre méltatlan tetemeit a császár kiásatta s a városból kihányatta. A császár ezen szigorú eljárása a rendet helyreállította Rómában, s XIII. János háborítatlanul folytathatta működését.

A 967-diki év elején a pápa és császár együtt *Ravennába* mentek, hol az ő elnökletük alatt egy zsinat tartatott, melyre római, lombardiai és nagyszámu német püspökök jelentek meg. Ez alkalommal a császár *Ravenna* városát s ennek egész vidékét, egyéb birtokokkal együtt visszaadta az apostoli széknak. A zsinat nagy örömmel fogadta a császár azon szép indítványát, hogy a keresztényelemnek a slavok közötti megszilárdítására *Magdeburgban* egy érseki széket állíttassék; de előbb a mainzi érsek s halberstadti püspök beleegyezése is kikéressék, mint a kiknek joghatóságához tartozott ekkor *Magdeburg*. Egyébiránt a pápa már előlegesen is egy okmányt készített, mely szerint a *metropolitai* székre emelt *Magdeburg* jogkörét a *havelbergi*, *brandenburgi* s az ujonnan állítandó *zeizi*, *merseburgi*, *meiszeni* és *potsdái* püspökségek képezték. *Prágában* is állított püspöki széket, s jóváhagyta egy, e városban állítandó kolostornak sz. *Benedek* szabályzatát követő szüzekkeli benépesítését. Mivel *Boleslaw* cseh király *Mlada* nevű nővére magát Istennek szentelte, s az apostolfejedelmek sirjához Rómába zarándokolt, ez alkalommal a pápa az említett kolostor főnöknőjévé nevezte őt ki, *Maria* nevet adott neki, mint apátnőt megáldotta s méltósága jelvényét a botot kezébe adta. — *Edred* angol királyhoz s az angol püspökökhez is menesztett egy iratot, melyben sz. *Dunstannak* az egyházi fegyelem érdekében intézkedéseit magasztalja, s egyszersmint meghagyta, hogy az önkényök szerint élő tagokat a káptalanokból elűzván, azok helyeire jámbor szerzeteseket emeljen. — XIII. János pápasága alatt történt az is, hogy a görögök olasz birtokaikon új püspökségeket állítottak. Az *otrantói* püspök érsekségre emeltetett, elláttatván ama hatalommal, hogy *Apulia* és *Calabriában* állított őt püspöki székre, melyek joghatóságot képezték, főpásztorokat szen-

teljen. A római egyház iránti féltékenységből, bár az ő olasz területekön kisémet írt a görög nyelvet, az isteniszolgálatoknál a latin nyelv használata eltiltatott. — Hoffman szerint, XIII. János a *beneventi püspökséget is érsekségre emelte*, melynek joghatósága alá az agathai, abellinoi, anianói, aseoli, bibinoi, volturói, larinoi, thelesai, alifei és stipentói püspökségeket helyezte.

XIII. János pápasága alatt történt a *lengyelek megtérése is*. *Miecislaus* hercegnek csak oly feltét alatt nyújtotta *Dabronvucha* cseh hercegnő kezét, hogy az kereszténnyé leend. *Miecislaus* magát alattvalóival együtt megkereszteltette, a bálványokat lerontatta, s a pogány vallás gyakorlatát számkivetés büntetése alatt eltiltotta. Azután *Miecislaus* megtérését a pápával tudatta és az egyházi viszonyok rendezésére segélyt kikérte. A pápa erre *Aegidius* püspököt a legkiterjedtebb felhatalmazással ellátva Lengyelhonba küldötte. E buzgó pápa működése folytán Éjszak vad népei közt, valamint a lengyelek, csehek, magyarok és dánok országaiban is hirdették az Ur szolgálai a polgárisodás és üdv ígét; a *vértanuk véréből*, mint a legtermékenyebb magból, *számos hitbuzgó küldérek sarjadzottak*; a szellemi képzés nem maradt dicső vívmányok nélkül; a keresztény polgárisodás láthatlan köteleke átölelé a vad népeket, s a nélkül, hogy ezt észrevennék, tüzhelyeikhez bilincseltek, messze kiható rabló kalandozásaikról lemondtak, melyek csak pusztulást és halált hagytak maguk után hátra, s az *evangelium nyomán oly szépen fejlődő polgárisodás áldásait édes örömmel kezdék élvezni*.

A pápa és császár, kik tovább is közösen működtek s igen sok jónak vetették meg alapját, ama nevezetes zsinat után ismét Rómába mentek együtt. Ekkor XIII. János I. Ottónak hasonló 13 éves fiát karácson ünnepén társ-császárrá koronázta. A császár fia részére I. Román keleti császár (959–963) s Theophania császárnő *Anna* nevű leányát akarta nőül megnyerni. E tervében a pápa által is támogatott. Hosszu sikertelen értekezés után végre, egy 971-ben, Konstantinápolyban kiütött tűzvész és roppant lázadás az ügyet elősegítette. Az ifjú császárnő az említett évi áprilisban XIII. János által Rómában megkoronáztatott. — Bár nagy viharok színhelye volt is Olaszhon, mégis az egyház szentélyében számos férfiak a legszebb fényben tündöklöttek. *Brunó* kölni érseket

mi kormányügyek sem voltak képesek szent hivatása teljesítésében akadályozni. Ő és barátja *Odalrich* rheimsi érsek istenfélő papokat neveltek az Ur szent szolgálatára. *Clugny*-ban *Majolus* tündöklött, mint a francia egyház legkitünőbb férfainak egyike, ki bár igen tekintélyes családból származott, mégis a magányban Istennek áldozta fel életét. Olaszthonban *Helderich*, nejét, dús birtokát s diszes állását elhagyván, szigorú zárdai életre adta magát. *Keleten* a thessaliai eredetű ifjabb *Lukács*, valamint *Pál* és *Vazul* fivérek ragyogtak. Az elsőnek híre egész Rómáig hatott, s XIII. Jánost arra indította, hogy annak életmódja megtekintésére követeket küldött.

XIII. János volt az első pápa, ki a metzi sz. Vinczéről nevezett kolostor apátjának némi különbséggel megengedte a püspöki diszjévelények viselését, mely kitüntetésben idő folytán minden apát részesített. E pápa volt szintén az első, ki a lateráni egyház nagy harangját Zachariás pápa által behozott szertartás szerint földáldván, annak „János“ nevet adott. XIII. János e romlott század legerényesb és legtevékenyebb pápáinak egyike volt, kinek kormánya alatt Róma s az egyház meglehetősen fölépültek azon bajokból, melyeket a nyugati császárság visszaállítása, az erőszakoskodó olasz herczegek s az utóbbi szakadály eredményeztek. Rómában a rendes állapotot, a békét visszaállította, s igen sokat tett arra nézve is, hogy az egyházi fegyelem a keresztény világ minden országában előmozdittassék. Miután Jézus egyházát 6 év, 11 hó és 5 napig oly áldásdusan kormányozta, 972-diki sept. 6-kán élni megszűnt. Tettei sz. Pál bazilikájában takarítottak el, hol a főbejárástól jobbra, következő felirattal ellátott emléket állítottak tiszteletére:

Pontificis summi hic clauduntur membra Joannis,
 Qui prudens Pastor persolvens debita mortis,
 Istic praemonuit moriens sua membra locari.
 Quo pietate Dei resolutus nexibus atris,
 Egrii Pauli meritis conscendat in Aethera.
 Inter apostolicos coelorum gaudia metat.
 Gaudeat, exultet sociatus coetibus almis.
 Dicite corde pio relegendes carmina cuncti,

Christe tui famuli misertus, scelera purga,
Sanguine qui sancto redemisti crimine mundum.

E pápától 9 fontos tartalmu levelet birunk, melyek *Mansi* és *Labbé* gyűjteményeiben közöltetnek.

CXXXVI.

VI. Benedek. 972—974.

VI. Benedek Rómában született s *Hildebrand* nevűnek fia volt. XIII. János halála után 972-diki november 28-ka előtt pápává választatott és szenteltetett, mint egy maig is fönlevő irata mutatja, mely az érintett évről és napról van keltezve. Mindjárt pápasága elején a salzburgi és trieri érsekeket apostoli helyettesekké nevezte ki. Midőn I. Ottó császár 973-diki május 6-kán meghalt, s fia II. Ottó (973—983) Némethonban volt elfoglalva, az olaszok, különösen a rómaiak, függetlenségre törekedvén, ismét fellázadtak a pápai szék ellen. *Cencius Crescentius*, Theodora fia, s a nagyravágyó *Franco Bonifácus* kardinál, a tekintélyes római Ferruccio fia, említettnek ama nyugtalankodók fejeiül, kik az egyház székvárosát még egyszer rablók és gyilkosok tanyájává változtatták. VI. Benedek 18 havi pápasága után, nem tudni, a két omlített fő közül melyik által, az Angyalvárba hurezoltatott, bebörtönöztetett, s ezen szomorú helyzetében, némelyek szerint 974-ben éhhalállal múlt ki, de valószínűbb, hogy Franco által a börtönben megfojtatott, ki erre VII. Bonifác név alatt az apostoli széket magához ragadta. Azonban alig bitorolta azt egy hóig, midőn a tusculáni grófkötői félelmében, kirabolván előbb a vatikáni basilikát, ennek kincseivel Kostantinápolyba menekült. Őme, mily pápákat tudnak azok kiszemelni, kik az anyaszentegyház legfőbb méltóságát mulandó czélok elérésére kizsákmányolni törek-szenek!

CXXXVII.

II. Donus. 974.

Az apostoli széket, a tusculáni grófok kegyeltje, a szintén római születésű Donus, e néven már II-dik, foglalta el, ki arra emeltetése előtt a sz. Anastasiáról czimzett egyház kardinál-áldozára volt, mint a VII. Leó alatt Rómában tartott zsinat végzéseinek aláírása mutatja. Ezen egyházfő működéséről mi adat sem jutott el hozzánk. Az egyház legfőbb méltóságát csak néhány hóig viselte. Platina szerint: *szelíd, békeszerető és tanult pápa volt*, ki politikai dolgokba magát nem avatván, kitől sem háborgattatott. Baronius és Pagi által is magasztaltatik. Mit felőle némely írók beszélnek, nélkülözi a régi történészek bizonylatait. Halálának napja sem tudatik. Tetemei sz. Péter templomában takarítottak el. Ezen időtájban élt és működött a szent-buzgalmu *Wolfgang*, ki Svábsországban a híres *Pfullingen* grófi családból származván, *Würzburgban* tanult, majd a honi ifjúságot buzgón oktatta s keble sugallatát követve, a híres *einsiedelni* benczés kolostorba lépett. Alig szenteltetett Ulrich püspök által áldozárrá, már is társai perjelükké választák őt. De égvén a vágytól Jézus evangeliumát terjeszthetni, a sötétségben tévelygőket az égi világosság ösvényére vezethetni, apátjának engedélyével hazánkba jött; hol őseink még Ázsiából hozott pogány vallásuk szerint élvén, Jézus evangeliumát nem ismerték. Passauban Piligrin püspökkel szövetkezvén, mindketten Magyarországra siettek, hol 5000-et nyertek meg Jézus egyházának, a fogoly keresztényeket sanyaru helyzetők békés elviselésére és Isten iránti bizodalomra buzdították. De mivel hazánkknak megtérítése még általában kivihető nem volt, visszatértek Passaubá. Sz. Wolfgang utóbb sok szép tulajdonai, érdemeiért XIII. János pápa és I. Ottó császár által, saját apátja beleegyezése folytán, a *regensburgi* püspökségre emeltetett, mely diszes méltóságot papsága és hivei megelégedésére 22 évig viselte.

CXXXVIII.

VII. Benedek. 975—983.

Igen szorult állapotban volt ekkor az egyház, Rómában nem lehetett találni alkalmas egyént, ki méltó lett volna annak élére állíttatni. Miért is II. Ottó császár *ama szerzethez fordult, mely erénydus, hitbuzgó, apostoli lelkületű s tudományos férfiakban soha sem szűkölködött*, s a híres clugny-i kolostor apostoli erényektől ragyogó apátját *Majolus-t* akarta a pápai trónra emeltetni. De az alázatos férfinem tartotta magát méltónak az anyaszentegyház legfőbb méltóságára, s oly állhatatosan vonakodott azt elfogadni, mint egykor a *besanconi széket*, melyet oly igen szerettek volna az ő birtokában látni. Azért *Benedek*, e néven már VII-ik, ki Rómában született s a tusculumi grófok nemzetségéből származott, emeltetett, 975-ki márczius 25-ke előtt, az apostoli székre. Ő előbb római kardinál, azután pedig sutrii püspök volt.

Mindjárt pápasága elején az örök-városban zsinatot tartott, mely *Franco* (VII. Bonifácus) kardinált, mint az apostoli szék s a vatikáni bazilika megrablóját, az egyházból kizárta. Azokat is megfenyítette, kik a római templomok kifosztásával bélyegezték meg magukat. Az ily kihágókat egyházi büntetésekkel vezette a törvények iránti tiszteletre. — A jerusálemi sz. keresztről címzett kolostort Rómában visszaállította, s a clugny-i monostorból kitűnő egyénekkel népesítette be, mely római kolostorban kívánt eltemettetni is; más rendházak szabadságait pedig megerősítette. — Midőn a saracenok *Sergius* damascusi metropolitát elűzték, VII. Benedek a derék egyháznagyot őtalmába fogadta, a római sz. *Bonifác és Elekről címzett egyházat* bizta gondjaira, a mely mellett *Sergius* egy latin-kolostort emeltetett, melyet is sok szent-életű férfinem vezetésitett. — Különös gondot fordított a megyés főpásztorok jogainak föntartására is. A lorch-i érsekséget visszaállította, melyre *Pilgrin* passau-i püspököt emelte, őt e vidékre egyszersmind *apostoli helyettesül* is kinevezte. A passau-i egyházmegye jogait a mai alsó és fel-

ső Osztrák-hercegségre nézve megállapította. Egy nevezetes bullájában a trieri érsek jogait megerősítette, s *Gieseler* merseburgi püspököt a magdeburgi érseki székkal tisztelte meg. *István* kardinálszerpapot Galliába küldötte, s az amiensi széket törvénytelen birtokosától megszabadította; a *montecassinói anyamonostort* több szabadalmak és javakkal látta el. — 988-ban Rómában egy nevezetes zsinatot tartott ismét, hogy ama botrányos, a harczy zivatarok alatt igen elhatalmasodott visszaélést, mely szerint *az egyházi javadalmak és méltóságok a többet ígérőknek eladattak*, kiirtsa, s egyszersmind a meglazult fegyelmet helyreállítsa.

A nevezett *Pilgrin*, bár passauai püspök volt (Bajorhonban), mégis a lorch-i egyház szolgájának szerette magát nevezgetni; ezt tette azon tudósításban is, melyet *a magyarok megtérítésére vonatkozólag* a pápának küldött; mert azon alaptalan hagyománynál fogva, hogy a passauai püspökség a rómaiak korában keletkezett s a hunnok által feldúlt lorch-i érsekségből eredett volna, ez érsekséget szerette volna a pápa által visszaállíttatni, arra őt magát emeltetni, s érseki joghatósága alá rendeltetni azon püspökségeket, melyeknek a magyarok közötti felállítását oly igen sürgette. Evégből tudósította VII. Benedek pápát a magyar nemzet megtérítéséről oly *tulzó leírással*. Hogy az ő térítésének nemzetünkre maradandó hatása nem volt, tudjuk sz. Adalbert életirójától, *Brunótól* (16. és 23. fej.), ki megjegyzi, hogy ámbár Adalbert *Pilgrin* után mintegy 20 év múlva hirdette az evangéliumot a magyar földön, mégis itt csak árnyéka volt a kereszténységnek; mert a magyarok tévelygéseikből csak keveset hagytak el, s hogy az oly langymeleg s pogány fogalmakkal vegyített kereszténység, amilyen az akkori magyar vezér, *Géza*, alatt kezdődött, rosszabb volt magánál a pogányságnál. A magyar nemzet valódi megtérítője, mint alább látni fogjuk, sz. *István* volt. Egyébiránt *Pilgrin* nagyraavagyó törekvéseinek a szent-széknél azon sikere mégis lett, hogy, mint főnebb érintők, a visszaállított lorch-i érsekségre emeltetett, melynek joghatósága alá oly igen szerette volna az idő előtt létesítendő pannoniai püspökségeket vetni. E törekvés eleinte tisztán egyházi, később nemzetközi jellemű volt. De II. Sylvester pápa sz. *István* királyt felhatalmazván a magyar egyházi ügyek rendezésére, ezáltal a *Pilgrin*-féle törekvések útja egészen elzáratott

(V. ö. *Szalay: Magyarország története*, I. 68, Ld. Pilgrin tudósítását *Szabó Károly*-nál: Emlékiratok a magyar kereszténység első századáról, a VII. sz. a. 113—116. lap.) — Pilgrin Géza vezér alatt, a többi között, arról is tudósította a pápát, hogy *Magyarországon sok a fogoly, sok a rabszolga. Azért VII. Benedek meghagyta, hogy azok szabadok legyenek s a ragadozásból élésre ne kényszeríttessenek.* De sorsukon csak később lön segítve, midőn az evangelium világa itt is feltűnt. — E pápának a népek térítésére vonatkozó buzgalmát hirdetik ezen 975-ki levelébeni szavai is: „Ad fructificandas Deo gentes ex novitiis cultoribus fidei *Ungarorum*, atque *Moravorum*, sive etiam aliis multis provinciis *Sclavorum*.”

VII. Benedek korában II. Ottó szerencsétlenül harczolt a görögök és sáracénok ellen, s basantellói megveretése után a beneventieken és rómaikon, mivel tőle épen a támadáskor pártoltak el, iszonyuan megboszulva magát. — Beneventból sz. *Bertalan apostol teteit* Rómába vitette, s a tiberi szigeten nagy ünnepélyességgel elhelyeztette. Erre a császár búskomorságba esvén, nemsokára 983-ban kimúlt; halála után, ki hír szerint *megmérgeztetett*, iszonyu lángokban tört volna ki a lázadás, mert a németek saját nemzetökből, a rómaiak meg olasz császárt akartak; de VII. Benedek az örökösödési jogot s az egyház érdekét tartván szemei előtt, a német párt élére állott, s így III. Ottó (983—1102) lépett a császári trónra. — Míg Olaszthonban a folytonos harcz villongások az egyház fegyelmét megtágították, addig Angolhonban *Edgár* s *Eduárd* királyok alatt a fegyelem terén legszebb jelenségek mutatkoztak.

Miután VII. Benedek az anyaszentegyházat több mint 9 évig apostoli erélylyel s bölcs körültekintéssel kormányozta, 984-ki jul. 10-kén kimúlt. Teteimei, végakarata szerint, a jerusálemi sz. keresztől nevezett bazilikában tétettek le örök nyugalomra, hol következő sirirat jelöli fekhelyét, mely életét szépen kiemeli:

Hoc Benedicti Papae quiescunt membra sepulchro,
Septimus existens ordine quippe Patrum.
Hic primus repulit Franconis spurca superbi
Culmina, qui invasit Sedi Apostolicae.

Qui dominumque suum captum in castro habebat.

Carceris interea vinclis constrictus in imo

Strangulatus ubi exuerat hominem.

Cumque pater multum certaret dogmate Sancto,

Expulit a Sede iniquus namque invasor.

Hic quoque praedones sanctorum falce subegit

Romanae Ecclesiae, iudiciisque Patrum.

Gaudet Pastor amans agmina cuncta simul.

Hicce Monasterium statuit, Monachosque locavit,

Qui Laudes Domino nocte dieque canunt.

Confovens viduas, nec non inopesque pupillos,

Ut natos proprios assidue refovens.

Inspector tumuli compuncto dicito corde,

Cum Cristo regnes, o *Benedicte* Deo!

D. X. M. IVLII IN APOSTOLICA SEDE RESIDENS

IX. AN. OBIIT AD XPM. IND. XII

CXXXIX.

XIV. 983—984.

VII. Benedek után, ki e leggonoszabb század legkitünőbb pápáinak egyike volt, II. Ottó császár korlátnoka s páviai püspök, *Péter*, emeltetett az apostoli székre, 983-ban, ki többek szerint, Páviában született. De az apostolfejedelem iránti mély tiszteletből nevét (XIV.) *János*-ra változtatta. Ezen egyházfő csak 8 vagy 9 hóig kormányzott; mert nemsokára az említett császár halála s Theophania anyacsászárnőnek Romából eltávozta után *Franco* álpápa, ki VI. Benedek vérével szennyezte be kezeit, a rablott templomi kincseket fegyveresek toborzására fordítván, ezek élén Rómában termett, hol nagy pénzáldozattal többeket ügyének megnyervén, lázadást támasztott, XIV. Jánost az Angyalvárban bebörtönöztette, hol éhség, nyomor, ha nem erőszakos kéz, vetettek véget életének 894-ki marcziusban.

Smets szerint ugyanezen évi augustus 20-kán megmérgeztetett. Nyughelyét a következő sirirat jelöli:

Preasulis eximii requiescunt membra Joannis,
 Extiterat dictus qui antea quippe Petrus.
 Sedem Papae *blando moderamine* rexit;
 Imperatori Ottoni dulcis fuit atque praeclarus.
 Commissum populum Romanum moribus ornans.
 . . . . .
 Eloquio cunctis praesertim dulcis amicis,
 Subjectis placidus, *pauperibusque pius*.

XIV. János alázatos, tudós férfiú s több művek szerzője volt. De az utóvilág előtt leginkább nevezetessé teszi őt egy társulat, mely neki köszöni alapítását, s hangosan tanuskodik arról, hogy az egymással küzdő nagyok által előidézett zavarok, viharok s erkölcsromlottság daczára is, egyedül a szentélybe szorult jámborság és egély gyöngéd lángjai magasra lobogtak fel. Ugyanis a pápa indítványa folytán 984-ben püspökök s áldozárokból egy társulat alakult, mely ugyanezen évi febr. 22-kén sz. Kozma és Dömény egyházában a főoltárnál maga a pápa kezeibe tette le ama fogadalmat, hogy minden társulati tag halála után annak lelkéért a többi tagok fejenként 40 szent misét olvasandnak. Az említett templomban maig is látható e fogadalmat tartalmazó alapítványi tábla e következőirattal:

„*Constat nimirum Dilectissimi Fratres de promissione, quam ex corde fecimus coram Deo et Sanctis eius, et unusquisque nostrum Fratres Sacerdotes et Episcopi et posteri nostri Sacerdotes, in perpetuum qualiscumque ex hac luce migraverit XL Missas pro eius anima per unumquemque sacerdotum, qui superstites sunt, canere promissimus. Si tamen infirmitate fuerit occupatus, non reputetur ei in peccatum, et si receptus fuerit in pristinam sanitatem, hoc omne, quod supradictum est, adimpleat. Qui vero custos et observator fuerit, habeat benedictionem Dei Patris omnipotentis, Filii et Spiritus S., coeleste regnum possideat cum omnibus sanctis. Et qui hoc non observaverit, sit anathematis vinculo innodatus et a Regno Dei separatus. Ista vero promissio facta fuit ante Sacr. sanctum Dominicum Altare huius Aulae Temp. Dom. Joan. XIV. Pap. Mense Februar. Die XXII.*

Indict. XII. Anno Dom. Incarnat. DCCCC. LXXXIV. Bened. Sacr. Exarav. Ort. Pro Me Peccat.“

Mily szép emléke ez a jámborságnak egy oly mélyen sülyedett korból! Az egély isteni vala, de az emberek gonoszak, valamint akkor, úgy nagyrészt most is. Tisztelet a jámbor, de szerencsétlen pápa emlékének!

De a két pápa gyilkosa, *Francó*, csak hét hóig tarthatta birtokában VII. Bonifác alatt *törvénytelenül* ismét magához ragadott apostoliszéket. Azután nem nézhetvén már tovább az isteni-gondviselés e szörnyeteget, kiirtotta nevét az élők könyvéből. Örült a római nép, midőn hallá, hogy szélhűdés következtében *rögtön kimúlt*, s annak *tetemeit*, ki előtt először önkényt, azután meg kényszerítve hajolt meg, *lándzsákkal megszurkálá*, az *utczákon mezitelenül meghurczolá s azután Nagy-Konstantin szobra elé veté rútol megcsontítva*. Miután itt, mint *Oldoin* írja, egy ideig némelyeknek örömdetes, másoknak meg szomorú látványt nyújtott a hulla, irgalmas szívű papok által éjjel eltakarítottatott.

Ily undok erőszakoskodások történtek e korban a pápai trónon, mely annyi századokon át a *szent férfiak széke volt*. És mindezen rémjelenetek daczára is annak egy előjoga sem veszett el, még folyton tisztelet tárgya volt a népek szemei előtt, s mint a keresztény világ központja nagy tekintetben állott. Azok ugyan néhány méltatlan pápát szégyennel és gyalázzal halmoztak el, de a pápai méltóság iránt tiszteletöket megőrizték. E néhány, a *forradalmak és politikai érdekek által az egyházra felerőszakolt pápák* csak is átmeneti tünetmények voltak; s míg életök botránya Róma szomszéd vidékeire s az igen lassu közlekedésnél fogva a többi népekhez is utóbb elhatott, már bukásuk vagy haláluk hire is megérkezett. A *sötét kor gonoszsága emelte fel őket, s a század homályában nyom nélkül tűnt el működésök is, alig maradván fön bukásuk emléke s mi tiszteletet sem gerjesztő neveik*. A botrány okát pedig ne az egyházban keressük, ezt, valamint az isteni intézményt nem illeti a vád, hanem ama lelketlenekeket, kik mulandó céljaik elérése végett, mint láttuk, olyanokat vetettek fel az apostoli székre, kik arra nem voltak méltók, s életökkel felemelőikre csak szégyent árasztottak s neveiket bélyegzik meg az utóvilág előtt!

CXL.

XV. János. 985.

XIV. János halála után, *Marianus Scotus*, vitterbói *Gottfried*, s egyéb pápai lajstrom szerint, XV. János, *Robert* nevűnek fia, választatott 985-diki decemberben pápává, de fel nem szenteltetett, mert a választás után néhány nap múlva már élni megszűnt. Azért *Hermán* (*Contractus*), *Baronius*, *Gförer* s egyéb évlészek által a pápai névsorból kihagyatott. De mivel ezen római származásu egyházfő mint 140-dik pápa, a római névkönyvben következő megjegyzéssel fordul elő: „XV. János nem volt felszentelve, és az egyházat néhány hó- vagy inkább csak néhány napig kormányozta,” és a következő pápa XVI. János név alatt áll a pápai lajstromban, ez okoknál fogva XV. Jánost főlemlíteni s a pápák közé sorolni szükségesnek tartottuk.

CXLI.

XVI. János. 985—995.

Midőn a rómaiak *Jánost*, *León*nak fiát, ki utóbb Rómában maga is pappá lett, 985-diki decemberben az apostoli székre emelték, *Notmanus Crescentius*, kinek családja 50 éven át Rómában minden zavargásokban résztvett, a város fölötti uralom kizárólagos birtokába jutott. Alig lépett a római származásu XVI. János a pápai trónra, midőn *Crescentius* az Angyalvárat fegyvereseivel megszállotta. Azért a pápa, nehogy elődei szomorú sorsára jusson, Toscanába, valószínűleg *Hugo* ögróf udvarába, menekült. Innét III. Ottó császártól az egyház szorongatója ellen esengve kért segítséget. A császár megígérte, hogy mihelyt Némethonban ügyeit végzend, azonnal az apostoli szék védelmére sietend. *Crescentius* megtudván ezt, hogy a csá-

szár szigorú fenytését kikerülje, ijedtében a pápát Rómába visszahitta.

Igen fontos ama vitály, mely ezen pápa alatt a rheimsi érseki szék betöltése fölött kelekezett. Franciaországban 987-ben a Nagy-Károly nemzetségéből királyok utolsója, V. Lajos, meghalván, ezen ország trónjára még ugyanazon évben *Capet Hugó* párisi gróf emeltetett. Ezen utóbbi 990-ben *Arnulphot*, Károly lotharingiai herceg (kivel *Hugo* a frank koronáért háboruba keveredett) unoka-öcsét azon reményben, hogy az ő részére fog működni, a rheimsi érseki székre emelte. Bár *Arnulph* *Capet Hugó*nak hűséget esküdött, mégis már hat év múlva elárultatott. Mire *Capet Hugo* *Semlis*-ben püspökei által letétette egy zsinaton *Arnulph* érseket székéről. De a Rómába küldött francia követek törekvései meghiúsultak; ezért *Capet Hugo* 991-ben Rheimsban ismét zsinatot tartott, mely a fogoly *Arnulphot* mint felségsértőt és esküszegőt ismét letette, s helyette a tudós *Gerbert* apátot, kit a 988-diki jan. 22-kén kimúlt *Adalbert* rheimsi érsek is utódaul óhajtott, emelte ezen székre. A francia király e zsinat végzései megerősítésére XVI. Jánost felhíván, ez *Achenben* zsinatot rendelt tartatni, melyen egy pápai követ elnöklete alatt a vitálynak francia és német püspökök által kellett volna eldöntetni. De a francia király püspökei sem *Achenben*, sem Rómában, hol a pápa ezen zsinatot később tartani akarta, meg nem jelentek. Majd 995-diki jun. 2-kán XVI. János követének elnöklete alatt *Mousson*-ban nyitattott meg ismét egy zsinat, melyre azonban csak német püspökök jelentek meg. *Gerbert* egy igen ékes latinságu pompás beszédet olvasott fel, melyben azon ellenvetést, hogy ő a rheimsi székre erőszakkal tolakodott volna, igyekezett megczáfolni. Mindazonáltal arra kérték a püspökök *Gerbertet*, hogy miután a székéről jogtalanul elüzött *Arnulph*nak helyére lépett, a pápa rendelete folytán július 1-jeig minden isteniszolgálat végzésétől tartózkodjék. *Gerbert* engedelmeskedett, s a rheimsi zsinat, mely 995-diki július elsején nyitattott meg, a pápa nevében a két álszinatot kárhoztatta, *Gerbert* letétele határozatba ment, s *Arnulph* székére ismét visszahelyeztetett. *Gerbert* a méltóságot, mely neki csak bűt és bánatot okozott, letette, s mélyen megilletődve elhagyta atyáinak földét. Némethonba vette magát III. Ottóhoz, ki e kor legtudósabb férfiat

igen nagyra becsülte, barátságosan fogadta; az időtől fogva a császár udvarában maradt, s őt a német földön-kivüli útjaiban is mindig követte.

Ottó király éppen 16 éves volt, s Némethon mi ellenségtől sem háborgattatván, a fiatal fejedelem a császári koronára törekedett, mely nélkül az őt illető olasz uralmat és Nyugat békéjét föntartani s az egyházat védelmezni nem lehetne. Konstantinápolyba követeket küldött, hogy a császár leányai egyikének kezét az ő számára megkérjék, s mivel Rómából, melynek urává magát Crescentius felvette, mindig sürgősebben hangzottak a segélyérti kiáltások, még a tél közepén átkelt az Alpeken seregével. Husvét ünnepét Páviában töltötte; azután Ravennába vonult, hol a római nagyok és senatorok által is üdvözlöttest, kik Ottó iránti hűségöket igen meghatóan nyilvánították; de egyszersmint ama leverő hirt is hozták magukkal, hogy XVI. János néhány nap előtt forrólázban kimúlt. Azután kérék a királyt, hogy jelölne ki nekik azt, kit az apostoli székre méltónak tart, hogy pápává megválaszthassák.

XVI. János 993-diki január 31-kén Rómában egy zsinatot nyitván meg, ez alkalommal Ulrich augsburgi püspök, miután az ő utódja *Liutold* a megholtak jámbor életéről s csodáiról egy könyvet nyújtott át, s ez a zsinati atyák által szigorúan megvizsgáltatott, *ünnepélyesen szentnek nyilvánítottatott*. Az ide vonatkozó okmányt XVI. János, 5 Róma vidékéreli püspök, 9 római kardinál-áldozár s 3 szerepap irták alá. *Ez az első ünnepélyes szenttéavatás.* *) XVI. János, ki az egyházat majd 11 évig kormányozta, működésében a dics- és birvágyó Crescentius által nagyban gátoltatott, ki őt saját palotájában mint valami fogolyt őriztette. Mégis mindezen szorongató helyzete daczára is az egyház szabadságát szent buzgalommal s erélylyel

---

*) A szenttéavatási jogot mindig ismerte az egyház, s a megyés püspökök által gyakoroltatott is. Ez időtől fogva azonban e jog az apostoli székek tartatott fön. Hoc decretum, quod est *primum indubitatae fidei monumentum* de solemniter per Rom. Pontificem Canonisatione, exstat apud Baron. ad ann. 993. §. 1. Marcum Velserum, Fontaninum etc. — Ugyanazon 993-ban nyilvánítottatott szentté *Arduin* pap is.

ótalmazta; az egymással küzködő nagyokat kiengesztelte. Azonban különös dicsőségére válik e tevékeny pápának, hogy *a francia szakadályt még csiráiban elfojtotta*; de mindezek mellett is nem bírta a rómaiak szeretetét megnyerni, kivált a papságét, valamint az igen elhatalmasodott visszaéléseket sem tudta kiirtani. Ő igen tudományos, *több művek szerzője*, s a hadi ügyekben is alaposan járatos egyházfő volt. Némely évlészek őt birvágyról vádolják; de ezen vád onnét származik, hogy a Crescentiusféle párt ellensúlyozására, illetőleg saját biztonságára, igen sokat kelle költenie, s következésképp a pénzforrásokat nem kiapasztani, hanem gyarapítani kelle. Midőn az egyházat szorongatója hatalmából kiragadandó, a német királyt Olaszhonba hitta, a halál véget vetett életének 995-ki május 7-kén, s tetemei a sz. Péter egyházának egyik kápolnájában, mely a Bold. Szűz tiszteletére volt szentelve, takarítottak el, hol, mint *Manlius* írja, következő sirirata volt:

Clauditur hoc tumulo venerabilis ille Joannes,
 Qui legis sacrae diffundere noverat omnes.
 Egregius doctor verbo quaecunque docebat,
 Moribus et vita tribuens exempla gerebat,
 Hunc a canonici destricto jure rigoris,
 Non timor, aut lucrum, non gratia flexit amoris.
 Det Deus aeternus coelorum lumine pasci,
 Cui dat Roma mori, dederat bene gaudia nasci,
 Quando vir iste obiit, si vis cognoscere verum,
 Septima lux Maii fuit illi meta dierum.

CXLII.

V. Gergely. 996 — 999.

A lealacsonyítás s a világi hatalomtól függés szomorú állapotából, melybe az egyház a X-dik század folytán süllyedve volt, az lassankint emelkedni kezd. Bár az időközökben még tartott a szolgaság, s csak a XI-dik század második felében töretnek szét az

apostoli szék ereje által a békók, s a nyomasztó iga leráztatik. E szerencsés időszakhoz mindinkább közelgünk, de mielőtt tovább menénk, megjegyezzük, hogy a X-dik században is, nem szüntek meg a pápák befolyásukat az egész keresztény világra kiterjeszteni. Miről XVI. Jánosnak egy maig is fönlevő levele hangosan tanuskozik, ki bár Crescentius foglya volt, mégis oda tudta az ügyet vinni, hogy az egymást üldöző *Ethelred* király és *Richard* normandiai herceg 991-diki marczius 1-jén Rouenban békére léptek.

XVI. János halála után a római papság, senatus s a nép, mint láttuk, a seregével épen Páviában időző német királyhoz követeket küldöttek oly kéréssel, hogy jelölné ki azt, kit az apostoli székre legméltóbbnak tart, hogy azt Rómában megválaszthassák az egyház fejeül. Ottó az épen környezetében lévő udvari káplánját, *Brunót*, az istenfélő és tudós benchezést, ki Ottó carinthiai hercegnek fia s I. Ottó császár leányának, *Luitgardé*-nak unokája volt, jelölte ki az egyház legfőbb méltóságára. A 24 éves fiatal pápajelöltet *Willigis* mainzi érsek és *Adelhold* utrechti püspök kísérek el Rómába, s itt 996-diki május vége felé pápának választatván s felszenteltetvén, V. *Gergely* név alatt a pápai trónra lépett. Az egész keresztény világban gyorsan terjedt el amaz örvendetes hír, hogy oly pápa választatott, ki *császári vérből származván* erény és bölcseségtől is ragyog.

Ottó király nemsokáig időzött Ravennában. Midőn Rómához közelge, ennek lakóitól, kik a császári védelmet már 13 évig sajnosan nélkülözték, kitörő örömmel s lelkesedéssel fogadtatott, s 996-diki *Áldozó-csüörtökön* sz. Péter templomában rokona, a pápa által, római császárrá kenetett és koronáztatott, V. Gergely által a *római egyház védnöke*-, a római nép által pedig a *világváros patricius*aul kiáltatott ki. Erre V. Gergely régi szokás szerint zsinatot hirdetett, melyen a pápa, császár, a római terület püspökei és pápjai, lovagok és urak, a német és olasz érsekek, püspökök, hercegek, grófok, urak, s egyéb egyházi méltóságok voltak jelen, kik a pápát, vagy a császárt Rómába kísérték. A megnyitó ünnepélyességek után Willigis azon váddal lépett fel a jámbor *Adalbert* prágai püspök ellen, hogy az földieinek erkölcsi römlottsága miatt, kiket sem szent életével, sem apostoli buzgalmával nem birván jobb utra vezetni,

székét elhagyta, s egy római kolostorban vonta meg magát. A pápa és a püspökök ugyan azt határozták, hogy Adalbert székére visszatérjen, de a midőn később V. Gergely ezen kolostori életre temett férfit közelebből ismerni tanulta, helyeselte a szentnek okait. Mivel azonban Róma és Észak vetélykedtek birásaért, megparancsolá a pápa, hogy Rómából elutazván, székére visszaszálljon. Ezen ügy bevégezése után *Erluin* cambrayi püspök megyéjének feldulását rajzoló, melyet a rheimsi érseki székhelyi küzdés okozott. Gerbert elűzetett, s Arnulf nem helyezettett még vissza székébe; azért a püspök kéré a pápát, hogy ő felszenteltessék, miután ez a főnforgó viszonyoknál fogva még meg nem történhetett. E kérésnek szívesen engedett V. Gergely, Erluint cambrayi püspökké szentelvé, őt különös védíráttal ellátá, s mindazokat, kik őt, vagy megyéjét megtámadnák, egyházi átokkal fenyegette; minden személyre tekintet nélkül *Gerbertet tolaodónak nevezte*, s a rheimsi széket illetőleg egyéb intézkedéseket is tőn. Az e városban tartott második zsinat is szőnyegre került. XVI. János törekvése és határozatai ellenére is Arnulf érsek még folyton az orleansi börtönben volt letartóztatva. Erre a pápa határozottan kijelentette, hogy a fogoly-érsek haladék-talanul visszahelyeztessék székére, s ezen parancsának nyomatékot adandó, határozatba ment, hogy annak nem-teljesítése esetére egész Franciaország mindaddig egyházi tilalom alatt leend, míg az egyház és római szék teljes elégtételt nem nyerend. — Némely történeteszek szerint e zsinat a római császárokat ezután választó hét tagból álló testületet is létesítette.

Azután a pápa és császár a római szomorú viszonyok rendezésére külön értekezletet tartottak. A hűségben megmaradt római nagyoktól környezett császár Crescentius consult ítélőszéke elé idézte, mert *szőnyeg-ember* rendetlenkedéseinek véget vetni s őt Rómából száműzni akarta. De a rómaiak közül számosak lelkeiben mély gyűlölet honolt a németek iránt, mely Crescentiusban, ki hatalmát a császárok és pápák daczára is 30 évig főn tudta tartani, igen feltűnően személyesítette magát. Minden ellentörekvés daczára is az Angyalvár, mint utolsó menhelye, még mindig birtokában volt. Ezt „*Castra Crescentii*“ név alatt jól megerősítette s hatalmasan felszerelte. III. Ottó császár a számkivetést kimondá a gonosz fő-

lőtt, s már el is kelle vezettetnie, midőn a pápa oly bensőleg esenge mellette, hogy a császár ezen büntetést is elengedte, s Crescentiust, miután hűséget és engedelmességet fogadott, szabadon bocsátotta. Ezután a pápa és császár kölcsönösen megajándékozva s kiváltságokkal látva el egymást, bucsut vőnek egymástól.

Willigis érsek nem késett oda törekedni, hogy Adalbert székére visszatérjen, mibe a derék egyháznagy a pápa által is elfogadott feltétel alatt bele is egyezett: *„Ha az én nyájam pásztorának szavát hallgatni és követni fogja, úgy csak a halál választand el tőle; de ha nem, úgy engedjétek meg nekem, hogy én azokat elhagyjam, kik az élet igéit megvetik, s ezeket a barbár nemzeteknek hirdethessem, kikhez az üdv követsége még nem hatott el.“* Azután Adalbertunk *Nothar* püspökkel az Alpeken át a császárhoz költözött Mainzba, ki őt szerette, itt egy ideig tartózkodván, meglátogatta Franciaország szent helyeit, s azután utnak eredt hazája felé. De midőn arról értesült, hogy a csehek testvérét megölték, s őt püspökül nem akarják elfogadni, forró hálát adott Istennek, hogy minden emberi diszpolcz, rang, s gondoktól így megszabadulhatott, s rögtön elhatározá, hogy a pogány poroszokhoz fogja az evangeliumot vinni, kiknek földén 997-diki apr. 23-kán mint vértanu mult ki, s V. Gergely általa szentek sorába vétetett fel ünnepélyesen ugyanazon 997-ben.

Franciaországban most a római zsinat határozatai kihirdetettek, Hugó király 996-iki october 23-án meghalt s Károly lotharingiai herczeg sem volt többé. A karolingok lealázott sarjadékától Arnulftól, kisémet tartott, és Robert király azt hitte, hogy eljött a kedvező idő, s most az apostoli szék házassága ügyében kívánságát teljesíteni nem késik. Azért *Abbó fleuri* apátot Rómába küldött, hol szép tulajdonaiért a pápa barátságára érdemesített. Ezen utóbbi kijelenté, hogy Arnulfnak szabadon kell bocsáttatni, kinek részére az apát által palástot is küldött, megjegyezvén, hogy ama házassági ügy egy zsinat által fog elintéztetni. — *Abbó* elutazása után a pápa az egész egyház ügyeinek vezetésében s a hűség megjutalmazásában töltötte napjait. *Gerbert* ravennai érsek lett. Előde János a *Capareo*-hegység magányába vonult vissza. Az új érseknek apr. 28-kán palástot küldött, s az eddigi birtokos, *Adelheid* császárnő, halála esetére Ravenna városát, ennek partjait, pénzverési jogot, vámot,

piacztot, falait és erődjét, kapuit, a *Comachio* nevű grófságot, a piacensai püspökség fölötti jogokkal együtt, melyeket elődjéi birtak, stb. neki adományozta.

Azonban V. Gergelynek helyzete Rómában mindig súlyosb lön, a pápa és császár közös ellensége ismét felemelni kezdé fejét. A nyugtalankodó Crescentius, ki Rómát minden áron birni akarta, 997-ben János piacensai püspökkel szövetkezett. Ez Calabriában született s *Philogathos* melléknevén ismertetett, Theophania anyacsászárnőnek káplánja lévén, ez s egyéb téren tett szolgálataiért az említett székre emeltetett jutalmul a császár által, s Konstantinápolyba is egyszersmint követ küldetett. Ez alkalommal a görögökkel szövetkezett, s tekintélyes pénzüsszeggel elláttatván általok, visszatért, hogy görög segítségre számítva, biztos helyről várja a kitörést. Valóban az említett év elején a lázadás ki is tört Rómában, A császári párt emberei bebörtönöztettek, s a pápa csak nagy bajjal birt Páviába menekülni. Székére a nagyravágyó Philogathos-János emeltetett Crescentius és az ingatag jellemű nép által, ki magát XVII. Jánosnak nevezte. Ezen álpápa (997—998) a görög udvarnak azon ígéretet tette, hogy a nyugati császárságot kezére játsza, ha őt a pápai trónra emelni segíti. Ime, mint zsákmányoltatik ki megint s alacsonyítottatik le az apostoli szék, politikai czélok elérésére, oly *lelketlenek* által, kik a mulandót az örökkévalónak elébe tenni nem iszonyodtak!!

V. Gergely az erőszakoskodók gonosz terveit megghiusítandó, a történetekről rögtön tudósította a császárt, s Olaszhon püspökeit Páviába hitta meg egy zsinatra, hogy velök az egyház fontos ügyeiről tanakodjék. A francia püspökök a király védelmére támaszkodva, azt a törvénytelen házasságban megerősítették, s a zsinatra meg nem jelentek, hanem arra egy világi embert küldöttek, hogy őket kimentse és képviselje. De a zsinat az elmaradott püspököket felfüggesztette, s a Rómában legközelebb tartandó zsinatra idézte őket igazolás végett. Ép ily határozottan lépett fel a pápa Robert király ellen is. Mindazon püspökökkel együtt, kik a király házasságába beleegyeztek, a zsinat által méltó elégtételre hivatott fel, ellenkező esetben az egyházból mindnyájan kizáratnak, jegyzé meg a szent gyülekezet. Miután még több ügyek is elintéztettek, Crescentiusra

került a sor, ki az összes olasz püspökök határozata szerint, mint a római egyház kifosztója s szorongatója, annak közösségéből kizárattott. A zsinati végzések okmánya a pápa s jelenvolt püspökök által aláíratott, s annak egy hitelesített másolata Némethon püspökeinek is megküldetett. Ime, mily erélyt és rettenthetlenséget tanusított szorongatott helyzetében is az apostoli lelkű pápa, míg Crescentius és álpápája Rómában hatalmaskodtak!

Miután V. Gergely az év másik részét is Némethonból segítséget várva, Felső-Olaszthonban töltötte, a következő 998-diki január 5-kén Páviában a császárral találkozott, ki épen a slávokkali harczát bevégezvén, az Alpeken átvonult seregével. Ennek élén nem sokára a pápát Rómába kísérte. Vétkei öntudatában, a német sereg közeledténél hírére, az ellenpápa elhagyta a várost s futásban kereste üdvét; Crescentius a jól megerősített Angyalvárba vette magát, a rómaiak a város kapuit megnyiták s tisztelettel fogadják a pápát és császárt. Az álpápa egy a városon kívüli erődbe akart menekülni, de a császár parancsa folytán Berthilo breisgaui gróf s a német katonák által utólérve, szemei, orra s füleitől megfosztatott, Rómába hurezoltatott s börtönbe vettetett. E hirre a 88 éves sz. Nilus grottaferrai apát az örök-városba sietett, hogy Philogates-János földije és barátja mellett, kit többször megintett, hogy a hiu dicsőséget kerülje, a pápa és császárnál esedezzzék. Ezek nagy tisztelettel fogadták az erényes-életű zárdanagyot, karon-fogva a patriarchai palotába vezették. De a szent apát minden hódolatot és tisztelgést kerülve így szóla: *„Hagyjatok engem, én egy szegény bűnös, félholt s mindezen tisztelgésekre méltatlan aggastyán vagyok. Illő, hogy én lábaitokhoz boruljak, s fölséges méltóságokat tiszteljem. Nem a dicsőség vagy földi javak utáni vágy vezetett engem hozzátok, hanem kegyelmet akarok tőletek kiesdeni annak részére, ki nektek oly sok szolgálatot tett, minthogy ő egykor a császárnő különös bizalmát bírta, titeket a szent keresztre tartott, sőt a bűnök éjéből megváltásban is részesített, s most a szerencse tetőpontjáról lerántva a kétségbeesés gyászos sötétségének vagyon kitéve. Adjátok őt nekem ahelyett, hogy a börtönben engeditek sinleni. Közösén akarjuk hátralevő napjainkat tölteni, bűneinket megbánni, attól bocsánatot esdeni, ki a töredelmesek és irgalmasoktól nem szokta kegyelmét megtagadni.“* E sza-

vak által egész a könyekig meghatva, megigéré a császár, hogy az apát kérelmét teljesíteni, s föl hívá őt, hogy maga is Rómában maradna, s egy kolostort venne felügyelete alá. De midőn az apát kijelenté, hogy a városi zaj kedve ellen van, a pápa és császár sürgető kéréseire a Róma vidékén magányosan álló sz. Anasztáz kolostorát, melyben mindig görög szerzetesek laktak, fogadta el, s már János is előhozatott börtönéből, midőn az egész ügy gyorsan más fordulatot vett. Ugyanis annak daczára, hogy János a zsinat által letétetett, s bűne nagyságáért papi méltóságától megfosztatott, mégis a vezekleti ruha helyett papi öltönyben jelent meg a pápa előtt. Ily töredelmetlenségen elszörnyűködven V. Gergely, *letétette Jánosról a papi öltönyt*, melyet oly nagyon meggyalázott, s ismét elvezettette őt. De alig vitettett el a pápa palotájából, midőn a rómaiak megragadták, s mint 31 év előtt Péter városi főnököt, egy szamárra ültették úgy, hogy annak hátsó része felé volt arcczal s így a nép gunyhahotái közt a város főbb utcáin meghurczoltatván, visszavezettetett börtönébe, hol a nagyravágás áldozata s meggyalázást nem sokáig élte túl. Midőn sz. Nilushoz a császár kíséretéből egy érseket küldött, hogy a történetek miatt azt megengesztelje, az elkeseredett apát ezt üzené a pápa és császárnak „*Ami történt, nem az én személyemnek, hanem az Istennek megbántása. Ha ti irgalmasságot nem tanusítottatok azíránt, kit Isten hatalmatokba adott, a mennyei Atya sem fog titeket kimélni!*” Azután a szent férfiú elhagyta Rómát.

Az Angyalvár azonban minden ostromlással daczolt s Crescentius még egyszer látszott a császári hatalom ellen minden erejét megfeszíteni. Azért áruláshoz folyamodtak. Crescentiusnak szabad elvonulást és büntetlenséget ígértek a németek, ha a várat feladja. Ezt Crescentius meg is tette, de Ottó császár által lefejeztetett, s feje a vár faláról levettetett. Ugyanazon 998-diki apr. 29-kén végeztettek ki a lázadás főbbjei számszerint tizenketten, s tetemeik a város felé arcczal az említett vár falain elrettentő például felfüggesztettek. *Stephania*, Crescentius neje, a nyers német katonaság ragadmánya lett, melynek bántalmazásai közt lelkét kiadta. A császárt ezen eljárásáért sz. Rómuáld megfeddette, ama szavakat mondván, melyek egykor Náthán ajakiról hangzottak, midőn Dávidot Uriás megöletéseért megkorholta. *Ottó*, ki bár igazságot szolgáltatott, de emellett vétke-

zett, az Ur szolgájának szavára azonban megbánta tettét, *mezítláb a Gargano hegyére zarándokolt, s 999-ben bűntörlés és testsanyargatás közt sz. Apollinaris Ravenna melletti kolostorában (Classe) szigorú vezekletet tartott.*

Crescentius s pártnagyjai kivégzése után Benedek sabinföldi gróf és a farfai apát közti per döntetett el; továbbá a sz. Eustachius platanei egyházának papja adta elő a Farfa nevű folyam melletti bold. szűz kolostorának apátja elleni keresetét. Ezen ügyek elintézése az ekkori törvényhozás ingatagságáról hangosan tanuskodik. Ezután a pápa ismét egy nagy zsinatot tartott, melynek szönyegére legelőször is *Quadaldus* auch-i püspök és *Arnulf* közötti vita került. Mivel az előbbi még *Frujanus* auch-i püspök életében család által magát annak székére felszenteltette, s *Frujanus* XVI. János pápához fordult, ki *Quadaldust* kiközösítette, mire ezen utóbbi a törvényes püspök ellen lázadást támasztott, melyben *Frujanus* megöletett, s mindez a feltolakodóra bebizonyult: *Quadaldus* leléptetett, *Arnulf* pedig az ő helyére emeltetett. E zsinaton, mely a császárnak Rómából eltávoztása után nyitvatott meg, az egyházi canonok szerint egyéb ügyek is intéztettek el.

A 998-diki karácson ünnepeiben ismét tartott egy zsinatot V. Gergely, melyen Robert király s püspökeinek ügye döntetett el. „*Hagyja el a király, így szól az első canon, vérrokonát, Bertát, kit a törvények ellenére nőül vett, s az egyházi szabály szerint 7 évig vezekletet tartson.*“ „*Erchembald toursi érseket, ki ezen házasságot megáldotta, a többi püspökökkel együtt, kik a király vérfertőztető házasságába beleegyeztek, vagy azon jelen voltak, mondja a második canon, megfosztjuk a szent áldozástól, míg az apostoli szék előtt személyesen eleget nem tesznek.*“ Így intéztetett el *Widó* puji püspök s *Giseler* magdeburgi érsek ügye is. A zsinati határozatok felolvastattak, s aláíratnak. 999-diki januárban V. Gergely sz. András apostol kolostora apátjának Mártonnak, sz. Mihály főangyal s a boldog Márton hitvallóról nevezett zárda főnökének kiváltságokat adott. Ezen időtájtban a francia püspökök, kik Róbert király blois-i Bertávali egybekelésében résztvettek, Rómába utaztak, hol a pápa által feloldoztattak. Róbert király pedig, ki a Bertávali vérfertőzést az egyház iránti engedelmességnek még mindig elébetette, az egyházból ki-

záratott, mint a pápa ezt neki már előre tudtára adatta, ha az apostoli szék határozatainak magát alá nem veti.

Ime mily apostoli erélylyel s tevékenységgel kormányozta a fiatal, *első német származásu pápa* Jézus egyházát, s midőn kiki azon édes reményben ringatta magát, hogy annak ügyeit huzamos ideig vezetendi, egészen váratlanul, 999 diki febr. 18-kán a sirba dőlt. Későbbi történészek halálának okát *megmérgezésben* keresik. Földi maradványai sz. Péter templomában tétettek le nyugalomra. Körtársai különös szépsége, bőkezősége, kegyessége, (minden szombat 12 darab ruhát osztott ki a szegények közt) s hiveinek lelki üdvérőli gondoskodásaért (Rómában három nyelven szép sikerrel hirdette az Ur igéit) igen magasztalták V. Gergelyt, ki Jézus egyházát csak 3 évig kormányozta. Kora történelmére nagy világot árasztó levelei *Mansi* s egyéb zsinati írók gyűjteményeiben jelentek meg. Életét diszító erényeit szépen kiemeli következő sirirata is :

Hic quem tegit humus, oculis vultuque decorem,

Papa fuit Quintus nomine Gregorius.

Ante tamen Bruno, Francorum regia proles.

Filius Ottonis ac genitricis Judith,

Lingua Teutonicus, Wangia, doctus in urbe,

Sed juvenis cathedram sedit Apostolicam

Ad binos annos et menses circiter octo,

Ter senos Februo connumerante dies.

Pauperibus dives, per singula sabbata vestes

Divisit, Numero cautus Apostolico.

Usus Fracigena, vulgari, voce Latina

Instituit populos eloquio triplici.

Tertius Otto sibi Petri commisit ovile,

Cognatis manibus unctus in imperium

Exiit et postquam terrenae vincula carnis,

Aequi voci dextro substituit lateri.

Decessit XII. Kal. Martii.

A IX. és X. század fölötti észrevételek.

IX. János zárja be a IX. század nagy és szent pápái majdnem szakadatlan sorát, s egyszersmint megnyitja a X. századot. — Már említők, hogy a keresztény világ mintegy betegen feküdt, s ezen mindig rosszabbra forduló betegségét követjük, midőn oly korba lépünk, melyet *az egyház legszerencsétlenebb időszakának szeretnek nevezni*. De tekintsük meg egykissé közelebbről ama 36, vagy legfőlebb 40 szerencsétlen évet.

Spanyolhonban a keresztények föntartották szabadságukat és függetlenségöket, *Asturiában* királyságot állítanak, a hitetlenek fölött győzelmeket aratnak, elfoglalt városaikat benépesítik, templomokat és kolostorokat emelnek, új püspökségeket alapítanak, és sz. Péter utódja iránt gyermekded engedelmességet tanusítanak. — *Angolhonban* Nagy-Alfréd király a normannok és dánok elűzése és leigázása után az egyház- és államra nézve oly dicsteljesen és áldásdúsan forgatta a kormány-pálczáat, hogy 900-dik évben kimulván, amaz alapos reménynyel bizta fiára országát, hogy ez atyjának méltó utóda lesz, a háboru által ütött sebeket meggyógyítja; és valóban a pápai felhívásra egyházában a visszaéléseket mind kiirtotta. — *Francziaország* a karolingi nemzetség kihalása közeledtekor új uralkodóházat törekedett alapítani, mely ujjászületés annál súlyosabb volt, minél huzamosabban tartott a régi dymastia; de ezen zavarban is a rettegett normannokból sokan megtértek, egyházakat és kolostorokat emeltek, melyeket azelőtt kifosztani és feldulni oly igen szerettek, s Francziaország leghatalmasb támaszaivá lettek, melyet előbb sok ideig pusztítottak. Említendő az is, hogy a szerzetes életnek a clugny-i kolostor s az innét nevezett gyülekezet (Congregatio Cluniacensis) nagy lendületet adott.

Némethon is választja kebeléből, midőn a karolingi ág kihalt, ha nem is folyton tartó dynastiát, legalább jó és nagy jellemű fejedelemeket, kik az új barbárokat elűzni, s a keresztény polgárisodás magvait mindenütt elhinteni igen is képesek voltak. *A keleti egyház*, bár olykor egyenetlenkedett is, még folyton alá volt vetve a római-

nak és apápa közbenjárása folytán mindig szilárdult a görög és latin egyházak közti egyesség. *Olaszthonban* a karolingi-ház utódai közt a császárok mint méltó és hatalmas egyházvédők működtek. Rómában s ezen kívül is két politikai párt képződött: az egyik olasz, a másik német császárt akart; némelyek ezt, mások amazt ohajtották császárrul, aszerint, amint több szabadságot reméltek nyerhetni. És mindezen politikai ingadozások daczára is a pápák *el tudták Olaszthonból üzni a saracenokat, Muhamed ezen vad szakadár-ait*. Ez volt a keresztény világ helyzete a X. század utolsó 40 éve alatt.

De *honnét van, hogy ezen időszakot oly siralmas és gyászosnak szeretik nevezni?* Onnét, hogy Olaszhon és Rómában ekkor két politikai párt uralkodott. A pápa, Olaszhon első fejedelme, s egyszersmint az egyetemes egyház feje, a kitől leginkább a császár választása függött, a pártok fondorkodása s alattomos mozgalmainak tárgyává lőn, mivel azok mindegyike oly pápát akart az apostoli széken látni, ki az ő színét viseli. De korunk igen jól tudja, hogy az előtérért küzdő pártok mennyire igyekeznek egymást kölcsönösen, még tetemes összegek feláldozásával is, gyalázni, rágalmazni, szó- és írásban befeketíteni, és *mily kevésbé szabad a történésznek ezen elkeseredésből özőnlő vádakat megtörtént eseményekül léptetni elő*. De úgy találjuk, hogy a két párt politikai surlódásai korában, midőn egyik a másikat minden áron megbuktatni törekedett, *az olaszpárt két vagy három pápája, a német párt egy történésze által arról vádoltatik, hogy életök nem volt épületesb, mint koruk fejedelmei és nagyjaié*. De ítélje meg maga a részrehajlatlan olvasó, szabad- s lehet-e egy roszakaratu s rágalmazó író vádszavaira építeni?

Ezen egyetlen vádló és tanu *Luitprand*, kinek a későbbi pápagyálázó írók oly igen szeretnek visszhangjai lenni; mert hisz „*semper aliquid haeret*“, s napjainkban a gyalázó s rágalmazó személt-literatura szépen jövedelmez a hazugság lelketlen nagymestereinek! Luitprand a X-dik század elején született, Spanyolhonban a toledói egyház alszerpapja, azután a páviainak diákona volt, s utóbb *cremonai püspök* lett. Mint szerpapot Berengár király s friauli herczeg követül Konstantinápolyba küldötte; mint püspök I. Ottó császárhoz küldetett az említett minőségben. Mindig az olasz-ellenes párttal

tartott, melynek feje a toscánai örgróf s Rómában az első nagyok voltak. *E két követségrőli tudósítást s a nyugati birodalom történelmét bírjuk tőle hat könyvben.* Mind a két mű eléggé megismerteti a szerző jellemét, s láthatni, mily bizalomra érdemes az író. Midőn őt első küldetésekor Konstantinápolyban hizelegve fogadták, akkor nem volt nagyobb, dicsőbb s izlésteljesb udvar a világon a konstantinápolyinál; ezen nagy főváros lakói a legerényesbek és képzetebbek valának a földkerekségen. De második követsége után, mely rendkívül nehéz volt, s egy szeretetre-érdemes diplomatát kívánt volna, megvetést tanusítottak iránta; mert igen balul és nyersen tartotta magát. Most azonban már nem volt a világon nyomorultabb a bysanti udvarnál; kisem volt előtte piszkosabb, rondább, undokabb, poklosabb és izléstelenebb, mint a császár és hivatalnokai; Konstantinápolytól undorodott, hol szerinte még a lég is mételyes volt; most az aljas, pórias kitételek egész rohanó folyamát indította meg, hogy a görögöket rágalmazza, míg I. Ottó császár és nagyjainak a szónoklattan minden virágaival és ékes kifejezéseivel hizeleg. Sőt *ama nevezetes, hirhedt nyilatkozatot tevő, hogy az Isten őt a hajótörésből egyenesen I. Ottó császár szentsége iránti tekintetből szabadította ki; és ezen Luitprand püspök volt!*

Történelme, mint hiu s ingerlékeny író tünteti őt fel, ki untalan önszeretetének tömjénez. Több értelmet és tudományosságot árul el, mint ítélő-erőt. Mindenütt fitogtatja, hogy görögül tud; kötetlen beszédébe verseket vegyít, s indulatossága mindenütt viszatükröződik; itt szerfölötti gyalázásoktól, amott különös magasztalások s hizelegésektől áradoz. A szemérem hátrányára gyakran tréfál és enyeleg. És a *szerpap mégis egy püspöknek merte az ily művet ajánlani!* Megboszulja magát ellenén, midőn az a szerencsésebb párt által megbuktattatik, s elüzetik. E pillanattól fogva ellenei minden nejeit meggyalázza s azok férjeit zsarnokoknak nevesi. Ellenben *Hugó király, ámbár háreme zsufolva volt ágyasokkal, bölcs és jámbor fejedelem, minden jónak és szépnek barátja volt; mert a király szerette Luitprandot, mint udvari hizelgőt, s mint olyant, ki udvaronczaik közt legszebben dalolt. Ottó császár mindenütt szent, a legszentebb császár, ámbár ellenpápát vetett fel az apostoli székre! Ime, ilyennek tűnik fel Luitprand műveiben!*

Lehet-e ily szenvedélyes, elfogult s önszeretetének mindent feláldozó író jó lelkiismerettel mint tanut és vádlót ellenei részére alkalmazni? És mégis megtörténik ez a pápákra agyarkodó gonosz-akaratu íróknál! Szabad-e, kérdjük tovább, egy ily embert tanuúl elfogadni, ha egykoru, komoly és jellemes írónk van, ki minden párton kívül állott, s a pápákról azok korában irt? Hogyan ítélne ez esetben egy részrehajlatlan bíró?

És ezen becsületes író, kiről itt szólunk, *Flodoard*, ki *Epernay*-ban született, Rheims mellett 894-ben. Sz. Benedek érdemdus rendjébe lépett, és a régi classicus nyelvek, meg a szent-atyák művei roppant ismerete által csakhamar kitüntette magát. *Artald* rheimsi érsek által 936-ban Rómába küldetett, és VII. Leó által nagy tisztelettel fogadtatott. Majd I. Ottó német király 943-ban szintén egy más követséggel tisztelte meg. Az erőszakos *Heriberi* vermandois-i gróf által, ki 5 éves Hugó nevű fiát a rheims-i érseki székre nevezte ki, cormicy-i lelkészi állomásáról elűzetett, s több ideig fogva tartatott, de később *Heribert* említett fia által kárpótoltatott. Több zsinaton jelenvolt; 951-ben noyon-i és tournay püspökké választatott, de IV. Lajos francia király nem engedé őt székére lépni. A diszes apáti méltóságot, melyet sz. Remegius rheimsi kolostorában viselt, 965-ben letette, s a következő évben kimult. Művei: 1) *Chronicon* 919—966. — 2) *Historia Ecclesiae Rhemensis* in 4 libris. Igen fontos mű. — 3) *Liber de Romanis Pontificibus* sz. Pétertől VII. Leóig. — Ezen utóbbi kötött beszédben van írva, s még nincs egészen kiadva. *Flodoárd* kortársai által mint tiszteletre-méltó, erénydus, szent-életű, anyagi tisztaságu s emberfölötti bölcseségtől tündöklő pap festetik. — Ilyennek tűnik fel műveiben is, melyekben *Luitprand* mint olyan mutattatik fel, ki gunyoros elbeszéléseiben csak hazugságokat ad elő történeti tények helyett. Már mi az eretnekeket és pápagyűlölő írókat illeti, ezek *Luitprand* vádjait s aljas gyalázásait mind mint valami kristálytisztá történelmi forrást szeretik tekinteni. Mit az a X. század két vagy három pápája ellen felhoz, azt ők feltétlenül elfogadják, minden módon kizsákmányolják, nagyítják s borzasztóan eltorzítják. És mivel *Luitprand* ezerszeres viszhangja eszerint mindenütt harsog, maguk a hitszegény s az ítészetet még nevérol sem ismerő czimzetes katholikusok is azt hiszik, hogy az ily rágalmazók és

gyalázók tábora ellen nem is lehet győzelmet aratni; elámíttatni engedik magukat, s a vallástalanok tömegeivel együtt szórják a legundokabb gyalázásokat és szennyfoltokat a pápákra, *kiknek történelmükhöz pedig úgy értenek, mint, közmondásunk szerint, hajdu a harangöntéshez.* Innét van, hogy midőn *Muratori*, az ítészet hatalmas atyja, azoknak, kik a hazugságokat is történeti tényeknek léptették elő, csak hogy *eo plus haereat*, bátran ellenmondott, *mindenki, mintegy elkábulva, öntudatlanul beleénekelt a hazugság óriási hangversenyébe, s mindig ugyanazon egy hangot ismételték, melyet a leghitelesb egykoru írók a hazugság- s aljasságénak tartanak.*

Ezen egyetlen embernek vádolására, ki a pártboszútól lángolt, tesznek a protestánsok nagy zajjal ellenvetéseket a X. század néhány botrányos életü pápájára vonatkozólag, s öntetszőleg, mintegy sajnálkozva, főlemelt fővel kérdeznek bennünket, hogy: *az ily pápák is legfőbb s döntő bírákul léptek fel a hit ügyeiben?* Mindenekelőtt azt válaszoljuk erre az eretnek *Luther* és *Calvin* tanítványainak, hogy mint vethetik ők a bűnt ellen valakinek, ha mindjárt pápa volna is az, égbe kiáltó következetlenség nélkül? *Nem tartják-e ugynevezett Reformatiótok fejei, ősi szent egyházunk tanai ellen, magát a legszentebb Istent az emberek által elkövetett bűnök ösokaul? Nem tanítják-e vallásfelekezeteitek alapítói, hogy a jó cselekedetek haszontalanok? Egyedül a hit üdvözít, bármily nagyok és számosak legyenek is az ember igaztalanságai, bármily gonoszak cselekedetei? Nem hirdették, nem tanították-e maguk a reformatorok: csak vétkezzél hatalmasan, de még erősebben higgy, s e mellett meggyőződve légy, hogy néhány ezer házasságtörések és gyilkosságok nem távolítanak, nem választanak el a Megváltótól?* (*Luther Melanchthonhoz*). Vegyük most *Lutherral* és *Calvinnal*, hogy Isten a bűnök ösoka, s halmozzunk minden bűnt az Istenre, meg kell vallanunk, hogy ezen pápáknak volt hitök; erről ki által sem gyanúsíthatnak, valamint a keresztségi kegyelemben is részesültek. Tehát atyáitok s testvéreitek legnemesbjeinek alyaptanai szerint ezen pápák kétszer, háromszor szentek; s saját leglényegesb, legtéteményesb hitcikkeik szerint, a keresztségi kegyelemnél fogva az örök boldogság honába jutottak. És még mindezek után kérditek: *hogyan lehet egy bűnös a Szentlélek közege?* Hogyan! hisz szerintetek az ember minden bűnököt és vétkeket elkö-

vetethet, s a Szentlélek mégsem szűnik meg sziveitekben lakni, s beneteket akaratotok ellen is megszentelni, és még azt meritek kérdeni, hogy: miként lehetséges az, hogy a Szentlélek hozzátok hasonló bűnös embert akarjon mások megszentelésére eszközül használni?

De lássunk még egy hatalmas protestans következetlenséget. Angolhonban van egy protestans fő nősuperintendens vagy ezen egyház nőpápája; Németország minden herczegségének, tartományának van pápája; a porosz, hesseni, badeni, nassaui protestans egyházak saját pápával bírnak. Az Oroszhonbani Photius-egyháznak is megvan a maga pápája. Ezen orosz és protestans pápák vagy nőpápák mind csupa szentek voltak, kik miről sem vádoltathatnak? De szóljon helyettünk a történelem. Nem vádoltatik-e minden oldalról az angol egyház alapítója a legundokabb fajtalanzkodás és zsarnokságról? És ennek utódja, a szüzsiesnek csufolt protestans fő nősuperintendens Erzsébet, angyal volt? Nem vádolja-e a történelem a görög-egyház fejeit, a keleti császárokat atya-, házastárs-, testvérgyilkosságok-, megfojtásokról, gyermek-, nő-, testvérmegmérgezésekről? És mindezen pápák meg pápánők mégis mi gáncsolandó tettet sem követtek el? De mivel XIX század folytán 259 pápa közt, kik az apostoli széken ültek, néhány találattik, kik erkölceikre nézve nem voltak jobbak, mint bizonyos mintauralkodók, például: VIII. Henrik, XIV. Lajos stb., azért már a katholika egyház ama nagy kéjné, s a római szék minden századokon át minden bűnök és gonoszságok fészkeül kürtöltetik a szivtelen eretnekek tanyáiról! Ez a főpontok rövid egybevont ismétlése a nagy egyháztörténelem, mint azt a (magdeburgi Centuriatorok mindennemű férczelményeitől a hithagyott Archibald (Bower) gyalázatos műveig, mely a legundokabb rágalmak gazdag forrása, egész az *Antiromanus* rút röpirataig, innét meg Szokoly főpápa faló szemét- és piszok műveig, stb.) az elfogultság, felekezetesség, vak gyűlölet s gonosz-akarat hirdetik. Tollunk vonakodnék e polemiái szavakat leírni, de a történelem mindenekelőtt igazságot követel, s ha szabad a Vatican *Memoir*jait a Tiber mellett megírni, szabadnak kell lenni, a *Sprea*, *Newa*, *Themse*, *Seine*, *Rajna* s egyéb kisebb meg nagyobb folyók melletti paloták történelmét is a „*Memoires*“-nak nevezett regénynyel párhuzamítani s egy polczra helyezni!

Igen, történelmi igazság az, hogy a 259 pápa közt tén három találhatók, kiknek életök nem volt jobb a legtöbb világi uralkodóknál. A lehető-legszigorubb vizsgálat mellett pedig a XIX század 259 pápája közt mintegy tizet találhatni, kik hozzájuk nem illő életről vádoltatnak vagy gyanusittatnak; tiz között legfőlebb három van, kiknél szigorú nyomozás után a vádolás alaposnak bizonyult be. Ezekből egy a X., egy a XI. s egy a XV. századra esik. Szóval: a 259 pápa közt sz. Pétertől napjainkig egyetlen egyházfő sem fordul elő, ki Isten egyházában tévelyt tanított volna. Életüket illetőleg, azoknak legalább is egy harmadát mint szentet tiszteli az egyház. A többiek közt pedig legfőlebb tiz van, kiket az emberi rossz-akarat vagy gonoszság vádol vagy gyanusít, hogy erkölcsi tekintetben nem voltak jobbak a legtöbb világi uralkodóknál. És ezen tiz közt csak három van, kikre nézve a vádolás igazolva van. Valóban, ki itt nem látja az isteni gondviselés különös ótalmát, az elfeledi, hogy a pápák emberek; s valamint más emberek, úgy ők sem nyerték Istentől ama kegyelmet, hogy bünnélküliek legyenek.

Végre, ha a világ ama tiz pápa fölött, kik gyanusak, s a három fölött, kiknek bűnös életök igazolva van a történelem előtt, hogy nem voltak jobbak, mint az emberek legnagyobb része, oly nagy zajt üt, ez nem jelent egyebet, mint azt, hogy a világ meggyőződve van arról, és pedig méltán, hogy oly pápa, püspök és pap, ki a világhoz hasonlít életére nézve, az ember, rossz pap, rossz püspök és rossz pápa; példa mind az egyik, mind a másik részre nézve, hogy milyennek kell lenniök; mit szabad tenniök, és mit nem . . . .

CXLIII.

II. Sylvester. 999 – 1003.

Gerbert, a X. század első felében, szegény szülőktől, az auvergnei hegységben született Franciaországban. A sz. Gerald aurillac-i kolostorának szerzetesei, a clugny-i Odó tanítványai, vevék az elárvelt gyermeket gondjaik alá. Gerald apát s Rajmund (később hirneves apát)

tanár ébreszték fel benne s fejleszték ki a szép tehetségeket. Felserdülése után ismeretei gyarapítása végett külföldre küldetett. Legelőször is *Rheimsba* vette magát, hol Adalberóval s e kor egyéb nevezetes férfiaival baráti viszonyba lépett. Majd 967ben *Barcellonába* utazott, hol az arabok bölcsességébe avatta be magát, s a mennyiség- meg csillagásztanokban annyira kitünő lett, hogy dús ismereteinél fogva kortársai előtt a bámulat tárgya volt. Miután így Spanyol-, Franciaországot s Németalföldet a tudomány kedvéért beutazta, s a *bölcsészet meg egyéb tudományok helyeit, a kolostorokat meglátogatta*, Rómára irányzá iekintetét, hol akkor XIII. János ült a pápai széken. Itt I. Ottó császárral megismerkedett, kinek roppant tudományosságaért nagyon megtetszett, a császári kegy őt mindenkorra az uralkodóházhoz bilincselte, s eldöntőleg hatott egész életére. Mint császári nevelő a híres *bobbio-i benzés apátságra* mozdíttatott elő; de e méltóságról a császár halála után leköszönt s Adalbert rheimsi érsekhez vette magát. Ámbár a kor viszonyaiba ő is bevonatott, melyek Frankhonban az utolsó karolinginak sirbaszálltát s az új dynastia kezdetét követték, mégis lankadatlan buzgalommal tanult folyton, s ápolta a tudományokat, mint a *rheimsi tanoda jeles vezetője*, mely oly tekintélyre emeltetett általa, hogy az egész vidéken legnevezetesebb volt. E tanodában tanult Capet Hugó fia, *Robert* is, ki utóbb francia király lett. Mindenütt bámulandó szorgalommal gyűjtötte a könyveket s iratokat; a legjelesb írók műveit maga s tanítványai számára nagy költséggel lemásoltatta. Számos tanítványai közül említendők még: *Richer*, ki Gerbert felhívása folytán Franciaország történetét négy kötetben megírta.*) Továbbá tanítványai voltak: III. *Ottó* császár, *Fulbert* apát, *Adalberó* (másképp: *Ascelin*), *Leutherik* sens-i érsek, *Brunó* langresi püspök, *Rothard*, cambray-i, *Erluin*, párisi *Ferencz*, *Adelbald* (a Scholasticus), *János* (szintén scholasticus, utóbb auxerre-i püspök, *Ingó*, *Herbert*, s ezen római papok: *Theophilactus*, *L. Malfitanus*, *Brazutus*, *Gratián János*, ki által képeztetett VII. Gergely. Nagy tudományossága annyi pártfogót s tisztelőt szerzett *Gerbertnek*, hogy Arnold letétele után

*) E híres művet 1833-ban Pertz és Böhmer ismét megtalálták. (Ld. Pertz: Script. Rer. Germ. V III.)

992-ben a rheimsi székre emeltetett. Az előbbi azonban V. Gergely által székére visszahelyeztetvén, ekkor (998.) III. Ottó császárhoz vette magát *Magdeburgba*, kinek tanítója volt, s valószínűleg az ő közreműködése folytán a ravennai székre neveztetett ki V. Gergely által.

E császárnak hatalmas kegye, az uralkodó háznak tett fontos szolgálatai, roppant tudományossága s fényes tulajdonai utóbb az apostoli székre is utat nyitottak neki. Ugyanis V. Gergely halála után 999-diki febr. 9-kén a *tudós benczés* az egyház fejévé választott, s apr. 2-kán, ünnepélyesen a pápai trónra lépett. Ő volt az első francia származású pápa, s a harmadik szék is, melyre emeltetett, szintén R. betűvel kezdődő nevet visel, a következő vers szerint:

Scandit ab R. Gerbertus in R., post Papa viget R.

Quibus Rhemis, Ravenna, Roma notantur,

mint gyakran enyelegve mondá. II. *Sylvester* nevet vett föl, s részben igen súlyos körülmények közt négy évig erélyesen s körültekintve haladott az V. Gergely által kitűzött ösvényen. A pápa és császár közösen működtek a kor romlottságának meggátlásán, s a fegyelem emelése által az erényesség terjedésén. Igen szép egyetértésről tanúskodik a császár azon levele, melyben Gerbertnek pápává választását megerősíti. „*Mivel sz. Péter iránti tiszteletből kieszközöltem, hogy Sylvester tanítóm pápává választassék, s Isten akaratával az apostoli székre helyezzessék; azért, irántai szeretetemből az államjavakból sz. Péternek ajándékot adok.*“ És erre nyolcz grófságot adományoz az egyháznak, melyet ez már azelőtt is birt, hogy azok jövedelmét a közjóra fordítsa. A pápa is bocsátott egy iratot a püspökökhez, melyben fölhívja őket, hogy *szent hivataluk méltóságát*, mely a földet s királyokat fölülmulja, *csak a lelkiekre irányozzák*, s főkép ama bünt kerüljék, melylyel *Simon* a világot megméltelyezte, s a hazugság országát gyarapította. Az összes kereszténységhez kiáltványt intézett, hogy az egymással küzdő nyugati fejedelmek azon erőt, melyet dicstelenül eltékozolnak, *az üdv városának, Jerusálemnek, a saracenok hatalma s szorongatásai alóli felszabadítására fordítsák, s kiki, kinek életkörülményei engedik, a keresztény név közös ellensége ellen fegyvert ragadjon.* Az ő szellemében megvolt tehát már ama nagy mű, melyet félszázad múlva egy na-

gyobb utódja VII. Gergely szintén elővett, és csak II. Orbánnak sikerült azt, mint alább a maga helyén látandjuk, megindítani. II. Sylvester kiáltványa nem maradt épen minden hatás nélkül. A pisaiak több hajót szereltek fel a jeruzsálemiek védelmére, s ezek képezik a *keresztes-hadak* első csiráit. Azután megerősítette azon ünnepelet, melyet *Odiló* clugnyi apát az ezen kolostorban elhunyt szerzetesek kegyeletes emlékére rendezett.

Az *ezredik év* az egyházra- és fejére nézve nem dicstelenül múlt el. Éjszakon sz. Adalbert sirja fölött uj érsekség keletkezett, melynek joghatósága alá a *colbergi, breslauer és prágai* megyék tartoztak. Magdeburg ellenmondása nem vétetett tekintetbe.

II. Sylvester pápa korában Európa legnagyobb része már megvala térítve s szelidítve; midőn *vitéz őseink e hazába törtek, melyet mi oly büszkén édes magyar hazánkknak nevezünk*, már akkor kevés ország ült a halál árnyékában, s ezek közt volt még *Magyarország* is. Vitéz őseink, már természetöknél fogva a harcra igen hajlandók lévén, a szomszéd népekkel folyton háboruskodtak, de azokat sikeres hatalmaskodásaikkal annyira maguk ellen zúditották, miszerint ezek már arról gondoskodtak, hogy őseinket közös erővel vagy kiirtsák, vagy a szomszédságból örökre kiszorítsák; mi annál könnyebben sikerülhetett volna, minthogy harczedzett őseink száma a folytonos harczok következtében igen megfogyott. Eközben *Géza vezér s később István vezér meghívására sz. Benedek fiai mentő angyalok gyanánt jelentek meg őseink körében, őket a keresztény hitre térítendők. Mi a jámbor férfiaknak sikerült is, s a szomszéd népek az említett szándék kivitelétől önként elálltak; mert őseink erkölcei szelidültek, amint a keresztény polgárisodás áldásaiban kezdtek részt venni, és mikép Desewffy Aurél gróf mondá, megtanulták, hogy a föld barázdáiból és a tudomány bányáiból is lehet élvezeteket gyűjteni és szedni kincseket, melyek fölrnek arannyal és ezüsttel s fölrük ama kincseket, melyekre karddal szokás szert tenni.* Miután sz. István a *hitbuzgó benczések* által az evangéliumi jó magot hazánkban meglehetősen elhintette, a szépen terjedő hit szilárdítására püspökségeket állított, s az uj egyházi szervezet megerősítése végett Astrik pannonhalmi apát főnöklete alatt II. Sylvester pápához fényes követséget küldött, melynek utasításai a következőkben öszpontosultak:

„I. Hogy a követség a többi keresztény fejedelmek tisztesszókása szerint az ország és vezére hódolatát s mély tiszteletét az egyház feje iránt kijelentse. II. A Jézus egyházába tért magyarokra uralkodójukkal együtt apostoli áldását adja, s az országot a római egyház ótalmába fogadja. III. Apostoli tekintélyével az esztergomi egyházat érsekségre emelni, az általa alapított püspökségeket megerősíteni, s végre IV. őt az eddig csak vezért királyi czimmels koronával feldiszníteni kegyeskednék ő szentsége. II. Sylvester a vitéz magyar nemzet követeit nagy örömmel s kitüntetéssel fogadta, kijelentvén, miszerint: *Istvánt a magyar egyház alapításában s szervezésében kifejtett szent buzgalmaért különös előnyökkel s kiváltságokkal tisztelendi meg.*“ Mit meg is tett; mert az István által előterjesztett pontokat mind megerősítte, őt királyi koronával, egyéb királyi disznjelvényekkel, kettős keresztel s „Apostoli Felség“ disznzim-mel, meg azon nagy kiváltsággal látta el, hogy ő s az ő törvényes, koronás utódjai a püspöki s káptalani székekre egyházi férfiakat ki-nevezhetnek.

Azzal, hogy a magyar nemzet a kereszténységre tért, az európai keresztény társadalomba állott be s maradáóságát biztosította. Az is-teni gondviselés különös intézkedéséből történt, hogy sz. István, ki 1000-dik évben a II. Sylvester által küldött koronával meg is koronáztatott, midőn nemzetét az európai társadalom rendszerébe akarta felvétetni, egyenesen a pápához fordult. Fordulhatott volna ugyan is az e kor-beli viszonyoknál fogva vagy a keleti, vagy a nyugati császárhoz. E-gyik esetben a görög, másokban a német császár irányában függő s a kor szelleménél fogva hűbéres viszonyba lépendett, s a magyar nemzet az egyik vagy másik birodalom népei által fölolvasztatott volna. Továbbá, ha keletnek fordul, a magyar nemzet beleolvadan-dott az akkor már fejlődésben levő keleti szakadályba, s idő jártá-val együtt veszett volna el a görög birodalom azon népeivel, melye-ket az islam elnyelt, vagy legjobb esetben ott állna jelenleg, hol Oroszország áll műveltség tekintetében, s lenne az orosz birodalom egyik tartománya. Mig így sz. István bölcs intézkedése folytán ha-zánk sok századon át a görög szakadály és félhold ellen mint valami hatalmas erőd igen fontos szerepet játszott. Sz. István tehát igen böl-csen cselekedett, midőn egyenesen a római pápához fordult, s a

szentszék tekintélye alatt állott be az európai társadalom szerkezetébe. A római apostoli szék ruházta fel a magyar nemzet fejedelmét apostoli király czímével; a római pápa adta a szent koronát, az apostoli király méltóságának dicső jelvényét, és a római pápák ótalmazták a magyar királyságot az egész Európára eldöntő tekintélylyel bíró német (ugynevezett római) császárok ellenében. Sz. István a nagy kitüntetést méltányolva, igen nagy tiszteletet tanúsított az apostoli szék iránt, s mint *Bonfin* írja, valahányszor hallá a pápa nevét említeni, arra térdét meghajtá.

Ismét két nevezetes tanuság következik. Először az, hogy azon hit, melyet sz. István, sz. László, sz. Erzsébet, sz. Margit s egyéb annyi honi szentek vallottak, azon hit, melynek ernyőzete alatt a magyar nemzet idővel oly nagy dicsőségre és hatalomra vergődött, nem más hit volt, mint az, melyet őseink Rómától, az apostoli széktől nyertek; ez igazán a dicső ősök hite, az ősi „magyar hit.“ De következik másodszor, hogy a magyar nemzet örök hálaival tartozik a római pápának s az apostoli szent-székeknek. A római pápa mentette meg a magyar nemzetet a hunnok s avarokéhoz hasonló enyészettől, és idők folytán, mint alább látandjuk, mindenkor, de kivált a német császárok hatalmaskodása ellen, valamint később a keserves török járom ellenében a római pápában talált a magyar nemzet legjobb atyát, legbiztosb védelmet. Azért úgy is mint magyarok és mint keresztények is ezer áldást, örök hála és hű ragaszkodást szavazunk a római apostoli székeknek, s élünk, halunk az egy, szent, katolikus és apostoli hitért, írja *Nogáll* kanonok, jámbor s derék tudósunk.

Azonban lássuk tovább a kedves hazánkat oly igen kitüntető II. Sylvester működését. Aközben Francia és Olaszországokban egyenetlenkedések törtek ki, még pedig a pápa közvetlen közelében annyira, hogy Ottót kénytelen volt visszahíni, ki őszkor Rómában meg is jelent. A vallási kötelmek teljesítésében fáradhatlan volt, sz. *Adalbert* tiszteletére ugyanott templomot emelt, melyben sz. Bertalan tetemei is kitétettek a hivek tiszteletére. Ez utolsó örvendetes év volt a szent atyára nézve, mert a következő 1001-dikit, a *gandersheimi* egyház meg kolostor fölött egyenetlenkedő *Willigis* mainzi s *Bernward* hildesheimi főpásztorok küzködései keseríték el. Rómában Vizkereset ünnepén egy zsinatot nyitott meg, mely az említett tem

plom és kolostor fölötti joghatóságot Bernwardnak s utódainak ítélte oda. *Pöldében* (Némethon) is tartatott 1001-diki máj. 21-kén, valamint *Paternó*-ban meg 1002-diki január 5-kén egy zsinat.

Tibur polgárai ismét fellázadtak, s megújíták Róma, meg annak védnöke elleni nyugtalankodásaikat, s midőn a pápa és Bernward a bűnbánóktól a bajt s szigorú fenyítést elhárítanák, a rómaiakban ismét felébredt a németek elleni boszu. Rögtön kitört a forradalom, a kapukat és utcákat a nép elzárolta, a császár a palotában magát körülvéve látván a zendülők által, csillapítani kezdé őket. De hasztalan beszélt a nyugtalan tömegnek terveiről, a rómaiak iránti ragaszkodásáról, hiába emlegette, hogy nevőknek dicsőséget szerzett; életét veszély fenyegette, melynek a lázadók éhhalállal akartak véget vetni. Már három napig tartott a fogság, s csak nagy bajjal sikerült tusciai Hugónak s bajor Henriknek őt a palotából titkon eltávolítani és biztonságba helyezni. Tört szívvvel hagyta el Ottó a várost, ámbár a rómaiak csakhamar meghódoltak ismét; azok hálátlansága, kiket ő becsült és szeretett, s félreértett jó szándéka mélyen elkeseríték őt s Némethonban sereget gyűjtött, hogy a hálátlanokat megfenyítse. Keservét igen növelte az is, hogy nagyjai közül többen elpártoltak tőle. *Tódiban* a pápával még zsinatot tartott és vele ünnepelte a Karácsont is; azután Rómának vette útját. Midőn Paternóba ért, megbetegedett, az őt környező püspököktől a szent egély vigasztalását fogadván, 1002-diki évben élte 23-dik évében élni megszűnt.

II. Sylveszter, ki Frankhonban a *sensi érsekség* primátusát ismét föllevenitette s a kölni érseknek palástot küldött, csak 16 hóval élte túl növendéke halálát, ki öreg kora barátja, reménye s gyámolja leendett volna. — Nagy uralkodók három nemzedékét, atyát, fiút s unokát, az *Ottók utolsóját*, látta sirba szállni. Sokkal öregebbnek érezte már magát, s gyöngébbnek arra nézve, hogy ismét sorompókba lépjen azok gyermekeivel, kiknek nagyszülőt ismeré, s az őt könnyező viharos események is meglehetősen megtörék kedvét s bátorságát. Meg kelle élnie, hogy Némethon a trónért küzdők s fellázadt vasalok pusztításainak színhelyévé lön, hogy Olaszhon Németországtól elszakadt, a páviai hongyulás 1002-diki febr. 25-kén *Harduin ivreai* örgrófot királylá koronáztatta, és így egy kersztény császári birodalom eszméje ismét elvettetett, a német sereg megveretett, hogy Olasz-

honban ismét a büszkeség s kegyetlenség kezdének uralkodni. És mindezeket akkor kelle szemlélnie, midőn ereje már oly igen hanyatlott, mint jeles német életirója, *Dr. Hock* megjegyzi. Élte utolsó szakát a jótékonyság s tudományoknak szentelte, és bölcsesége legfényesebb bizonylataul tekintendő, hogy ő mint idegen, egyedül-álló, s ama császár barátja, aki helyett könnyen ő rajta állhattak volna bosszút a zavargó rómaiak, ezek által nemcsak nem bántalmaztatott, hanem mélyen tiszteltetett, s jobb hajlamu papságot nevelt, mint az volt, melyet V. Gergely és ő a pápai trónra léptökkor találtak.

II. Sylvester pápasága V-dik évében 1003-diki máj. 12-kén kimúlván, a lateráni sz. János egyházának porticusa alatt takarítottak el tetemei, s harmadik utódja, IV. Sergius, egész életére szép fényt derítő sirirattal tisztelte meg. *János* szerepap beszéli, hogy II. Sylvester sirja, ámbár különös gond alatt volt s száraz helyen feküdt, gyakran megnedvesedett. Ugyanazt mondja *Rasponi Caesar* lateráni kanonok is a XVII. században ezen pápa sirjáról, mit János a XII-ikben. Midőn 1648-ban sirját feltalálták és felnyitották márványkoporsóját, ebből igen kedves illat ömlött ki, tetemeit püspöki öltöny fődte, fején infula s mellén kereszt volt. De amint a szabad lég érintette a hullát, az egész tetem öltönyöstül együtt hamuvá lett, s mi sem maradt egyéb épségben, mint ezüst-keresztje s a püspöki gyűrű.

Gerbert elvitázhatlanul százada legnagyobb s legnevezeteseb férfiaknak egyike volt. Jobban magára vonta ő korstársai figyelmét, mint az ekkor élő uralkodók bármelyike, s nemcsak azok, hanem minden osztályúak által tiszteltetett, s a következő századok általános bámulatának is tárgya maradt. Isten a legszebb s legfölségesb tehetségekkel diszította őt fel, s rendkívül könnyű, és mindent gyorsan felfogó értelmiségénél fogva a tudományos ismeretek ekkori terén roppant haladást tett, sőt jókorán fölulmulta a kor tudományosága színvonalát. Jámborság, különös alázatosság, ragaszkodás az egyházhoz s ennek az emberi nemzetre nézve fönséges hivatásához s magasztos jelentékenységehez, buzgalom s erély ragyognak ki mindazokból, miket cselekedett és irt. Az emberektől félelmet nem ismerte, s a pápa-, meg a császárnak is csak annyi tekintélyt hagyott helyben, mennyi őket joggal megillette. A külső engedelmességet megtette nekik, de lelkiismerete s a jog ellen sohasem hódolt

parancsaiknak. Kortársai szerint *részvevő, hegyes, engesztelékeny s elnéző volt*, mint Arnulf elleni magatartása is igazolja. De legsajátosabban kitüntette őt a hűség és szeretet tündöklő erénye, s a *tudományok utáni emésztő szomja*. Mennyire szerette Aurillac-bani egykori ápolóit, Gerald apátot s Rajmund kedves tanítóit, stb. Bárhol fordult is meg életében, a jólét s balsors napjaiban is egyiránt emlegette őket, köszöntötte minden előfordult alkalommal, megajándékozta mindnyájokat s imáikba ajánlotta magát. És az Ottók háza! ennek áldozta életét, a szerencse s szerencsétlenségben, Francia- és Németországokban, alacson sorsában, s a hatalom legfőbb fokán is megőrizte e ház iránti szeretetét s tevékenységét. Mint a gondos atya gyermeke fölött, úgy őrködött ő III. Ottó változó helyzete fölött.

Mennyire törekedett mindenkor s élte minden állapotában a tudományok után, s mennyire fordította minden hatalmát, befolyását s vagyonát e célra, egész élte bizonyítja. Gerbert jóval fölülhaladta a kor tudományossága színvonalát. Igen ismerte a Szentírást, a szent-atyákat s kánonokat, mint senki más századában; roppant ismeretei kincse folyton készen állt rendelkezésére; ethikai alkalmazásában, feltűnően világos jogi nézeteiben, a hit- s erkölcstanok igen sikeres előadásában gyönyörűen kifejtett tehetségei s roppant tudományossága szépen ragyogtak. A bölcsészetet, mint a hitet, Isten ajándékaul szerette s becsülte. Dialecticai ügyességét a következő századokban is mintának tekintették. Egy nevezetes rhetorikai tankönyvet írt, s a nyelvészeti iratokat nagy gonddal gyűjtögette. A számтан terén is feltűnt tevékenysége, s *első volt, ki az arab számokat s a tizedes rendszert a keresztény Európába behozta, s az egyetemes számtudomány alapját megvetette*, habár még századok múltak el, míg azok használata az astronomok és astrologok tanodáiból a közéletbe ment át. *Mértana maig is olvasható, s a tudósok által méltán magasztaltatik*. Ezen tudományokban roppant volt járatossága, értekezik a délvonal, a föld terjedelme, éggolyó, az égi jegyek, láthatár, napóra, stbiről. Az astrologiát is igen kedvelte, s hogy a zenéhez is értett, mutatja „zenész“ mellékneve is, melylyel kora őt megtisztelte. Némelyek szerint, *hydraulai orgonát, gépeket s órát is készített*, és az orvosi tudomány sem volt előtte idegen. Latinsága erőteljes, velős, tö-

mött s kedves hangzatu volt. A görög irodalombani otthonosságát Ottó császár igen kiemelte. Annyi tudományos ismerettel levén felszerelve, oly tanára volt korának, hogy hozzá-hasonlót találni épen nem lehetett volna. Ily ismeretek oly században, midőn a tudományok egyedül csak a kolostorokban ápoltattak, a világban igen feltűnőek levén, a nagyoknál közbámulatot gerjesztettek, míg a kor szánandó tudatlansága, a sötét-fejűek s fekete-lelkűek irigysége, s különösen a nyomorult, hazug Bennó álkardinál (VII. Gergely pápa alatt a legszemtelenebb rágalmazó) II. Sylvester emlékéét az ismeretes nevetséges módon akarta meggyalázní, állítván, hogy *Gerbert varázsló s az ördög szövetségese volt!!* E vádolt egy régi költő védíratában teljesen kítisztáztatik a nagy tudós.

Gerbert számos íratai nem jutottak el mind hozzánk, s ezek közül több nyomtatásban még maig sem jelent meg. 149, a kor történelmére nagy világot derítő levelét *Papirius Masson, Duchesne, Bouquet* adták ki s az atyák legnagyobb könyvtárában is megjelentek. *Mabillon* II. Sylvesternek „*De Sphaera*“ s mint már pápa által írott „*De Informatione Episcoporum*“ című műveit bocsátotta közre. Némely íratait pedig, mint „*De rationali et ratione uti*“ s „*De corpore et Sanguine Domini*“, *Pertz* ismertette meg a tudós világgal. Ugyancsak ezen író adta ki következő műveit is: *Gerberti Archiepiscopi Rhemensis Acta Concilii Rhemensis ad S. Basolum anno 991*, „*Gerberti Aepiscopi R. Acta Concilii Mosomensis anno 995*“, „*Gerberti Aepiscopi R. Acta Concilii Causeiensis anno 995*.“ Egyébiránt a főnebb is említett *Hock*, a „*Gerbert oder Sylvester II. und sein Jahrhundert*“ című derék művében e pápa művei s leveleiről bőven emlékezik. — Igen vonzó életrajzát szép avatottsággal a legújában *Quéant* abbé írta meg e cím alatt: „*Gerbert, ou Sylvester II. premier pape francais et le Sieècle de fer, par l'abbé Quéant, de Reims*“ I vol. in 12. XXIV—340 lap. E jeles mű a rheimsi akademiától jutalmat nyert. IX. Pius di-csérő okmánynyal tisztelte meg a szerzót, s *Landriot* jeles rheimsi ér-sek megengedte, hogy a mű neki ajánltassék. —

CXLIV.

XVIII. János. 1003.

Sicco János egy a XVIII. században feltalált sirirat szerint *Repugnanóban*, (ma Ripagnanó) a fermoi egyházmegyében, a tekintélyes *Sechi* (Secchi, Sücco, Sicco) családból vette származását. Jókorán Rómába vette magát, hol *Petronius* consul házában folytatta tanulmányait. II. Sylvester halála után 1003-diki június 13-kán, midőn a császári trón is üres volt, s Rómában a legnagyobb zavar uralkodott, a tusciai grófok pártoskodása folytán a pápai trónra lépett, hogy arról őt hódolva a sirba szálljon. Földi maradványai a lateráni sz. János egyházában porlanak. Említést érdemel, hogy egy névtelen, német pápai író szerint ezen pápának első koronás királynőnk Gizela, a római szentszék iránti hódolata s hálája jelekül, egy drága értékű, kitűnő ügyességgel készített mise-öltönyt, a montecassinói apátnak becses arany-mell-keresztet, s egyéb jámbor férfiaknak is értékes ajándékokat küldött, hogy érte s a magyar nemzetért imádkozzanak. E miseruha ma *Metzben*, sz. Arnulph egyházában őriztetik, melynek *Mabillon* szerint, IX. Leó pápa ajándékozta, fölszentelése alkalmából.

A János nevű pápák sorában ez tulajdonkép XVII. volna. De mivel a görög *Philagathos*, miután, mint főnebb láttuk, *Crescentius*-sal szövetségbe V. Gergelyt elűzték, a pápai méltóságot bitorolta, magát szintén XVII. Jánosnak nevezte, s e név alatt fordul elő több az ő bitorlása alatt kiadott okmányokban, azért *Sicco János* pápává választatván, a zavar kikerülése végett magát XVIII. Jánosnak nevezte.

CXLV.

XIX. János. 1003—1009.

III. Ottó halála után Róma s Olaszhon ismét a pártoskodások siralmas színhelyeivé lettek. Az örök-városban *Crescentius* helyét,

ennek rokona az ügyes *János patricius* foglalta el. E roppant ravasz politikájú pártfőnököt a tuscolumi grófok erőlködtek ellensúlyozni, s házukat nagy befolyásuk messzeható összeköttetéseiknél s dugazdagságuknál fogva a hatalom ama fokára emelni ismét, melyen az egykor állott. Ezen utóbbi párt azonban sokkal mérsékeltebb volt az előbbinél; mert a tuscolumi grófok a kormányzatban osztozni akartak a pápával, míg János és pártja az egyház fejét az uralkodásból egészen kizárni s azt egyedül az egyház kormányzatára szorítani törekedtek, mi egy idő óta nekik sikerült is. Ily körülmények közt jutott 1003-diki december 26-kán a római születésű *Fasano János* az apostoli székre, s Jézus egyházát XIX. János név alatt kezdte kormányozni.

Ezen egyházfő alatt *alapította II. Henrich a bambergi püspökséget*, s miután a folséges dom elkészült, a jámbor uralkodó követeket küldött Rómába a pápához, hogy az új püspökséget megerősítse, s egyházát székhessé emelje. XIX. János egy 1007-dik évben *Frankfurtban* tartott zsinaton az új püspökséget megerősítette s a mainzi érsek joghatósága alá helyezte, a würzburgi főpásztor boszankodása daczára is, hova azelőtt Bamberg tartozott. Az ide vonatkozó okmányt 37 püspök irta alá. I. Ottó a magdeburgi érseki széket alapítván, ez a megerősítéskor azon előjogot nyerte, hogy érseke csak a pápa, vagy az ez által különösen megbízott főpap által szenteltethetik fel. Ezen pápa alatt a magdeburgi érsek Gieseler meghalván, utóda *Tagmó* lett. Ez nem utazhatott Rómába, hogy magát a pápa által felszenteltesse, sem ezen utóbbi nem látta tanácsosnak a körülményeknél fogva Rómát elhagyni. Azért egy követet nevezett ki, hogy az az ő nevében a felszentelésnél jelenlegyen. Ezt a pápa s II. Henrik követi jelenlétében a tartomány egyéb püspökeivel a megbízott *Willigis* mainzi érsek teljesítette.

Ezen pápa alatt zarándokolt sz. *Elphagus*, canterbury-i érsek, Rómába, hogy a pápától palástot kérjen. XIX. János nemcsak örömet engedett a szent férfiú kérelmének, hanem, hogy őt annál jobban megtisztelje, levette nyakából az apostoli stolát, s ezzel a római senatus jelenlétében a szent érseket diszitette fel. *Fulbert* istenfélő és nagy-tudományu kolostori áldozár a *carnutumi* székre emeltetvén, XIX. János által méltóságában megerősítettett. A pápa siriratában

említés tétetik a keleti s nyugati egyházak közti egyesülésről, azon megjegyzéssel, hogy ezen egyházfő a szakadálnak szerencsésen végét vetett. Mint történelmi esemény adatik ez elő XIX. János életében minden tekintélyesb pápai író által, de hogy az egyesülés mikép történt, adatok hiányában nem tudhatjuk. Ezen dologról Péter antiochiai patriarcha is emlékezik 1050-dik évben irt s *Cerulárius Mihályhoz* intézett levelében megjegyezvén, hogy János pápának, IV. Sergius elődének, neve a keleti egyház Diptychájába iktattatott, hogy a szentmisében a többiekkel együtt róla is megemlékezzenek.

XIX. János pápasága alatt hirdette sz. *Brunó*, III. Ottó császár rokona, a pogány poroszok és oroszoknak az evangeliumot. Miután ezen hivatásra szigorú élet által sokáig készült a szent férfiú, a pápai engedély megnyeréseért kenyér s vizen böjtölve mezitláb Rómába zarándokolt. A pápa nemcsak örömmel adta meg neki a küldérségi engedélyt, hanem érsekké nevezte ki s palástot is adott neki, hogy magát Némethonban felszenteltethesse. Hova visszasietvén, *Merseburgban* II. Henrik királylyal találkozott, és a magdeburgi érsek által fenszenteltetett, ki neki a nép előtt ünnepélyesen átnyújtotta a magával hozott palástot. Azután 18 társával utra kelt, a pogány poroszokra felderítendő az evangelium üdvös világát. De ezek országának határát alig érték el, midőn kegyetlenül megölettek s fejeik levágattak, és így szent főnökükkel együtt martyrkoronát nyertek.

XIX. János, ki több kolostort kiváltságokkal látott el, 1009-diki május végén múlt ki az évlészek szerint, még pedig sz. Pál római kolostorában, hova *Eccard* szerint, a pápai méltóságot a zárda-csendével cserélvén fel, visszavonult. Erről azonban a többi írók kételkednek. Tetemei a lateráni sz. János egyházában porlanak a következő sirirat alatt:

Quam solers Domino placuit, quam mente modesta

Praesul Apostolicus Orbis et omne decus.

Hic statuit tumulo claudi sua membra sub isto,

Haec eadem sperans ut sibi reddat humus.

Ardua qui fulsit cunctis per sidera Coeli,

Augustis carus, gentibus et tribubus.

Doctrinis comptus sacris et dogmate claro.
 Per patrias sancta semina fudit ovans.
 Nam Grajos superans, Eois partibus unam
 Schismata pellendo reddidit Ecclesiam.
 Principis hinc Petri sed quisquis tendis ad aulam,
 Dic supplex isdem regnet ut arce Poli.

CXLVI.

IV. Sergius. 1009—1012.

IV. Sergius Rómában született, atyját Mártonnak hitták, érdemei s ragyogó erényeinél fogva az albanói, utóbb pedig 1009-diki jun. 17-kén az apostoli székre emeltetett, s ekkor Péter nevét az emlitettel cserélte fel. Igen kár, hogy e derék, bölcs, jámbor, szelid, kegyes, a szegények, szükölködők, özvegyek s árvák iránt oly bőkezű pápa csak két év s néhány hóig ülhetett az apostoli széken! Csak azt találjuk felőle feljegyezve, hogy követe által a toursi egyházmegyében emelt kolostort beszenteltette, és hogy a hamburgi érsek meg a verdeni püspök közt a ramsolai lelkészlet miatt kiűtött surlódást az előbbinek javára egyenlítette ki. Hogy a tudatlanok, irigyek s gonosz akaratuak által II. Sylvester pápáról terjesztett rossz hirt megezáfolja, annak a laterani egyházban pompás siremléket s iratot állítatot.

Nemcsak az egyházat s államot megrázó viharos körülmények, hanem egyéb szomorú esetek is gyászszal tölték el szívét. Ezekből első helyen említendő a *jerusalemi sereggyháznak a saracenok általi elpusztítása*, melyet azonban a kalandos *Hakem* anyja a kereszténhitre térvén, felépíttetni törekedett. Minden nemzetbeli hívek által nemcsak pénzzel segítettett vállalatában, hanem nagyszámu munkások is siettek mindenünnét Jerusálembe, hogy a sirtemplom annál hamarabb helyreállíttassék. Nemsokára ama gyászos eseményről értesült ismét a szent-atyja, hogy a dán tengeri rablók Canterbury városát elfoglalván, a lakosokat kiölék és sz. Elphagus érseket is kivégzik, kit előde mint zarándokot Rómában oly hódolatteljesen fo-

gadott. Sz. Kálmán is mint vértanu mult ki *Stocker*auban. Irhonból Palaestinába zarándokolt, s visszatértekor martyrhalált szenvedett. Szent tetemei a mólki apátsági templomban nyugszanak.

IV. Sergius mindezen szomorú események daczára is igyekvék vidámságát megőrizni, még a gonosztevők iránt is többször tanusítá irgalmát s kegyességét, barátai iránt szeretetteljes, s azért mindenki előtt igen kedves volt. Az olasz herczegek és nagyok a legbo nyolódottabb ügyekben folyamodtak hozzá tanácsért. IV. Sergius 1012-dik évben mult ki pápasága harmadik évének vége felé, vagy a negyediknek elején, mert utóda ezen évi november 23-kán már az apostoli székre lépett, mint egy okmányból kiderül. A lateráni egyházban tetemeit a következő sirirat jelöli, melyet, mivel életére oly szép fényt vet, ezennel közölni jónak látjuk :

Quisquis ad haec tendis sublimia limina lector,

Et caperis tantae nobilitate Domus,

Intentis oculis aulae percurrere raras

Desine materias arte juvante manus.

Lumina cum gressu prudente secuta crescens

Respice sollicitus, quid velit hic titulus.

Hic tumulata iacent pastoris membra sereni,

Quem decus Ecclesiae contulit Omnipotens.

Pauperibus panis, nudorum vestis opima

Doctor et egregius qui fuit in populo.

Jura sacerdoti laetus dum vidit aristas

Coetibus acquavit naviger Angelicis

Albanum regimen lustró venerabilis uno

Rexit, post summum ducitur ad solium,

In quo mutato permansit nomine Praesul

Sergius ex Petro. Sic vocitatus erat.

Ductus mente pia Jesu, dic, parce Redemptor

Utque vicem capias, dic, Deus hunc habeas.

CXLVII.

VIII. Benedek. 1012—1024.

IV. Sergius halála után a főnebb említett két párt közt harczra került a dolog, mivel mindegyik saját érzelmű pápát akart az apostoli székre emelni. A tuscolumi grófok a saját házukból *János* portói püspököt választatták meg, ki Rómában született. Ezen választás *János* patriciusnak nem tetszván, bizonyos *Gergely* nevűt vettetett fel pártja által a pápai székre, kiről jól tudta, hogy a német politikának esküdt ellensége. De az álpápa pártja gyöngébb lévén, kénytelen volt engedni, s 1012-diki nov. 23-kán *János* portói püspök VIII. *Benedek* név alatt már az apostoli szék birtokában volt. *Gergely* külső segílyt keresendő, a császárhoz sietett Némethonba, s *Pöldenben* pápai öltönyben jelent meg *Henrik* előtt, panaszkodott a szenvedett sérelmek s jogtalanság miatt, elmondá, hogy Romában nagy a zavar, s kérve kéré a királyt, hogy a nyugtalanságok s rendetlenkedések megszüntetésére Romába siessen, s őt a székéről erőszakkal elűzzet arra ismét visszahelyezze. De a jól értesült *Henrik* igen hidegen fogadá *Gergelyt*, ezen utóbbi csak kitérő választ nyert s a pápai diszjelvényeket kénytelen volt a császár előtt lerakni. *Henrik* 1013-ban Rómába vonult, *János* patricius s álpápája hatalmát megtörte, VIII. *Benedek* tekintélyét pedig oly magasra emelte, a melyen rég nem lehet a pápák uralmát szemlélni. *Gergely* rögtön letünk a szinpadról, s még neve sem fordul elő többé a történelemben.

Midőn *Henrik Kunigunde* nevű nejével az örök-városhoz közele, VIII. *Benedek* egy arany-almát küldött elébe, a melynek közepéből kiálló kereszt az államnak az egyházzal egyeségét jelképezi, azon drága gyöngyök pedig, melyekkel az alma ékítve volt, az uralkodókban megkívántató erényeket. Mint a tudós *Glaber* szerzetes megjegyzi, az alma jelképezte a világot, a kereszt az egélyt, melyet a császárnak védelmezni kell, a drága kövek és gyöngyök pedig az erényeket, melyeket annak birnia kell. A jámbor *Henrik* ezen jelképezést meg-

értvén, így szólott az ajándék átvételekor: „*Ez egy képlet, mely szerint kormányoznom kell. De az ily ajándok jobban illeti azokat, kik a világ pompáját lábbal tiporják, hogy a keresztet annál szabadabban követhessék.*” Azért ezen ajándékot az ekkor nagyon virágzó clugny-i kolostornak küldötte. Ez a birodalmi almának eredete, mely a császári diszjelvények egyik legnevezetesebbike.

Egy római mérföldnyire ment a senatorokból álló küldöttség a császár elé, kit a Péteregyház lépcsőjeig vezettek az elfogadó senatorok, melynek felső részén a pápa diszöltönyben várta egész papságával az érkező császárt. Midőn ezen utóbbi a hozzá intézett kérdésre: „*Valljon hit védnöke leend-e az egyháznak, pápa, s utódainak?*” ünnepélyesen „igen“-t mondott, rögtön megnyiták a Péteregyház ajtai. A pápa oldalán Henrik az egyházba lépett, s miután mindketten az apostolfejedelem sirjánál imáikat elvégzik, Henrik a részére felszerelt palotába vezettetett. Erre két nap múlva 1014-diki febr. 22-kén következett a koronázás. Az összes olasz s német nemesség, meg roppant népség jelenlétében VIII. Benedek Henriket császárrá koronázta, szerfölött dús, drágakövekkel kirakott koronát tévén fejére, s azután a szokott szertartással római császárnak kiáltván ki. Egyszerre a „*Te Deum*“-ot kezdé az összes papság zengedezni, mi alatt Henrik a részére állított trónra lépett. Az ének elzengése után *Kunegunde* is az oltárhoz lépett, s kevésbbé értékes koronával a pápa által császárnővé koronáztatott, s azután férje mellett foglalt helyet a trónon. Az ünnepélyes isteniszolgálat bevégezése után VIII. Benedek mindkettőjüket a lateráni palotában fölségesen megvendégelé.

Eszerint Henriknek s kivált a pápának forró vágya teljessébe ment. Az oly igen szprongatott egyház ismét védnököt nyert, ki elég erővel s akarattal birt annak a lázangó pártok ellenébeni megvédésére. Egy ünnepélyes okmányban mindazt megerősítette Henrik, mit *Pipin, Nagy-Károly* s *Ottók* adományoztak az egyháznak. A jámbor császárnak még a *Lyturgia* sem kerülte ki figyelmét. Ugyanis Rómában tartózkodása alatt Henrik észrevevén, hogy az ottani egyházban a „*Credo*“ nem énekeltetik a szent-misében, eziránt kérdést támasztott, s a következő felvilágosítást nyerte: „*A római egyház sohasem esett tévelybe, nincs tehát szüksége arra, hogy*

ünnepeken a hitvallás elénekzése által nyilvánosan és ünnepélyesen tegyen hitéről vallomást, a szent-misében azonban, valamint az egész egyházban, azt mondani szokás.“ A császár e nyilatkozatra mitsem válaszolván, majd VIII. Benedeknél kieszközölte, hogy az a római Lyturgiába behozatott s ünnepeken énekeltetett. Némethon állapota miatt nem sokáig időzhetett a császár Rómában, hol az ügyeknek bölcs vezetése, megható igazságszeretete, a szegények iránti gyöngéd gondoskodása s egyéb fölséges tulajdonai, valamint nemes magatartásaért sok szívet nyert meg. Mielőtt Olaszhont elhagyta volna, a tartományi püspökök indítványa folytán Bobbio-ban püspökséget állított s azt dús adománynyal látta el.

Róma nyugalma és rendje helyre volt állítva, s VIII. Benedek az egyház ügyei rendezéséhez akart látni, midőn a saracenok a császár távollétét használva, Toscanát elfoglalták s az egész vidéket elpusztították. A pápa az Egyházi-államokat féltvén, oly hadi tervet rögtönzött azok megmentésére, melynek kivitele örök nevet szerzett neki az utóvilág előtt. Ugyanis az olasz hercegek vonakodása dacára is VIII. Benedek sereget gyűjtvén, annak élére állott, s elszántan sietett az ellenség megtámadására. Ugyanezen időben indultak meg vezénylete folytán a tengeri hajók is, hogy az ellenséget hátulról is megtámadják, s a visszavonulást elzárják. Az Emir észrevevén az őt kelepcebe keríteni akaró tervet, hogy az ellenség kezébe ne kerüljön, egy jelentéktelen földözettel menekvésnek eredt. Hátrahagyott harczosai roppant elszántsággal három napig küzdöttek, míg minden oldalról körülvéttetvén, teljesen leverettek. Az Emir neje is fogságba került, lefejeztetett s drága ékszereit a pápa Henrik császárnak ajándékozta. A nejének kivégeztetése s seregének gemmisítése miatt feldühödött saracen vezér VIII. Benedeknek egy zsák gesztenyét küldött azon izenettel, hogy a következő évben ugyanannyi római katonán állandó boszút. A pápa meg egy zsák kölest küldött az Emirnek azon válaszzsal, hogy ugyanannyi hősök várják a támadást, kik igen jól értik a saracenok maradványát is tönkre tenni. Az 1017-diki év beállott s el is múlt, de a saracenok igen üdvösnek látták magukat többé nem mutatni az Egyházi-államok közelében.

E fényes diadal után VIII. Benedek elhatározta, hogy a sara-

cenok maradványát is megsemmisítendi Sardiniában. Azért az ostiai püspököt mint követjét Genua- s Pisába küldötte, kinek sikerült a két állam közt szövetséget létesíteni, s a következő évben számos tengeri hajó érkezett Sardinia partjaihoz. Egy tartós, szerfölött véres, de a keresztények által megnyert tengeri csata döntően határozott a sziget sorsa felett. Amint a keresztény harczosok megérkeztek, azonnal ellenök indult az Emir; de szerencséje csillagát letűnni látván, a sziget másik vége felé vonult vissza, Afrikába menekült s Sardiniát a győzteseknek hagyta hátra. A pisaiak s genuaiak a dús nyereségen megosztzkodtak. Ama roppant kincsek, melyeket a saracenok rabló-állama több mint egy századon át halmozott össze, a genuaiak birtokába jutottak, s a pápa Sardiniát a pisaiaknak hűbérbe adván, a szigetet négy területre osztották, melyek mindegyikének élére egy *bíró* állíttatott, kik idő folytán igen nagy hatalomra s tekintélyre jutottak. A moscheák azonnal keresztény templomokká alakíttattak át, a városok s erődök előtt ismét a keresztiek ragyogtak, s Sardinia a pisaiak uralma alatt megint keresztény állam lett.

Azonban VIII. Benedek hadi tervei még tovább is terjedtek. Ha nem tarthatott is többé a saracenoktól, mégis üdvösnek látta, hogy az olaszthoni görögök is, ezen *hűtelek testvérek*, kik a saracenokat is gyakran segítették, s a latinok iránti gyűlöletből folyton fegyverben állottak a közös anya, az egyház ellen, megfenyíttessenek. Az olaszthoni görögök maradványának helytartója különféle ürügyek alatt a beneventi herczegséget megszállotta, s már Róma meghódításáról is álmodozott. A pápa nem találván alkalmas vezért, midőn arról értesült, hogy bizonyos *Raul Richard herczeg kegyéből kiesett*, s vezérnek alkalmazható volna, azonnal szolgálatába fogadta, s az ügy élére állította. Raul eleinte szerencsés volt, de lassankint a normannokat Olaszthonba vonta, kik ez idő óta itt huzamos ideig voltak megtelepedve. Raul azonban belátván, hogy csapatai a győzelmek daczára is folyton gyöngülnek, s az olaszoktól mi segílyt sem kap, azért az ügyet a császár pártfogásába ajánlani elhatározta. Mire igen szép alkalmul szolgált VIII. Benedek Némethontai utazása.

XIX. János életrajzából már tudjuk, hogy Henrik császár Bambergben püspökséget alapított s ugyanott egy pompás székes-

templomot emeltetett. A császár forró vágya volt, hogy ezen egyházat maga a pápa szentelje fel, mely 1020 dik évben teljességébe is ment. VIII. Benedek a császár ismételt kérelmének engedendő s a görögök elleni ügyön is valamit lendítendő, Némethonba vette magát. A szent-atyá több olasz érsek s püspök kíséretében zöld-csütörtökön érkezett Bambergbe. A császár által, ki jó távolságra eléje sietett magas vendégének, minden kigondolható tiszteletnyilvánításokkal fogadtatott, s roppant fénynyel vonultak be a városba. Az erre következő két nap csupa áhítatoskodásban telt el. Husvét ünnepe, ápr. 7-kén, nagy pompával ületett meg, s erre hét nap mulva a felséges basilica, az első vértanu tiszteletére, Némethon összes egyházi s világi nagyai jelenlétében a pápa által, feláldatott. A szent-atyá iránti hálából a császár *Bamberget a pápának adományozta s meghagyta, hogy annak részére a város évenként egy szépen felszerelt fehér lovat 100 márka ezüsttel állítson ki.*

Hogy a szent-agya Bambergben az olasz ügyekről a császárral értekezett, mondani is fölösleges; mert a görögök már egész Apulia és Calabria birtokába jutottak, mindig tovább terjeszkedtek, s már II. *Pandulph* capuai herczeg is kénytelen volt herczegségét a görög uralom alá vetni, minek jeleül Konstantinápolyba egy arany-kulcsot küldött. Már Rómát s ezzel az egész kereszténységet fenyegették a felfuvalkodott görögök. Ezt látván a derék egyházvédő Henrik, megírte a pápának, hogy legközelebb Olaszthonba menend. 1022-ben Vazul görög császár serege Calabriában termett, éjszak felé huzódott, Beneventet elfoglalta, s már Róma megtámadásáról gondolkodott, midőn Henrik császár hatalmas tábora is rögtön megjelent, s a büszke görögöket leverte. A győztest VIII. Benedek Capuában meglátogatta, s a császárnak forró köszönetet szavazott, hogy az egyházat ezen ellenségtől megszabadította. Azután *mindketten a híres montecassinói kolostorba vették magukat.* E szent hely iránt ugyanis Henrik császár kegyeletes háláját akarván tanusítani, melynek felépülését köszöntö, a kolostort dúsan megajándékozta. Nehány napig időzött a gyönyörű fekvésű zárdában, s mivel annak apátja kevéssel ezelőtt kimult, a szerzetesek által a pápa és császár jelenlétében az oly híressé lett *Theobáld* választatott apáttá s ezen *benzés anyakolostor nagy öröme a pápa által áldatott meg.* Miután

VIII. Benedek ezen apátságot, a császár ajánlata folytán, ki annak minden birtokait s kiváltságait megerősítette, különös pártolása s ismételve közvetlenül az apostoli szék fönhatósága alá helyezte, elváltak egymástól. A pápa Rómába, a császár seregéhez tért vissza. September végén ismét *Frankfurtban* volt. A császár ezen harmadik hadjárata az egyházra s longobárdokra nézve áldásdús és dicsteljes volt. A görögök hatalma megtörtetett s egyedül Apulia egy zugára szorítottatott, Róma az alkalmatlankodó szomszédától mindenkorra megszabadult, a sz. Péter székét Bysantból fenyegető vész eltűnt, s következésképp a német királyok a római császári korona birtokában szilárdan álltak; mert *az egyház jólétével szorosan egybe van kötve a keresztény államok boldogsága*. Ezt Luden protestáns író is megvallja.

VIII. Benedek a harci vállalatok között sem feledkezett meg az egyház ügyeiről. Így Ravennában a császár testvére Arnold érsek jogait a tolakodó Adalbert ellenében megerősítette, s egyszersmint elődei által a ravennai, bolognai, imolai, faenzai, forlii és cerviai egyházak részére tett adományzásokott s engedélyezett kiváltságokat megerősítette. 1018-ban barátja sz. *Odiló* felhívására kiközösítéssel fenyegette mindazokat, kik a clugny-i apátság jogait s birtokait megtámadni merészelnék. Továbbá két zsinatot tartott, az egyiket 1015-ben Rómában, melyről csak annyit tudunk, hogy azon *Simon* örmény szerzetes, padalironai remete Mantua mellett, boldoggá avattatott, s egy olaszboni kolostornak okmányilag különféle előjogok adattak. A másikat 1014 és 1020 között a pápa Páviában nyitotta meg, mely zsinat hét fegyelmi canont hozott, s hogy ezek annál pontosabban megtartassanak, a császár rendelete folytán a birodalmi törvénykönyvbe vétettek fel. A templomok s isteniszolgálat diszének emelésére is nagy gondot fordított VIII. Benedek. — 1022-ben a háladatlan zsidókat, kik épazon órában gyalázták meg imaházukban a keresztet, midőn az Nagypénteken, szokás szerint, a pápai templomban köztiszteletre kitétetett, Rómában szigoruan megfenyítette. Ugyanezen évben a manichaeusi tevélyeknek hódoló egyháziakat az orleansi zsinat máglyára ítélte. Némely írók szerint *e pápa erősítette meg a sz. Romuald által alapított kamalduli rendet*.

II. Henrik császár szent és hős férfiú volt. Ő, a flandriai, lombardiai, calabriai s csehoni győztes, kinek neve hatalom, s kormányja nagylelkűsége, meg igazság-szereteténél fogva a népekre valódi áldás volt, kinek viharos életében minden vállalatát a legszebb siker koronázta, kolostori csend s magány után epedett, hogy Istenének háborítatlanul szolgálhasson. Ilyen volt élete a kor két nagy emberének, kik közösen működtek az egyház s állam javára. Igen, VIII. Benedek és II. Henrik nagyszerűen megmutatták a világnak, hogy *csak az egyház és állam szövetségén virágzik fel az emberiség jóléte*. VIII. Benedek 12 évi dicsteljes pápasága után 1024-diki júniusban, néhány héttel előbb, mint II. Henrik, kimúlt. Együtt működtek s majdnem egy időben léptek is le az élet szinpadáról, hogy tetteikről a szigorú bíró előtt számoljanak. Mindkettőjük élete gáncsnélküli volt, magasztos hivatásukat egy perczig sem téveszték szemeik elől. Jámorság, buzgalom, bölcsesség, szerénység, szendesség, kegyességtől s egyéb tulajdonoktól ragyogtak jallemeik, s mégis, ó reszketettek ti szentély szolgálói! VIII. Benedekről azt írja egy kortanú, hogy addig kellett a tisztító-helyen szenvednie, míg onnét sz. Odiló s jámbor szerzeteseinek imája, valamint fivére s utódja alamizsnái ki nem szabadították. *Más az Isten ítéléle, s más e földön a gyöngye halandóé!*

CXLVIII.

XX. János. 1024—1033.

VIII. Benedek halála után ennek egészen világi fivére, *Romanus*, *senator* és *római herczeg* választatott ugyanazon tuscolumi grófok által 1024-diki év közepén pápává, s mint ilyen XX. János név alatt lépett a pápai trónra. *Glaber* igen rosszul véli, hogy e pápa pénzzel nyitott volna magának utat sz. Péter székére. E rágalmat sz. *Fulbert* chartresi püspök levelével czáfoljuk meg, melyet ezen egyházfőnek felemeltetésekör küldött Rómába, s így hangzik: „Hálákat

adok a mindenható Istennek, szent-atyá, ki irgalomdús jószágán fogva oly kegyelemteljesen tekintett le alázatosságtokra, hogy a legfőbb méltóságra emelt titeket! Velem együtt az egész világ szentségedre néz s hirdeti dicsőségedet. A szentek felemeltetésekre tekintenek, s örülnek amaz erényragyogványnak, mely az övéikhez hasonlólag tündöklük. A szent-egyház ellenei szentségeket szemlélvén, rettegnek igazságszeretetetektől. A gonoszság által megbántottak reményteljesen tekintenek fel oda, hol a vigasztalás menhelye fennmaradt számukra. Ezek számához tartozom én, egy nagy és híres egyház csekély püspöke, ki szorongatásokkal körülvéve panaszát Szentségedhez meneszti, s segélyért jámborságodhoz folyamodik. Környékünkön lakik egy gonosztevő, *Rudolf* gróf, ki mindenféle igaztalan ürügy alatt egyházunk javait pusztítja, saját kezével két papot megölt, s más kettőt erőszakosan kirabolt. Már többször a király ítélőszéke és zsinatok által is megidéztetett, de istentelenségében megmaradván, általunk kiközösítettett. Most sz. Péter sirjához akar zárándokolni, mintha ott elégtétel nélkül is megnyerhetné a feloldozást. Azért esedezünk általunk igen szeretett atya, kire az egész egyház fölötti gondoskodás bízott, hogy ugyanazt, mint fiaid kiöntött vére kívánja, megintsed s Szentséged magas bölcsesége szerint megbüntettesse, mind érdemi, s Szentséged igaztalanul fel ne vegye az egyházi közösségbe azt, ki a pogányokhoz hasonlólag, annak isteni tekintélyét megveti. Örökdjék fölöttünk Szentséged félelemteljesen mint jó pásztor, mert a gondatlanság az Ur nyájára vészt hozhatna!

Nem tudjuk, irt-e valamely században egy püspök nagyobb gyöngédséggel, tisztelettel s szilárdsággal pápának, mint Fulbert chartresi püspök, s pedig egy oly korban, melyet igen szeretnek barbárnak nevezni! Ezen levél egész tartalmából nem az tűnik ki, hogy XX. János gonosz uton jutott volna sz. Péter székére. Ép így *Contractus Hermán* is dicséretekkal halmozza el ezen egyházfőt, mit bizonynyára nem tesz, ha az simonia által nyerte volna a pápai méltóságot. Ezen vádra a következő esemény szolgálhatott alkalmul. XX. János pápasága első évében *Vazul* görög császár terve folytán *Eustathius* konstantinápolyi patriarcha, papok s világiakból álló fényes követséget küldött Rómába. A követség megérkezése utáni nap már kihallgatásra bocsáttatott a szent-atyához, kinek az ügyök támogatá-

sára igen értékes ajándékokat és a patriarcha levelét nyújtotta át. A pápának hízeltő bevezetés után Eustathius kéri a szent-atyát, hogy neki engedtetnék meg jövőre a „*Kelet egyetemes patriarchája*“ czim viselése. Ezt annál is inkább megnyerhetni reméllé az apostoli széktől, jegyzi meg a patriarcha, mivel ezen engedély a sz. Péter utódja s a konstantinápolyi patriarcha közti különbséget épségben tartaná. A római pápa azután is átalános, a nyugati és keleti egyházak patriarchája maradna, míg a konstantinápolyi csak a keleti egyház patriarchájának nevezetnék. A pápa a kérelmen át csakhamar belátta a görögök cselszövényes törekvéseit, s azt válaszolá, hogy ez ügyben szükségesnek látja a többi patriarchák s papság tanácsát igénybe venni. Erre a *görög követek Rómában* minden követ megmozdítottak céljuk elérésére, s a *tekintélyesb egyházi és világi nagyokat pénzzel megvesztegetni törekedtek*. Ez aljas tettök hire villámgyorsan hatott át az Alpeken Frankhon-, Német- s egyéb országokba. Mint egy varázsütésre az egész nyugati egyház a görögök kérélmé ellen támadott, s francia, olasz meg német püspökök számos levelet intéztek a görögök kérélmé ellen Rómába, sőt az egyháznagyok közül többen az örök-városba siettek, bensőleg kérvén a pápát, hogy a római egyháznak Krisztustól nyert elsőse s jogaiból mitsem engedjen. A pápához intézett levelek közt legerőteljesb az, melyet a nagy-tekintélyű Vilmos dijoni apát irt. Mihelyt a pápa papsága hangulatáról értesült, azonnal kijelenté a görög követeknek, hogy patriarchájok kérelmét nem teljesitheti. Mire azok szerfőlött bosszankodva, hogy annyi pénzázdozattal sem érhatték el utazásuk célját, visszatértek Konstantinápolyba. Látván a *görög udvar*, hogy a követek sikertelen utazása cselszövényét meghiusította, *bosszúból ismét föllevenitette a szakadályt* s a konstantinápolyi patriarcha XX. János nevét a *Dyptychák*ból kitörölte. Ime, így használták fel a keleti császárok mindenkor a vallást politikai érdekeik emelése- s terveik kivitelére, melyeket ha a római pápák állásuk s lelkismeretük sérelme nélkül fel nem karolhattak, az egyház jogaival ellenkező kérélmeket nem teljesithették, azonnal kész volt a szakadály! Az egély a görög udvarnál egy alkalmas köpeny volt, melyet az ugy forgatott, mint a mulandó érdekek kívánták!

Ugyanezen időre esik a pápának érintkezése a híres *arezzo*i Guidó szerzetessel s zeneművésszel, ki az *ut, re, mi, fa, sol, la* hanglépcsőket találta fel, melyeket ő a Ker sz. János himnuszának három első verséből vett: „*Ut queant laxis etc.*“ A híres benczés ezen általa feltalált énekmodszerral az egyház és cultusnak igen nagy szolgálatot tett. Találmánya által az énekbeni oktatás annyira megkönnyítetett, hogy rövid idő alatt a gyermekek oly előmenetelt tettek az éneklésben, melyet azelőtt a felnőt看 emberek csak többévi szorgalom által birtak felmutatni. Erről maga Guido így ír a *Ferrara melletti Pomposa* nevű klostrombani Mihály szerzetesnek, kit ő mint segéd-társat többször alkalmazott: „Reméllem, hogy utódaink bűneink bocsánataért esedeznek, hogy nekik most két év alatt legalább egy énekest képeztünk ki, míg azelőtt tiz év alatt is alig lehetett némi tökéletlen ismeretre jutni a zenéből . . . . János pápa, ki most az egyházat kormányozza, értesült tanodánkról, s tapasztalta, mint tanulják a gyermekek találmányom segélyével az éneklést, mely azelőtt előttök ismeretlen volt. Ezen igen csodálkozott, s három követet küldött érettem; azért hát Gergely milánói apát s arezzo-i Péter prépost kíséretében Rómába vettem magam. A pápát megérkezésem igen megörvendeztette, sokáig beszélgetett velem, s több kérdést intézett hozzám. Ismételve átlapozta *Antiphonarium*-omat, s csodaműnek tartotta. Annak szabályai fölött gondolkodott, s nem kelt föl előbb székéről, míg egy verset, melyet még sohasem hallott énekelni be nem tanult, s maga nem tapasztalta azt, mit másoknak hinni nem akart. Gyöngélgedésem nem engedte, hogy tovább is Rómában maradjak, mert az ily mocsáros, tengerhez közeli vidék roppant hőségem nézve halálos vész gyanánt mutatkozott. Azonban megígérém, hogy a következő évi tél elején ismét visszatérendek Rómába, s a pápát, meg a papságot művemmel közelebbről megismertetem.“ Ilyen volt a derék férfiú, kinek találmányában neve örökké élni fog. Tár-sai elismervén, hogy Guidóval méltatlanul bántak, visszahitták őt kolostorukba, ki ellenségeinek nagylelkűleg megbocsátott.

Midőn II. Konrád 1026-ban először ment Olaszthonba, *Heribert* érseket hódolataért több grófsággal jutalmazta meg. *Páviát* ostrom alá vette, s ennek egész környékét elpusztította, mivel az tőle elpártolt, azután *Milánó*-ba vonult, hol Lombardia királyává koronásta-

tott. *Aroncagliai síkon gyűlést tartott*, azután Pavia ostromát folytat-
ta, de a roppant nyári hőség miatt kénytelen volt az árnyas brienzi
halmokon táborozni. Honnét seregével őszkor elűtött, egy ideig Felső-
Olaszban időzött, alkalmas helyeken gyűléseket tartott, érteke-
zett a hercegekkel, az ellenkezőket megbüntette, s a seregőői fé-
lelemnél fogva mindenütt meghódoltak neki, s a nyugalom meg bé-
ke helyreállottak. A következő 1027-diki év elején február közepén
Lyreában útnak eredt s Rudolf burgundi király kíséretében Róma
felé tartott. Utjában *Rainer* örgrófot néhány perczre meglátogatta,
minek eredménye Konrád szokása szerint az lett, hogy tőle a toscanai
örgrófságot elvevén, azt Bonifacnak adta hűbérbe, ki a VII. Ger-
gely s IV. Henrik alatti hirneves *Mathild*nak atyja volt. II. Konrád
Nagyszerdán érkezett Róma alá, hova örömkítőrések közt vonult be,
s Husvét ünnepén ő és neje, Gizella, XX. János által a szokott szer-
tartás szerint a római császári koronával diszittettek fel, III. Ru-
dolf burgundi s Nagy-Canut angol, dán s norvégiai királyok, meg
nagyszámu olasz, német egyházi és világi nagyok kíséretében. Ko-
ronázás után a két király az érsekek, püspökök, hercegek, bárók
s egyéb urak egész serege, a Leovárosbani palota benső disztereme-
ig kísérték a császárt s császárnőt. A koronázás után két nap mulva
egy, a pápa által tartott zsinat a milánói és ravennai érsekek közt
fölmerült botrányos rangvitályt az előbbinek javára döntötte el. Ép
így a Frankhonból Rómába felterjesztett vitát is úgy döntötte el XX.
János, hogy sz. *Martialist* az említett ország apostolának nyilváni-
totta, s az ezen ügyben kiadott pápai okmányt az 1031-ben Bour-
gesban tartott zsinat felolvasván, sz. *Martialis*nak apostolsága min-
den kétségen kívül helyezettett. Emlitendő, hogy e pápa 1030-ban
Adalardus-t ünnepélyesen canoisálta. XX. János 9 évi s néhány ha-
vi pápaság után 1033-diki novemberben végezte földi pályáját. Ám-
bár, mint Saint Amand mondja, egész élte végeig tiszta volt műkö-
dése, mégis kevéssel halála előtt összeesküdtek ellene a rómaiak.
Földi maradványai sz. Péter egyházában a *Porta argentea* és *Roma-
na* közt nyugszanak. Nehány levele a zsinati gyűjteményekben lá-
tott világot. — Pápasága alatt tündöklöttek az erényösvényen a már
említett Nagy-Canut, ki utóbb martyrhalállal múlt ki, s szívéhez forrt
barátja Olaf.

CXLIX.

IX. Benedek. 1033—1044.

CL.

VI. Gergely. 1044—1046.

Mivel a tusculumi háznak sikerült egymásután két pápát emelni kebeléből az apostoli székre, XX. János halála után az említett ház a fiatal *Theophilactust* választotta 1033-diki novemberben pápává, ki a két utóbbi egyházfőnek unokaöccse s Alberich herczeg fia volt. Igaz, hogy a megválasztott, még a legtekintélyesb írók vélelete szerint is, csak 18 éves, tehát igen fiatal volt, de családja Rómában igen hatalmas, s a császár előtt is kedves volt, s azért midőn az ifjonz *IX. Benedek* név alatt a pápai trónra lépett, a szakadály kikerülése végett általánosan elismertetett. Konrád császár 1036-ban a karácsonyi ünnepeket Veronában ülte, honnét Milánónak vette útját, hol ama hír terjedt el, hogy ő Heribert érsektől Lodit visszavenni akarja. Egy e miatt kitört lázadás a császárt egy Paviabani gyűléstartásra indította. Ide siettek hát Konrád felhívására Olaszhon összes herczegai s vazalljai, s a császár szigorú ítéletet tartott. Az érsek bebörtönöztetett, de sikerült Milánóba menekülnie, hol Konrád által ostrommal szorongattatott. Az ostrommal azonban felhagyván, 1037-diki május 28-kán nagyszerű gyűlést rendezett, mely a vazallok viszonyait pontosan meghatározó okmányt állított ki, mely a hűbéri jogok alapszabályaként tekintetett századokon át. A császárt *Cremonában* a pápa meglátogatta, ki, míg atyja Alberich élt, méltóságát s hatalmát föntartotta Rómában. De amint 1037-diki májusban Alberich meghalt, a fiatal pápa, ki különben is viselete által a rómaiak szeretetét s tiszteletét megnyerni nem birta, kitéve látta magát az üldözéseknek s mindennemű bántalmazásoknak, s kénytelen volt az egyház fővárosát elhagyni. Különös, hogy az évlészek s történészek, kik e korban oly igen szerették a hibákat s hiányokat részletezni, nem vettek ma-

guknak alkalmat arra, hogy a fiatal Benedeket a világnak bemutassák, jellemeivel az utókort megismertessék. Csak a kor romlottsága miatti fájdalom általános kitörése hallható, mint Glabernél, ki itt Izaíással felkiált: „*Milyen a nép, olyan papja, s jaj azon országnak, melynek uralkodója gyermek.*“

Konrád császár a pápát Cremonában nagy tisztelettel fogadta s mivel környezetében nagyszámu érsekek s püspökök voltak, indítványa folytán egy zsinat tartatott, mely Heribert érseket, kit a császár még Milanó ostroma előtt a birodalom ellenségének tartott, s ilyennek nyilvánított, letette, s székére a milánói születésű *Ambrus* császári káplánt emelte. A pápa a zsinat ezen határozatát megerősítette, mely azonban épen nem rettentette meg a milanóiakat. Ezek, Heribert, s szövetségesei, kik közt a cremonai, vercellii, s piacenai püspökök is voltak, *Eudes* champagnei grófnak ajánlották Olaszhon koronáját. De az összeesküvés fölfedeztetett, s az abban részes egyháznagyok Némethonba száműzettek.

Róma ügyei sürgősen igényelték a császár jelenlétét. 1038-diki tél végén Konrád császár másodszor vonult be a kereszténység fővárosába. Utját Vivinája s Perugiának vette. Az utóbbi városban, vagy annak közelében találkozott a császár IX. Benedekkel, s közösen tartották Rómabai bevonulásukat. A husvéti ünnepek elmúlta után a császár a pápa ellen elkövetett merénylet ügyében szigorú nyomozást tartott, s a bűnösöket vétségökhöz mért büntetéssel fenyegette. Erre a pápa zsinatot hirdetett, mely Heribertet megidézte, de valamint előbb, most sem jelent meg, s ki által sem képviseltette magát, s a pápa által a jelenvolt püspökök megegyezésével a letett érsek egyházi átokkal sujtatott, s a császár által milánói érsekké kinevezett *Ambrus* méltóságában megerősített. De ezen, a Vatikánból sujtott villám sem volt hatással a lázadás által megkeményített szívek s kedélyekre. Milanó nem nyitotta meg kapuit, melynek erős falai, számos és harcos polgárai közt Heribert, tovább is bátran dacolt a pápával és császárral.

Hosszas atávollét s a hadseregben pusztító vészkor Konrádot Olaszhon elhagyására kényszeríték, melyet többé nem látott. Trónjára III. Henrik lépett. *Miecislav* 1034-ben történt halála után a lengyelek annak kiskoru fia *Kázmér* vagy inkább anyja *Richensa* ellen, kit

mint német herczegnőt nem szerettek, fellázadtak. Más uralkodó-házak akartak. Ez nagy fejtelenségre szolgált alkalmul, mit *Bretislaw* hasznára fordítandó, boszut akart állni a lengyeleken. Tűzzel s vassal pusztítva a lengyel herczegek székvárosaig *Gnesenig* hatolt. Itt, értésökre esvén, hogy földijök sz. Adalbertnek sirjához jutottak, azonnal a templomba rontottak, a drága ereklyét hatalmukba kerítették s ünnepélyes menetben Csehországba vitték. Ezért a lengyelek panaszt emeltek a pápánál; de *Bretislaw* is követeket küldött Rómába. IX. Benedek, minthogy Adalbert prágai püspök volt, a szentnek tetemeit ugyan a cseheknek ítélte oda, de azok erőszakos elragadásaért meghagyta a cseh herczegnek, hogy egy templomot emeltesse s meghatározott számú tagokból álló káptalant alapítson. A herczeg engedelmeskedett, s így keletkezett a híres *bunzlaui társaskáptalan*. Azután *Bretislaw* a lengyeleket legyőzte s több mint száz hadi zsákmánnyal terhelt kocsi, s sok ezer lengyel fogoly diszítették *Bretislaw* Prágából diadalmenetszerű bevonulását. Az összes lengyel foglyok Csehön nyugati részén telepítették le, hogy az idáig műveletlen földet megtermékenyítsék.

Igy lealáztatván a lengyelek, elhatározták, hogy utolsó uralkodójok fiát a trónra emelik. Azonban nem tudták, hogy a fejtelenségi zavaroktól félelmében hova menekült. Végre értésökre esett, hogy a clugny-i híres kolostorban benczéssé lett. Felkeresték, az ország szomorú állapotát elég meghatóan festették előtte, s *Odilo* apától királyukül visszakérték. Midőn az kijelentette, hogy *Kázmér* már a szerzetesi fogadalmakat is letette, sőt szerpappá is felszenteltetett, a követek azonnal utnak indultak Róma felé, hogy a pápától *Kázmér* részére fölmentvényt kérjenek. IX. Benedek ez ügyben több kardinált s püspököt egy zsinatra meghíván, s Lengyelhon szomorú állapotát tekintetbe vevén, az egély s állam érdekében az egybegyűlt atyák közmegegyezése folytán a kívánt fölmentvényt megadta, sőt a nősülést is megengedte. Efölött a követek annyira megörültek, hogy nemzetök nevében az ugynevezett *Péterfillérek* fizetését, melyet a fejtelenségi hét év alatt elhanyagoltak, ezentúl az apostoli kamrának az elmaradottakkal együtt pontosan beszolgáltatni megígérték. E pápa 1036-ban István első magyar királyt s Imre fiát, ünnepélyesen a szentek lajstromába iktatta. — IX. Benedek megintette

a kegyetlenkedő Aba-Sanut, hogy az általa gonoszul birt magyar trónról lemondván, a törvényesen választott Péternek engedje át, mint jogosan megkoronázott királynak az uralkodást. S midőn ezt tenni nem akarta, az egyház kebeléből kizárattott.

IX. Benedek ismét nem sokaig tarthatta magát az apostoli széken, mert a hatalmas *Ptolomaeusok* erős pártja által elűzetett, s helyére nem a papság és nép, hanem az erőszakoskodók által III. *Sylvester* név alatt János sabinai püspök emeltetett. Ezen álpápa csak három hóig bitorolta a pápai méltóságot, mert a törvényes pápa pártja által elűzetett, s a szerncsétlen tolakodó Sabinában még egy ideig mint pápa szerepelt, bár ilyennek őt mindig csekélyebbre olvadó pártján kívül kisem tartotta. Az egyház ily szomorú állapota a jámbor *Gratián János* római főáldozárt, ki feddhetlen élete s szép tulajdoniért a középosztály s nép által igen kedveltetett, arra indította, hogy a pápát lemondásra bírja, mivel az ő kormánya alatt az egyház szomorú állapotát megváltoztatni, arra jobb napokat deríteni, a lehetlenségek közé tartozott. Gratián terve csakugyan sikerült. IX. Benedek hajlandónak mutatta magát a lemondásra, ha élelmezésére bizonyos összeg, mely épen nem volt jelentékeny, neki egyszerre kézbesítették. A kívánt összeget Gratián barátaitól s egyéb jámbor emberektől csakhamar előteremtette, az említettnek átadta, ki azonnal egy Rómán kívüli családi kastélyba vette magát 1044-ben.

A rómaiak IX. Benedek lemondásáról értesülvén, *Gratiánt* VI. Gergely név alatt azonnal a pápai székre emelték. E jámbor és tudós férfinak Rómában hatalmas barátai voltak, kikre bizton támaszkodhatott, s a híres *Damiani Péter*, fontavellai apát, a pápai trónra emeltetéséről értesülvén, azonnal egy megható tartalmu levelet intézett VI. Gergelyhez, azon édes reményét fejezván ki, hogy *vele az apostoli idők rég eltűnt aranykora ismét földerülend*. VI. Gergely közelében volt kedves tanítványa, *Hildebrand*, kit ő, mint a jó atya gyermekét, gyöngéden szeretett, s ki a nagyhirű s befolyású clugnyi benczésekkel folytonos érintkezésben volt. VI. Gergely az apostoli székre csak azért küzdött fel magát, hogy az egyház igen megtárgult fegyelmét jobb karba emelje s a jó rendet helyreállítsa. Midőn ezen pápa az apostoli széket ünnepélyesen birtokába vette, az Egyházi-államok nevezetes részét a római nagyok bitorolták, s a

rablások annyira gyakoriak voltak, hogy a zarándokok csak nagyobb-szerű csapatokban utazhattak Rómába, s a rablókkal, kik többnyire a hatalmaskodó nagyok zsoldosai voltak, nem egyszer kelle véres csatát vívniok, sőt még a templomok sem voltak biztonságban. Miután a biztonság érdekében hasztalan emelte kéré s intő szavait a pápa, fegyveres hatalommal lépett fel, a római báróktól az egyházi javakat visszavette, a rablókat megfenyítette s közülök a vakmerőb-beket kivégeztette. Ez a rablók egész tömegének s az egyház javai-ra ásitó nemességnek nem tetszván, VI. Gergelyt, ki pedig ily körülmények közt valódi áldás volt az egyházra nézve, *a pápai székre méltatlannak nyilvánították*; a nagyrészt római nemesekből álló párt, mely III. Sylvestert választotta, ismét felemelte fejét, s az ál-pápát Rómába vezette. De VI. Gergely a népre támaszkodván, a várost el nem hagyta. A folyton növekedő zavart a tuscolumi ház s tekintélyes pártja is használni akaráván, IX. Benedeket szintén visszavezették magányából Rómába. És így most már hárman küzdöttek az apostoli székért, VI. Gergely a vatikáni, IX. Benedek a late-ráni s III. Sylvester a quirináli palotában tartózkodtak.

III. Henrik már hét évig uralkodott, mint Német-, Olaszország s Burgund királya anélkül, hogy római császárrá koronáztatott volna. Azért, hogy e méltóságot megnyerje s az egyház szomorú állapotán segítsen, neje *Ágnes*, német, lotharingiai s burgundi püspökök kíséretében, kik közt volt a híres brémai *Adalbert*, is, 1046-diki őszkor egy tekintélyes sereg élén Olaszhonba vette magát. Már ennek határánál az olasz nagyok által mint királyuk üdvözöltetett, s Páviában királylyá koronáztatott. Egy zsinatot tartatott azután, hogy az olasz ügyeket illetőleg magát kellőleg tájékozhassa.*) Majd Piacenzába vette magát, hol VI. Gergelyt nagy tisztelettel fogadta. IX. Benedek s III. Sylvester Henrik Olaszhonbai megérkezését

---

*) Midőn a pápai trónért küzdők által zavarba döntött egyház segítségére sietett Henrik, egy remete, *Burió* szerint, ezen verseket küldte a császárnak :

*Imperator Henrice, Omnipotentis vice,
Vince sunamitis nuptis tribus maritis,
Dissolve connubium et triforme dubium!*

hallván, az őket méltán érhető megalázás kikertülése végett siettek Rómából kimenekülni. Az ettől nem messze fekvő *Sutri* nevű városkában VI. Gergely az általa egybehívott zsinaton Henrikkel együtt elnökölt, mely III. Sylvester álpápát, mint az apostoli szék bitorlóját s az egyházi béke feldulóját, minden papi méltóságától megfosztotta s élethossziglan tartó kolostori börtönre ítélte. IX. Benedeket pedig, mivel a pápai székről lemondott, pápának többé pártján kívül kisémet tekintette. De VI. Gergely miatt zavarban volt a zsinat, mely azonban csakhamar elenyészett, midőn a törvényes egyházfő észrevévén, hogy *Henrik már rég őrizget egy pápajelöltet kéz alatt, kit püspökei által a lehető leggyorsabban az apostoli székre juttatni akar, azért az alázatos-lelkű férfiú kijelenté, hogy mivel szintén pénz által nyitott magának utat az apostoli székre, hogy az egyházat roppant zavarából kiemelhesse, e méltóságra magát érdemetlennnek tartja. Erre felemelkedett székéről, a pápai diszjelvényeket letette, s miután bocsánatot kért volna, ha tán valakit 2 évi s 8 havi tisztokodése alatt megbántott, elhagyá a gyülekezetet. E lépése által VI. Gergely megmutatta, hogy mily szép s világos fogalma volt a pápai méltóságról, s ünnepélyesen elismerte azon jogi alaptételt, hogy: „Non licet facere malum, ut eveniat bonum.“ A zsinat azután *Suidger* bambergi püspököt választotta pápává. Midőn Rómából a császár visszatért, VI. Gergelyt s *Hildebrandot*, mivel mindkettőjüktől tartott, magával vitte Némethonba, hol kevéssel II. Kelemen halála után 1048-ban kimult. Némely írók szerint még később végezte pályafutását a híres clugnyi kolostorban.*

CLI.

II. Kelemen. 1046—1047.

A pápai méltóság lealacsonyításának kora elmúlt, régi dicsősége s fényének napja ismét felderült, s a kitűnő tulajdonokkal ékeskedő egyházfők erényei átragyognak a következő századokba is. Igen, a pápai méltóság a hatalom roppant magas fokára emelkedik; de látni

fogjuk, hogy azt a keresztény társadalom védelme s kifejlesztésére használták sz. Péter utódai. Az egyház nagysága, dicsősége s felvirágzásának leghatalmasb biztosítéka annak függetlensége; melynek visszanyerése s megalapításaért mennyit kelle az egyháznak küzdeni, látni fogjuk a pápaság azon történelmében, melyet II. Kelemen életrajzában folytatunk.

A sutri-i zsinat után a császár utnak indult s 1046-diki decz. 23-kán érkezett meg Rómába. Mindjárt a következő napon a pápaság, nemesség s nép tekintélyesbjei a vatikáni egyházban egybeültek. Nagyszámu hercegek s főpapok kíséretében megjelent a gyülekezetben Henrik is, a Sutriban történeteket előadta, s felhívta a gyülekezetet, hogy új pápát válasszon, de egyszersmint kijelentette, hogy az apostoli székre legméltóbbnak tartja *Suidger* bambergi püspököt. A hatalmas monarcha kívánságába, kinek tekintélyes serege övedzte Rómát, mindnyájan beleegyeztek, s így a bambergi püspök, *Konrad* Meinsdorf s *Horneburg* ura s *Amalrade* fia, egyhangulag pápává kiáltatott ki. *Suidger* Szászshonban született, *Hermánn* bambergi érsek káplánja volt, azután a halberstadti sz. Istvánról czimzett káptalanba vétetett fel, s 1040-dik évben a bambergi székre emeltetett, miután annak első birtokosa kimult. *Suidger* csupán a császár iránti tiszteletből fogadta el a pápai méltóságot, melynek pedig terheit oly igen szerette volna másnak vállaira hárítani. Az egyhangulag pápává választott *Suidger* Karácson ünnepén pápává koronáztatván, II. Kelemen név alatt vette birtokába az apostoli széket, s első fényes működése volt, hogy még ugyanazon ünnepnapon III. Henriket s nejét, *Ágnest*, a császári koronával diszítette, miután az előbbi az egyház védelmezésére magát esküvel kötelezte. Koronázás után II. Kelemen III. Henriket felségesen megvendégelte. Az utóbbi, lakoma után a császárnőhez s bárókhoz vette magát, hol a nap hátralevő részét töltötte.

Az ünnepek elmúlta után II. Kelemen az egyházi ügyekre irányozá gondoskodását. *Roding* fuldai apát megáldatott s sz. *András* kolostorát, mely Rómában a legnevezetesebbek egyike volt, nyerte ajándokul, hogy a Rómába utazó fuldai apátoknak illő szálláshelyül szolgáljon. *Humfred* császári korbátnok ravennai érsekké emeltetett, *Theodorich* aacheni, egy másik *Theodorich* baseli, s *Herard* speieri pré-

postok konstanzi, verduni s strassburgi püspökökké szenteltettek. Továbbá Norbert st.-galleni apát kérelme folytán sz. *Wiboroda* német remete-szűz s vértanu (+ 925) szentté avattatott s emléknapjaul máj. 2-ka tüzetett ki. Ily foglalkozások közt állott be az 1047-dik évi január 4-ke, melyen a pápa sz. Péter egyházában egy nagyszerű zsinatot nyitott meg. Jelen voltak ezen az összes római papság, s azon idegen főpapok, érsekek, s patriarchák, kik a sutri zsinatot képezték. Ezen római zsinat határozataiból igen kevés jutott el hozzánk. Az egyházi javadalmak eladóit s vevőit egyházi átokkal fenytette a zsinat, s ezzel kapcsolatban elhatározottatott, hogy a ki tudva simoniacius püspök által szenteltette fel magát, csak 40 napi szigorú vezeklet után teljesitheti papi tisztkedése kötelmeit. A milánói érsek, *Guidó*, s a ravennai közt fölmerült rangvitályt a zsinati ülésrendet illetőleg, a zsinat az utóbbinak részére döntötte el. Erről II. Kelemen apostoli okmányt is adott ki az illetőnek.

A zsinat bezárása után a császár seregével Alsó-Olaszthonba ment, megfenytette az engedetlen nagyokat, s elintézte a bonyolódott ügyeket. Előbb azonban a jámbor uralkodó a montecassinói zárda-templomban imáját elvégezte, a kolostort megajándékozta, s azután Capuában a legfényesebben fogadtatott. Itt a pápa is meglátogatta Henriket s együtt utaztak *Beneventbe*. De e város lakói a német seregtől félelmében a kapukat bezárták előttük, attól tartván, hogy a császárné azon sérelmekért, melyeket az ő anyja ellen a város elkövetett, most boszut álland. III. Henrik a normánnokat a beneventi herczegség birtokában megerősítette, II. Kelemen pedig a beneventieket azt *istenbéke föltörése s az engedellenségért ünnepélyesen kiközösítette*. Már márcziusban elbucsuzott a császár a szentatyától s seregével Felső-Olaszthonba vonult vissza. A pápa János pástumi püspököt a *salernóira* helyezte át, palásttal s azon joggal tisztelte meg, hogy a pástumi, consai, nolai, amalfii, aceroai, acherosiai s a cosensai székekre püspököket nevezhet ki s szentelhet fel.

Midőn a császár Rómát elhagyta, a derék II. Kelemen idegen földön segély és barátok nélkül sokféle gondokkal terhelve s környezve találta magát, s azért igen örült, midőn a tekintélyes *Odiló* clugny-i apát s a nemesszívű *Lőrincz* amalpii püspök által meglátogattatott. Aprilban *Adalbert* hamburgi érsek kiváltságait megerős-

sitette, mi által az ezen s kölni érsek közti surlódásokat kiegyenlítette, s megvetette azon alapokat, melyeken az éjszaki Európa egyházi viszonyai tovább fejlődhetnek. Igen fényes érdemeket vivott ki magának II. Kelemen a kor vétségei irtogatásával. Ugyanezt tette Felső-Olaszthonban a császár is, ki a pápa helyzetét jól ismervén, sürgősen bocsátott egy iratot sz. *Damiáni Péter*hez, hogy magát a pápához vegye s annak segítségére legyen. A tudós apát ezen megbízást iratilag teljesítette, levele hatalmasan ismerteti velünk az egyház ekkori állapotát:

„A császár több alkalommal meghagyta nekem, s ha úgy szólnom szabad, igen megtisztelte engem ama kérelemmel, hogy titeket meglátogassalak, tarományunk egyházi állapotáról tudósítsalak, s mihez tartás végett tanácsot szolgáljak. Midőn magamat mentegtettem, a császár jobban sürgetett, s egy nektek szóló iratot is küldött hozzám, melynek átolvasásaért kérlek titeket, valamint ama tudósításért is, valjon elmenjek-e hozzátok, vagy nem. Mert az ide-oda utazással nem szeretném az időt vesztegetni, s mégis a fájdalom dölja szívemet, mivel *tartományunk egyháza*t a *rosz püspökök s apátok bűne teljes zavarba döntötte*. És mit ér, ha azt mondjuk, hogy az apostoli szék a sötétségből ismét a világosságra emelkedett? Mit ér, ha táplálatunk van, de éhen halunk meg? Mit ér, ha kardot viselünk oldalunkon, de azt hüvelyéből ki nem húzzuk? Ha kénytelenek vagyunk látni, hogy a rossz pápák által is kárhoztatott fanó-i tolvaj, s egyéb hirhedt gonoszak Rómából diadalmassan térnek vissza, így a mi reményünk gyászra változik. Mi azonban reméljük, hogy ti Izrael megváltói leendetek. Oda törekedjete hát szent-atya! hogy az igazság virágozzék, s a fegyelem helyreálltassék, a gonoszak lealázása s a jók felbátorítása.”

Kisem látta be jobban a kor romlottságát, mint a szent-atya, ki szent buzgalommal indult az erkölesség érdekében körutjára. Azonban a sz. Tamásról czimzett *aposellai kolostorban* súlyosan megbetegedett, mely kolostornak 1047-diki sep. 24-kén egy földbirto-
tokot adományozott, hogy annak szerzetese i az ő lelki üdvéért imádkozzanak. Október elsején az előbb általa alapított *theresi zárda* kiváltságait megerősítette, valamint a bambergi egyház jogait is egy oly okmányban, mely mélyen enged a jeles egyházfő lelkébe

pillantani : „Az idők folyásai, kezdi II. Kelemen, az ég Urától függnek, ki még az idők alkotása előtt tudta, hogy mint kell azokat intézni. Azért meg kell annak történni, mit az ő szemei öröktől fogva előrelátak. E magasztos lénynek intése az ő legkedvesebb leányát, Bamberget, törvényes jegyesül bizta reánk, s e föld királyai előtt megajándékozott bennünket kegyével. Bizonnyára nem volt még soha férj, ki az ő neje iránt tisztább hűséggel és lángolóbb szeretettel viseltetett volna, mint mi irántad, s soha eszünkben sem volt téged elhagyni és máshoz ragaszkodni. De, én nem tudom, hogy mily isteni tanácsnál fogva történt, hogy te s minden egyház anyjával kelle egybekelnem, s így tőled, bár nem egészen, némileg meg kelle válnom. Mert, midőn a világ feje, a római szék, a simonia betegségében sinlődnek, és a mi legkedvesebb fiunk, Henrik császárnak jelenléte oda törekedett, hogy ama betegség kiirtassék, miután ama három, kik a pápai méltóságot pénzzel szerezték meg, elüzetett, hatalmas ellenkezésünk dacára is, azon szent-atyák sokaságából, kik egybegyűlve voltak, isteni tanács folytán, ép a mi méltatlan s csekély személyünk választatott meg, s vette birtokába a legfelségesb apostolnak székét. Így a te kedves oldaladtól elszakítatván, ó legédesb ara! nem vagyok képes a fájdalmat, mely engem megragad, a gyászt, mely engem emészt, ecsetelni, mivel az minden mértéket fölülhalad, és ámbár az anya több tisztelettel, diszszal s hatalommal bír, előtte mindenkinek térde meghajol, az ő ítéletére az ég kapui megnyílnak, s bezáródnak, még a pokol kapui sem diadalmaskodnak fölötte, mégsem csuszott a mi szivünkbe soha ezen uralomrai vágy, s azt nem önkényt fogadtuk el. Elég lett volna nekünk a jó, tevékeny és szemléleti életnek vezetése, miután a tökéletes szeretet nem törődik az arának kilátásai s vagyonával. Isten szemeit hívjuk bizonyságul, hogy mi művészi mentegelésre sem gondolunk, ama szemeket, melyek a sziv titkait ismerik, s mi éj által sem boríthatatnak el. Oly nagy távolság s annyi akadályok választanak téged el tőlem, szemem-fénye! és én barátnőm, nővérem, galambom! nem buzgó gondoskodással tekintek-e reád, s nem veszek-e mindenünnét védelemmel körül? Minthogy az Isten s nem érdemeink által nyertük meg az apostoli hatalmat, mely előtt az ég és föld meghajol, illőnek, méltónak tartjuk, hogy a mi felemeltetésünkkel te is felemeltessél, s nagyobb gond fordíttassék reád onnét honnét a mi

hatalmunk növekedést nyer.“ A pápa a bambergi egyház jogait megtámadókat a legkeményebb egyházi büntetésekkel fenyíti ezen okmányban, s azt ellenségei ellen a császár közvetlen védelme alá helyezte. E széket mint pápa is birta.

II. Kelemen 9 nap mulva megbetegülése után, 1047-diki okt. 9-kén, sz. *Dénes* napján, az említett aposellai kolostorban kimult, hol el is temettetett. Salernói Romuald krónikája után (pag. 168.) néme-lyek úgy vélekednek, hogy a pápai székre törekvő IX. Benedek által megmérgeztetett volna!... A jeles egyházfő tetemeit, ki Jézus egyházát 9 hó s 15 napig dicsteljesen kormányozta, X. Leó Bambergbe szállíttatta át, hol azok a maig is híres domban porlanak. Pompás márvány-siremléke a kar keleti részén diszlik a XIII. század óta.

CLII.

II. Damáz. 1048.

Midőn II. Kelemen halálának hire az örök városba elhatott, a rómaiak azonnal egy követséget intéztek III. Henrik császárhoz, hogy vele a pápa halálát tudassák, s annak akaratát az új választásra nézve kikérjék. Alig érték el azonban a követek Némethon határát, midőn nov. 8-kán IX. Benedeket pártja ismét fölvetette az apostoli székre. 1047-diki karácson ünnepén érkeztek meg a római követek a Szászzhonbani *Poetha*-ba, hol a császár főhadiszállása volt, s előadák annak küldetésök célját, s kérék őt, hogy *Halynard* lyoni érseket jelölne ki nekik pápaul. Halynard többször zarándokolván Rómába, az olasz nyelvet teljesen elsajátította, s egyszersmint kitűnő tulajdonainál fogva a rómaiak s a császár szeretetét is megnyerte. Midőn azonban Halynard ezek szándékáról értesült, szándékosan nem jelent meg a császári táborban. Ki az említett érseki széket is csak a pápa egyenes parancsára fogadta el, a pápai méltóságot oly sulyos politikai körülmények közt s oly viharos korban semmiféle hatalom kedvéért sem fogadta el. Azért az új pápának kinevezése

csak a következő évben történt meg. A császár Poletthából Ulmba vette magát, hol 1048-diki január 25-kén az ő „*hű és szeretett Poppó*“-ja kérésére a brixiai egyház javára egy kegyelmi okmányt irt alá. Poppó Bajorhonban ismeretlen szülöktől vette származását, s III. Henrik által kormánya elején a brixiai székre emeltetett. Ezen egyháznak a császár több adományokat tett, s midőn a római nyugtalanságokról értesült, melyek lecsillapítása, s általában az egyház helyzete, erélyes pápát kívántak, a császár, ki épen most magasztalta az általa aláirt okmányban a brixiai püspök fényes érdemeit, s élénken emlékezett ama tekintélyre is, melynek a II. Kelemen alatt Rómában tartott zsinaton Poppó örvendett, azért a római követek előtt e kedves püspökét jelentette ki legméltóbb s legalkalmasabbnak az apostoli székre. Hogy azonban Rómát a tolakodótól megszabadítsa, s a pápát a tusculumi grófok támadásai ellen megvédje, a hatalmas Bonifacius toscanai örgrófnak meghagyta, hogy Poppót egy hadsereg fődözete alatt Rómába kísérje, s innét IX. Benedeket pártjával együtt elűzze. Ez 1048-diki nyár vége felé történt meg. A tolakodó csak július 17-kén hagyta el a jogtalanul birtokába ragadott apostoli széket, midőn a császári sereg közelségéről értesült. De IX. Benedekre az isteni kegyelem napja most felderült. Ugyanis a töredelem által megszállva a Tusculum melletti grotta-ferratai Bertalan apátot, ki bűnösök megtérítéséről igen nevezetes volt, magához hívatta. *A szent férjü szavai világánál belátta a szerencsétlen, hogy számára nincs egyéb hátra, mint vezekletet tartani, mi a jámbor férfinak vezetése alatt meg is történt, s IX. Benedek Grotta-Ferrata-ban mint bűnbánó halt meg.*

Poppó a rómaiak által tisztelettel s örömmel fogadtatott, még bevonulása napján pápává választatott, s II. Damáz név alatt római pápává koronáztatott. De e legfőbb méltóságot csak 23 napig viselhette, mert a benne helyezett reményeket csakhamar a sirba vitte *Palaestrinában*, hova egészsége felüdítésére költözött. Némely írók szerint már beteges volt, midőn Rómába megérkezett, s az örökváros nyári rosz lége, valamint az utazás fáradalmai is csak súlyosbíthatták gyöngélkedését. Mivel ezen viharos s romlott korban a pápa gyors halálát csak erőszakos módon hitték bekövetkezhetni, azért II. Damást *megmérgezettnak vélik némelyek*, a mi hitelt sem

érdemlő *Bennó* után. II. Damáz pápaságáról, mely 1048-diki jul. 71-kétől csak aug. 8-káig terjedt, egyebet nem őrzött meg számunkra a történelem, mint azt, hogy a brixiai egyházat kegyes adományokkal örvendeztette meg. Tetemei a Rómából Tivoliba vezető utmelleltsi sz. Lőrincz-egyházban takarítottak el, hol ma sirjának nyoma sem látható. Az egyház tehát ismét elárvult állapotba jutott, s remény telenebb volt, mint egyébkor. De midőn a szükség legnagyobb, akkor legközelebb van az Isten!

CLIII.

Sz. IX. Leó. 1049—1054.

A XI. század elején a szép Elsaszbán két nemes s híres család élt: *Nordgau* grófé, mely a salisi Konrád császárral közel rokonságban állott, s a *dagsburgi* vagy *dabói* grófoké, kiknek legszebb várak a mai *Leonsbergen* állott 600 lábnyi magas majd megközelíthetetlen sziklán. Az előbbi házból IV. Hugó Dagsburg (Dagobertsburg) urának, Lajos grófnak egyetlen leányát s örökösét, ki *Heilwig*-, vagy *Helwid*nek neveztetett, nőül vette. A boldog pár felváltva az egisheimi, vagy a dagsburgi családi kastélyban lakott. E várak egyikében 1002-diki junius 21-kén született *Brunó* s mivel Dagsburgban kereszteltetett meg, s születése az év legszebb szakára esik, könnyen feltehetjük, hogy Dagsburgban született is, melynek romjain most sz. Leó kápolnája emelkedik. Maga az anya ápolta, táplálta s nevelte; mert egy különös sejtelem ösztönözte őt, hogy a kisedre nagy gondot fordítson. Öt éves korában a reményteljes kised *Berthold* toulai püspök gondjai alá adatott, kinek palotája a tudományok akademiájához hasonlított, melyben költészet, szónoklat, bölcsészet s jogtan adattak elő s irodalmi gyakorlatok tartattak. Brunó nemcsak a tudományokban, hanem az erényekben is fényes előmenetelt tett. Szivtisztaságát gondosan megőrizte, s az alázatosság, megtestanyargatás műveiben sűrűen gyakorolta magát. Alig futotta meg iskolai pályáját, midőn *Berthold* által egy megürült káptalani székre

emeltetett saját székesegyházában. *E káptalan tagjai sz. Chrodegang szerint közösen éltek.* Ez állapotában is ima, a hittudományokban buvárkodás, kórházak látogatása, betegek vigasztalására, s az evangelium hirdetésére fordította minden idejét. Nevelője Berthold 1018-ban kimulván, ennek utóda *Hermann* által szerpappá szenteltetett. Szülői s rokonai eszközlése folytán Konrád császár udvarához hivatott, ki IV. Hugó szép tehetségeit ismervén, a fiatal Brunót az államtudományok minden titkaiba bevezetni, az államra nézve üdvösnek látta. Brunót szépen kiképzett tehetségei, gyönyörű testalkata, feddhetlen élete mindenkinek kedvenczvé tévék. A legfőbb méltóságokra szemelék őt ki, de ámbár a császár rokona volt, s e viszonynál fogva is a legfőbb egyházi méltóságokra ut nyilott előtte, ő a külső kitüntetésre nem vágyott, s igen örült, midőn 1026-ban, élte 24-dik évében, a touli papság és nép által püspökké választatott; mert e kis megyében biztosnak hitte magát, hogy fényesebb polczokra emeltetni nem fog. Épen utra készült, a császárral Olasz-honba menendő, midőn a touli követek őt a császártól püspökökül kérték. Az érintett évi áldozó-csütörtökön érkezett Toulba, hol a papság és nép által kitörő lelkesedéssel fogadtatott, s őszkor Poppó trieri érsek által püspökké szenteltetett. Brunó 22 évig kormányozta a touli megyét s mindenkinek szeretetét, és tiszteletét birta; több kolostort alapított, s egyéb intézeteket állított; többször római zarándok-utjában mindenütt oktatott s az Ur igéit buzgón hirdette. Röviden: *ő korának példányképe volt,* s azért a wormszi zsinaton mindenki reá gondolt, midőn arról volt szó, hogy II. Damáz halála után az apostoli székre oly férfiu emeltessék, *ki a nehéz viszonyok közt is képes az egyházat kormányozni.* Az egész gyülekezet, a császár, a birodalom nagyjai, a római követek s az egész nép őt választották pápává. Midőn ezt Brunó hallá, megrettent; az egyház szenvedései, melyeknek legközelebb is két derék férfiu lett sikertelen áldozatává, a roppant felelőség, oly hatással voltak rá, hogy határozottan vonakodott a legfőbb széket elfogadni. Esengve kéré ő a zsinati atyákat, hogy e megtisztetést, melyet ő sohasem keresett, másra irá-nyozzák. De hiába, mert minél jobban esenge, annalinkább sürgették őt, s alig nyert három napnyi időt a meggondolásra. E napokat imában, szent elmélkedés s a legszigorubb büjtülésben eltöltvén, midőn

a gyülekezetbe lépett, válasz helyett *könyhullatások közt nyilvános vallomást tett bűneiről*, remélvén, hogy így méltatlanságáról meggyőződnek, s mást emelendenek a pápai székre. De a nagyok és nép ezen szivtisztaságát előtűntető bűnvallomásra könyekkel feleltek, s még hangosabban követelték fölemeltetését. Maga a császár is a német hercegek s római követekkel együtt meghatva mondá, hogy annak, kit Isten a töredelem ily kegyével áldott meg, nem szabad az egyházra nézve azt elveszni hagyni. Miután látta, hogy az általános akaratot meg nem ingathatja, oly föltétel alatt fogadta el a pápai méltóságot, ha az összes római papság és nép által is megválasztatik. Ebbe a császár beleegyezett, s a zsinati határozat kihirdetett.

Karácson ünnepe közelegvén, a megválasztott bucsut vett a császártól, s *Hugó* cizai, *Eberhard* trieri érsek, a metzi és verduni püspökök, valamint a *híres clugnyi benzés* kíséretében, ki eleinte vonakodott, s kiről már főnebb említettük, hogy szeretett tanítója Gratián Jánossal (VI. Gergely) a császári udvarnál tartózkodott, Toulba vette magát. Miután az ünnepek elmultak, s kis megyéje kormányzatára a szükséges intézkedéseket megtette, azon vigasztalással búcsuzott el, hogy Toul mindig az ő megyéje maradand. Tudván, hogy a császár választása őt még pápává nem tette, zarándok öltönyt vett fel, s a trieri érsek, *Hildebrand*, meg egyebek kíséretében Clugnyn át folytonos imák s szent elmélkedések közt folytatta útját Róma felé. Ahova csak érkezett, egybegyűlt a nép, hogy az egyház alázatos fejedelmét láthassa, ki az apostoli egyszerűség korát idézi vissza, s minden népeknek, országoknak követésre méltó példákat hagy hátra. És így utazása a keresztény alázatosság és egyszerűség valódi diadalmenete volt, mely az ég- s földnek egyaránt tetszett. Midőn *Augsburg*-hoz közeledtek, Brunó ezen égi szót hallá: „*Mondja az Ur, én a béke, s nem a győtrelem gondolatait gondolom; könyörögtök nekem, és én meghallgatlak titeket, és minden helyen megszabadítalak benneteket a fogságból.*“ E szavakból Brunó vigasztalást és megnyugvást meritett. Mint a béke angyala üdvözlötett mindenütt, s az előzőnlő népsokaságtól kísérve ért a Tiberig. Itt vizáradás miatt két napig kellett időzni s azután akadály nélkül folytatta útját. Midőn Rómához közele, a papság és

nép ünnepies öltönyökben dicsénekeket zengedezve siettek elébe; ő azonban csak saját méltatlanságára gondolt. *„mezítláb vonult be a városba, melyből az Ur Nyugat népeire az üdvöt s áldást ömleszti, a rómaiaktól környezve könyzapor közt sz. Péter egyházába vette magát. Miután itt az apostoli fejedelem sírjánál imáját végezte, így szóla a rómaiakhoz: „A császár által az apostoli székre szemeltettem ki, s mint látjátok, azért jöttem ide, hogy akaratotokat kitudjam. Mert nem önkényt vállaltam el a felemeltetést, hanem engem kényszerítettek arra, hogy püspökötök s az egyház feje legyek; de mivel az egyháztörvényei szerint a ti választástoknak minden egyebet megelőzni s fölülmulni kell, azon esetben, ha a reám esett egyetemes választásba be nem egyeztek, amint jöttem, úgy kész vagyok hazámba visszatérni.“*

Ezen egyszerű, szabadelvű nyilatkozat a római papságnak és népnek igen tetszett; Brunó azonnal pápává kiáltatott ki, nem ellenkezett, hanem elfogadá az egyház eme legfőbb méltóságát, és 1049. diki febr. 2-kán a római nép örömkialtásai közt sz. Péter templomában három kardinál-püspök által pápává avattatott, s ugyanazon hó 12-kén a lateráni egyházban megkoronáztatván, IX. *Leó* név alatt sz. Péter trónjára emeltetett.

Legelőször is husvét-utáni második vasárnapra egy zsinatot hirdetett. Egyszersmint egy rendeletet bocsátott ki, mely szerint az áldozatok tized-része a Péteregyház helyreállítására volt fordítandó, mely a saracenok és keresztények pusztításai folytán igen szomorú állapotba süllyedt. Majd a szomszéd városokba rándult ki a jó rend helyreállítása végett; több kolostor kiváltságait jóváhagyta, s ujjakkal növelte; egész *Montecassinó*-ig hatott el, s vigasztalta az oly sokáig szorongatott szerzeteseket. Rómába visszatérvén, az egyház igen elhanyagolt beligazgatásához látott. Saját elnöklete alatt megnyitotta a zsinatot, melyre kevesebb püspök jelent meg, mint remélé. Azonban IX. *Leó* igen rá tudott az egyháznagyokra találni. *A simonia s papok ágyassága elleni összes zsinati határozatokat megerősítette*; több püspököt, kik simoniáról vádoltattak s a zsinat által e bűnben elmarasztaltattak, felfüggesztett. A simoniáról vádolt sutrii püspök magát védelmezni törekedett, sőt hamis esküt is tőn, s szélhűdés folytán rögtön összerogyott. Ezen égi intést használva a pápa, minden simoniacus püspököt székvesztett, leléptetett,

s felfüggesztettnek nyilvánított. De a zsinat tekintetbe vevén, hogy ezen határozat érvényre emelése által az egyházi szolgálatról igen sokan elvonatnának, a szent kegyeszerek a hiveknek nem szolgáltatnának ki elegendőleg, azért elállt ezen szigorú intézkedéstől, s II. Kelemen azon czélszerűbb eljárását fogadta el, hogy minden püspök, ki ezen undok bűnben részes, 40 napi vezeklet által tisztítsa ki magát attól, s azután tisztében megmaradhat. Ki pedig még tovább is megmaradna e bűnben, az azon büntetés alá esik, melyet ilyenekre a közzsínatok kimondottak. A *papi-házasságok* elleni törvények megújításánál oda törekedett a szent-atyá, hogy a magukat meg-nem-tartóztató papoktól a bűn-alkalom elvonassék. Azért határozatba ment, hogy ezentúl a papok nem magánházakban, hanem együtt, zárt lakokban éljenek. És mindazon nők, kik tilos módon papokkal szövetkeztek, vagy ilyenekkel még ezentúl szövetkeznek, polgári szabadságukat elvesztik és a *lateráni palota szolgáldóvá* lesznek. A tizedekről értekezések után a családélet tisztasága érdekében a zsinat büntetéseket hozott a házasságtörőkre, s egyházi átkot mondott oly házasságokra, melyek az egyház canonai ellenére közel rokonok közt kötöttek. — E tekintetben is gonosz volt e kor.

A zsinat bezárása után *Hildebrand Rómában helyettesül hátrahagyatott*, s IX. Leó hivatalos látogatásokat teendő, Felső-Olasz-honba utazott. A jámborak, kik igen sajnósan szemlélték az általános uralkodó fegyelemhanyatlást s az erkölcsök romlottságát, utjában mindenütt örömük hálás kifejezéseivel fogadták, minden lép-teit áldották, s vele együtt esengtek a minden jó adomány kiapad-hatlan kutforrásához, az Istenhez, hogy utazását az ő kegyelmével gyümölcsöztesse. Kik őt személyesen nem üdvözölhették, iratilag értesíték érzelmeikről, mint például a híres *Damiani Péter* s a többi. Páviában, mint hirdetve volt, zsinatot akart tartani. Siena és Flo-rene közt Passignanóban sz. *Gualbertus Jánossal* találkozott, és édes-örömtől áradozott szíve, midőn látta, hogy Olasz-hon e vidékén is, mint az adriai tengerén, a zavarokat Damiani Péter s a Tusciát el-árasztó fejtelenségi vad mozgalmakat Gualbertus János, mint valami hatalmas erőd által az isteni gondviselés nagyszerűen ellensúlyozza. *Fiesole*-ban a püspök s sz. Bertalan még István apátsága közti vi-

tályt elintézte s a pünkösöd-utáni héten már megnyitotta az említett paviai zsinatot. Ennek határozataiból misem jutott el hozzánk, czélja azonban nem volt egyéb, mint a fegyelem emelése s az egyház egységének szilárdítása. E városból Olaszhon összes püspökeihez egy irat intéztetett a kolostori papok ellen, *kik az iriggyek által arról vádoltattak, hogy a világi papság hátrányára törekcsenek gazdagodni.* Ez iratban így szól a pápa: „Azon apátok és szerzetesek, kik így cselekszenek, aláássák az egyház egységét. Gondolják meg hogy a munkás méltó az ő jutalmára, s kik a vésznek társai, azoknak a vigasztalásban is részesülniök kell. A ki jövőre kolostorba lép s annak még életében, vagy halála esetében vagyonát odaadományozni akarja, az annak felét azon egyháznak tartozik hagyni, a melyhez tartozik; ki ezt nem teszi, mint ellenszegülő egyháziatok alá esik!” Junius elejére esik azon okmány kiállításá is, melyben a pápa a clugny-i kolostor szabadalmaít s igazait megerősítette s minden megtámadások ellen védelmezte.

Ezután a némethoni egyházak ügyeire irányzá figyelmét s tevékenységét. A jámbor pápa igen jól tudta, hogy mily mohón vételkedtek dúsabb javadalmak reményében a császári kegy megnyeréseért a német papok. A *világi és kolostori papok közti féltékenység* új tápot nyert, midőn a jámbor és tudós Bardó fuldai szerzetes a mainzi székre emeltetett. A gondozott papság a magasabb egyházi méltóságok kizárólagos birtokát követelte, míg az egyház körülményei, minthogy ép e korban a világi hatalom tulsulya s a roppant birtokok a szellemi javakat igen hatalmasan veszélyeztették, *asketai szigorú férfiakat igényeltek a püspöki székekre.* Az egyházi reformok kivitelében IX. Leó a császár által is szépen támogatott, ki ekkor az 1044-ben kimúlt *Gozziló* Lotharingia nevű tartományaért küzdött, s ez ügyben birodalmi gyűlést is tartott.

Köln, a birodalom másodrangu városa, melyet annyi szent nevezetesít, hogy é tekintetben csak Róma haladja fölül, ünnepélyesen fogadta a pápát. A sz. Péter és Pál apostolok ünnepét együttülte a császárral, s minthogy ezen utóbbi utolsó eldöntő csatára készült a háladatlan Gottfried herceg ellen, ezt mint a birodalom ellenét s egyházrablót a szent-atya kiközösítette. Hogy az egyház s birodalom közti kötelék annál szorosabb s szilárdabbá tétessék, a

pápa a birodalom érsekét s korlátnokát az apostoli szék főkorlát-nokává nevezte ki, s megengedte neki, hogy a kölni székegyházbani sz. Péter oltáránál naponként 7 kardinál-áldozár sandalében olvas-hat misét; az érseknek pedig átadá a latin-kapu előtti sz. János egy-házát, hogy „amint ő Péternek korlátnoka, úgy János meg lakot ad-jon neki.“ Mit a császár Gotfried ellen hadjáratával ki nem vitt, azt a pápa ítélete kieszközölte. A herczeg Aachenbe sietett, hogy III. Henriknek meghódoljon, ide vette magát a pápa is, ki Henriket s Gotfriedet egyesség s kiengesztelésre birta. Ez utóbbi példás vezet-etet tanusított.

Aachenből Mainzba utazott a pápa, a birodalom első városába, s október közepére zsinatot hirdetett. Ennek megnyitása előtti időt is használni akarván, ismét útnak eredt Toul felé, hol a kereszt fel-magasztalása ünnepét megülvén, Franciaország összes püspökeit s apátjait 1049-ki okt. 3-kára egy Rheimsban tartandó zsinatra hitta meg, mely város 150 év óta nem látott pápát. Toulból, hogy még püspök korában tett ígéretét is egyszersmint teljesítse, Rheimsba vette magát sz. Remig sirjához. E-szentről czimzett kolostorba sept. 29-kén érkezett meg. Következő nap a különféle országokból ide zarándokolt roppant népsokaság jelenlétében a szentnek tetemei felemeltettek, s köztiszteletre kitétettek. A fényes körmenet után számos paptól környezve maga a pápa végezte az első szent-miséét az általa feláldott templomban. Evangelium után a néphez szent beszédet tartott, felhíván őt, hogy e szent napot mindig megőrizze emlékében, s az ide zarándoklók megtámadóit egyházi átok alá vetette. Római szokás szerint ezen egyház szolgálatára 7 méltó ál-dozárt rendelt, meghagyván, hogy annak oltáránál csak a rheimsi érsek és apát misézhetnek. Az utóbbit felhatalmazta arra, hogy fon-tos okoknál fogva az ezen oltárnáli misézésre másoknak is engedélyt adhat; mi a rheimsi papságnak évenként csak kétszer, husvéthétfőn s áldozó-csütörtök vigélynén engedtetik meg. Az isteniszolgálat azzal végződött, hogy a pápa a nyilvános bűnvallomást tett népet teljha-talmánál fogva feloldozta bűneiből s megáldván, elbocsátotta.

Október 3-kán a pápa szent-miséét olvasott, s azután megnyitá a zsinatot, melyet a francia, magukat bűnösöknek érző főpapok hasztalan törekedtek minden kigondolható módon megakadályozni.

Hosszu értekezletek után a következő canonok alapították meg: I. Csak azok emeltethetnek püspöki méltóságra, kik a papság és nép által választatnak. II. Kinek sem szabad egyházi rendeket vagy hivatalokat eladni, vagy megvásárolni. III. Egy világi sem birhat egyházi hivatalokat vagy oltárokat. IV. Semmiféle világi ember sem szedhet a templomok udvaraiban a hivektől adót. V. A kereszt-ség földadása, a szentségek kiszolgáltatása, betegek látogatása, s temetésért mi illetéket sem szabad a papoknak követelni. VI. Az egyházi férfiaknak a fegyvervisélet tiltatik. VII. Az egyháziaknak s világiaknak keményen tiltatnak az úzsorás üzletek. VIII. Papok és szerzetesek a szent-rendek felvétele után egyházi állásukat el nem hagyhatják. IX. Utazó papok bántalmazása szigoruan tiltatik. X. Szegények és szűkölködők el ne nyomassanak, meg ne lopassanak. XI. Minden vérfertőző szövetkezések keményen tiltatnak. XII. A törvényes nő életében annak férje más házasságra nem léphet. — A harmadik ülés után Leó bezárta a zsinatot, s a püspökök visszatértek székeikre. A következő naponi isteniszolgálat után a jámbor pápa sz. Remig tetemeit a főoltárról, hol azok a zsinat alatt ki voltak téve, saját vállain visszavitte helyökre, majd a kolostori együletet a káptalani teremben egybegyűjtötte, a szerzetesek térdre borulva nyilvános bűnvallomást tettek, mit a feloldozás, utolsó intelem s a pápa átkorálása követtek, ki azután a szerzetesek buzgó imáiba ajánlván magát, útnak indult. IX. Leó e zsinaton szigorubb volt, mint Rómában. Néhány bűnös főre egyházi átok hullott, s *többen elvesztették pénzen vásárolt székeiket*. Szt. Péter alázatos utódja sz. Remig sirjától Némethonba tért vissza, hogy a mainzi zsinatot megnyissa.

Rheimsból Mainznak *Verdunon* át vette útját, hol a Gottfried hadirohama folytán romba dőlt város könyekre indította az érzékeny szívű szent-atyát. Ugyanott októben 11-én sz. *Mária Magdolna* egyházát áldotta fel; Metzben sz. Arnulf bazilikáját avatta fel az isteniszolgálatra, s miután mindenütt bűnösöket térített, áldást hintett, s mindenkit vallási buzgalomra hevitett, végre megérkezett Mainzba. 40 érsek és püspök, nagyszámu apátok s áldozárok környezék IX. Leót a zsinaton; valamint Róma, Pávia s Rheimsban, ugy itt is a kor bajai orvoslására törekedett a szent-atya, s mint Rómában,

ugy itt is a gonosz speieri püspök világos megfenyítése által mutatta ki az ég IX. Leó működése helyeslését. Mainzból néhány hétre hazájába, *Elsaszba* utazott, hol mindenütt jámborsága s buzgalma nyomait hagyta hátra, azután a Rajnán átkelvén, unokaöcsét, a *Calb* grófokat, látogatta meg, *Hirschauban*, sz. Aurél ereklyéit fölemelte s köztiszteletre kitette, megérinté Reichenaut, Schaffhausent, Augsburgot, s a tyroli Alpeken át Veronába vette magát, hol a karácsoni ünnepeket ülte. A böjt beálltakor Rómába tért vissza, hol, még mint Rheimsban rendelte, Husvét után 14 nap múlva egy zsinatot nyitott ismét meg.

Igy sikerült a derék pápának nem egészen egy év alatt az egyházat nemcsak szorongatott helyzetéből kiragadni, hanem egyzersmint mély sülyedéséből a hatalom és tekintély azon fokára emelni, melyet néhány hó előtt még a legbuzgóbbak sem mertek volna sejdíteni. *Spanyolhon* szorosabban csatlakozott az apostoli székhöz, valamint az *angol egyház* is, a francia király s püspökök ellenkezése megtöretett, *Németthonban* a romlottság csirái kitépettek, *Olaszthon* előbbi állapota átalakítatott, egész Nyugaton az egyház eredeti, apostoli szelleme fölélesztetett, a kánonok érvényre emeltettek, az egyháziatlan érzet minden állapotra s személyre tekintet nélkül háttérbe szorítottatott s elnémíttatott. Minél nagyobb volt előbb a romlottság Rómában, annál tündöklőbb volt a példánykép, mely onnét most az élet utját méltán mutatta a népnek. A római szék isteni eredete újra diadalmasan tünt elő, a föld uralkodói sz. Péter utódja előtt ismét meghajoltak, s Nyugat minden tartományainak püspökei hallgattak annak szavára. Sok püspöki szék érdemes egyháznagyokat nyert a rossz pástorok helyett, a papok és szerzetesek fegyelemre, a világiak az őket illető korlátok közé szorítottak, az ellenszegülők szigoruan fenyítették. Mindezek hatalom s fegyver nélkül, a hatalmasak ellenszegülése s nyílt ellenségeskedése mellett, idegen földön, harczí zaj közepette, tanácsadó s segítő nélkül, egy gyöngye, fegyvertelen ember működése folytán történtek; de az Isten ígérete, az apostolok hite, s lángoló szeretete ellenállhatlanul ösztönözték őt, hogy életét adja a nyájért. Így rajzolja a derék Höfler tudor IX. Leó apostoli utazása nagyszerű eredményét.

Rómába visszatérvén, az egyház átalakítása dicső műveit szent

buzgalommal folytatta. Majd szigor, majd kegyesség, példa, oktatás, törvény s tilalom által ujitott, büntetett, megbocsátott, ösztönzött s intett. Mi nyugalmat sem engedett magának. Még éjjel is látni lehetett őt néhány pap kíséretében sz. Péter egyházából a lateráni szent Jánoséba fáradni, hol működésére szent imában kért áldást az Uról.

A töredelmes bűnösök iránti szeretete s kegyessége megható volt, de annál szigorubb a megátalkodottak iránt, mint ezt Rheimsban Gilbert áldozár elleni eljárásából is látjuk, kihez így szóla: „*Pénzed legyen neked romlásodra, mert az Isten adományait tolvajul pénzzel akarod megszerezni.*“

IX. Leó valóban gyemekségétől fogva az isteni gondviselés eszközeül neveltetett eme gonosz kor átalakítására. Ennek alapját anyja, ki szent élet hírében halt el, vetette meg még zsenge korában, mely annyi jámbor ősök példái által szilárdíttatott. Egy nagynénje a kolostorban, diadalmasan ellenállott a gonosz kísértésének. Ő maga fivérei korahalála, veszélyes betegségek, püspöki nehéz gondok s oly gonosz korrali küzdelem folytán annyi keserűséget szenvedett, hogy benne a világ mintegy megfeszítettett, s egyedül már csak Üdvözítőjében találta örömét s vigasztalását. Így állott ő ott a gonosz korban nagy-lelkű férfiak, mint sz. *Romuáld, Damiani Péter, sz. Theobald, auvergnei Robert* stb. által támogatva. Ezek mint Sion szent őrei készen állottak rendelkezésére, s kitünő tudományosságuk fegyvereivel diadalmasan harczoltak a fölmerülő tévelyek ellen. Tudniillik a római zsinaton egy tévtan is hozatott szőnyegre, melyet a Tours-ban született *Berengár*, angersi főszerpap, s ennek vetélytársa *Lanfrank*, az *Oltáriszentség* ellen tanítottak. Mivel az előbbi a zsinati idézésre meg nem jelent, 55 püspök s 33 apát által, kik nyugat különféle részeiből gyülekeztek egybe IX. Leóval 1050-iki apr. 28-án a lateráni egyházban, az egyházból kizártnak nyilvánította mindaddig, mig a Vercelliben szept. 1-jén megnyitandó zsinat előtt tévelyét el nem veti, s az okozott botrányt jóvá nem teszi. Lanfrank, ki a zsinaton jelenvolt, megtisztítá magát az eretnekség gyanujától, s a zsinat által feloldatott. A *simonia, ágyasság*, s kor egyéb uralkodó bűnei ellen is hozattak határozatok. *A milánói egyházmegye legfőbb helye volt az ágyastartó és nős papoknak, azért Guido milánói és Humfrid ravennai érsekek fegyveres kísérettel jelentek meg Rómában s az ellenök felhozott vádakra erőszakoskodással feleltek!* De a pápa

roppant erélye eltompítá a bűnös főpapok fegyverei élet. A zsinat végre Gerard touli püspököt, ki 994-ben mult ki, a szentek sorába írta, s emléknapiját apr. 23-kára tette. A pápa minden perczet felhasználta, hogy e határozatok életbe léptetessenek; mindenüvé leveleket intézett a simonia ellen; *Bretagne püspökeit kiközösítette*, mivel ámbár a zsinatra meghivattak, bűnösségek miatt meg nem jelentek. Ezeknek is meghagyatott, hogy a Vercelliben tartandó zsinatra igazolás végett megjelenjenek.

A pápa tevékeny működése által az egész katholika egyházban hatalmas védőkre talált. Ezek közül különösen kitüntette magát Eduard angol király, ki egy törvénye folytán az egyházvédők élére állván, egyháza s állama jóllétét a pápával közösen működve törekedett előmozdítani. A nagy fontosságu s üdvös eredményü római zsinat bezárása után a szent-atyá Apuliába ment, és több várost maga s a császár iránti hűségi eskü letételére indított; a folyton lázongó Beneventet egyházi átok alá vetette. Valamint e tartomány lakóit a normánok ellen ótalmazni törekedett, ép úgy az egyházi visszaélések kiirtását Sipont- és Salernóban tartott zsinatok által igyekezett eszközölni. Rövid, de Alsó-Olaszhonra nézve igen fontos tartózkodása után, innét anélkül, hogy óhajta szerint Siciliát a saracénok uralma alól felszabadithatta volna, visszatért; a pisaiakkal az afrikai saracénok ellen véd- és daczsövetséget kötött, s september elején *Vercelliben a zsinatot megnyitotta*. Berengár meg nem jelent, azért tévtana s *Scotus Erigené* is kárhoztatott, s papi méltóságától megfosztatott. Simonia, ágyasság s az ezekkel összeköttetésben volt pontok is szőnyegre kerültek, Humfried ravennai érsek kiközösített. Azután, alig zárta be az említett zsinatot, már is Némethonba utazott; jelenléte mindenütt igen üdvös volt az egyházi reformok vezetésére. A telet Némethonban töltötte, s majd Toulban, majd Trierben foglalkozék az átalakítással. A *Gyertyaszentelő-Boldogasszony ünnepét* 1051-ben III. Henrikkal, meg számos egyházi s világi nagyokkal együtt Augsburgban ülte. Itt a császár által előveztetett ravennai érseket, Humfriedet, bár nem örömet, az egyház büntetéstől feloldozta. Bárhol mutatta magát a szent-atyá, mindenütt nagyszámu püspökök által környezetetett, kiket az egyházjavítás szent ügyének felkarolására lelkesített.

A roppant tevékenységű pápa a husvéti ünnepekre visszatért Rómába, s még ugyanazon héten egy zsinaton elnökölt, mely *több simoniacus püspököt székétől megfosztott* s a papság rendetlensége ellen üdvös határozatokat hozott. Ugyanekkor IX. Leó maga helyett *Udó* primiceriust toulí püspökké nevezte ki s a híres *Hildebrandot* az ostiai uton levő sz. Pálról czimzett apátsággal diszitette fel. E zsinat több jövedelmi vitályt is döntött el, s Eduard angol királyt fölmentette a római szent sirhozi zarándoklásra vonatkozó fogadalmától. IX. Leó sz. Péter örökségének föntartására s védelmezésére is kiterjesztette gondjait. A harmadik római zsinat után az egyházi birtokok visszaállítását kimondotta, s kiknek ilyeneket hűbérbe adott, tartoztak a pápa s császár iránti hűségi esküt letenni. De a hatalmasok közül többen kezeikben fegyverrel vetették magukat ellen, kiket azonban IX. Leó letudott csillapítani. A szent-anya ismét utnak eredt, Benevent meghódolt neki, mely városba július 5-kén vonult be, s a jó rendet szilárdabb alapokra fektette. Minthogy a normannok uralmukat mindig tovább terjesztették, s névszerint Beneventet is elfoglalni törekedtek, azért meglátogatta a pápa e várost, hogy lakóival szilárdabb egyességre lépjen. A konstantinápolyi udvarral is történtek alkudozások, hogy az Alsó-Olaszhont szorongató normannokat a görögök segélyével megtörni lehessen. Azonban miután IX. Leó minden rábeszélési tehetségét s bőkezűségét is kimerítette, s mégis csapatai gyávasága miatt a normannok ellen semmit, vagy csak igen keveset lendített, német segély után látott, mit III. Henrik meg is ígért ugyan, de meg nem adott.

IX. Leó *hazánkra is kiterjeszté figyelmét*. Ugyanis, midőn őseink az Árpád véreből származott *András* herceget Oroszországból királyjokul meghívták, nagy népsokaság ment az érkező király elé, mely a pogány vallást visszaállíttatni kívánta; András nem ellenkezhetvén, rombolni kezdék a templomokat, öldösték a püspököket és papokat, mely alkalommal sz. *Gellért* csanádi püspök is, midőn András koronáztatására indult, utjában *Budán* egy magas hegyről, mely mostanig is „*Gellérthegy*“-nek neveztetik, letaszíttatván, vértanúi halállal múlt ki. András megkoronáztatván, a rendet s ezzel a kereszténységet legott helyreállította, s a szentatyához követséget intézett, jelentvén neki, hogy „*a pogánysághoz szító magyarok dühön*

gése által az egyházon ütött sebek az ő intézkedése folytán már szépen gyógyulnak, s így az egyház üdülni kezd; a sz. István által az apostoli szék ótalmába ajánlott országot ő is annak védelmébe ajánlja, s eoyszersmind esengve kéri a pápát, hogy *III. Henrik* császárt kiengesztelvén, annak támadásai ellen hazánkat teljes apostoli buzgalmával védelmezze.“ IX. Leó I. András királyunk kérelmét teljesítendő, 1052-ki nyáron Némethonba utazott. De hazánk érdekében tett fáradaimai a béke agyarkodó ellenei által megghusittatván, a császárral, ki elesegghiány miatt *Pozsony* ostromával felhagyni kénytelenítettett, *Regensburgba* ment, s ez alkalommal e tekintélyes város két, egymásutáni püspökét *Erhardot és Wolfgangot* a szentek közé irta. Azután a pápa és császár Bambergen s Tiburon át *Wormsba* mentek, hol a karácsoni ünnepeket ülték. Ekkor történt, hogy a szent-anya a bambergi püspökséget s a tekintélyes fuldai apátságot a császár különös védelme alá helyezte, ki meg Benevent s minden egyéb az Egyháziállamokhoz tartozó birtokokról lemondván, azokat visszaadta a pápának, s ismét megígérte a normánok elleni segílyt, mely azokat a beneventi területről s mindenünnét elüzendi. De a pápa kénytelen volt ismét szomoruan tapasztalni, hogy a császár ígérétét meg nem tartotta; mert seregét szétbocsátotta, s csak igen csekély csapat követte IX. Leót, hogy érette s rokonaikért sikra szálljon.

Miután a szent-anya a Gyertyaszentelő-Boldogaszony ünnepét Augsburgban megtartotta volna, az Alpeken át *Paduába* ment, hol három rég elhunytat (Urius, Felicitus s Gerárd püspök) a szentek közé irt. Innét *Mantuába* utazott, hol az egyházi fegyelem visszaállítására zsinatot tartott; de a romlottság már úgy elhatalmasodott, hogy *Lombardia* püspökei erőhatalommal vetették magukat ellen a pápa buzgalmának, ki csak nehezen birta a lázadást lecsillapítani. Még a böjt folytán visszatért Rómába; hol a husvéti ünnepek után a lankadni nem tudó szent-anya ismét zsinatot tartott, hogy a püspökök közreműködésével az egyházi ügyeket annál gyorsabban és sikerebben intézhesse.

Ezen időtájban *Cerularius Miklós* konstantinápolyi patriarcha és *Leó* acridiai püspök, a nyugati egyház ellen hevesen kikeltek, hogy kovásztalan kenyérrel áldoz, a vértől magát meg nem tartóztatja, böjti időben fölmentvényt ad stb. A szent-anya meghatóan in-

tette őket a béke s egyeségre, tudtokra adván, hogy azok, mik ellen kikelnek, az egyház bölcsőjeig vihetők vissza. A görög fővárosban működött *Humbert* kardinálnak a nyugati egyház fegyelme mellett gyöngyözü tartalmu védiratot küldött a béke szilárdítására. Ezen iratában mondja, hogy *a görögök a niceai zsinat világos rendelete ellenére heréltet, sőt nőt emeltek a püspöki székekre*. Komolyan megjegyzi a pápa, hogy a görögök saját anyjuk az egyház megvetésére törekszenek, s annak bírójaul vetik fel magukat, mely kitől sem ítéltetik meg. Egy ezen ügyben irt másik levele még nevezetesebb, s egy követséget is intézett Konstantinápolyba, hogy az egyház békéjeért annak tagjai a helyszinén küzdjenek, igen fontos iratot adott a követeknek át *Monomachus Konstantin* részére, melyben figyelmessé teszi a császárt, hogy itt az idő, midőn a normannok az egyház engedelmes fiaivá neveltethetnek, felhívja azután a császárt az egyház védelmére, kit a patriarcha káros mozgalmairól is tüzetesen értesít. Azonban IX. Leó minden törekvéseit meghiusította az említett *kevély és dicsvágyó patriarcha*, ki ugyan *nem igen tördődött a hit lényeges vagy fegyelmi czikkeivel, hanem ellenvetéseivel csak ürügyet akart és alkalmat találni, hogy magát az apostoli széktől elszakítván, az egész keleti egyház élére állhasson*. E terve sikerült, s a gyászos szakadály maig is tart! De Isten keményen megbüntette a szakadár egyházakat; mivel az ő szent Fiának ezen igen fontos mondatát: „*Non fiant in vobis scissiones*“, figyelemre nem méltatták, hanem a vallási egység s műveltség központjától, az apostoli széktől, elszakítván magukat, a *világi uralkodók, zultánok és csárok vasigája alatt görnyedezve úgy alásüllyedtek*, hogy a szakadár papok igen messze állanak a latin-egyháziak műveltségi színvonalától, s az egyház szabadsága fogalmát is alig ismerik közülök nehányan!

Az utóbb említett római zsinat az aquileai és gradói főpásztorok közti területi vitát is elintézte oly formán, hogy *Gradó* a velencei és istriai egyháztartományok metropolitai székét, az aquileai ellenben a lombardiai continens érseki joghatóságát bírja. Mi által az 1027-diki római zsinaton II. Konrád császár alatt az aquileai patriarchatus részére hozott szerződvény megsemmisítettett. Mivel az *Apuliában* kegyetlenkedő és pusztító normannokról mindig bor-

zasztöbb hírek érkeztek Rómába, hol a főnnebb említett kised német csapat is, mely csak 700 főből állott, már bemutatott a szent-
 atyának. Az utóbbi a zsinat bezárása után parancsot adott Apulia
 határai átlépésére, s a 3000 normann ellen a kis német sereget is
 beszámítva, 12,000 *kereszties harczost* állított ki. Azután maga XI.
 Leó is a montecassinói zárdába, s innét *Argyrus* calabriai görög
 helytartóval tartott értekezlete után *Civitellába* vette magát. Mivel
 a pápa az alkudozni kívánó normannoknak azon föltételt adta, hogy
 Olaszhont elhagyják, az említett városka mellett 1053-diki junius
 18-kán csatára került a dolog. Az olaszok nem bírták kiállani az
 első támadást, míg a maroknyi német sereg oroszlánként küzdött,
 de a hadi szerencse a hős normannok részére hajlott. Maga a pápa
 is a győztesek kezeibe került; midőn a normannok harczosai a szent-
 atyát megpillanták, térdre borultak, bűneik bocsánata s áldásért
 esedeztek. Szívének keserve nélkül, a galamb egyszerűségével tar-
 tózkodott közöttük a pápa, hogy e nép is a bűnbánat méltó gyümöl-
 cseit teremje, s elbocsátotta azután őket, miután megigérték, hogy
 az elvérzett lovagok helyett hívei leendnek. A szent-anya erre meg-
 látogatta a csatátért, hol annyi rokonai és barátai multak ki hős-
 halállal. Két napig időzött e helyen böjt s ima közt, az elvérzettek
 tetemeit egy templom közelében eltakarította, mely több idő óta
 romokban hevert, s ezek közt ő maga mutatta be a gyász-áldozatot.
 Azután a legmélyebb gyászban nem minden félelem nélkül Bene-
 ventbe vonult. A szerencsétlenség meghatotta a sziveket, s öregek,
 ifjak, férfiak és nők eléje siettek a városon kívül s könyvek közt
 várták az érkező nagy vendéget. Midőn a gyászoló egyházfőt meg-
 pillanták, mindnyájan hangosan zokogni kezdettek. De leginkább
 a szent-anya szívét emésztette a fájdalom, ki naponként misézett az
 elhunytakért, s a kesergő egyházfő nagy örömére maguk a norman-
 nok az elvérzettek sírjai fölött egy pompás bazilikát állítottak. És
 így mit ezek ellenei ki nem vihettek, a drága áron szerzett győze-
 lem azt létesíté: mert a normannok erkölcesei szelidültek s a papá-
 nak tett esküt egész haláláig hiven megtartották. Az apostoli szék-
 től minden idáig elfoglalt birtokot hűbérbe kapták, s mindazon terü-
 leteket, melyeket ezentul Apulia, Calabria s Siciliában meghódít-
 hatnak. E szerint a normannok a szent-szék vazalljaivá lettek, s e

győzelem többet eredményezett, mintha azt maga a pápa nyerte volna meg; ezen harcos nép által mindazon földbirtokok visszaszállottak a souverain-pápára, melyek annak uralma alól rég kihúzták magukat, s a melyek visszanyerésére már mi egyéb eszköz sem mutatkozott. Azon írók, kik roszeják, hogy a pápa e szerződvényt aláírta, feledik, hogy arra tökéletes joga volt. Hisz ő csak tulajdonát engedte át, mely Pipin és Nagy-Károly adományához tartozott. A szerződvény nem iett volna érvényes, ha azt egész Európa el nem ismeri.

Mig Alsó-Olaszhon ügyei ily nem várt kimenetelt nyertek, Rerengár ügye is véget ért. A pápa azt Hildebrandra bízta, ki 1054-ben Toursba utazván, itt egy zsinatot tartott. Berengárnak elegendő időt s alkalmat adott, hogy magát kibeszélhesse s védelmezhesse. De ehelyett a katholika tan mellett nyilatkozott, mondván: *„A kenyérér és bor az átvalósítás után Jézus Krisztus teste és vére.”* Mily őszinte volt e vallomása, alább II. Victor alatt látni fogjuk.

A szent-atya aközben legszigorubb vezekletet tartott Beneventben, *ágyban nem feküdt, hanem egy gyékényen fejét köré hajtva aludt, durva szőröltönyt viselt közvetlenül testén, melyet böjttel is sanyargatott, gyakran egész éjen át imádkozott, s amit csak nélkülözhetett, mind a szegényeknek adta.* De e szigoru vezeklet mellett is az egyetemes egyház ügyeiről meg nem feledkezett, hanem figyelme bejárta az egész keleti és nyugati egyházat. A vandálok és saracenok hódításainak vész hullámai a 205 afrikai püspökséget ötnék kivételével mind elborították, s fájdalom, a fönmaradtak is az elsőségért küzdve, már közel voltak a szakadályhoz! Alig értesült a szent-atya ezen szomorú vitályról, midőn nagy körültekintéssel s bölcs tapintatával az egységet helyreállította. Adalbert hamburgi érsekkel is folytatattak a már előbb megkezdett értekezletek, s a pápa hajlandó lett volna őt az éjszaki Európa patriarchája, vagy az apostoli szék követének méltóságával feldiszíteni; de mivel az említett főpásztor a törhetlen hűségre mi biztosítékot sem nyújtott, az egész ügy dugába dőlt.

IX. Leó Beneventben tartózkodása alatt egészségét mindinkább hanyatlani érezvén, 1054-diki marczius 12-kén *Humfried*, a normánok vezérének kíséretében Capuának vette útját, hol beteg-

sége miatt kénytelen volt 12 napig időzni, s azután a montecassinói apát társaságában szerencsésen visszatért Rómába s a laterani palotába vette magát. De végperceit közeledni érezvén, sz. Péter egyházába ment. E hirre cardinalok, püspökök, apátok, áldozárok, szerpapok s tengernyi nép siettek az említett templomba, még egyszer látni ohajtván a szeretett egyházfőt. A szent férfiú így szóla hozzájuk: *„Tudjátok meg testvéreim, hogy én néhány nap alatt a világból kimulni fogok. Mily csekély a hely, mely reám várakozik, miután életemet tisztelet s fényben bevégeztem! Ez az egész, mi számomra e földön fönmarad.“* Azután így szóla koporsójához: *„Áldjon meg éged az, ki a semmiből alkotott s akarta, hogy egykor tetemeim őrzője légy. Légy hozzám valódi hűséggel viseltető szikla, hogy, mint Krisztus az ő egyházát az apostoli sziklára alapította, te is hű őrzőm légy az utolsó napig, midőn a szigorú bíró eljövend, hogy te s az én alkotómnak átadassam!“* Majd a hangosan zokogókat vigasztalá.

A sokaság eltávozván, a pápa az egész éjt a melléképületben imázva töltötte, hol a nála visszamaradtak őt következőleg hallák imázni: *„Uristen! tekints reám a te szolgádra, hallgass meg engem s minden hozzád foháskodókat. Add, hogy mindenütt, hol szent nevedet hirdetik, a te igéd ne maradjon gyümölcstelen, hanem mutasd meg bennünk igazságodat, és bár mikor szent nevedet hívja a te szolgád segítségül, hallgasd meg, ó hallgasd meg azokat nyomoraik napjaiban, kik általam, a te szolgád által, esedezendnek hozzád. Bár ki hived közül ima vagy alamizsna által emlékezik meg rólam, fizess neki vissza százszorosán ezen s a más világon. Szüntelen esedezem hozzád, hogy általa meghallgattassam s hivedet kegyelmeddel megáldjad. Én zörgetek, hogy nekem megnyittassék, de nem az én érdemem, hanem a te szereteted s irgalmadnál fogva. Nem az én, hanem a te neved dicsőíttessék!“*

A következő napon még nagyobb volt a néptolongság; mindenki óhajtá még egyszer a szent haldokló áldását megnyerni, ki, mint a hadvezér a csatában, élte véglehelleteig állhatatos volt kötelmei teljesítésében. Még egyszer imádkozott sz. Péter oltáránál. Ágyába visszavitetvén, egy püspök által sz. misét énekeltetett, másiknak meggyónt s megható áhitattal fölvevé a haldoklók szentségeit. Azután nyugalomra hajtá fejét s néhány percz múlva nem volt többé. 1054-

diki április 19-én élete 52-dik, pápasága 6-dik évében kilencz óra-kor meghalt, s Róma azonnal gyászba borult. Földi maradványai még ugyanazon nap saját kívánsága szerint *Nagy Gergely pápa oltára mellett* a Péteregyházban takarítottak el. A sírházhoz özönlő sokaság roppant hatással volt a közáhitat emelésére, és a *csodák, melyekkel az Ur e hű szolgáját megdicsőítette, még a gyászshirrel együtt az egész egyház tudomására eljutottak.*

„IX. Leó kora alapos buvárlója, s szellemének világos felfogója volt, jegyzi meg a derék *Höfler* tudór, ezen pápa legjobb élet-írója, előadása virágzónak tűnt fel, melyben a nyelvezet ékessége mellett azt emelő s nem ritkán megható áhitat ragyogott elő. Ifjúságától fogva valami csudálatos volt ezen pápában. Vegtelen szívjós-ságával, melyet születésekor mint legnemesb adományt nyert, nagy-tisztaságu érzetét párosítá, melyet minden körülmények közt szep-lőtlenül megőrizni törekedett; mindkettő alapja lett ama forró vágynak, mely lelke magvát képezte, ennél fogva saját személyrei minden tekintet nélkül, alázatosság s engedelmisség, valamint példa és oktatás által Isten országát e földön terjeszteni meg nem szünt. De vele is volt az Ur kegyelme, mert a mit mindenki lehetlennék tartott, ő a keresztény egyháznak fejében s tagjaibani átalakítását 5 év alatt végrehajtotta. Istenbeni bizodalma, türelme, kitartása s feláldozó szeretete által annyi fárádalmakat, ellenkezéseket s veszé-lyeket leküzdvén, utóbb a királyok tiszteletét, a főpapok szeretetét s minden jámborok nagyrabecsülését bőven kinyerte roppant érdemeinél fogva, míg a *szakadárok és simoniacusok valódi réme volt.* Az egyház jóléteérti korlátlan törekvései nagyban di-csőítik roppant tevékenységü életét. Csak az egyház ellenségei nem tudták őt szeretni. Azok, kik hozzá közelebb állottak, szent lelkese-déssel megasztalják.” Az egykoru *Desiderius* apát (később III. Vic-tor) így ír felőle: „IX. Leó minden tekintetben apostoli férfit, királyi nemzetségből származva, bölcseséggel megáldva, jámborsággal feldi-szítve, s minden egyházi tudományban alaposan oktatva, hogy az írással szóljak, a szakadárság hosszú ideje után ismét az Ur nevé-t kezdé segítségül hívni. Én magam láttam őt s bizalmas társalgásának örvendtem; gyakran álltam vele szent öltönyökben az oltárnál, s olvasám neki az evangeliumot. Átala minden egyházi törekvések

megújítottak, s ismét helyreállítottak, ő új fényt derített az egész világra.“ Így magasztalják őt: VII. *Gergely*, *Lanfrank*, seignii *Brunó*, s még a szigorú *Damiani Péter* is. Trithém pedig tudományosságát méltán emeli ki. — Említendő, hogy *Arialdus* szerpapot, a papi nötlenség vértanuját is ő írta a szentek lajstromába, 1053-ban.

Mivel IX. Leó szentségét Isten több csodákkal is megerősítette, neve a római Martyrologiumba felvétellett s mint szentről az egyház halála évfordulati napján emlékezik. Siremlékén ezen egyszerű felirat volt olvasható:

„VICTRIX ROMA DOLET NONO VIDUATA LEONE,
EX MULTIS TALEM VIX HABITURA PATREM.“

CLIV.

II. Viktor. 1055 – 1057.

Sz. IX. Leó halála után az egyházat mint apostoli helyettes a hatalmas *Hildebrand* alszerpap kormányozta, s mivel a rómaiak még késő ősszel sem bírtak pápát választani, azért Hildebrandot Német-honba küldötték azon császárhoz, kitől oly dicső pápát nyertek IX. Leóban. Hildebrandnak kelle a római papság és nép nevében a megválasztandót kiszemelni és a császárt annak kijelelésére kérni. Igen ovatosan fogott e dologhoz, és hogy a császárt meg ne sértse, s adott esküje ellen ne tegyen, *Gebhardt* eichstädti püspököt kérte a császártól, ki *Hartwig* calwi gróf s Biliza grófnőnek fia volt. A császár eleinte nem akart ezen tanácsosától, ugyszólván jobb kezétől, megválni, de utóbb az egyház jóléte iránti tekintetből meghagyta a püspöknek, hogy e méltóságtól ne idegenkedjék. Gebhardt így szól erre: „*Jó tehát, ámbár egy oly szent székre magamat méltatlannak tartom, parancsodnak engedve, egész testtel és lélekkel átadom magam sz. Péternek, de azon feltét alatt, hogy te is megadod sz. Péternek, mi az ő igazaihoz tartozik.*“ Midőn a császár ezt megígérte, a püspök nem ellenkezett többé, hanem a követekkel utnak indult Rómába, hol

1055-diki apr. 13-kán, zöldesütörtökön II. Victor név alatt pápává koronáztatott.

Hogy a IX. Leó halála utáni, egy-évi s hat-napi időköz alatt becsuszott s egyéb visszaéléseket kiírta, Pünkösöd utánra egy zsinatot hirdetett *Florence* városába, melyre a pápa, maga a császár és 120 püspök jelent meg. E zsinat első intézkedése az volt, hogy *a nagy buzgalmu Leó pápának a nős és simoniacus papok elleni intézkedései megerősítettek, s minden kimélet nélkül életbe is léptettek.* A második határozat a kor főbűnének elnyomására intéztetett, mely az egyház birtokait eldarabolta, s annak függetlenségét is megsemmisítéssel fenyegette. Azért kiközösítés büntetése alatt meghagyta az egyházi gyülekezet, hogy *a püspökök s apátok méltóságuk elfoglalásakor az egyházak birtokait a lovagok s udvaroncoknak hűbérbe ne adják.* A harmadik határozat Berengarnak új tévelyeit kárhoztatta, a negyedik s ötödik, valamint a hatodik határozat a kántor-bőjtök, papszentelésekre, a világi hatalomnak az egyházihozi viszonyára stb. vonatkozott. E zsinat megmutatta a világnak, hogy II. Viktor elődje nyomdokit követve bátran küzdött a kor romlottsága ellen, s hogy szilárdan csatlakozott Hildebrandhoz, *a kin a régi hagyomány s egyházi segyelem szelleme nyjugodott.* A zsinaton Dezső montecassinói apát, VII. Gergely utódja, is jelenvolt, s így a kisded *Florence* II. Viktor két utódját látta. A császár *Zürich*be vette magát 1056-diki Karácson ünnepére, hol *Henrik* nevű fiát Ottó susai ögróf leányával eljegyezte. Innét a husvéti ünnepekre udvarával együtt *Paderborn*ba ment.

II. Viktor a világ leghíreseb alszerpappjának elnöklette alatt is tartatott két zsinatot, s pedig az egyiket *Lyonban*, mely szintén a simonia, ágyasság s egyéb uralkodó bűnök ellen küzdött. Ezen egy érsek vádoltatott a simoniáról, ki azonban vádlóit pénzzel megvesztegetvén, következő nap büszkén lépett az egybegyűlt atyák elé mondván: *„Hol vannak, kik engem vádlottak? Lépjén elő, ki engem kárhoztatni akar!”* Mindnyájan hallgattak. Ekkor Hildebrand megszólala: *„Hiszed-e, hogy a Szentlélek az Atya és Fiúval egylényegű?”* Amaz válaszóla: *„Hiszem.”* Ekkor az elnök meghagyá neki, hogy mondja: *„Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek.”* De az érsek minden erőködése daczára is nem bírta

kimondani: „a *Szentléleknek*“-et. Ezt felsőbb intelmül vették s a bevádolt, Hildebrand lábaihoz borulván, megvallá, hogy simoniacus és papi méltóságától megfosztatót. Ezen eset oly rémületet idézett elő, hogy 27 egyháznagyon kívül még 45 püspök nyilvánította magát simoniacusként és szintén minden további vádolás nélkül leköszöntek méltóságaikról. Ugyanazon 1055 dik évben Hildebrand a másik zsinatot Toursban tartotta meg, melyen Berengár tévtanának fő'elevenítéseért megjelenni tartozott. Mivel véleményét támogatni képtelen volt, letette a katholika hitvallást s ezt esküvel is erősítette. A Toulouseban tartandó zsinattal pedig II. Victor két francia érseket bizott meg.

Aközben e buzgó pápa Rómában az egyház birtokait igyekezett visszaszerezni, s több püspökséget ismét az apostoli szék joghatósága alá helyezni, melyeket ornét idő folytán a nagyravágyás s engedetlenség elvontak. Miután mindezeket nagy küzdelemmel elérte, az *atyák szabályai szerint meghatározta az egyházi jövedelmek használatát*. A szegények ismét örültek az őket illető részletnek, Róma egyházai pedig az új fény s dísznek, s a pápa mindenfelé gyakorolhatta ismét ama kegyességet, melyet elődei századokon át árasztottak az emberiségre. Azonban II. Victor pápa ellen, az egyház jogainak védelme, s a mélyen sülyedett fegyelen helyreállításában tanusított apostoli buzgalmaért többen összeesküdtek s egy merényletet kíséreltek meg. Az *épen példás áhitattal mészéző pápának kelyhébe, az oltárnál, egy elvetemült alszerpap, gonosz sorsosai nevében, mérget vetett*. A pápa Urfelmutatáskor a kelyhet szokatlánul nehéznek találván, gyanu támadt benne, s a kehelybe tekintvén, azonnal világos lőn előtte, hogy élete ellen merénylet kísértetett meg. A szent-atyá ez esetet a népnek azonnal tudtára adta, s közösen rebegtek hálát a mennyei atyának, hogy az ő egyháza feje fölött örködni kegyeskedett. Kortanuk bizonyossága szerint az istentelen alszerpapot a gonosz azonnal megszállván, Isten a bűnöst kijelentette. *A kehely az esemény emlékéül a pápa által az ereklyetárba tétellett*, ki addig imádkozott a néppel, míg a bűnöst a gonosz el nem hagyta.

A császár felhívását ily körülmények közt örömet követte a pápa, s 1056-diki őszkor Némethonba utazott s jelenvolt a *goszlári*

gyűlésen. De nemsokára nagy fájdalommal szemlélte III. Henrik császár éltének alkonyát, ki ezt közeledni érezvén, töredelmesen meggyónt, s bocsánatot kért azoktól, kiket tudtán kívül megbántott. Fiát az 5 éves Henriket anyja Ágnes s II. Victor gyámsága alá helyezte, s erre 7 nap múlva a birodalom egyházi s világi nagyjai jelentében kimulván, tetemei *Speierbe* vitettek, s a szokott szertartással és ünnepélyességgel eltakarították. II. Victor a benne helyezett bizodalomhoz hiven kibékítette az egyház s állam érdekében az egyenetlenkedő fejedelmeket s nagyokat, a birodalom ügyeit rendbe hozta, s a kis Henriknek a császári s királyi koronákat biztosította. — II. Victor Némethonban időzvé, a körülményeknél fogva igen szükségesnek látta Éjszak egyházi ügyeit is rendezni, és a soha nyugodni nem tudó Adalbert hamburgi érseket a szentszékkal kiengesztelni. Azért okt. 29-kén kiadott bullájában az említett érsek joghatósága alá helyezte Éjszak (Svédhon, Dánia, Norwegia, Island, Scridevinum s Grönland) minden püspökeit. — II. Victor Olaszhonba visszatérvén, *Arezzo* közelében 1057-diki jul. 28-kán kimult, s a ravennaiak e pápa tetemeit városuk Máriaegyházában eltakarították. II. Victor, ki Jézus egyházát 2 év 3 hó s 15 napig dicsteljesen kormányozta, III. Henriktől igen szép adományt nyert, s azért „*herczeg*“ meg „*örgróf*“ nevek alatt is fordul elő az okmányokban.

CLV.

X. István. 1057—1058.

Ismét német eredetűt szemelt ki az isteni-gondviselés azon mű folytatására, melyet e nemzetből egyházfők megkezdettek. Az új egyházfő a *lotharingiai herczegi család tagja volt*, melyből ketten Olaszhonban telepedtek le, *Gottfried*, ki a tusciai Beatrixet vette nőül, s annak fivére *Frigyes*, mindkettő *Gozzeló* herczeg fia. Frigyes a hittudományi tanszakok bevégezése után a (Lotharingiában) sz. Lambert káptalanába vétetett fel, s IX. Leó által kardi-

nál-diakonná, meg az apostoli szék korlátnokává neveztetett ki, s mint ilyen két más követel Cerularius Mihály ügyeiben Konstantinápolyba küldetett. E városban a felfuvalkodott s kötekedő görögök tévállításait nagy könnyűséggel czáfolta meg, s a nagyravágyó patriarchát követelve együtt nyilvános vitatkozásban legyőzte. Monomachus Konstantin császár nagy tisztelettel fogadta őt s sz. Péter részére becses ajándékokat kézbesített neki. Azonban visszatértekor *Thrasimund* theatini gróf által kincseitől megfosztatott, s így nemcsak üres kézzel tért vissza Rómába, hanem még a császári udvar előtt azon gyanuba is esett, hogy Konstantinápolyban ellene szövetségzett. E fölött igen elkeresedvén, a montecasiniói zárdába lépett, és az erényességet, tudományosságot meg az érdemeket méltányolni tudó derék benézések örömet választották őt meg apátjukul. Rómában nagy tiszteletnek örvendett ragyogó tulajdonaiért, s midőn II. Victor halála után épen az örök-városban időzött, az egyháziak s világiak körébe gyűltek, s a pápaválasztás fölött egész éjjel s nappal tanakodtak. Végre *Frigyeshoz fordultak, hogy jelölne ki nekik azt, kit az apostoli székre legméltóbbnak tart.* A felhívott Humbert cardinált, Hildebrandot, a veletirii, perugiai s tusculumi püspököket ajánlotta az egyház első székére. De a kijelöltek közül egyet sem fogadván el, egyenesen magát a tanácsadót választák meg, s aug. 2-kán reggel jókor tudtára adták a kardinál-apátnak, hogy pápává választatott, s ellenkezése daczára is a „*S. Petri ad vincula*“ czimű egyházba vitetett, hol egyhangulag pápává kiáltatott ki, még pedig o'ly tapsvihar közt, minőt rég nem hallott az örök-város. Innét a laterani templomba vitetett, hol az egyházat s palotát birtokába vette, s erre az előbbi egyházban püspökké szenteltetett s X. *István* név alatt pápává koronáztatott.

X. István tisztelkedését egy körlevél nyitotta meg, melyben az egyházi fegyelem sülyedése fölött panaszkodván, a többi között mondá: „*Nekem úgy látszik, hogy a mostani püspökség minden dicsőségét fényes öltönyökben, aranyban, puhaságra mutató butorzat, figyelmet gerjesztő kocsikban, fegyveres urakból álló számos kíséretben helyezi, nem pedig erkölcsisztaság s az erények gyakorlatában.*“ Azután a rómaiak erkölcei javítására több zsinatot tartott s mindazon papokat, kik IX. Leó határozata ellenére is megműsültek, mélt.

tóságaiktól megfosztotta, nejeiket tőlök elűzte, az oltári szolgálattól eltiltotta s élethossziglani vezekletre ítélte. Ugyanekkor sz. Cecil áldozárát, ki ezen intézkedéseknek magát ellenvetette, rögtöni halál érte. A vérrokonok közti házasságok ellen is, melyek a rómaiak közt nagyon elhatalmasodni kezdettek, szent buzgalommal küzdött. Azonban az örök-városon kívüli ügyekre is kiterjeszté figyelmét. Így Landó papot s Capua lakóit a simonia miatt kiközösítette. Mivel II. Victor halála miatt a francia zsinat elmaradt, azért a rheimsi érseket Hildebranddal együtt egy husvét utáni 15-dik napon Rómában megnyitandó zsinatra hitta meg, intvén az előbbi, hogy a küzdelemben s imában kitartó legyen.

X. István Hildebrandot Némethonba küldötte Ágnes császárnőhez, hogy ezen utóbbit Olaszhon politikai helyzetéről értesítse, vele az egyházi ügyek fölött értekezzen, s reá birni igyekezzék, hogy utódul az ő kivánsága szerint *Gerhard* florenzi püspök választassék meg. E kijelelés által mint többen vélekednek, X. István a szakadályt akarta meggátolni. Ugyanis, valahányszor az apostoli szék az utóbbi időkben üresedésbe jött, a *tusciai hatalmas grófi család* mindent elkövetett, hogy az apostoli székre saját szapora fajából tolhasson fel egy méltatlant, s ez által ismét mintegy örökösévé legyen az egyház legfőbb székének. De hasztalan áldozott ezen gonosz család stentelen terve kivitelére oly pompás összeget, mert az apostoli szék méltóságának védői felséges elméik minden fegyvereit villogtatták, hogy a nagyravágyó család törekvéseit meghiusítsák. Azután, hogy a római papság és nép szemei elé egy élő példát állítson, sz. *Damiani Pétert* avellánói magányából Rómába hitta, illetőleg megparancsolta neki, hogy az örök-városba vegye magát, hol a buzgó egyházfő által ostiai püspökké, vagyis első kardinál-főpásztorra szenteltetett. Ezen választást mindenki helyeselte, mely a körülményeket tekintve, az egyházra nagyon üdvös hatással volt. A hét kardinálpüspöknek kijelentette, hogy ők a lateráni egyház püspökei, mivel egyedül nekik van joguk a pápa helyett ott ténykedni, X. Istvánnak ezen levele hangosan bizonyítja, hogy annak írója állása szellemétől igen nagyban áthatva volt, melynek méltóságát az élet tisztaságában s szentségében helyezte, minden külső fényt kizárván. Különös szigorral lépett fel azok ellen, kik a világiak szokása

szerint, az uralkodóknak fegyverszolyálattal is kedveskedtek, hogy így maguknak a legfőbb s legjövédelmesebb hierarchiai polczokra utat nyissanak.

Miután X. István 1058 diki febr. 23-kán kelt iratában Dami-
ani Pétert hat más kardinállal az egyház ügyei biztosabb vezetésére
felhitta s az említett szentet a kardinál-testület élére állította, ezen
intézményével valódi háborút izent a simoniacus és nös papoknak, kiket
most a páni félelem egészen megragadott. Majd meg a szent-anya
többek kíséretében a montecassinói kolostorba vette magát, hol
Karácson felé megbetegedett, s mivel fölépülését nem remélte, IX.
Leó egykori hires tanítványát, az erényes és tudós *Desideriust*, a
derék rendtársak által apáttá választotta. Az új apátot többekkel
Konstantinápolyba küldötte, mivel azon reményben ringatta magát,
hogy a viszonyok megváltoztával *Comnen Izsák* császárt a szaka-
dály megszüntetésére bírhatja. E kedvencz terve kivitelében azon-
ban kora-halála meggátolta a buzgó egyházfőt.

Felgyógyulván, visszatért Rómába, s azon tervén dolgozott,
hogy testvérének, *Gottfried* lotharingiai herczegnek, a császári ko-
ronát megszerezvén, az ő segélyével a nyugtalankodó normannokat
egész Olaszhonból kiűzi. Ez ellenség megtöréséről tanakodandó,
Toscanába egy zsinatra hívta meg a papságot és népet. Eközben
meghagyta a montecassinói apátnak, hogy az említett célra a tem-
plom és kolostor minden arany- s ezüstből drágaságait titkon Rómá-
ba szállítsa. Ezekből pénzt akart veretni, s helyettök többet ígért a ko-
lostornak. A szerzetesek érzékenyen zokogva engedelmeskedtek a pápának;
*mert hisz a fontos, történelmi és műbecsi különféle ritkaságokat, melye-
ket annyi századon át a pápák, császárok, királyok, herczegek, grófok
s más egyházi meg világi nagytól nyertek, mi pénzüsszeg által sem
leheté kárpótolni. Maga a pápa is a drága történelmi kincseket meg-
látván, hangosan sirni kezdett, s mivel a körülményeknél fogva
tervét kivihetőnek nem tartotta, a normannoktól megmenekülés
ügyét az Istenre bízván, ama kincseket minden hiány nélkül vissza-
küldötte a benczés anyazárdának, a szerzetesek s a művészet legnagyobb
örömére.*

Milánóban *Guidó érsek a simoniacus s coelibatusellens* papok

alattomos védelmezője lévén, ezek s az egyházas érzelmű papok közt harcra került a dolog, melyet X. István azért akart megszüntetni, hogy a nevezett érseknek meghagyta, miszerint *Fontanetumban* egy zsinatot tartson, s midőn ezen intézkedés Milanóban a békét helyre nem állította, a szent-atyá *Hildebrandot* küldte a helyszínére, hogy az érseket simoniacusnak nyilatkoztassa ki. Eközben elérkezett a husvét-utánra hirdetett zsinat ideje. Mivel még annak megtartása előtt testvérével beszélni akart, azért közelgő halála előérzetében meghagyta, hogy a papság egybegyülekezvén, a pápaválasztásról tanakodjék. Halála esetére megtiltotta a Hildebrand visszajövele-előtti utódválasztást. Valóban jóslói szellemtől áthatva monda az egybegyülteknek: „*Tudom, hogy halálom után támadni fognak oly emberek, kik nem a szent kánonok szerint, hanem hatalommal törekszenek birtokukba keríteni az apostoli széket.*” A jelenvoltak megesküdtek, hogy csak kánonszerűleg választottat fognak pápául elismerni.

Ezután a pápa *Florenca* utazott, hova megérkezvén, betegsége annyira megsúlyosbult, hogy hálát adott Istennek, miszerint Rómában halála esetére intézkedéseket tett. Életének utolsó órái közelegtek; az egyház körül kivivott fényes érdemei elismerésül ágyánál megjelent a jámbor és tisztcs *Hugó* clugnyi apát, hogy a szent hit vigasztalásaival a nagy utra elkészitse. X. István 1058-diki márczius 29-kén, miután az egyházat csak 7 hó s 27 napig oly dicsteljesen kormányozta, kimult. Tetemei a sz. *Reparata-egyházban* takarítottak el, s az engesztelő áldozatot *Hugó* apát mutatta be. Sirjának ma mi nyoma sem látszik, bár Lambert korában ott több csodák és jelek történtek, miért ezen pápa többek által a szentek közé sorolattik. Róma fivérével mélyen meggyászolta s az utóbbi következő sirirattal örökitette emléké, mely maig is látható a florenci, egykori nagyhercegi palotában:

„*D. O. M. Stephano Papae X. Olim Juliano Frederico, Gozzelonis Lotharingiae Ducis filio, Apostolicae Sedis Cancellario, Monacho et Abbati Cassinensi, Cardinali tit. S. Chrysogoni, Pontifici Opt. Max. pio, felici, sanctitate et miraculorum gloria illustri, Gothifredus Petrascorum Dux, ut defuncto fratri domi suae et inter proprios, amp-*

lexus, quas potest caritatis suae vises rependat, non sine lachrymis parentat. Monachi Abbatiae Florentinae in aedibus ad Divi Joannis Baptistae offerunt et Justa solvunt IV. Cal. Apr. MLVIII.

CLVI.

X. Benedek. 1058 — 1059.

X. István azon rendeletét, hogy Hildebrand visszajövele előtt a pápaválasztáshoz ne fogjanak, a rómaiak tekintetbe nem vévén, mivel a kiskoru IV. Henrik s ennek környezetétől nem tartottak, tusculumi Gergely, Gerard (Galera ura), s egyéb nagyok, egy tekintélyes csapat élén, egy templomba vonultak éjjel, s János veletri püspököt, kit sz. Damiani Péter is jellemtelen s tudatlan embernek fest, pápává választották. Az erőszakoskodóknak ily egyházfőre volt szükségök, s pillanatnyi hatalmukat használandók, azonnal az egyházakat kezdék fosztogatni, s annak, kit inyök szerint megválasztottak, némi tekintélyt szerezni. De a kardinálok, élőkön Damiani Péterrel, ezen erőszakos választás ellen minden erejükből tiltakoztak, s a választásban részeseket kiközösítették. Ez azonban csak felbőszíté a hatalmaskodókat s a kardinálok kénytelenek voltak Rómából menekülni. Az új pápa, ha szabad őt így nevezni, 1058-diki apr. 5-kén, az ostiai püspök távollétében, X. Benedek név alatt, egy áldozár által, kit erre kivont karddal kényszerítették, pápává avatztatott és koronáztatott!

Ekkor az egyház ismét azon régi visszaélések színhelyévé lön, melyek ellen a német pápák oly hősileg küzdöttek. A fegyelmenlen papok s simoniacus püspökök ismét felütheték fejüket, mert hisz épen hozzájuk hasonló fő ült az apostoli széken. Alig helyeztett X. Benedek a pápai trónra, azonnal sietett Stigand canterburyi érseknek palástot küldeni, melyet ez idáig minden törekvése mellett sem birt megnyerni, mivel több apátság s két püspökség birtokában volt, s a telhetetlen s lelken pénzimádó még egy harmadikat is birtokába törekedett keríteni. Azonban alig tért vissza Hildebrand

Némethonból, a kardinálokat, püspököket és Róma jóérzelmű polgárait *Sienában* egybegyűjté, s az egyház szabályai szerint, a Szentlélek segítségülhívása mellett, *Gerhárd* florenci püspököt II. *Miklós* név alatt pápává választák. Gerhárd egy időben volt kanonok X. István pápával *Lüttichben*, erényei s bölcseségeért különösen kedveltetett. Az ellenpápa a sutrii zsinaton kiközösítettett. Azonban nagy feladatul mutatkozott a törvényesen választottnak trónra emelése, mert ellenei Róma urai voltak. Gottfried, a dús *Mathild* határgrófnő férje, azon megbizással tiszteltetett meg, hogy II. Miklóst Rómába vezesse. Ez utóbbi azonban minden katonai fedezetet visszautasítván, Istenbe helyezett bizalommal jelent meg Róma kapuja előtt, s a nép által nagy lelkesedéssel fogadtatott. Az ellenpápa 9 havi s 20 napi uralom után *Velettribe* menekült. Néhány nap mulva azonban önkényt Rómába ment, a törvényes pápának lábaihoz berrult, bocsánatért esedezett, felemeltetését az erőszaknak tulajdonítván! II. Miklóstól bocsánatot nyert, a kiközösítéstől feloldoztatott, de csak a hivekkeli áldozhatás engedtetett meg neki, s a *Mária-Maggiore* melletti lak jelöltetett ki tartózkodási helyeül. X. Benedek magát a törvényes egyházfő intézkedésének alávetvén, a botrányos szakadály megszűnt, s nemsokára az említett helyen 1059-diki áprilban kimult. „*Sajnos, hogy ily gyászos módon szakítottatott meg a német pápák díszes sora, kik az egyházat sülyedéséből oly magasra emelték, az emberiséget a romlottság örvényéből kiragadták, s kiknek sorát II Miklós dicsően zárja be,*“ jegyzi meg Müller.

CLVII.

II. Miklós. 1059 – 1061.

Az új pápa élénk szellemű, tudományos, tiszta életű s kegyes férfiú volt, mely szép tulajdonok csak emelték méltóságát. Valamint elődei, úgy ő is az egyház javításával kezdte meg pápai működését, Husvét-utánra egy zsinatot hirdetett, s a camerinói grófságba vette magát, hova az ő parancsa folytán *Desiderius* apát is sietett, kit II.

Miklos áldozárrá szentelt, kardinállá nevezett ki, s mint apostoli helyettesének joghatósága alá Campaniát, Apuliát, s Calabriát helyezte. Hildebrand apátot, ki már idáig is annyi fényes érdemet vivott ki magának az egyház körül, kardináldiakonságra emelte. E férfiak, valamint a nagy *Damiani Péter*, ki most a veletrii püspökség hivatalos látogatásával bizatott meg, s a ki oly igen szeretett volna kolostori magányába visszatérni, hangosan bizonyítják, hogy mily nagy volt e korban a jók hűsége és jámborsága, kik oly nagy áldozatokkal jutottak ami méltóságokra, melyeket sohasem kerestek. Ily törekvések közt közelge el a zsinatra kitűzött időpont, hogy az egyházból a tisztátalan elemek kiirtassanak, s oly jó rend alapíttassék meg, mely a pápa reménye szerint halála után is megmarad. A zsinatot a lateráni egyházban, melyre sok apáton s egyéb papokon kívül mint egy 113 püspök jelent meg, a pápa 1059-diki áprilisban egy megható beszéddel nyitotta meg. Hogy jövőre a tola-kodók előtt minden út elzárassék az apostoli székre, a zsinat igen czélszerűen intézkedett a pápaválasztásra nézve: *„Rendeljük, hogy a pápa halála után előbb a kardinálpüspökök tanakodjanak a választás fölött, azután nézeteiket a kardináldáldozárok s diákonokkal közöljék, s hogy a választandót kiki elismerje, véleteiket a többi papsággal s néppel is tudassák . . . Az új pápa a római egyház papjai közül szemeltesse ki, ha alkalmas egyén találtaik, ellenkező esetben az másutt keresendő, de mindenkor tekintettel a császárra, ki a pápaválasztásra s megerősítésre nézve jogát az apostoli széktől nyeri. Ha a szabályszerű választás az erőszakoskodók által Rómában gátoltatnék, a választók működésüket Róma kívül is megkezdhetik, hol erre alkalmas helyiség mutatkozik. Ha a megválasztott háborui mozgalmak, vagy bármi oknál fogva szabályszerűleg az apostoli székre nem emeltethetik, fel nem szenteltethetik s meg nem koronáztathatják, azért teljes joggal s érvénynyel kormányozhatja az egyházat.“* Ily eset VII. Gergely felszentelése előtt fordult elő. E határozatot az egybegyűlt püspökök, áldozárok s szerepapak azonnal aláírták, s annak megszegőit a pápa egyházi átok alá vetette.

Azután a zsinat elhatározta, hogy a római vagy más püspök halála után annak javait megtámadni kisem merészelje. A *simoniacusok* három osztálya különböztetett meg, tudniillik az el-

sőbe azok soroztattak, kik simonia folytán szenteltettek fel, vagy így adták fel másoknak a szent-rendeket; a másodikba azok tartoztak, kik nem simoniacusoktól pénzért szenteltettek fel; végre a harmadikat azok képezték, kik simonia nélkül ugyan, de simoniacusoktól nyerték a papi rendeket. Az első és második osztályuk letétettek, a harmadikbelieknek elnézésből meghagyattak rendjeik. — Határozatba ment, hogy *nős papnak nem szabad misézni*; hogy minden áldozár, szer vagy alszerpap, ki sz. IX. Leónak a papok tisztaságát sürgető törvénye ellen is ágyast tart, s azt el nem bocsátja, a *szentélyből kiutasítandó*, s mi egyházi javadalomra sem tarthat számot. — A papok közösen kötelesek élni. — A tizedek s egyéb adók megtagadói kiközösítés alá vették. — Senkinek sem szabad világítól egyházi javadalmat, vagy hivatalt elfogadni. — *Világiak az egyháziak fölött nem ítéhetnek*. — Kellő képzettség nélkül kisé szenteltethetik pappá. — Az egyháziak fegyvert nem viselhetnek. — Egy áldozárnak sem szabad egyszerre két egyházat birni, s kinek sem engedtetik meg a kolostori élet, ki már a zárdába lépésekor bármely oknál fogva arra számít, hogy apát lesz. — A házasságok is szabályoztattak, az uzsorások ellen is történtek intézkedések, stb. E zsinat oda törekedvén, hogy az egyház főben s tagjaiban megújíttassék, roppant hatással volt az egyházi fegyelem emelésére. Berengar tévtana ismét szőnyegre került; a Humbert kardinál által szerkesztett hitvallást elfogadván, s sajátkezüleg *Scotus János* könyvét, mely őt a tévelyre vezette, elégetvén, az egyházi büntetés alól feloldatott. Erre a zsinat bezáratott.

II. Miklós különös gondot fordított arra is, hogy ezen nevezetes zsinat határozatai, kivált a simonia s ágyasságra vonatkozók, mindenütt kihirdetessenek, s érvényre segítsenek. A franczia püspökök már az 1060-iki toursi zsinaton közzétették s elfogadták az említett végzéseket. Sokkal nagyobb nehézségekbe ütközött azonban azok érvényre emelése Milánóban, hol maga *Guidó érsek is simoniacus volt*, s ezen bünbe merült számos alattvalót védemezte; miért a *Pataria* már rég küzdött ellene. A pápa Damiani Pétert s Anselm luccai püspököt küldte e városba a híres Hildebránnal együtt. *Megérkezésökkor a lakosok fellázdak, s egyházukat a rómaiától függetlennek nyilvánították*. De Damiáni Péter ékesszólása ellenállhatlan

erejével lecsillapította a felizgatott kedélyeket, az érseket felhitta, hogy a simonia s tisztátalan élet ellen egész erejével küzdjön. Valóban a szent férfiú velős s nagy ildomu beszédével oda vitte a dolgot, hogy az érsek és papsága a simonia és ágyasság ellen nyilatkoztak, önkényt vezekletet tartottak, s Damiani Péter által nagy ünnepélyességgel az egyházba ismét felvételtek. A világiak is megigérték, hogy a simonia és ágyasság kiirtására közreműködni fognak.

Ezen időben a görögök olaszthoni birtokainak már a normanok voltak urai, kik oly hatalomra vergődtek, hogy eddigi vezérok, *Róbert* gróf, magát herczegnek nevezte, mint Calabria s Apulia ura. Midőn sz. Péter örökségét is háborgatni kezdé, s az apostoli szék intelmei mitsem használtak, II. Miklós a Vatikán villámaival sujtotta őt. Ez megtette a hatást. A herczeg a kibékülésre hajlandónak mutatta magát, s igen tekintélyes követséget küldött a szent-atyához, jelentvén ezáltal, hogy elégtételt nyujtand s békét kötend. Azért II. Miklós *Melfi*be sietett, hova egy zsinatot is hirdetett. Erre számos püspök, apát s áldozár jelent meg. A tanakodás főtárgyát a papi élet tisztasága képezte. A tráni püspök székétől megfosztatott. A szent-anya azonban leginkább a norman-ügy kedvéért vette magát e városba, hol a pápa meghívása folytán a normánn herczeg egész nemességével megjelent. A herczeg visszadta az egyháznak az elfoglalt birtokokat, s miután a pápa iránti hűség s védelmezésre magát esküvel kötelezte, attól Calabriát, Apuliát s Siciliát hűbérbe kapta herczegi czimmal, s a hűbérnökség jeleül, területéni minden pár-ökörtől 12 denárt ígért évenként II. Miklósnak s utódjainak. Egyszersmint a pápa hasonló feltételek mellett *Richard* avversai grófot Capua herczegének nevezte ki, melyet ő hódított meg.

A pápa ily módon a hős normannokban hatalmas erődöt állított fel, nemcsak a közeli római nagyok, hanem a távolabbi ellenségek, sőt a német uralom ellensúlyozására is. Miután a szent-anya *Melfi*ben a zsinati-atyákkal a kor romlottsága ellen üdvös határozatokat hozott, Beneventbe vonult, hol szintén zsinatot tartott, melynek végzéseiből azonban csak egy kolostorra vonatkozó rendelet jutott el hozzánk. Innét a normánn sereggel bejárta azon tartományokat, melyek nagyjai a római szék ellen fellázadtak, hogy azon

erőszakoskodásoknak véget vessen, melyeket a tusculumi grófok, és más hercegek a római széken folyton elkövetni meg nem szüntek. Így járta be Campaniát, a praenestei, tusculumi s nomentani területeket, s a Tiberen átkelvén, *Galeria* megadta magát, valamint igen kevésbe került Gerhárd gróf várainak meghódítása is, s azután egész Su'triig hatolt a sereg. *Igy törte meg a nagy egyházfő ezen istentelen nagyok rakoncátlanlkodó hatalmát, miután atyai intelmeit tekintetbe nem vették; megszabadította az egyházat zsarnokaitól és így a római szék javait biztosította.*

II. Miklós az egyház belügyeire is kiváló gondot fordított, az ágyasság és simonia ellen szép sikerrel küzdött, s több egyházat személyesen meglátogatott. Apostoli ihlettséggel írott levelei igen szép fényt vetnek tevékeny pápaságára. Mily erélyesen tartotta magát Franciaország ügyei elintézésében, hol Henrik király s a főrangu papság is nagy panaszokra adtak alkalmat. Azért mindjárt pápasága elején *Gervais* rheinsi érsekhez, mint franciaországi primáshoz, e tekintetben iratot intézett, melyben Gervais kötelmeire figyelmeztette, felhiván, hogy a királyt a szent-szék iránt jobb hangulatra buzdítsa. Hol a szükség úgy kívánta, apostoli hatalmának öntudatában minden személyrei tekintet nélkül szigoruan lépett fel, míg másrészt a legnagyobb szelidség hangján is tudott szólni, ha a körülmények ezt így kívánták. Így írt II. Miklós, míg a királyt a primás által fonyegeté, ugyanazon czélból Anna királynőnek, egy szelidebben hangzó levelet, hogy az a királyt az egyház iránti kötelessége teljesítésére iadítsa. Henrik koronázási ünnepélyére köveket is küldött a lateráni zsinat határozataival s a király részére egy eskümintával. 1060-diki január 31-kén István pápai legatus *Viennében* egy zsinatot nyitott meg, mely a francia egyház ujjaalakítására vonatkozó 10, Rómában hozott kánont fogadott el. Ezt követték a már főnebb említett toursi, valamint az avignoni s egyéb zsinatok. A római követek minden irányban bejárták Franciaországot, mert Henrik kormánya ezen ország egyházára igen káros hatásv volt. És a zavar ezen 1060-ban töredelmetlenül kimult király halálával csak növekedett, mint ez Gervaisnak a pápához intézett leveléből kitünik, melyben a királynak megmérgeztetését jelenti, s a pápát Franciaországba hívja.

Az egyház szellemi s alaki egysége megszilárdítását czélzó törekvések a legtávolabbi országokban is igen szép eredményekkel koronáztattak meg. Így Arragonia 9 püspöke 1060-ban Jaccában a baskok földjén, egybegyülekezett, s a góth-szertartás helyett a rómaid fogadták el, sz. Péternek egyhangulag megajánlották az évenként pontosan fizetendő tizedet, melyet különben az oscai püspökség helyreállítására akartak fordítani. Éjszaki Európában Adalbert új püspökségeket állított. Angolhonnal is élénk érintkezésben volt II. Miklós. A yorki érseknek palástot küldött, ki a király levelel Rómába utazott, melyben az kéri a pápát, hogy az általa épített kolostor kiváltságait megerősítse, a királyi ajándékokkal együtt megküldte azon összeget, melyet sz. Péter egyháza ezen országból huzni szokott évenként, s esedezik a derék uralkodó azért is, *hogy a szent-atyja az ő alattoalóiról a szent apostolok sirjánál állandóan és ünnepélyesen megemlékezzék*. Mindezt II. Miklós az 1061-diki lateráni zsinaton előterjesztette, s a király azon választ nyerte, hogy a pápa biztosítja őt az egyház esedezéséről; buzgó imáiról s megerősíti a kolostor kiváltságait s egyházi átokkal sujtja azok megtámadóit.

II. Miklós Némethon ügyeivel is nagyban foglalkozott. Ezen ország, melyet az apostoli szék annyira emelt hatalmával, e korban már nagyon megfélelkezett egyházvédői kötelméről, s az egyháznak már majdnem üldözőjeül tűnt fel. A pápa azonban talált módot melylyel az egyházat az önkény ellen hatalmasan védelmezni lehet; fájdalom, ezt azonban már végre nem hajthatta, mert véletlenül meglepte őt a halál *Florenc* városban, hova Rómából vette magát. Miután az egyházat 2 év, 6 hó s 25 napig oly dicsően kormányozta 1061 diki jul. 19-kén meghalt, szabad egyházat hagyván hátra utódjának, s oly ösvényt a kardináloknak, hogy azon járva, üdvösen működhetnek az egyházra nézve. Fáradhatlanul küzdött az egyház szabadságaért, a hit tisztaságát föntartotta, az alásülyedt fegyelmet helyreállította, és a német-születésű elődjei által megkezdett egyházujítás dicső művén szerencsésen dolgozott. Mint ember tiszta, mérsékletes, alázatos s kegyes volt. *Naponként 12 szegénynek mosta meg lábait, hogy magát az alázatosságban gyakorolja*. Földi maradványai a florenci sz. *Reparatáról* czimzett egyházban nyugszanak,

hol *Oldoin* szerint következő siriratot nyert, mely szép fényt vet életére :

Canditur hoc antro sacrae substantia carnis
Praesulis egregii Nicolai dogmate sancto :
Qui fulsit cunctis, mundum replevit et orbem
Intactis nituit membris castoque pudore ;
Quae docuit verbis actuque peregit opimo.
Sidereaee plenus mansit splendore Sophiae,
Colorum claris quem servant regna triumphis.
Ut veneret solius procerum per saecula natum.

CLVIII.

II. Sándor. 1061—1073.

Nyugtalan, de fontos idő állott be az egyházra nézve. Arról volt szó, hogy II. Miklósnak a pápaválasztásra vonatkozó rendeletei életbe léptetessenek-e, vagy csak a papíron maradjanak? Olaszországban a lealázott nagyok az ugynevezett királyi párttal törekedtek a népet ellensúlyozni. Németországban a király az öt vezető egyházi s világi nagyok romlott pártjával együtt vetette magát ellen az egyházas érületnek. II. Miklós halála után Hildebrand a kardinálokat egybegyűjté, hogy a választási kánonok szerint a rómaiakkal együtt pápát válasszszanak, s ők a milanói születésű *Anselm* luccai püspököt választák, *II. Sándor* név alatt, *ki emberbaráti érzelmű, kegyes, tudós, szigorú erkölcsű s mindeki által szeretett főpásztor volt.* Azonban az új rend ellenei a német királyhoz követséget intéztek, melynek élén a kiközösített galierai gróf állott, ki a királynak egy arany-koronát, római patricius diszczi mi okmányt s egyéb ajándékokat nyújtott át. *Basel*ban a német s lombardiai püspökök egybegyűltek, kiknek élén a király korlátnoka páрмаi *Guibert* volt a hangadó. II. Miklósnak a pápaválasztásra vonatkozó határozatait elvetették, s elhatározták, hogy a simoniacus és erkölcstelen Lombardia papjai közül fognak pápát választani. Németországban már annyira mentek, hogy a

kardinal-testület nemes, tudós és érdemes követét el sem fogadták, midőn II. Sándor kánonszerű megválasztásának okmányával utazott az említett országba. Erre Rómában három havi székür mulva okt. elején II. Sándort megerősítették. Mivel Anselm a királynak bizalmas barátja volt, azt hitte, hogy választását IV. Henrik helybenhagyja. Azonban az ellenkező történt; mert hangosan panaszkodtak a királyi udvarban, hogy a király akarata és beleegyezése nélkül új pápát neveztek ki s azért Guibert korlátnok működése folytán *Cadalous* parmai püspököt választák ellenpápává, ki magát II. *Honór*nak nevezte. Ezen szerencsétlen, simoniacus s coelibatus-ellenes egyháznagyot hiába intették Rómából, hogy az egyház békéjére gondoljon; mert *nagy pénzáldozattal sereget toborzott*, hogy ennek élén az örök-városba vonulván, az őt kiközösített egyházfőt elűzze s annak székére magát erőszakkal felvethesse. Eleinte a szerencse annyira kedvezett neki, hogy II. Sándort majdnem foglyává tette. De utóbb mégis Gottfried toscanai herceg vitéz seregének erélyes támogatása folytán a törvényes pápa pártja győzött, s *Cadalous* oly szorult helyzetbe jött, hogy csak az Angyalvárba menekülésnek köszönhette életben-maradását. Ezen erődöt a pápai sereg több ideig ostrom alatt tartotta, mely szorongatott állapot végre kimerítette az ellenpápa türelmét, s kénytelen volt Cencius várparancsnoknak 300 fontnyi váltságdíjt lefizetni. Emellett még örülhetett, hogy éjjel mindenétől kifosztva a várból kibocsáttatván, a várost álsruhában elhagyhatta. Ekkor Pármába vette magát, hol élte végeig mint pápa szerepelt.

Olaszhon nagy zavargások színhelyévé lőn, minden ingadozott s vajmi sokan hűtlenekké lőnek; Rómában a pártok dühöngése folytón emelkedett. Azért a pápa *Luccába* vette magát, hogy az ellenség töreit kikerülje. Beatrixtól erős földözetet nyert. A luccaiak II. Sándortól hűségökért szép kiváltságokkal jutalmaztattak. II. Sándor nemsokára az egyház törvényes fejeül általánosan elismertetett, még az 1062-diki Némethonban tartott zsinat által is. Igen nevezetes ama vitatkozás, melyet e zsinaton egy királyi ügyvivő és az egyház védője tartottak, azon jogra vonatkozólag, mely a német császár által a pápa-választásra s megerősítésre nézve gyakoroltatik. A gyülekezet sz. Simon és Judás apostolok napján ült egybe. Tehát ép azon

napon, melyen egy év előtt Cadalous pápává választatott. És így Damiani Péter jóslata beteljesedett; mert az ellenpápa e gyülekezet által egyhangulag kárhoztatott, letétetett. II. Sándor Luccába költözése előtt Rómában nagyszerű zsinatot tartott, melyre több mint 100 püspök jelent meg. Ezen zsinat IX. Leó és II. Miklósnak a simonia és ágyasság elleni határozatait ünnepélyesen megerősítette. Azután a szent-atya Berengáriust egy levelében szeretetteljesen intette, hogy ne ingadozzék, hanem őszintén vallja a hitet és tévelyét igazán vesse el.

Mivel az álpápa II. Sándort arról vádolta, hogy Simonia által jutott az apostoli székre, azért az utóbbi *Mantuaba* egy zsinatot hirdetett, hogy e vádtól magát esküvel kitisztítsa. A pápa papságával és sok olasz püspökökkel jelent meg e zsinatra. A lombardiai püspökök is mind megjelentek. Cadalous is meghivatott, de nem jelent meg, hanem kíséretével együtt *Aqua-Nigrában* maradt. II. Sándor a béke s keresztény szeretetről megható beszédet tartott. Ragyogó ékesszólása mindenkit megragadott, választása törvényszerűségét világosan bebizonyította, s esküvel erősítette, hogy az ellene emelt vádak merő rágalmak. Ez az egész, mit e zsinatról tudunk, mert annak határozatai elvesztek. Milánóban ismét nyugtalanságok törtek ki. Guidó érsek és rendetlen papjai ellen *Ariald* és *Herlembald*, ki Landulfot követte, kikeltek. Már 1061-ben igen szívélyes intelmi iratot bocsátott II. Sándor a milánói papsághoz. — Miután a király 1066 vagy 1067ben *Fritzlárban* veszélyes betegségéből felüdült, a királyi udvarba Triburba vette magát, hogy Berthávali egybekelését királyi fénynyel ünnepelje, kit atyja még mint gyermeket eljegyzett Henriknek. *Bertha* Olaszhon szépeinek legszebbike volt, de Henrik által nem szerettetett, s kicsapongó élete miatt csakhamar egyenetlenkedés támadt közöttük, mely kölcsönös gyűlöletet s elkeseredést idézett elő, s utóbb mindketten a legforróban óhajtották az elválást. Ez ügyben II. Sándor mint a szent házassági frigy és jog őre lépett fel, s meg nem engedé, hogy a kájelgő és kicsapongó király törvényes nejét elűzze; annak rozszlelkű tanácsadóit kiközösítette, őt magát pedig Rómába idézte meg. De mielőtt IV. Henrik erre magát elhatározta volna, a pápa meghalt. Bertha pedig be nem várva az ezen házassági ügyben tartandó mainzi zsi-

natot, a loresheimi apátságba lépett. Mire a más alakot öltött úgyről a pápa ismét értesítettetett.

Adalbert bremai főpásztor Némethonban oly befolyásra jutott, hogy III. Swen dán királyt, ki rokonát, a Guda nevű svéd hercegnőt, nőül vette, kiközösítéssel fenyegette, ha Gudát el nem bocsátja. Erre a király a püspökség elpusztításával fenyegetődzött. De Adalbert a pápához fordult, ki a király nyakasságát ildomos eljárásával megtörte. II. Sándor nagyságát igen szépen emeli IV. Harald Norvégia királya iránti magatartása is. Ezen fiatal, büszke s elvetemült hódító, ki a keresztényeket nem szívelte, az egyházat s ennek javait is megtámadta. Azért, midőn Adalbert követeit magától dühösen elűzte a gonosz király, az érsek ismét a pápához fordult. Ezen utóbbi azonnal egy iratot intézett a királyhoz, melyben őt s püspökeit az apostoli szék helyettese iránti engedelmesség s tiszteletre inti. „*Mivel, így szól a többi közt levelében a szent-atyá, a hit czikkei s a szent fegyelemben még kevésbé vagy járatos, a mi kötelességünk, kik az egyetemes egyház élén állunk, téged szorgalmas oktatás által mindinkább jóra vezetni: de mivel ebben a nagy távolságtól minket, azért e tekintetben megbiztuk helyettesünket, a bremai érseket. Azért hát tudd meg, hogy, ha az ő szavát követed, úgy a római szent széknél engedelmeskedel.*“ A pápa barátsága növelte a helyettes dicsvágyát, és a kis Bréma Éjszak Rómájává lőn, hova a világ ezen részének népei csakugy özönlöttek, mint a nagy világ egyéb népei az örök-városba.

II. Sándorhoz a kor világhírű egyháznagya Lanfranc canterburyi érsek, követeket küldött. Ő huzamos ideig apát s hirneves tanodák igazgatója volt. Ilyen minőségben szeretett volna tovább is működni s egyedül a tudományoknak élni. Azért esengve kérte a pápát, hogy a zárdábai visszatérést neki engedje meg. E kívánságába azonban a pápa nem egyezett bele. Most tehát követei által palástot kért az egyházfőtől, melyet régi szokás szerint, az angol érsekek és püspökök személyesen szoktak átvenni Rómában, hogy ama szabálynak elégtétessék mely szerint minden püspök vagy főpap, legalább egyszer, az apostolfejedelmek sirjainál megjelenni tartozott. Azért a pápa így irt Lanfrancnak: „*Miről követeid bennünket értesítenek, nem örömet hallottuk; és igen sajnáljuk, hogy kívánsá-*

god szerint mint távollevőnek a palástot meg nem küldhetjük. Ez azonban meg ne szomorítson téged; mert, ha van távollevő érsek, ki iránt ily kitüntetést lehetne a jelen körülmények közt tenni, az bizonyára nem volna más, mint ti. Azért igen szükségesnek tartjuk, hogy az apostolfejedelmek sűnjait személyesen meglátogassátok, s így vele-tek különféle tárgyokról mi is sikeresen értekezhessünk. Ha egyéb-iránt követek hozzátok érkeznek, a szokott szívéllyességgel fogadjátok, s a mit mondanak, mint az egyház hű fia s jámbor paphoz illik, azt teljesíteni törekedjete." A következő évben Lanfranc és Tamás, eberachi érsek, a pápa lábaihoz borultak, hogy a palástot megnyerjék. A pápa tisztelet és szeretettel fogadta őket, s különösen kitüntette Lanfrancot, mint a tudományok nagy terjesztőjét.

Hogy II. Sándor Lanfrancban nem csalódott, megmutatta ezen utóbbi ama vita által, mely a canterburyi és eberachi székek közt az előbbinek elsősege miatt kitört. Ezen surlódáskor Lanfranc oly felségesen szólott sz. Péter székeről, mint előtte Angolhonban még senki. Lanfrancé lön az elsőség, ki a fönséges méltóságra teljesen érdemesnek mutatta magát. Mert egészen a római udvar szellemében működött, az egyházi javadalmak, hivatalok s papi házasságok ellen szent lelkesedéssel küzdött, s az ezen vétségekben elmarasztaltakat letette. II. Sándor a pápasága alatt Rómában tartott két zsinaton némely törvénytudóknak a vérfertőzést védő tanait kárhóztatá, s mivel tévelyöket elvetni nem akarák, egyházi átokkal sújtotta. Az áldozárokat napjában a szent áldozat egyszeri bemutatására szorítá. A szerzetes-kanonokoknak közös életmódját a Lateránban följújtá. A montecassinói kolostor bazilikáját a legnagyobb ünnepélyességgel fölszentelé. Angolhonban sz. *Eduárd* halála után a bitorló Herald ellen a törvényes örökösök érdekét védelmezé. Valamint a luccai egyház kanonokjait több kiváltsággal tisztelte meg, úgy a cseh Ulászló fejedelemnek s a cantuariai meg cavi apátoknak *süveg-jogot* engedett.

Miután II. Sándor Jézus egyházát 11 év, 6 hó s 25 napig szent buzgalommal kormányozta, 1073-diki májusban kimult. 45 levelet birunk tőle, melyek sokoldalú buzgalmának mind megannyi fényes tanui s e viharos kor történelmére nagy fényt vetnek. E jeles egyházfőé a dicsőség, hogy apostoli erélylyel végrehajtotta azt, mit

kora s pápai méltósága kívánt. Mindenben, a mit tett, lélekerő, akaratszilárdság, határozottság, jámbor, istenfélői érzet, élénk szellem, kivitelbeni erély, s tudományosság mutatkoztak. Életére nézve iszta, a társalkodásban ékesszóló és szeretetteljes, s *a szegények iránt bőkezű volt*. Leginkább az egyház szabadságaért küzdött, s azért így magasztalja őt freisingi Ottó: *„A rég szolgálóvá lett egyházat ősi szabad állapotába visszavezette.”* Némely kortanuk szerint az Isten e hű szolgáját több csodával dicsőítette meg.

